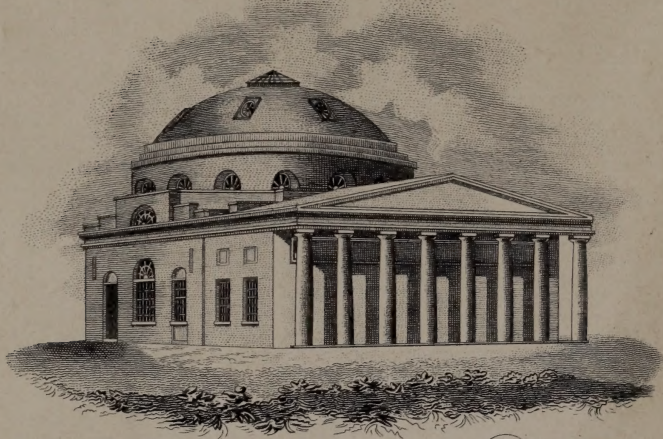

LIBRARY
OF THE
School of Medicine

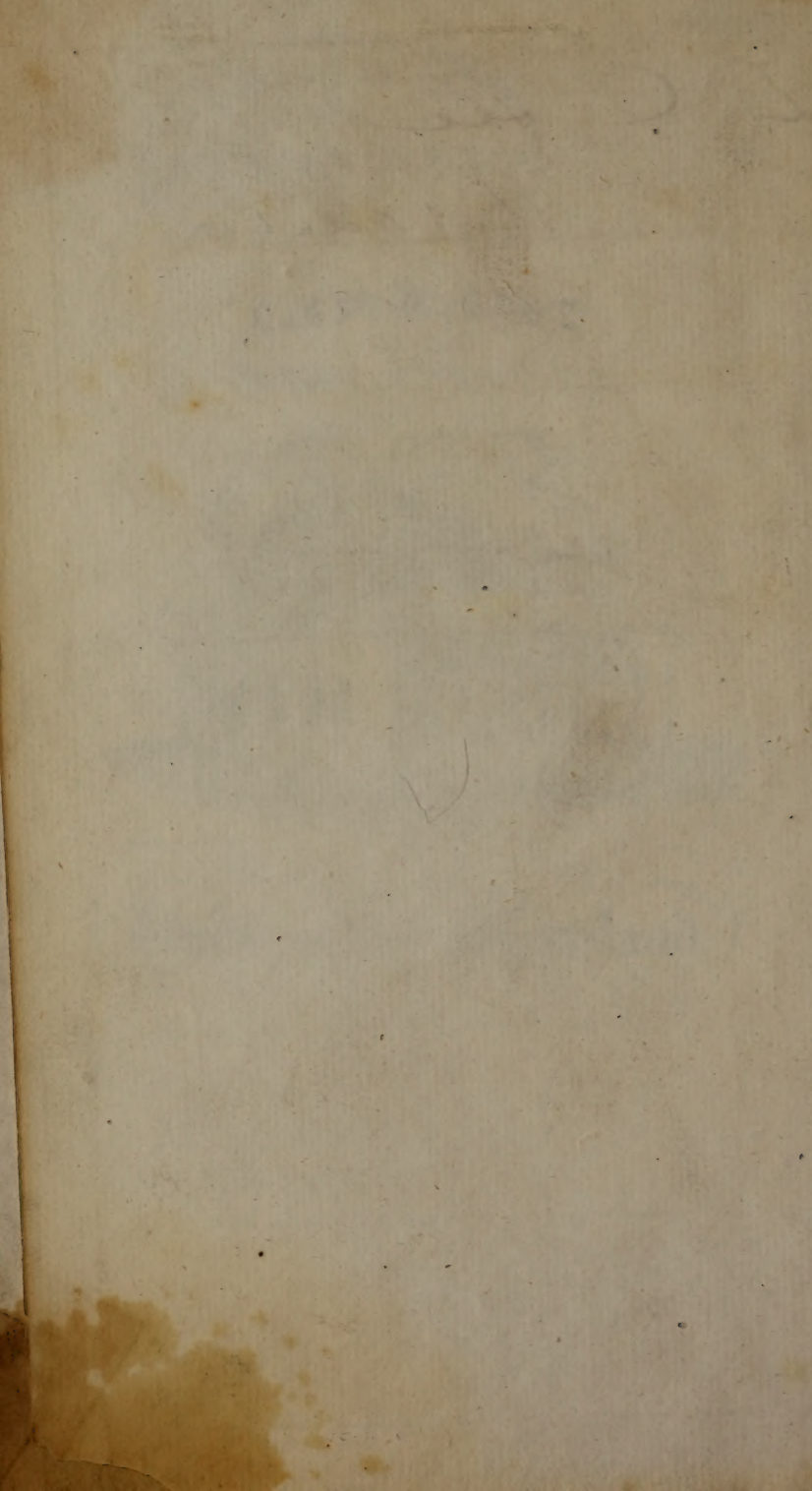

University of Maryland

L. C. See

ft at auction

HIPPOCRATIS c 460-375 B.

C O I

APHORISMI

NOTATIONIBUS VARIORUM
ILLUSTRATI.

DIGESSIT ET INDICES NECESSARIOS

ADDIDIT

JO. CHR. RIEGER,

RIESENBURGO-PRUSSUS.

VOLUMEN II.

LUGDUNI BATAVORUM,

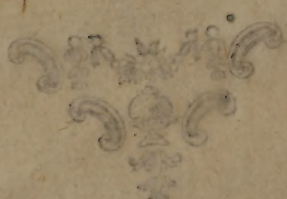
APUD { ANDR. COSTER
ET
J. MEERBURG, } 1778.

19162

PHONOGRAPHIC
NOTATION
H. J. L. S. M. I.

NOTATION ET INDICES NECESSAIRES
CH. R. RIEGER
LIESENBERG-PRUSSISCH
VOLUME 1

Cordell
Hist
Coll.
R126
H51
1778
V. 2

HIPPOCRATIS
APHORISMORUM
SECTIO QUINTA.

HIPPOCRATIS

APHORISMORUM

SECTIO QUINTA.

UNIVERSITY OF MARYLAND
1813
SCHOOL OF MEDICINE

HIPPOCRATIS APHORISMORUM

SECTIO QUINTA.

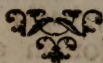
APHOR. 1.

Σ Πασμὸς ἐξ ἐλλεβορέα, θανάσιμος.

Convulsio ex veratro, letale.

Extat hæc sententia in *Coac. sect. 4. n. 24.*
nec non in *lib. de verat. us.* & apud Celsum
l. 2. c. 6. p. 55.

Elleborum (intellige album) fanis esse periculofum, eo quod convulsiones inducat, dictum est 4 *aph.* 16. Nunc convulsio ab elleboro letalis pronuntiatur. Attamen evenire quandoque casus, ubi convulsiones ab hoc pharmaco non sint letales, legere est in *Eph. N. C. D. 3. a. 1. obs. 65. & Act. Hafn. vol. 5. obs. 55.* De natura convulsionum dictum est ad 2 *aph.* 26.

APHOR. 2.

Εἰ τὸ πῶμα σπασμὸς ἐπιγεγόμενον, θανά-
σιμον.

Convulsio vulnere superveniens, le-
tale.

Legitur totidem verbis hic aphorismus in
Coac sect. 3. n. 81. & 382.

Duplici ex causa vulneribus (comprehenden-
do sub iis etiam ulcera) convulsio succedere
potest; vel ab oborta inflammatione in ner-
vosas partes incidente: vel cum nullus tumor
circa ulcus apparet, aut, qui fuit, evanuit; nam
quibus tumores in ulceribus apparent raro con-
velluntur, &c. juxta 5 aph. 65. Quanquam
autem raro tunc convellantur, quodocunque
tamen etiam cum tumore oboritur convulsio,
letalis erit: ob nervos affectos. *Valles.* Non
semper tamen vulneratis obvenientes convul-
siones letales sunt; sed qui ex vulnere moriun-
tur, cum convulsione mori solent: ita ut sæ-
pe convulsio non tam causa, quam potius si-
gnum appropinquantis existat mortis. Vid.
Cardan. p. 479. Listerus intelligit aphorismum
de vulneribus per tela venenata factis. Ab
inanitione seu hæmorrhagia magna vulneribus
supervenire convulsionem docet aphorismus
sequens.

APHOR. 3.

Ἄμα πολλὰ ῥυέντ', σπασμὸς ἢ λυγμὸς
ἐπιγενόμεν', κακόν.

Ex copioso sanguinis fluxu convulsio,
aut singultus superveniens, malum.

In *Coac. sect. 3. n. 57.* hic aphorismus ita scribitur: *In copiosa sanguinis fluxione, aut singultus, aut convulsio, malum denunciant.*

A sanguinis jactura, undecunque facta, vasa inanita contrahunt se vi sibi innata exercendo motum systolicum, qui non contralibratur à diastole, propter deficientem sanguinem dilatantem vasa. Vid. *Bagliv. p. 290. & 301.* A sublato igitur solida inter atque fluida æquilibrio natus spasmus malum: quia indicat humores deficere etiam in minimis, unde retracti nervi sunt. Singultus est convulsioneis species in orificio superiori ventriculi; & concussiones singultuosæ post magnas hæmorrhagias ipsum vitæ finem, tanquam ultimi naturæ conatus antecedere solent. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 428.*

APHOR. 4.

Εἰ πρὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς, ἢ λυγρὸς ἐπι-
γινόμενός, κακόν.

Ex profusa purgatione convulsio, aut
singultus succedens, malum.

Reperitur hæc sententia in *Coac. sect. 4. n. 22.* & *lib. de Verat. us.* Celsus l. 2. c. 8. p. 76. *mortis periculum esse ait, si medicamentis purgatum & adhuc inanem, nervorum distentio oppressit.*

Quoties ex multa purgatione convulsio aut singultus, semper notatur causa quædam nervos & nervorum principium afficiens. Malum dicitur, quod de elleboro funestum dicebatur *apb. 1.* hujus sectionis. Vomitoria ac purgantia drastica, maxime elleborata, rodendo, stimulando & inflammando ventriculum ac intestina, ad singultuosum disponunt morbum. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 425.* Purgantia quoque mitiora & indemnita largiori dosi, vel in tenerioribus fortius operantia, spasmos citare assolent. *Wedel.* In profusa purgatione seu hypercatharsi evacuantur, cum excrementis, etiam boni humores, & quia in defectu humorum destruitur æquilibrium, convulsio generari potest; quæ dicitur *malum*, non letale, quoniam ille defectus sæpe suppletur. *Gorter.*

APHOR.

APHOR. 5.

Ην μεθύων ἑξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασμὸς αὐτὸν ἁρπάσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἔλθων, καθ' ἣν αἱ κραιπνάλαι λύονται, φθίγγεται.

Si ebrium quempiam vox deficiat de repente, convulsus moritur, nisi eum febrisprehendat, aut qua hora crapulæ solvi solent, ad vocem redeat.

Celsus l. 2. c. 6. p. 55. hunc aphorismum ita expressit: *Non servari potest qui ebrius obmutuit. Is enim fere nervorum distentione consumitur, nisi aut febris accessit, aut eo tempore, quo ebrietas solvi debet, loqui cæpit.*

Aphoniam ab ebrietate facit spastica phlegmonodes diathesis, quam infert cum impetu impulsus in arteriolas cerebri sanguis, unde nervorum ad linguam euntium origo comprimitur. Mors tum a convulsione, nisi eam solverit accedens febris: nam hæc superveniens solvit convulsionem juxta 4 aph. 57. *Hecquet.* In summa ebrietate est apoplexia, nempe somnus profundus cum stertore, a sanguine nimio ad corticem cerebri delato, a quo cerebrum subiectum premitur. Visa autem est mulier quædam, ex vini potu apoplectica facta, quæ superveniente febre die sequenti a febris invasione mortua est. Hinc veritas præsentis aphorismi suspecta redditur; nisi ejus explicatio petatur ex lib. 2.

de morb. n. 22. qui locus sic habet: *Si quis ex temulentia voce deficiat, si quidem jam confestim eum febris corripiat, convalescit, sin minus, intra tertium diem moritur.* Intendit enim, ut statim, ac voce privatur, febris eum corripiat, quod ut significaret h. l. Hippocrates non contentus dixisse *αὐλῖα*, i. e. *statim* seu *confestim*, vocem ulterius addidit *παράχρημα*, quæ & ipsa temporis celeritatem significat, h. e. statim, nulla interposita mora. Quum igitur aphonix ex ebrietate statim febris supervenit, æger liberatur, quum vero postea, moritur. Quæ quidem interpretatio ex *lib. Coac. sect. 3. n. 322.* confirmari ulterius potest, quo in loco hæc leguntur: *Siderationes* (apoplecticæ affectiones) *quæ repente fiunt, si insuper febris exsolutionis in modum contingat, quæ diutius trahat, perniciem minantur:* nam ut apoplexiæ ex ebrietate inter apoplectica numerantur, & derepente invadunt. Quotiescunque igitur apoplexiæ statim febris supervenit, solvitur; nequaquam vero ubi posterius, & jam confirmato morbo: cujus quidem diversitatis hanc causam afferrem; quia febris statim superveniens, est de genere ephemerarum, quæ ab agitatione spirituum provenit, quos quidem a principio invasionis apoplexiæ vehementer commoveri, est rationabile, idque ex ipsomet Hippocrate colligimus, qui *lib. de vict. acut. n. 38.* de apoplexia sub nomine aphonix tractans hæc habet: *His sane prius adhibitis fomentis statim per initia venam secare convenit, cum adhuc sublatis sunt qui affligunt, tum spiritus, tum humores.* Cum igitur a principio spiritus vehementer agitentur, febrem tunc supervenientem ephemeram esse rationabile est, a cujus calore causa apoplexiæ cito dissipari potest.

potest. Si vero temporis progressu, & spiritibus quiescentibus febris accedat, de genere putridarum eam esse necesse est, quæ tantum abest, ut humores seu vapores crassos dissipare possit, ut potius eos adaugeat & deteriores reddat. Differunt etiam inter se hujusmodi febres calore, quæ enim statim invadit, semper vehementem præ se fert calorem, qualem præ se ferunt ephemeræ fere omnes, quæ vero temporis progressu supervenit, ut plurimum lenta est, quales sunt febres omnes putridæ. *Martian. p. 456.* In ebrietate a copia vini præsertim generosi assumpta corpore minus perspirabili contingere potest, plus justo caput repleri sanguine copioso, qui arteriarum plexus choroidei nimium distendendo spirituum meatus intercipit. Accedens autem motus sanguinis in febre celerior, obstructa in cerebro vasa aperit, nec non materiam stagnantem in ejus poris, sive aquosa sive viscida sit, potenter discutit. *Hoffm. de sal. febr. §. 32.*

Hæc observatio actionis naturæ egregiam regulam curationis suggerit: monemur enim in hoc casu, nos debere calefacere istud corpus per actu calida & aromatica calefacientia, minime spirituosam, vel vinosam, sed quæ calefaciunt sine inebriandi virtute. Quam diu igitur durat aphonia sine febre in ebrio, versamur in ancipiti, num manebit talis homo superstes, num vero extinguetur superveniente convulsione: scimus enim in tali corpore adesse spirituosum calefaciens in magna copia, quod sua virtute, modo valeant vires vitæ, faciet stimulo majorem calorem seu febrem, verum eam febrem non invenio; ergo mihi indicium est, vires vitæ obrutas esse multitudine vini.

Si

Si ergo expectamus per duodecim horas vel viginti quatuor, quo tempore crapula solvi solet, & tamen vires vitæ non facere majorem motum, & permanere aphoniam, periculum est, ne ex tam diu persistente causa tandem obruatur ebrius. Sed si tunc demum ebrius loqui incipiat, ipsa loquela, etiamsi nihil faciat ad subigendum vinosum, periculum detrahet, non ut causa, sed ut signum; quoniam loquela rediens notat, opprimentem causam esse minutam, & inde valentibus sensim magis corporis viribus totum vinosum subigetur. *Gorter.*

Exemplum de quodam, qui ex ebrietate aphonus convulsus mortuus est, extat in *Rons-
sei Epist. num. 12.*

APHOR. 6.

Οἱ κόσοι ὑπὸ πταίνῃ ἀλίσκονται, ἐν πάσῃσιν
ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢ δὲ ταύτας διαφύ-
γωσιν, ὑγιεὲς γίνονται.

Qui nervorum distentione corripuntur, intra quatuor dies pereunt; quos si effugerint, sani fiunt.

Legitur hic aphorismus in *lib. de Judicat. n. 8.* & Celsus *l. 4. c. 3. p. 193.* ait sæpe intra quartum diem tollere &c. ergo non semper.

Quid τέτανος? Hippocrates exponit 3 *de morb. n. 13.* Cum invadunt corporis distentiones tetani appellati, maxillæ velut ligna
COR-

configuntur, os aperire nequeunt, oculi illachrymantur ac pervertuntur, dorsum rigidum est, crura neque manus similiter adducere possunt, facies rubescit & vehementer dolet, cumque morti est proximus, potionem, sorbitionem & pituitam per nares rejicit. His mox subjicitur prognosis hæc: *Tertio, aut quinto, aut septimo, aut decimo quarto die perit, quos si effugerit, convalescit.* Cui lectioni potius, quam aphorismo assentiri me cogit, tum antiqua libri auctoritas, tum ingenuitas auctoris, quem absque certa experientia hæc dixisse, non est rationabile; unde fateri cogimur, præsentem aphorismum, quem admodum superiorem, defectuosum esse, ejus defectu, qui has sententias in unum redegit. Vel fortasse ipsemet, ut præfatos omnes dies brevitate sermonis comprehenderet, in *quatuordecim* diebus dicere voluit, sed calami vicio in *quatuor* scripsit. *Martian. p. 456. Conf. Haen Rat. med. P. 6. p. 148.*

APHOR. 7.

Τὰ ἐπληπτικὰ ὁκόσοις πρὸ τῆς ἡλικίας γίνε-
ται, μετέπειτα ἴσχει ὁκόσοις δὲ πάντε
καὶ εἰκοσὶν ἔτιων γίνεται, τῷ πλείονι τὰ πολλὰ ζυγα-
ροῦσθαι.

Comitiales quibus ante pubertatis an-
nos contingunt, mutationem ha-
bent: at quibus quintum & vigesimum
annum agentibus fiunt, eos fere ad
mortem usque comitantur.

Pars posterior hujus aphorismi desumpta esse
videtur ex lib. 2. *Prædict. n. 16.* quo in
loco hæc leguntur: *Ex morbo sacro ægerrime
emergunt, quibuscum una a puero increscit morbus,
& in virilem ætatem simul adolescit, deinde quibus
ætate florente ortus est, nempe post annum quintum
& vigesimum, ad quadragesimum quintum usque.*
Celsus l. 2. c. 8. p. 68. priorem aphorismi par-
tem sic expressit: *morbis comitialis ante pubertatem
ortus, non ægre finitur*: posteriorem autem alio
loco reddidit, unde verba ejus retulimus in
notatis ad 2 aph. 45. ubi etiam præsentis apho-
rismi habetur expositio. Quod dixit Hippo-
crates, pueros ætatis mutatione conva-
lescere, adultos autem interire, ostendit id qui-
dem, ideo epilepsiæ esse illos maxime obno-
xios, quoniam eorum fibræ nervæ molles,
atque laxæ, resolutionem maxime subire pos-
sunt;

sunt; convalescere vero illos cum pubertatis terminum attingunt, quoniam ætatis mutatione, & corporis incremento, robur, & virtutem elasticam etiam atque etiam suscipiunt. *Brin. de spir. an. p. 328.* Licet autem post 25 annum incurabilis dicatur epilepsia ab Hippocrate, hoc tamen non est perpetuæ veritatis. Multos enim ætate provectos, ab hoc morbo liberatos fuisse, plurimis observationibus relatum est, quamvis tamen hoc raro contingat; sicque aphorismum utplurimum, & fere semper verum esse, statuendum est. *River. p. 177.* Epileptici ad ætatem senilem vergentes, diæta & medicamentis commodis usi, rariores persentiunt, citra occasionem manifestam, insultus. *Wedel.*

APHOR. 8.

Ὅσοι πλευρικοὶ γενομένοι ἐκ ἀνακαθαίρονται ἐν ποναρεσκαὶ δέκα ἡμέρησι, τῆ πόσιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Qui morbo laterali laborant, nisi intra dies quatuordecim repurgentur superne, iis in suppurationem convertitur.

Pleuritis vera seu exquisita cum ex acutorum sit classe morborum, intra quatuordecim dies judicari debet. Vid. 2 aph. 23. Perfecta ejus crisis & solutio fieri solet per sputa. Si ergo deficit natura hac via, intra dictum tempus expectanda est crisis imperfecta per suppurationem in pectore, quæ empyema vocatur.

catur. Hoc est quod innuit præsens aphorismus. Docuit hoc Hippocrates plus simplici vice. Judicium subit hic morbus cum brevissime quidem septimo die, cum longissime autem decimo quarto. Quo quidem si pus ex latere repurgatum & per sputum rejectum fuerit, sanus evadit. Si vero minime exspuatur, purulentus fit, & morbus longius protrahitur. *lib. de affect. n. 8.* Cumque ulcus factum fuerit, ex se pus effundit, & de vicinis locis calore pituitam ad se adducit, quæ ubi computruit, pus exspuitur. *lib. I. de morb. n. 11.* Quibus in morbo laterali lingua circa initia biliosa est, hi intra septimum judicantur, quibus vero tertio aut quarto die, circa nonum. Quod si bulla aliquantulum livescens in lingua appareat initio, qualis excitatur ferro candente in oleum intincto, difficilior fit solutio, & judicatio quidem ad decimum quartum diem deducitur. Sanguinem autem ut plurimum exspuunt. Sputum vero in morbo laterali ubi maturescere & exspui tertio die cœperit, celeriores judicationes facit, quod si posterius, tardiores. At vero biliosi simul & sanguinei morbi laterales, fere nono die aut undecimo judicantur, ac maxime sanescunt &c. *Coac. sect. 3. n. 129--132. 137.*

Si Pleuritidis inflammatoriæ signa permaneant ad quatuordecim dies, certi sumus pus esse confectum. Si vero interea temporis commutata materia inflammatoria in materiem purulentam non repurgatur, necesse est, ut maneat in corpore, quoniam materia purulenta nunquam invisibiliter exit. An vero in hoc loco sola repurgatio superne, i. e. per sputum, intelligatur, ut multi contendunt, non ita plane constat,

constat, quoniam pleuritici non raro liberantur per urinam sedimentosam. Neque Hippocratis sententia probari potest, hic intelligi purgationem per sputum, quoniam ἀνακαθαίρω generaliter notat *expurgo*, & *perpurgo*, sed interdum sumitur pro *purgo sursum*. Sed quando ex constantia inflammationis apparet, inflammationis mutationem fuisse factam in purulentiam, & non deteximus, intra quatuordecim dies, vel in urina vel in sputo, materiem purulentam fuisse evacuatam, certi esse possumus, hoc in corpore collectum esse pus, seu empyema. Et quoniam post inflammationem pleuræ pus istud confectum frequentissime deponitur in cavum pectoris, non erit sine ratione ex tali perdurante pleuritide præsagire empyema pectoris, quamvis quoque alia inde potuisset fieri suppuratio. *Gorter*. Confectarium hujus aphorismi est infra *aph. 15*.

ΑΡΗΟΡ. 9.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτῶ καὶ δέκα ἐπὶ ὧν μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes præcipue contingit ætatibus, quæ sunt ab anno decimo octavo ad trigesimum quintum.

Extat hæc sententia in *Coac. sect. 3. n. 260*. & apud *Celsum l. 3. c. 22. p. 169*. In 3 *aph. 29*. monemur phthises seu tabes maxime fieri Juvenibus: sunt quippe hi præ cæteris obnoxii

pleuritidi, unde facta suppuratione (5 aph. 15.)
provenit phthisis pulmonalis.

APHOR. 10.

Ο κόσιοι κινάγχλω διαφεύγουν, ἐς τὸν πνεύ-
μονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν ἀποθνή-
σκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυσι γί-
γνονται.

Qui anginam effugiunt, iis in pulmo-
nem vertitur, & intra dies septem
intereunt; quos si evaserint, sup-
purati fiunt.

Legitur hic aphorismus in Coac. sect. 3. n.
105 sq. Quibus angina ad pulmones divertit,
partim quidem intra septem dies pereunt, partim vero
liberati, pus intro colligunt, nisi pituitosa sursum
educantur. De angina gravissima & celerrime
interimente, quæ neque in faucibus, neque in
cervice quicquam conspicuum facit, plurimum
vero dolorem exhibet, & difficultatem spiran-
di, quæ erecta cervice obitur, inducit; in
Prognost. n. 23. hæc habentur: Quod si ad pul-
monem se vertat, dementiam excitat, & ex his non-
nulli suppurati plerumque evadunt. Celsus l. 2.
c. 7. p. 64. aphorismum præsentem ita reddi-
dit: Si angina subito finita est, in pulmonem id ma-
lum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit:
quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret.

Angina præter rationem evanescens, &
translata in pulmones, creat peripneumoniam,
h. e. inflammatione in mûculis laryngis inter-
nis

nis cessante, si inflammatio in pulmonibus exoritur, intra septem dies expectanda est mors; est enim morbus peracutus: & si hanc evaserint ægri, suppurantur. Anginæ occultæ, scribit *Baglivus* p. 145. si superveniat dolor lateris, cessante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum spirandi, tum deglutiendi; anginam conversam esse in peripneumoniam significat. Perniciosa est hæc mutatio, nam ægri vel cito moriuntur, vel suppurantur. H. J. Conf. *Boerb. aph.* 801. & 824. De hac anginæ transmutatione ita legimus apud *Hippocr. lib. 2. de morb. n. 27*: Si faucibus & tumoribus sedatis, ad pulmonem morbus verjus fuerit, confestim febris & lateris dolor insuper corripit, & ubi hoc contingit, plerumque moritur. Quod si dies quinque effugerit, purulentus evadit, nisi ipsum confestim tussis corripuerit, quæ si corripuerit, exscreato & repurgato sputo convalescit. Quæ quidem sententiæ in eo tantummodo differunt, quia in aphorismo terminus assignatur septem dierum, lib. autem cit. quinque tantummodo adscripsit; quæ loca invicem conciliabuntur, si dicamus, in aphorismo septem dies enumerari, a die invasionis anginæ, librum autem de morbis quinque assignasse a die transmutationis anginæ in peripneumoniam, quasi angina, ut morbus acutissimus intra primum quaternarium necessario transmutetur. Cur autem tam cito ad suppurationem convertatur hæc peripneumonia, cui terminus quatuordecim dierum in pleuritide assignatur, non ex naturæ læsæ partis id evenire affirmarem (quod pluri mi faciunt) quia in peripneumonia etiam ipsa a principio invadente, expurgationis terminus vigesima prima dies præscriptus est, ut ex

lib. 3. de morb. n. 16. manifeste constat. Quare potius crediderim id evenire propter humoris peccantis dispositionem; qui enim pleuritidem, aut peripneumoniam, a principio producit, longe benignior est eo, qui peripneumoniam ex transmutatione parit, hic enim ante quam ad pulmonem perveniat putridus est, quia ab inflammata parte decessit, quare novam alterationem, & putredinem in ipsis pulmonibus adeptus, ad suppurationem adeo disponitur, ut in quinque diebus suppuretur, quod in aliis humoribus ante diem vigesimam evenire non solet. *Martian. p. 457.*

Duæ sunt species Anginæ faucibus infestæ, una quæ præcipue corripit laryngem, quam vocant Cynanchen, altera quæ afficit pharyngem, quæ vocatur Synanche: si vero etiam signa inflammationis appareant externe in collo, vocatur vel Paracynanche vel Parasy-nanche, prout simul larynx, vel pharynx sit affecta, seu prout respiratio vel deglutitio sit impedita. In textu est *Κυράγχη*. Ergo intelligit auctor eam anginæ speciem, quæ laryngi est infesta & suffocatam respirationem inducit; & quoniam illa species non præbet signa externa, scimus internam laryngis membranam affectam esse. Illa membrana jam inflammatione tumens raro ad septimum diem extenditur, quin ita faciat angustum transitum, ut æger suffocatus pereat. Quia vero inflammatio ad septimum usque diem increescere solet, & dein commutari in suppurationem, inde plerumque inflammatio internæ membranæ laryngis suffocationem induxit, ante quam ad suppurationem deducta sit. Si autem levior fuit inflammatio & minor tumor, quam qui potuit inducere suffo-

suffocationem, illa post istud tempus formabit pus, quod sua gravitate deorsum descendens implet Tracheam arteriam & Bronchia, ubi stagnando collectum generat pulmonis suppurationem. Sed si inchoata angina talis sensim etiam pergit continuatam membranam Tracheæ & Bronchiorum inflammare, inducit Peripneumoniam, quæ interimit. *Suppurati*, ἔμπττοι, sunt homines, qui vel in pulmonibus vel in cavo pectoris colligunt pus. Tales suppurationes præfagiuntur ex Angina prægressa, quæ abiit sine ratione, i. e. sine critica evacuatione: nam quæ angina emittit sputa copiosa cocta, non transmutatur in peripneumoniam, sed quæ evanescit sine evacuatione hac, & tamen ægri manserunt ultra septem dies superstites cum signis, materiem translatam esse ad pulmones, succedente peripneumonia id declarante. Ita habemus egregiam prognosin instantis suppurationis seu empyematis, ne decipiamur judicantes, ægrum esse sanatum, quia effugit anginam. Præstantius autem foret hoc instans malum evitare per optimam medendi methodum. Si vocamur in tali periculosa angina, omni ope tentanda est inflammationis resolutio per repetitam venæ sectionem, si unicæ non auscultat, alvus ducenda antiphlogisticis, collum fovendum cataplasmate, fauces colluendæ diluentibus cum adjecto nitro; & vapores aquosi sæpe hauriendi, qui usque in pulmones penetrant. Sed si his omnibus ante septimum diem non auscultat malum, reliquum tempus morbi ut peripneumonia suppuratoria vel empyema pertractandum, ut pus confectum per expectorationem ejiciatur. *Gorter.*

APHOR. II.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλημένοισιν, ἢ
τὸ πλῆσμα ἔπερ ἂν ἀποδέσσει βαρὺ ἔζη
ἐπὶ τῆς ἀνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες
ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανατῶδες.

In tabe vexatis, si sputum quod tussi
rejiciunt, carbonibus infusum gravem
odorem emittat, & capilli e capite de-
fluant, letale est.

APHOR. 12.

Οκόποισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς
κεφαλῆς ῥέωσιν, ἔπει, διάρροίης ἐπιγενομέ-
νης, ἀποθνήσκουσιν.

In tabidis si capilli e capite defluant,
ii, superveniente alvi profluvio, mo-
riuntur.

Hos duos aphorismos in lib. 2. de morb. n. 46.
ita expositos legimus : Si quidem jam ca-
pilli ex capite huic defluant, caputque velut ex morbo
nudetur, & super prunas exspuenti sputum graviter
oleat, hunc intra breve tempus periturum asserito,
& ex alvi profluvio periturum. Ubi enim jam pus
circa cor computruit, id prunis impositum nidorem
exhalat,

exhalat, & una incalescens cerebrum salsuginem emittit, quæ alvum ciet, cujus rei indicium est, quod capilli ex capite defluunt. Ex quibus constat, ea, quæ in secundo aphorismo dicuntur, non ita esse accipienda, ut inferatur, posse defluvium capillorum fieri, cui diarrhœa non succedat: ut verba ipsa aphorismi sonant, sed ut quid necessarium sequi. Quare clarius fortasse dixisset aphorismorum compilator hunc in modum: *Quibus tabe laborantibus capilli de capite defluunt, hi per supervenientem alvi fluorem moriuntur; aut quemadmodum in Coac. sect. 3. n. 255. Tabidi, si capilli e capite defluunt, alvi profluvio moriuntur.* Atque hoc modo non solam mortem prædicere docemur, sed ejus modum, quod Medico non parum gloriæ parit. Martian. p. 457. Celsus l. 3. c. 22. p. 168. longe periculosissimam dicit phthisin, si, quod exscreatum est, in ignem impositum, mali odoris sit: & l. 2. c. 8. p. 71 sq. periculum subesse ait, ubi capilli fluunt; atque in sputis odor fœdus est; maximeque, ubi post hæc orta dejectio est, protinus moritur. Periculum exinde est, quia fœtor corruptionem in pulmonibus indicat, & si capillorum defluvium accedat, significatur materiam purulentam in sanguinem raptam esse & usque ad superficiem corporis deductam, ubi acrimonia sua destruit radices pilorum. Ultima phthisicorum scena, si purulenti, corrupti, humores cum sanguine circulates delati tandem fuerint ad glandulas & emissaria intestinorum, & ad extremum inferior alvus turbatur. Hippocr. lib. I. de morb. n. 10. Exemplum legesis in Eph. N. C. D. I. s. 6. obs. 103.

Sputa duobus ex locis præcipue proveniunt. Primo ex tota membrana pituitaria & fauci-

bus; hæc exscreatu solent reddi; tali enim actione sputum seu mucus tenax adhærens his partibus avellitur & ita rejicitur. Vel veniunt sputa ex larynge, trachea arteria & pulmonibus; hæc ejiciuntur iterata tussi, qua hæ partes agitantur & aër cum impetu emittitur, qui simul educit sputum lateribus harum partium adhærens. Quoniam auctor addit in primo aphorismo, *quod tussi rejiciunt*, hoc in loco intelligi debet sputum, quod ex pulmonibus venit. De hoc sputo dicit, *si gravem odorem emittat carbonibus infusum*. Ergo non est opus, ut sputa sint foetentia, nisi injecta carbonibus candentibus; auctoris enim nostri mens est, elicere indicia ex sputo non foetente, quod prunis injectum foetorem spirat. Simplex hoc experimentum magni est usus, si modo sciamus, quinam humores nostri inodores prunis injecti foetorem spirant, & qui inodores manent. Invenimus humores ex pituitaria membrana & trachea secretos, in ignem projectos nullum spirare foetorem; sed si sanguis, humor nutritius, & pus infunditur prunis, tunc semper exhalat foetor, etiamsi aliter sint humores inodores. Ergo ex hoc experimento constat, vel humorem bonum circulatorium, vel pus tussiendo ejici. Quod experimentum non multum distat ab illo, quod cum sputo in aquam dejecto instituitur: nam excrementitii humores aqua sunt leviores, ac inde supernatant; humores autem circulatorii & pus aqua sunt graviores ac fundum petunt. Ex observatione secundi aphorismi satis constat, quam perverse multi dant medicamenta purgantia phthisicis, quum ipsa natura doceat, alvi evacuationem, ut signum & causam nocere: experti enim sunt Practici,

a purgante dato supprimi sputum, & si alvum referaveris, non esse in Medici potestate eam iterum suppressere posse. *Gorter.*

APHOR. 13.

Οἱ κοῖσι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπύουσι, τέτοιον ἐν τῷ πνεύμονος ἡ πιαύτη ἀναγωγή γίνεται.

Qui spumantem sanguinem sputo rejiciunt, iis ex pulmone talis rejectio fit.

In *Coac. sect. 3. n. 250.* legitur: Qui spumantem sanguinem evomunt, partibus infra septum transversum dolorem nequaquam sentientibus, iis ex pulmone vomitio fit. Celsus l. 2. c. 7. p. 61. ita reddidit: Qui spumantem sanguinem exscreant, bis in pulmone vitium est.

Signum hic docetur, quo dignoscitur sanguinis ex pulmonibus rejectio sive hæmoptoë a sputo & vomitu cruento. Spumofus est sanguis, quia habet aërem inspiratum mixtum. Ejus tamen excretio non semper a pulmone primario affecto provenit. Nam identidem viscera abdominis sanguinea, ut hepar, lien, si insolitæ magnitudinis sunt sanguine & humore infarcta & obstructa, dum æquabilem sanguinis circulum, obice quasi posito, impediunt, ad immodicas & subinde exitiales sanguinis tam per vomitum & secessum, quam

per vasculosam pulmonis substantiam profusiones, disponunt. Etenim intercepto alicubi sanguinis libero per vasa transitu, vi legum hydraulicarum, impetus ejus sic increfcit, ut, ubi minorem resistantiam invenit, copiose confluat, vasa diducat tandemque perrumpat. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 34 & 55.* Ex hepate malum esse observavit Hippocrates *Coac. sect. 3. n. 216 & 273.* Qui spumantem sanguinem spuitione rejiciunt, cum præcordiorum dextrorum dolore, iis ex jecinore prodit, & plerumque pereunt. Ita, ut aphorismo præfenti doceamur tantummodo cognoscere in universum, per quam regionem sanguis excernatur, non quæ pars afficiatur, quando sanguinis spumosi fit excretio, nec quod in sanguinis spumosi rejectione pulmones semper affecti sint. *Martian. p. 257.* At vero, qui omni vitio carent sub diaphragmate, nec sunt colore flavo, subviridi aut fusco fœdati, habentque hypochondria bene morata, beneque constituta in omni beneficio æqualitatis; in substantia quidem, mollia, solida, & succi plena; in quantitate, *μετὰ μέτρον*, i. e. in mediocritate posita contractionis & tensionis; in qualitate vero, æqualiter suaviterque calida; denique a norma & præscriptione naturæ nusquam egressa; sine ulla umbilici palpitatio- nes aut micantis arteriæ coeliacæ perceptione: tunc sanguinis exspuitio venit a pulmone. Quoniam nihil opinionem facit sanguinis anadromen facientis; non suppressa juvenum, familiaris olim, hæmorrhagia; non hæmorrhoides hominum hæmorrhoidicorum; non menstrua menstrualium. Deinde copia effluentiae, tum effluendi modus, qui tanquam vomendo fit,

ac sine dolore: hæc omnia sunt sanguinis a pulmone manantis τεκμήρια. Pleno ore profundunt sanguinem: quale est illud Virgilianum 2 Georg. 461.

- - - foribus domus alta superbis

Mane salutantum totis vomit ædibus undam.

Et Æneid. l. 9. ψ. 349. *Purpuream vomit ille animam: ...* accepto vulnere in thorace. Spectat aphorismus ad phthisin, cujus origo est illa pulmonum hæmoptysis, vel hæmorrhagia. Duret. in Coac. p. 291 sq.

A P H O R. 14.

Υπὸ φθίσει ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγενομένη,
θανατώδες.

Phthisi succedens alvi profluvium, letale.

In Coac. sect. 3. n. 256. extat: *Tabidis si succedant alvi profluvia, moriuntur.* Vid. etiam *ibid.* n. 244. & *lib. 1. de morb.* n. 11. & 14.

Insinuat hic aphorismus, quod diarrhœa tabidis tunc solum letalis censenda sit, cum iisdem jam consumptis supervenit, juxta præced. *aph.* 12. principio enim morbi non letaliter aliquando supervenire potest. *Martian.* p. 458. Imo & ubi a vomica rupta abscessus apertus oritur & magna puris ejicitur copia atque sic restitutionis in integrum affulget spes, mitioribus laxantibus primas vias ab humorum vitiosorum colluvie repurgare confert. Vid. *Hoffm. Med. rat.*

rat. T. 4. P. 4. p. 311. & 319. Purgantia autem paulo validiora, ut aloëtica, scammoniatata, elleborata, multo magis emetica, tum vires infringendo, tum temperatum humidum educendo, mirum in modum nocent: quare ubi humores a pectore derivandi leniterque per alvum evacuandi indicatio est, hoc fine mannata, tamarindinata & quæ ex rhabarbaro, agarico & fennæ foliis confiunt laxantia, omnium sunt commodissima; & si talia nimis humorum copię imminuendæ parva dosi data non sufficiunt, aut si humores nimis crassi & visceri, qui minima vascula obstruunt, resolvendi & educendi sunt, pilulæ de succino Cratonis, aut quæ gummi ammoniaco, croco, mercurio dulci, extracto rhabarbari, aloës &c. conficiuntur, aptissime possunt substitui. *ibid. p. 327.* Si vero purgantis remedii usu phthisis ad intestina convertatur sub specie torminum ventris, & diarrhœæ; fere non erit amplius in potestate Medici talem sistere diarrhœam; nam ad oscillationem illam omnia colliquando ruunt liquida, hinc mors. *Bagliv. p. 370.* Auctore *Celso l. 3. c. 22. p. 171.* alvus cita utique vitanda est. Prognosis certe salutaris aperitur, si alvus compacta deponit, apud *Hoffm. l. c. p. 309.* Hujusmodi ægris si alvus perturbetur, malum est, juxta *Aret. de caus. diut. l. 1. c. 8.*

APHOR. 15.

Οἱ κόσοι ἐκ πλευρίπιδος ἔμψοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν πεσάρᾳ κοντα ἡμέρησιν, ἀφ' ἧς ἀν' ἡ ῥῆξις γένηται, παύοντα· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μετίστανται.

Qui ex morbo laterali suppurati fiunt, si intra dies quadraginta, ex quo ruptio facta est, superne repurgentur, liberantur: alioqui in tabem transeunt.

Legimus in *Coac. sect. 3. n. 142*: Qui ex morbo laterali suppurantur, in quadraginta diebus post ruptionem pus spuitione rejiciunt; & *ibid. n. 210*: Quibus tubercula in pulmone oriuntur, ii pus intra dies quadraginta, ex quo fit ruptio, expuunt, quos si superent, ut plurimum tabidi fiunt. Celsus ita reddidit: *Laterum dolores, suppuratione facta, deinde intra quadagesimum diem purgata, finiuntur. Tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio intra quadraginta dies purgari non potuit. lib. 2. c. 8. p. 66. & cap. 7. p. 62.*

Est aphorismus præsens confectarium præcedentis *aph. 8.* docens, quod si spatium quadraginta dierum non facta fuerit repurgatio, h. e. si intra dictum temporis spatium puris scretus non cessat, fiat phthisis, a pure retento, quo pulmo infectus exulceratur. Qui pus intro collecturi sunt, iis primum quidem salsuginosum sputum expuitur, deinde dulcius. *Hippocr. Coac.*

Coac. sect. 3. n. 209. At purulentos omnes his signis dignoscere oportet. Primum quidem si febris non dimittit, verum interdiu levior quidem, noctu vero major detinet, & sudores multi oboriuntur, tussisque & tussendi cupiditas ipsis inest, nihil tamen effatu dignum expuunt, oculique cavi redduntur, malæ ruborem contrahunt, & ungues quidem in manibus adunci fiunt, digiti vero maximeque summi incalescunt, & in pedibus tumores fiunt, cibos minime appetunt, & pustulæ toto corpore oriuntur. At vero suppurationes magna ex parte rumpuntur, partim quidem vigesimo die, partim etiam trigesimo, quædam quoque quadragesimo, aliquæ etiam ad sexagesimum diem deveniunt. Suppurationis autem initium fore ratione comprehendere oportet, ab eo die quo primum æger febricitavit, aut etiam primum rigor prehendit, & si, pro dolore, sibi pondus inesse in eo loco, qui dolore affligebatur, dixerit. Ista namque circa suppurationum initia fieri solent. Ex hoc igitur tempore suppurationum ruptionem fore intra prædicta tempora expectandum est. At ex his, quæ citius aut tardius rumpuntur, sic deprehendere licet. Si quidem dolor inter initia oritur, & spirandi difficultas, ac tussis sputatioque perseverant & ad vigesimum diem extenduntur, intra hoc tempus, aut adhuc prius ruptionem expectato. Quod si mitior dolor fuerit, iisque cætera omnia pro hujus ratione respondeant, tardius ruptionem sperato. At ante puris eruptionem dolorem oboriri, & spirandi difficultatem, & sputi excretionem necesse est. Superfunt autem ex morbo hi potissimum, quos febris eodem post ruptionem die

die dimisit, quique cibos celeriter expetiverint, & siti liberantur, venterque tum exigua, tum coacta dejicit, & si pus album & læve ejusdemque coloris fuerit, & a pituita liberum, citraque dolorem aut tussim vehementem educatur. Sic quidem optime & celerissime liberantur, sin minus, qui ad ista proxime accedent. *Hippocr. Prænot. n. 15. 16. 17. Conf. Duret. in Coac. p. 240. In Eph. N. C. D. 2. a. 3. o. 98.* observatio est de pleuritico purulenta exspuente ultra terminum in præsentē aphorismo determinatum, qui convaluit usu lactis caprilli cum conserva rosarum per aliquot septimanas continuato.

APHOR. 16.

Τὸ θερμὸν βλάβη ταῦτα τοῖσι πλεονάκῃς
χρεομένοισι, παρκῶν ἐκδήλυνσι, νεύρων
ἐκράπειαν, γνάμης νάρκωσιν, αἱμορραγίας, λει-
ποθυμίας ταῦτα οἷσι θάνατον.

Calidum eo frequentius utentibus has
adfert noxas, carniū effoemina-
tionem, nervorum impotentiam, men-
tis torporem, sanguinis profluvia, ani-
mi detectiones, ad quæ mors sequitur.

Præfens aphorismus una cum proxime se-
quentibus absque dubio ex *lib. de humid. usu*
desumptus est, ubi *n. 3.* totidem legitur verbis.
Cum autem ejus libri intentio sit de usu liqui-
dorum tractare, quæ exterius admoventur,
patet,

patet, quæ de aquæ calidæ & frigidæ facultatibus hoc in loco traduntur, perperam extendi ad ea, quæ interius assumuntur. *Martian. p. 458. Celsus ita reddidit l. 1. c. 9. p. 40: Calor si nimius est, corpus effæminat, nervos emollit; & l. 2. c. 1. p. 44. Calor omnis mentem hebetat, & ut anima deficiat, ut sanguis prorumpat, efficit.*

Aqua calida laxat contextum fibrosum, atque frequenter usurpata producit *carnium effæminationem*, h. e. mollitiam & laxitatem; motum muscularem torpescentem & *nervorum impotentiam*, atque hinc pendentem *mentis torporem*; facilem vasorum extensionem, rupturam, unde *sanguinis profluvia*, & hinc *animi defectiones* seu deliquia, ac denique *mortem* a defectu virium, fatiscentequè motu solidorum.

APHOR. 17.

Tὸ δὲ ψυχρὸν σπασμούς, τεταίνους, μελασμούς, καὶ ῥίγηα πυρετώδεια.

Frigidum vero convulsiones, nervorum distentiones, denigrationes, & rigores febriles.

Exstat hic aphorismus totidem verbis in *lib. de hum. us. n. 3.* ubi de aquæ frigidæ immoderatus corpori exteriori admotæ noxis agitur. In *lib. de fractur. n. 37.* ubi Hippocrates cavendum esse docet, ne ossa nuda frigidis per exordia perfundantur, propter metum rigorum febrilium, mox pro ratione addit: *frigida enim semper convulsionem accersunt*; & in *lib. de artic. n. 74.* similiter, postquam cavisset, ne
tibiæ

tibiræ ossibus luxatis applicentur splenia vino madentia admodum frigida, subdit: *frigus namque in hujusmodi affectibus convulsionem accersit.* Hinc etiam *Celsus* l. 2. c. 1. p. 45. non privatim de aqua frigida, sed de omni frigore in genere doctrinam Hippocraticam exponit: *frigus modo nervorum distentionem, modo rigorem infert; illud σπασμὸς, hoc τένανος Græce nominatur: nigrorem in ulceribus & horrorem in febribus excitat.*

Præcipuus atque primus frigoris effectus est, solidorum quorumcunque contractio, fluidorum densatio. Applicatum ergo corpori humano, constringendo vasa ad cutim locata, eorum actionem in humores auget, ut celerius pel-
lantur contenti liquores, & sanguis majori cum impetu ab exterioribus ad interiora corporis deferatur: unde major nascitur corpori calor (id quod etiam docemur in *lib. de humid. us. n. 6: corpus post frigide usum contractum magis recalescit.*) Si autem eousque quædam constringatur vasa minima, ut non transmittere queant humores, quos, ubi aperta erant, continere semper & aliò, lege circulationis, pel-
lere solebant, liquidorum copia manente eadem, meatuum sive viarum numero imminuto, celerius sanguis movebitur reliquus per vasa patula. Ergo & sic a frigore calor. In obturatis jam canalibus stagnans humor densatus, & pressus a sanguine appellente ad partem, non vero ulterius penetrare valente, vasa sua extendit & attollit: interim sanguine impetum faciente ad partem obstructam, ori-
inflammatio, quæ sæpenumero abit in gangrænam. Conf. *Rivin. de frig. damn.* A virtute itaque frigoris humores corporis nostri densante,

fibrasque & vasa constringente, atque hinc impedito per vasa minima exteriora libero sanguinis & humorum circuitu, graves & periculosos, in partibus præsertim debilioribus infarctus, vasorum repletiones & morbiferas stases & stagnationes oriri clarum est. Vid. Hoffm. Med. rat. T. 1. p. 324. T. 2. p. 436. Et convulsiones quidem (σπασμοί, Celsi nervorum distentiones) seu invitæ, violentæ, & alterne repetentes, musculorum contractiones, a liquido nervoso fortiter & diu in musculum influente, fiunt vel idiopathicæ ab ipsis spinalis medullæ membranis primario irritatis, convulsis, & in hanc convulsionum societatem alias sibi connexas partes abripiuntibus; vel sympathicæ, cum partes quædam a frigore constrictæ, irritatæ, distentionem cum medulla spinali communicant, ex qua ad alias iterum defertur regiones. vid, Hoffm. l. c. T. 4. P. 3. p. 61. Nervorum autem illa distentio (τέτανος, rigor Celsi), in qua vel universum corpus, vel singulare aliquod membrum omnino rigidum existit, ut in neutram partem flecti queat, quum sit convulsio musculorum flexorum & extensorum simultanea, ponit majorem partium nervosarum a frigore irritationem & stricturam. Denigrationes partium manifestant factam gangrænam, infausto inflammationis exitu, vascula rigida rupta, liquores stagnantes putrescentes, ichorem sub epidermide effusum. Rigor (horror apud Celsum) generaliter notat frigoris sensum illum ubi totum corpus intremitt, ceu exponit Celsus l. 3. c. 3. p. 116. qualismodi in febrium intermittentium accessu percipitur. Inde apposite in textu nostro rigores febriles; quia, ut in febribus rigorem excipit calor, ita

ita etiam ab frigore, quod exterius admove-
tur, post rigorem corpus incalescit. Sicuti
vero febre utitur natura tanquam salutaris in-
strumento, per auctiorem nempe progressivum
humorum motum, quo expugnet ipsam suam
causam, corrigendo nimirum, resolvendo,
excernendo materiam morbificam (*Hoffm. l.*
c. T. 4. P. 1. p. 8.); ita rigores sunt semper
signa coactæ retentionis ejus, quod natura ex-
pellere & secerni avet. vid. *Linn. de febr. in-*
term. Non autem aphorismus præsens privatim
de rigoribus intelligendus est, qui in febribus
contingunt, de quibus tractat Hippocrates *1 de*
morb. n. 22. & Celsus intelligit; sed de illis,
qui etiam in secunda valetudine percipiuntur a
perspiratione impedita, poris per frigus adstri-
ctis: nam ibi non legitur *ρίγια πυρετώδεια*, *rigo-*
res febriles, sed *ρίγος ἐν τῇσι νούσοισι* *rigor in hisce*
morbis. Quid? quod Celsus ipse, ubi *l. 1.*
c. 9. p. 39. ex frigore horrores tremoresque na-
sci ait, hæc verba non profert ad notandos
effectus frigoris in morbis, febribus, verum
in quovis statu corporis humani; quamvis for-
te ante oculos habuerit locum cit. *Hippocr. 1.*
de morb. n. 22. in quo etiam distinguitur horror
a tremore, imo horror a rigore: nam ibi *τὸ*
ρίγος *rigor* dicitur, quando refrigerato sanguine
reliquum totum corpus refrigeratur, qui rigor
ubi vehemens fuerit est *tremor ὁ τρόμος*; *horror*
autem, *ἡ φρίκη*, significat quod est debilissimum.

Quid autem significat *Tremor*? Hujus nomi-
ne intelligunt Medici alternam eorundem mu-
sculorum contranitentium contractionem a de-
bilitate proveniente, & luctari, ajunt, pon-
dus partis cum facultate, quæ ut debilis modo
superat, modo superatur; res autem ita se ha-

bet. Quoniam muscoli alterne contrahuntur, & cum sustinendum est pondus per temporis spatium longius, quam unica naturalis contractio fert, oportet, ut multæ, sed frequentissimæ contractiones repetantur, vel ut continue contrahatur musculus, per quantum temporis spatium requiritur, h. e. ut continue per illud spatium temporis spiritus deriventur in musculos; igitur qui paucis spiritibus donantur non solum apta ad frequentissimas, & multas contractiones, vel una producta per longum tempus quantitate spirituum destituentur, verum fieri poterit, prout magis, ac magis deficiunt spiritus, ut muscoli contrahantur rarius, quam in naturali statu, unde elevabitur, ac demittetur alterne pondus rarius, frequentius, prout major, aut minor copia spirituum viget, seu in iisdem dabitur tremor crebrior, rarior. Hinc in senibus, in imbecilibus, in sui ipsius diffidentibus, qui nempe dubitant, num iis viribus polleant, quæ sufficiant oneri, contingit tremor; per ejusmodi enim suspensionem jam excitatur tremoris species, imo vero ipsa suspicio vigens nihil aliud est, quam ipsa tremoris species jam excitata: hinc etiam validi in tremorem venimus, cum calicem vino nimis plenum tenere, & admoveere ori cogimur; statim enim dubitamus, num tanti simus ad traducendum calicem absque eo, quod vinum defluat, cum opus sit contractione maxime æquabili, atque continua, ejusmodi autem dubium nihil aliud est, quam species tremoris, qua actu vigente fiat tremor oportet. *Bellin. de urin. &c. p. 562.*

APHOR. 18.

Τὸ ψυχρὸν πλέμιον ἐξείρισιν, ἰδῶσι, νεύροις,
ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ. τὸ δὲ θερμὸν
ὀψέλιμον.

Frigidum ossibus adversum, dentibus,
nervis, cerebro, dorsali medullæ:
calidum vero utile.

Sedes hujus aphorismi est in lib. de humid. us.
n. 4. Cerebrum quæque ex eo oriuntur, frigida
quidem offenduntur, calida vero delectantur, etiamsi
natura sit frigidius & solidius. Eam ob causam ossi-
bus, dentibus, frigida adversa est, calida vero gra-
ta. quoniam convulsiones, distensiones, rigores fe-
briles, quos frigida creat, calida sedat. Celsus in
hunc modum profert l. 1. c. 9. p. 39: Frigus
inimicum est ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, ce-
rebro.

Ossa, dentes, nervi, partes sunt densæ
structuræ, donatæ proin vasculis stricte compres-
sis, quorum cum arctissimi diametri sint, a
frigore applicito facillime læduntur, hoc enim
densando & arctando lymphæ motum aut tar-
dat aut sistit; unde facta stasi convulsiones &c.
juxta aph. 17. Cerebro & spinali medullæ ini-
micum quoque frigus constringendo tenuissima
vasa; unde eadem mala. Calidum vero con-
trà amicum est dictis partibus, quia laxando
vascula densata liberum conciliat humoribus
motum. Hecquet. Uti vero omne frigus parti-

bus nervosis inimicum est; ita maxime ventriculus & intestina, inter nervosas præcipuæ partes, pernicialem a frigido potu proxime & primario vim experiuntur, dum non modo a frigore sanguinis & lymphæ nervorum per has partes liber transitus impeditur, sed & tonus & motus earum peristalticus ob rigiditatem, quam fibris infert, labefactatur, unde inflammatio, cardialgia, colica, iliaca passio, proveniunt. vid. *Hoffm. Med. rat. T. 2. p. 314.* Nulli autem ætati ut omne frigus, ita maxime frigida potio tam infensa est, quam senili. Nam senes jam per se ex omnium Medicorum consensione calidi, ut loquuntur, nativi defectu laborant, & valde languidum ad concoctionem habent ventriculum, idque eam ob causam, quia arctioribus meatibus redditus sanguis & fluidum nerveum uti in omnes partes, ita maxime in ventriculum & intestina parciore copia influunt. Quare multo facilius cursus sanguinis a frigido in his partibus sisti potest, adeo, ut sphacelus mox eas partes corripiat. Quin etiam a sola refrigeratione harum partium propter fructus horæos refrigerantes, æstivo tempore magna in copia ingestos, aliquot decrepitæ ætatis viros mortuos animadverti. Quidam in stranguriam inde incidunt molestissimam, quæ ægerrime sanationem recipit. Alii dolorem colicum, rursus alii affectus soporosos inde sibi contraxerunt. Atque hoc saluberrimum præceptum circa noxam potionis frigidæ non modo senes, sed & alii infirmioris naturæ homines & valetudinarii, & qui ex præcedente morbo, vel immodicis evacuationibus vires & vigorem amiserunt, omni cura observare debent, siquidem nihil tam subitam

in

in perturbanda motuum vitalium œconomia mutationem, præter excessivum frigus, siue cum potu, siue extrinsecus corpori admissum, inferre potest; sique Medici morborum tam chronicorum, quam acutorum primordia paulo curatius investigare vellent, certissime futurum esset, ut nihil magis, quam frigidum potum sanitatem offendere deprehenderent. *Ibid.* p. 319. Cave tamen existimes, aphorismum hunc simpliciter & absolute sumtum verum esse. Nam nonnisi immoderatum frigidæ usum noxium corpori censendum esse, indicavimus ex Hippocrate ad proxime præcedentem *aph.* 7, & ad *aph.* 16. vidimus etiam calorem nimium lædere. *Iis enim quæ lædunt aut juvant, & si sunt ejusmodi, eousque uti convenit, quoad juvare vel lædere videantur. Calida ne ulterius procedat, ut urat. Verum in his ejus qui affundit cutis judex esto, ac similiter in frigida. Harum autem utraque noxam adfert; ac moderatus quidem usus juvat.* *lib. humid. us. n. 1. 2. 3.*

A P H O R. 19.

Ὅσοι κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλεονέχοντες αἰμορραγίᾳ, ἢ μέλλει.

Perfrigerata excalefacere oportet, præter ea, quæ sanguinem effundunt, aut brevi effundent.

In *lib. de humid. us. n. 1.* legitur: *Frigida calefacere, velut pix, ulceribus, præterquam ex quibus sanguis effluit, aut effluxurus videtur. Apud Celsus l. 1. c. 9. p. 39: Calor adjuvat omnia, quæ frigus infestat.* C 4. Nimi-

Nimirum juxta *Hippocr. lib. de flat. n. 2.* contrariorum contraria sunt remedia. Calor perfrigerata juvat, quia laxat constricta & obstructa aperit, ut liber sit humoribus in parte motus. Hinc etiam est; quod dicatur in *de humid. us. n. 11.* *calidam plurimum conferre iis, quæ a frigore aut moriuntur, aut ulcerantur.* Sed vero experientia repugnat, docens potius immergendam esse partem congelatam in aquam frigidam, aut fricandam nive. Quin fateatur ipse *Cous l. c. n. 2.* pedes quibusdam perfrigeratos decidisse ex calidæ affusione. Quomodo igitur hæc inter se cohærent? Solvit dubium Aristoteles 1. *Probl. 55. 56.* quando affirmat, calidâ æque ac frigidâ curari ejusmodi ægros, sed frigidam esse præmittendam. Talis curatio septentrionalium plagarum incolis usitatissima est. Partes enim congelatas, ante quam ad ignem vel vaporarium accedunt, nive probe perfricant, aut immergunt in aquam frigidam aut nivem. In altero aphorismi membro docemur, quod calefacere non convenit, ubi nempe metuitur, vel adest, sanguinis fluxus, quia laxando tonum partis sanguis eo versus magis invitatur, & a facili vasorum extensione rupturæ contingunt, juxta notata ad præcedentem hujus sect. *aph. 16.* contrà autem sanguini profluenti aut paulo post fluxuro adhibenda frigida est, ex sequente mox *aph. 23.* Utinam memoriter tenerent dicta, qui tabescentes ex hæmoptysi, confestim folio calidæ immergendos curant, hinc recrudescit morbus, & pristinæ duplicantur difficultates. Interim & hoc notandum, non interdici ab auctore calidæ usum, ubi futura est sanguinis eruptio naturalis, sed quæ præter naturam. Sic ubi tardigradus attenditur mensium reditus, nullum

nullum præstantius auxilium, quam infessio in calida, præsertim si fuerit medicata. *Nard. Noct. gen. p. 25 sq.*

APHOR. 20.

Ε"λκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περι-
συληρύνει, ὀδύνῃ ἀνεκπύητον πιέει, με-
λατμοὺς, ρίγη παρεστιάδεα, σπασμούς, καὶ π-
τάνης.

Ulceribus quidem frigidum mordax est, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrationes, rigores febriles, convulsiones, nervorum distentiones.

Paulo plenius in *lib. de humid. us. n. 11: Ulceribus frigida quidem mordax, cutem obdurat, tumorum dolentium suppurationem impedit, livorem & nigredinem inducit, rigores febriles, convulsiones item ac distentiones. Brevibus Celsus l. 1. c. 9. p. 39. expedit: Frigus summam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremoresque nascuntur.*

Mordax ulceribus intelligitur esse frigidum, quia patula vascula constringendo, repellit humorem lymphaticum eructandum, a quo stagnante, pressisque lateralibus, dolor, & impedita suppuratio: quæ sunt spasticæ fibrarum rigiditatis incommoda. *Hecquet.* Reliqua sunt clara ex dictis ad sect. huj. *aph. 17.*

APHOR. 21.

Εἴ τι δὲ ἔκκ' ἐπὶ πᾶν ἀνευ ἔλκεος, νέφ' εὐπίρ-
κῳ, θέρεος μέσῃ, ψυχρῇ πολλῇ κατὰ χυ-
σις ἐπὶ ἀνάκλησιν θέρμης ποιεῖται· θέρμη δὲ ταῦτα
ρύεται.

Quandoque tamen in nervorum dis-
tentione absque ulcere, in juvene
corporis habitu carnosio, æstate
media, frigidæ copiosa perfusio caloris
revocationem efficit: calor autem hæc
solvit.

Isdem verbis hic aphorismus legitur in *lib.*
de humid. us. n. 11. Apud Celsum *l. 1. c. 9.*
p. 39. tantum hæc habentur: *frigus prodest juve-*
nibus, & omnibus plenius.

Connecti potest hic cum præced. aphorismis
17. 18. & 20. ubi partibus nervosis nocere
dicta est frigida, spasmosque inducere; ita ut
nunc ostendatur, illis non contrariam esse ob-
servationem, frigidam aquam in distentione
nervorum aliquando profuisse: eo quod juvet
ex accidenti, ut ajunt, revocando calorem ad
interiora.

Tetanus significat hic rigorem fibrarum, ceu
illarum tonicum spasmus, quem juvenibus,
imo juvenculis, bene carnosus, parit sanguinis
plethora aut succorum luxuries. Hujus gene-
ris spasmi laborans mulier illa sana & obesa,
quæ multoties exanimata h. e. syncopen passa
est,

est, ut exspirasse videretur, quæ ab aquæ frigidæ amphoris circiter triginta corpori affusis servata est. Vid. *Hippocr. 5 Epidem. n. 18.* Simile quid exhibet subitanea tendinum & membranarum pedis violentius & ultra modum facta extensio, quam cito sanat illico facta in frigidam pedis immersio: *caloris enim revocationem facit frigida multæ affusio*: i. e. restituit constringendo, densando, elaterem partium a nimia distentione labefactatum, ut suscitata oscillandi virtute succorum stases discutiendo solvantur, atque circulationi reddantur. Præstat salutarem effectum affusio aquæ frigidæ tantum *in juvenibus, bene sanis*; nam hi, gaudentes robore solidorum, resistere possunt impetui, quem applicita frigida, ab exterioribus ad interiora corporis pellendo humores, exserit: nam in frigidis, senibus, laxis, mollibus, infantilibus corporibus, tale præsidium spasmos creabit, juxta 5 *aph. 17. Æstate media* remedium dictum procedere dicit aphorismus; eo quod tunc vascula ad cutem disseminata, laxata a calore, constrictione per frigus facta, remeare faciunt humores ad interiora, ut eò pulsi motu suo stasibus solvendis impendantur. Inde additur: *calor autem hæc solvit*: h. e. quia calor excitatur in corpore per frigidæ affusionem, resolutio spasmi attribuenda venit calori. Prospiciendum vero, ne in corpore sit aliquod ulcus, propter 5 *aph. 20 & 25. Hecquet.* Equidem Hippocrates 3. *de morb. n. 14.* in tetani & opisthotoni curatione præcipit aquæ frigidæ plurimæ superfusionem indistincte omnibus, non annotata ulla jam dictarum cautionum seu conditionum: Quare etiam admonet *Paulus l. 3. c. 20.* frigidæ superfusionem in hisce mor-

bis

bis maxime temerariam esse, eoque posteris vituperatam & a se ipso damnatam, vitatamque. Nihilo tamen minus fatetur optimum hisce affectibus esse præsidium febrem, quæ per initia non fuerit, supervenientem: id quod Hippocrates observavit 4 aph. 57. item 5 aph. 70. In l. 1. de morb. n. 6. *Mulier ex partu convulsione infestata, si febris succedat, bono est: Si distensio (τέτανος) aut convulsio detineat, febrem supervenire bonum: & Medicis imitandum proposuit 2 Epidem. n. 10. ubi, Puerperas, ait, si convulsio prehenderit, febrem excitare convenit; suadet autem manifesto in præsentē aphorismo febris talis excitationem. Nempe aqua frigida quando superfunditur corpori juvenili in media æstate, poris & fibris constrictis rigor ac horror fit, & repellitur sanguis ad interiora, sicque sollicitans cordis musculos excitat motus vehementiores, qui valde proficui sunt ad tollendas chronicorum morborum causas: semper enim & necessario, ut loquitur Hippocrates 1 de morb. n. 22. post rigorem major aut minor febris supervenit. Longe vero tutius est, medicamentis validioribus, quæ motum injungunt sanguini & humoribus, causas morborum chronicorum remove. Et hinc luculentissime patet ratio, quare decens usus decoctorum lignorum, Thermarum, Acidularum, Salivantium, Sudoriferorum, Diaphoreticorum, in chronicis & radicatis passionibus expurgandis, tanta vi tantaque efficacia polleat. Hoffm. de sal. febr. §. 37. Conf. Haen Rat. med. P. 6. p. 151.*

APHOR.

APHOR. 22.

Τὸ θερμὸν ἐκποητικόν, ὅκ ἐπὶ παντὶ ἔλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην· δέρμα μάλασσει, ἰσχυαίνει, ἀνάδυνον, ριγέων, σπασμῶν, τετάνων παρεμπονικόν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καθαρὰρίων λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ἐστὼν κατὰ γ-μασι, μάλιστα δὲ πῖζιν ἐψιλωμένοισι, τριτέων δὲ μάλιστα πῖζιν ἐν κεφαλῇ ἔλκεα ἔχον· καὶ ὁκό-σαι ὑπὸ ψύξει· θνήσκει, ἢ ἐλκεῖται, καὶ ἔρρη-σιν ἐθιομένοισιν, ἔδρη, αἰδοίω, ὑτέρη, κύστι· τριτέοισι τὸ θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον· πὶ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κρῖνον.

Calidum suppurationem movens, non in omni ulcere, maximum securitatis indicium exhibet: cutem emollit, extenuat, dolorem tollit, rigores, convulsiones, nervorum distentiones mitigat; capitis gravitatem solvit. Ossium vero fracturis plurimum confert, sed præcipue his, quæ carne nudata sunt; iisque maxime, qui in capite ulcera habent; his etiam quæ a frigore emoriuntur, aut exulcerantur, & herpetibus exedentibus, sedi, pudendo, utero, vesicæ, iis omnibus calidum gratum & judicationem faciens; frigidum vero inimicum, & interimens.

Totus

Totus hic aphorismus scriptus est in *lib. de humid. us. §. II.* his verbis: *Calida, etsi non in omni ulcere suppurationem promovet, maximo tamen est securitatis indicio, cutem emollit, attenuat, dolorem tollit, rigores, convulsiones, distentiones mitigat, ipsa quoque capitis gravitatem solvit. Plurimum autem ossium fracturis confert, præcipue vero denudatis, ex hisque maxime capitis vulneribus, & iis quæ a frigore moriuntur, aut ulcerantur. Ulcerationibus itidem tum voluntariis, tum involuntariis, & quibus cutis abrasa est, herpetibus exedentibus, denigratis, sive in gingivis, sive in aure, sive in ano, sive in utero. His omnibus calida grata est, & ad judicationem confert, frigida vero adversa est, & interimens.*

Calidæ aquæ vires ad usum medicum externum hic laudantur, contrariæ illis quæ de aqua frigida enarratæ sunt in præced. *aph. 17. 18. 20.* *Suppuratoria* est ob calorem & humiditatem, quibus binis qualitatibus promoventur suppurationes. hinc *in ulcere non omni* prodest, sed in eo, quod suppurationis capax est; tunc ergo *magnum signum securitatis erit*: nam ulcera in tantum sanabilia sunt, in quantum ad feliciem possunt duci suppurationem. Quoniam *emollit, extenuat, laxat crispaturam fibrarum, stasique humorum solvit, prodest ad dolores mitigandos, sedat rigores, spasmos, distentiones, capitis gravitatem solvit. Ossium fracturis, maxime denudatis, plurimum confert*, eo quod phlogoses præcavet, & præsentis tollit; maxime vero si simul *in capite ulcera* fuerint. *Hecquet.* At vero ulcera calidâ delectari, quod tegi sint solita, omnium opinione constat, ut notat Hippocrates *de humid. us. n. 5.* In iis, quæ a frigore emoriuntur, aut exulcerantur, aquam calidam
perni-

perniciosum esse remedium, demonstrat experientia, & ipse Hippocrates *l. c. n. 2.* observavit, quibusdam pedes perfrigeratos decidisse ex calidæ affusione. Quare non ita intelligendus est aphorismus, ut statim a summo frigore ad extremum calorem transeas. Est autem modus primum talis. Ubi pedes vel alia pars obrigit gelu, ponendus est laborans non multum prope ignem magnum, tamen ut aër incalescat: membra autem gelu durata in aqua e puteo statim hausta, atque ita emollienda: post vero ponenda sunt in tepida, ubi aliquid sensus receperint: demum linteis tepidis ac mollibus sunt involvenda multiplici circumvolutione: ac ubi refrigerantur permutanda, sensim vero calidiora admovenda. Causa horum est, quod dicitur ab Hippocrate *ibid. n. 6.* quod *post calidæ usum corpus perfrigeratum magis frigescit, & post frigidæ usum contractum magis recalescit.* Itaque dum tenuis est adeo calor in congelatis, per calidam evanescit, per ignem vero etiam adurit: ob id calida ab initio non convenit, ignis autem nunquam nisi post restitutionem. *Cardan.* Curatio septentrionalium plagarum incolis usitatissima est. Partes congelatas ante, quam ad ignem vel vaporarium accedunt, nive probe perfricant, aut immergunt in aquam frigidam aut nivem. Laudantur etiam vulgo adversus perniones rapa congelata, poma putrida, puls avenacea. Instar omnium esse potest pediluvium ex decocto agrimonix, hyssopi atque majoranæ, si nondum exulcerati sint, pro scopo discutiendi: si exulcerati jam fuerint, ex ochra thermarum; quod utrumque multiplici experimento confirmatum est. *Rivin. de frig. damn.* Mulierculis Danicis usitata est

est puls ex avena contrita pro cataplasmate calide applicata, terebinthina, fæx cerevisiæ melioris, & tostus raphanus. In ulceratis tamen cautius procedendum. *Barthol. de nive, p. 179.* Si cui a magno gelu læso *phlyctæna*, i. e. pustulæ lividæ, pallidæ, aut, quod pessimum, nigræ exortæ sint, ne aspernetur malum, sed mature se curandum committat Medico aut Chirurgo experientia confirmato: neque citissimam ab eo expostulet sanationem. Certum enim est, subesse multum jam corruptæ substantiæ, quæ debet a sano separari & discedere, ad quod tempore omnino opus est. Quod si aliquis non possit Medici opera uti, illi suaferim rapam radula comminuere, & vel butyro vel oleo percoquere, colatum cum mucilagine semin. Cydoniorum agitare & inducere: aut, si rapa non adsit, oleum semin. raparum vel lini simili ratione temperatum imponere. Si jam separatio incipit & succedit, loco mucilaginis vitellus ovi addatur: tandem ad exsiccantia & consolidantia progredi oportet, quo scopo bene facit emplastrum aliquod saturninum, ut de spermate ranarum, camphoratum, Norimbergense &c. Si profundior corruptio sit, non tamen ossa tangat, Unguentum fuscum Fel. Wurtzii, vel Ægyptiacum requiruntur. *Hoffm. morb. peregr. cap. I. §. 9.* Si pedes, vel extremæ aliæ partes, vi frigoris *emortuæ* sunt, nullum nisi in ferro auxilium. Pedes lignei substituantur, & nasus per Chirurgiam curtorum restituatur. *Barthol. l. c.* Uti vero in pernionibus curandis proceditur, partem nempe fovendo, non per calorem, sed fricando plurima nive, vel immergendo in aquam frigidam aut nivem; ita etiam negotium aggredi

aggredi convenit, si quis ex toto congelatus fuerit: sic ut hominem, si opus, etiam totum in gelidam demergere aquam conducat. hoc enim facto, undique erumpit gelu, ut corpus glacie quasi armatum conspiciatur. Postea propinanda sunt spirituosæ, aromatica, calefacientia. Quid, si rigidus ex aquis protrahatur? alia ineunda via erat. Pannis obvolutus ad lenem ignem sensim sensimque refocilletur. Vid. *Eph. N. C. D. 1. a. 6. o. 20.* Nullibi autem omittenda sunt sudorifera, ut sanguis congrumatus resolvatur. Nec abs re fuerit secare venam, ut liberior sanguini concilietur motus concessio ampliore spatio. At specialissima, seu morbos a frigore productos, descendere supervacaneum est, quia illi tractandi sunt ex suo genio. Sicuti verò rarissimum est, a frigore produci stupiditatem, ita nec vulgare videtur remedii genus, quod in tribus puellis eodem modo infatuatis, & per 14 dies ad cuncta negotia ineptis expertum suggerit Bartholinus in *H. A. Cent. 6. hist. 88.* pellem scilicet vervecinam calentem recens ab animali detractam, qua capita frigore stupida fovebantur, donec ad se redirent miseræ. *Rivin. l. c.*

Herpetibus exedentibus, i. e. ulceribus in latum & profundum serpentibus, *fedi, pudendo, utero, vesicæ, calida grata est*, vel quia nervosæ sunt partes, vel quia assuetæ calido loco degere. Nam corpus quidem tegi solitum, quicquid minime est assuetum & longissime a familiari calore abest, alieno vero frigori est proximum, averfatur, ideoque calida delectatur & ferre potest. *lib. de humid. us. n. 3.* Propterea adjicitur *n. 5. 6.* delectari calida etiam venas, thoracem, ipsumque ventriculum, imum ventrem, partes extremas etiam,

& vesicam, & uterum, & alias partes genitales. *Judicationem vero facit*, h. e. solvit morbos, seu ad eorum curationem confert, dum emollita, laxata, cute, corruptus, acris, viscidus, & hinc ulcerans, humor extrorsum ducitur, & sordes abluuntur: modo observetur, ut prius tota sanguinis & humorum massa viscida, acris, corrupta, debitis internis corrigentibus ac depurantibus ad blandiorem temperiem fuerit redacta, & simul sub usu externo aquæ calidæ, interna, præsertim diaphoretica, eo fine continuentur, ut quæ forte intus remanserint impuritates expellantur. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 5. p. 221. Frigidum inimicum & interimens est*, ceu notatum ad præced. aph. 17. 18. 20.

APHOR. 23.

Εν τέρεισι δὲ δᾷ τῷ ψυχρῷ χρεῖσθαι, ἐκ-
θεν αἰμορραγίαι ἢ μέλαι, μὴ ἐπ' αὐτὰ,
ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ἰκόντες ἐπὶ ῥῆϊ· καὶ ὀκῶσαι φλεγ-
μοναί, ἢ ἐπιφλογίσματα εἰς τὸ ἐρυθρὸν, καὶ ὕφαι-
μον ῥέποντες νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα· ἐπεὶ τὰς
πελαιὰς μελαίνει. καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἐλκόμενον
ὠφελεῖ· ἐπεὶ τότε ἐλκόμενον βλάπτει.

At frigido in his utendum unde san-
guis profluit, aut paulo post fluxu-
rus est, non supra ipsas partes, sed cir-
ce eas unde profluit: & si quæ inflam-
mationes, aut incendia quædam ad ru-
brum, & subcruentum ex recenti san-
guine vergunt, super ipsa: inveterata
namque denigrat. Erysipelas etiam non
ulceratum juvat; siquidem exulceratum
lædit.

Prima hujus aphorismi particula, in lib. de
humid. us. n. 11. præcedenti aphorismo
subjungitur ita: frigida adversa est & interi-
mens, præterquam in quibus sanguinis profluvium
metuimus: & paulo ante ibid. hæc leguntur:
Frigida (scilicet prodest) dolore carentibus, valde
rubicundis, humorum collectiones in venis facere soli-
tis, qualia sunt acerosa circa thoracem & festucis
similia (χοιραδωδία), aliaque dura. Cellus l. 1.

c. 9. p. 39. ad hunc textum forte respexit, quando hæc scripsit: Aqua frigida prodest *rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant.*

Declaratur hic frigidaë usus externus adversus hæmorrhagias præsentēs aut futuras; nam calidam tunc obesse, monuit præcedens *aph.* 19. Exerit nimirum frigida vim interceptentem, dum contactu suo solida constringendo vasorum diametros minuit, sicque appellenti sanguini resistit, ejusque cursum aliò determinat. Ea propter non *super ipsa parte* frigidam admoveere oportet, sed *circa hæc*, i. e. circa adjacentia loca, ut nempe cohibitus sanguis ante quam ad hæmorrhagiæ locum appulerit, retineatur in via, occurrentesque sibi & patulos subeundo laterales hinc illinc arteriarum ramulos alioversum feratur; v. g. contra hæmorrhagiam narium applicatio fit ad frontem, contra hæmorrhagiam uteri ad lumbos. Michelottus sanguinis ingens ex utero profluvium communibus medicamentis, & ne perfrigida quidem aqua, quicquam proficientibus, promptissime in matrona media æstate suppressit; perurente glacie genibus, & cruribus superimposita, cruralibus, & quod consequitur iliakis, aliisque in uterum desinentibus arteriis, ac venis maximopere coarctatis, repressoque propterea, ac veluti a consuetis viis intercluso sanguine. Vid. *Eph. N. C. Vol. 3. p. 207.* In inflammationibus incipientibus quibuscunque & erysipelatibus (*novo sanguine*) *super ipsa loca* affecta si admoveatur, agit percutiendo, dum constringendo vasa auget vim eorum oscillatoriam, qua repellitur stagnare incipiens sanguis. In *veterascentibus* autem inflammationibus nocet, *nigrefaciendo* h. e. sphaceli causas cumulando, quia

quia stasin jam factam auget, constrictis per
ficus vasis. Quare uti *erysipelas* fieri incipiens,
non ulceratum iuvat; sic *exulceratum lædit*, ob di-
cta 5 aph. 20. Patescit sic Veterum ratio tra-
ctandi *erysipelas* per repellentia, seu, ut vocat
Celsus *lib. 5 c. 26. §. 33.* reprimentia & re-
frigerantia. Sed merito in *erysipelate* rejici-
tur hodie hæc methodus, & ei substituitur re-
gimen temperatum diapnoicum, cum quoad
totum corpus, tum maxime quoad partem
affectam; tutissimumque esse judicatur nihil ap-
plicare, nisi forsan species paregoricas, ex flo-
ribus chamomillæ, sambuci, meliloti, radice
liquiritiæ, farina fabarum, in forma sacculi,
vel pulveris: in ulcerato vero *erysipelate* trans-
eundum est ad ea, quæ suppurationem pro-
movent, ita tamen, ut simul corruptioni pu-
tredinosæ occurratur. Vid. *Hoffm. Med. rat.*
T. 4. P. 1. p. 311. Conf. notata ad 6 aph. 25.

A P H O R. 24.

Τὰ ψυχρὰ, ὅσον χιῶν, κρύσταλλοι, τῷ στήθει
πλέμια, βηχέων κινήσις, αἱμέρροια,
κατάρροια.

Frigida, veluti nix, glacies, pectori
sunt adversa, tussiles movent, san-
guinis eruptiones, & destillationes effi-
ciunt.

Sedes hujus aphorismi est in *lib. 6. Epidem.*
sect. 3. n. 22. Valde frigidum, velut nix &
glacies, venas rumpere & tussiles excitare solet. Hu-
morum vero collectiones facit, &c.

Gelidarum rerum ad pectus applicatio, reprimendo transpirationem insensibilem, humorum stasin facit ad pulmones, unde distentis nimium vasis *tusses*, ruptis *hæmoptyses* sunt; vel *catarrhi*, ab aucto fluidorum retropulsorum momento. Verum potest etiam aphorismus præsens exponi de noxa a frigido haustu. Etenim, quia frigidum fluido & calefacto sanguini immissum illum densat atque in spissitudinem cogit, facile patet, in visceribus, quæ tantum non penitus vasculosa sunt, ut lien, hepar, pulmo, a sanguine tardius progrediente stagnationes, infarctus & oppilationes fieri, unde graves & diurnæ passionis incunabula sua trahunt. Nihil sane in praxi frequentius occurrit, quam quod a tempore messis ægrotent homines, dum phthisi, tabe, vel hydropse laborant. Causam & originem horum malorum si paulo exactius inquiramus, unice eam rejicere solent in copiosum frigidæ haustum, quam se tunc temporis siti vehementi pressos affatim accepisse dicunt. Qui morbi plerumque & foventur & vires accipiunt a polyposis concretionibus, hinc inde in vasis viscerum majoribus post sectionem repertis. *Hoffm. Med. rat. T. 2. p. 315.* Illud nosse oportet, quod ex labore sudanti frigidæ potio perniciosissima est; atque etiam cum sudor remisit, itinere fatigatis inutilis. *Cels. l. 1. c. 3. p. 26. Conf. aph. 18.* hujus sectionis.

APHOR. 25.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα
ἀπὸ ἑλκεῶ, καὶ ποδαγρικά, καὶ σπασ-
μασι, τρεῖς τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν κα-
ταχεόμενον ῥῆϊζει καὶ ἰσχυαίνει, καὶ ἐδύναι
λύει· νάρκη γὰρ μετρίῃ ἐδύνης λυτική.

Articulorum tumores, & dolores abs-
que ulcere, & podagricas affectio-
nes, & convulsa, hæc magna ex parte
frigida large affusa levat & minuit, do-
loremque solvit. Moderatus namque
torpor dolorem solvendi facultatem ha-
bet.

Hic aphorismus desumptus est ex lib. de hy-
mid. us. n. 10. ubi hæc leguntur; *Quibus-
dam autem utraque (aqua & calida & frigida)
prodest, velut sunt articulorum tumores, & pedum
sine ulcere dolores, & convulsa (σπάσματα) plera-
que. Hoc constat, frigidam copiosam sudoribus affu-
sam, extenuare, & dolorem stupefacere. Modera-
tus autem stupor dolorem tollit. Apud Celsum l. 1,
c. 9. p. 39. brevibus ita: Aqua frigida infusa ar-
ticulis, doloribusque, qui sunt sine ulceribus, prodest.*

Non inde sequitur rheumaticum dolorem
esse resolutionem, sed potius irritationem, &
convulsionem. Nam in morbis ubi impetus
humorum a contractione, necesse est, ex re-
sistentibus irritatis solidis consequi inter fibra-

rum spatia infarctum aliquem; quoniam, superata vi elastica, ipsa etiam oscillatio sublata est, contentique humores dolorem, tensionem, motusque difficultatem pariunt. Ubi primum igitur frigida perfunditur, nova, vi frigoris, inducitur contractio, qua solida contenta expellunt fluida, sanguinisque impetus & calor compescitur, eo ex spatiolis istis remoto, &, quod præcipuum est, vis restituitur fibris elastica. Hinc notanter apposuit Hippocrates, ubi *tumores, dolores absque ulcere*: primum enim supponit, quod dictum, nempe infarctum aliquem. Ubi vero ulcus adfuerit, patet absente causa indicante remedium adversus infarctum, hoc quoque non posse habere locum, quoniam humores ante infarcti aperta via sibi pararunt exitum. Hinc etiam Celsus l. 4. c. 24. in dolore articulorum vehementi cum tumore frigidam & refrigerantia externa commendat (observato, ne ea quotidie, neque diu adhibeantur, ne nervi indurescant), ubi vero tumor nullus est, calidis fomentis opus esse declarat. *Brin. de spir. an. p. 350.* Nonnisi de levando summo dolore intelligendum esse etiam aphorismum præsentem, verisimile est, ad hebetandum nempe sensum, sive ad inducendum *torporem* seu stuporem, ut in fine habetur. Verum & illud hic notari debet, quod stupor dolorem non modo sedat, stupore perdurante, sed etiam eodem sedato, imo aliquando dolor ex toto tollitur, argumentum evidens, hunc non quia indolentiam facit, doloris sensum auferre, sed ab eo fluxionem sisti, & humoris activitatem, & acrimoniam compesci. Quare hoc præsidii genus non est aspernendum, quando non sub universali

saliori

saliori præcepto tantum ab Hippocrate celebratur, sed etiam peculiariter utitur *lib. de affect. n. 31 & 32.* in curatione podagræ, & arthritidis, nam cæteris auxiliis jam propositis, subjunxit tandem: *ad dolentes vero locos frigeſtoria appone*, quibus verbis medicamenta actu frigida intelligenda eſſe, nullus eorum, qui in Hippocratis doctrina ſit verſatus, negabit, calida enim, aut frigida ſimpliciter prolata, actu talia intelligit, niſi *ad potentiam* addatur, ex quo adnotandum eſt, etiamſi & calida, & frigida podagricos dolores ſedare poſſint, frigida tamen ab Hippocrate præferri, nam calida laxando partem rariorem faciunt, & ad fluxiones in poſterum recipiendas paratior, frigida e contra eam roborant, & adſtringunt, ut fluxioni viæ minus pateant. Quapropter hæc regula circa localia obſervanda eſt in podagricis doloribus, aliisq; qui a fluxionibus, cum partis recipientis imbecillitate per intervalla invadere ſolent, frigida actu præferenda eſſe, in aliis vero calida, & ubi dolores intimiores occupant partes. *Martian. p. 458.* Cavendum tamen eſſe in frigida uſu, ne modum excedamus, prudens monuit *Cous lib. de humid. uſ. n. 11.* *In frigida tamen uſu potius quam calida, quatenus ea utaris attendendum*: imo id ipſum in præſenti aphoriſmo indicare videtur per *moderatum ſtuporem*; nam nimium frigus noxium declaratum eſt *5 aph. 17. 18.* Quin *Martianus p. 218.* *Plurima, ait, frigida affuſa non omnibus adhibenda eſt, ſed juvenibus, ac mediocriter carnoſis, in quibus calidum innatum partis non ita facile extinguitur, dolorisq; vehementia viget.*

Cæſar Octavianus Auguſtus, doloribus articulorum ad deſperationem reductus, contra-

riam & ancipitem rationem medendi necessario subiit, quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus, auctore Antonio Musa Medico. *Sueton. in vita Octav. cap. 81.* Et recentiori ævo exempla podagricorum observata sunt, quibus immersio pedum in aquam frigidam, vel unda gelida affusa, vel admotam nix, profuit. vid. *Eph. N. C. D. 2. a. 9. p. 342. a. 10. o. 94.* Sed non pauciores prostant observationes, quæ docent male cessisse aquam frigidam articulis admotam. vid. *Laur. Exerc. p. 185 sqv.* Quid? quod *Dio Cassius l. 53. p. 517.* postquam narrasset de Musæ fortunis & honoribus ob jamjam memoratam curam insigniter auctis, demum ita infit: *Verum enim vero ut palam convinceretur hic Musa opus fortunæ fatigue sibi arrogasse, evenit paulo post, ut Marcellus ægrotans, eademque ratione a Musa eodem curatus, mortem obiret.* Metus certe est, ex frigidæ nimio usu, ne podagrici pereant; vel ex febre excitata, aut humoris crudi translatione in viscus aliquod nobile, qualis est pulmo, ventriculus, cerebrum. Non igitur fiat experimentum sine cautelis in 5 *aph. 21.* expressis. *Lister. Conf. Vallisneri T. 2. p. 494.* Quam autem intuta, imo insigniter dampnosa, sit methodus qua applicatis refrigerantibus materia podagrica repellitur & introvertitur, legere est in *Boerb. aph. 1273.* Dum Hippocrates adversus articulorum tumores, doloresque, & illorum *σπάσματα*, seu illos a vehementi intentione, sine vulnere, laxatos, frigidam large affusam laudat, in animo habuisse videtur illam rationem, quæ embrocha sive embrocatio audit, cujusque usus est ad curandos infirmos articulos, & per *σπάσματα* intelligere, non, ut vulgo reddunt, spasmos,

spasmos, vel distentiones, sed imbecillitates, distractis majori vi nervis, ligamentisque, relictas. Nam Galenus *de meth. med.* l. 4. c. 1. τὸ σπᾶσμα refert ad unitatis solutionem, seu divortium continui, & l. 3. c. 1. dicit τὸ σπᾶσμα fieri sine vulnere. Etiam Gorraeus *Defin.* p. 424. notat discrimen esse inter τὸν σπᾶσμον & τὸ σπᾶσμα. Vid. *Platner. Opusc. T. 2. p. 228.* Larga affusione frigidaë podagram curari monet Van der Heyden, siquidem certum sit longa pedis in eam immersione, illum detumesce-
re, rubedinem & dolorem exuere; verum cum facile, propter sanguinis inquinati refluxum, reviviscat quodammodo dolor, operæ pretium existimat, iterandam illam immersionem, quin-
que aut sex diebus continuis. Addit, quidam podagricos, ut recidivæ vel non, vel parum tantummodo sint obnoxii, eadem immersione singulis diebus, orationis dominicæ recitatio-
nis spatio uti; sed quandoquidem acrimonia humoris non suffocetur semper ad votum, ne-
que ipse humor evacuetur, auctor est ut illa ulterius suffocetur assumptione introrsum frigi-
dæ, & ipse humor pro re nata vel venæ sec-
tione, vel dejectorio appropriato evacuetur. v. *Heyden synopsis. discurs. p. 45 sq.* Gorterus dissuadet penitus applicationem frigidaë ad le-
niendos dolores, utpote a qua minuatur quidem dolor, ast non sine magno periculo, a repulso ad nobiliora viscera, vel immobilitatis articuli. Vid. etiam *Trall. de Opio sect. 2. p. 339.*

APHOR. 26.

Ὅδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως
ψυχόμενον, καφόρατον.

Aqua quæ cito calefcit, & cito re-
frigeratur, levissima.

Defumpta est sententia ex lib. 2. *Epidem. sect.*
2. n. 29 ubi ita legitur: *Aqua quo citius*
calefit & frigescit, eo semper levior est.

Pondus aquæ est ut ejus puritas; ita ut quo
levior est, eo censeatur purior. Præsens apho-
rismus nos docet, quo signo cognoscatur levi-
tas aquæ comparativa, nimirum quod citius
incalescens, & citius iterum frigescens, levior
sit altera, quæ tardius. Nec sine ratione. Ca-
lor enim nil nisi motus ætheris velocissimus
est; hinc quo copiosorem in complexu suo
alunt spirituosam illam tenuissimam ætheream
materiam aquæ, eo citius incalescunt, sive in
motum talem abripiuntur. Accelerata autem
refrigeratio fervidæ aquæ, pariter levitatis
indiciu est; eo quod frigidus aer raræ & po-
rosioris texturæ corpora facilius intrare, &
calidum in iis motum sistere potest, quam in
compactis, quæ minus patent allabenti perfri-
geratæ auræ, ideoque diutius calorem servant.
Hoffm. Opusc. T. 2. p. 15. Exploratio hæc
optime duplicis thermometri ope instituitur.
Duo thermometra eidem tabulæ in gradus divi-
sæ illigantur, eaque sic explorantur. Aëri fri-
gido

gido ante exponuntur, ut liquor descendat, tum gradus ipse descensus in tabula notatur; deinde utriusque globi aquæ fervidæ imponuntur, & quousque liquor ascenderit, itidem notatur, & spatium ascensus in partes æquales dispertitur. Jam ut diversæ aquæ examinentur, duobus vasis vitreis æqualis amplitudinis & densitatis eadem aquarum quantitas affunditur, ambo vasi amplo aquæ calidæ pleno imponuntur, atque his duo thermometra simul immerguntur. Ita in aqua fontana v. g. liquor thermometri altius ascendit, quam in aqua puteali, quod illa citius incalescat, hæc tardius, atque adeo illa sit subtilior, hæc crassior. *Hamel. Hist. p. 217.* Aqua levis, inquit *Celsus l. 2. c. 18. p. 100.* pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius & calefit & frigescit. Quidam, scribit *Plinius l. 31. c. 3.* statera judicant de salubritate, frustrante diligentia, quando per-rarum est, ut levior sit aliqua. Certior subtilitas, inter pares meliorem esse, quæ calefiat refrigereturque celerius.

APHOR. 27.

Ὅσοις δὲ πλεονέχῃς νύκτωρ, πλεονέχῃς
διψῶσιν, ἢ ἐμπροσθεν αἰσθάνοντες.

Quibus bibendi de nocte appetentia
est, iis admodum sitientibus, si
obdormierint, bonum.

Paulo aliter aphorismus hic scribitur in *lib. 6.*
Epidem. sect. 4. n. 42: Levem inter vigilandum
sitim somnus sedat, eam vero quæ ex somno orta est,
vigilia interdum.

Docetur somni virtus ad sitim tollendam,
seu remedium sitis nocturnæ, somnus. Sitis
contingit a defectu humidi in faucibus & œso-
phago, propter spasmodicam glandularum in
faucibus & œsophago constrictionem, qua im-
peditur humoris in has partes influxus. Per
somnum fibræ corporis relaxantur, strictura in
glandulis tollitur, & copiosior humectatio fit
in faucibus ac œsophago. Vid. *Hoffm. Med. rat.*
T. I. p. 181. Sitim autem ex somno ortam,
vigilia interdum sedat, quatenus sitim sentiunt
qui aperto ore dormiunt & hinc fauces habent
exsiccatas, vigilantes vero ore clauso aërem
externum, siccitatis & hinc derivatæ sitis cau-
sam, arcent.

Hodie observamus homines cruditate humo-
rum laborantes ex defectu virium, quæ mate-
ria cruda aliquo modo vergit in corruptelam,
noctu sitire, quando nempe id corruptum ad

os delatum sensum sitis infert; quæ tamen sitis non est placanda largiore potu, ut fieri debet si quis sitiatur ex humidi defectu. Si quis concipit præcedentem morbum, in quo vix videntur ægrotare, intellectu facilis est hujus aphorismi sensus. Nam qui noctu valde sitiunt ex hac causa, signum est, tunc maxime prædominare corruptum crudum ex defectu virium natum. Quod si tunc illi multum bibunt noctu, magis onerabunt corpus inutili copia aquæ, & ita morbi causam potius augment opprimendo vires. Si autem superdormierint, bonum est, quia tunc non oneratur corpus multitudine ingesti, & vires recuperantur per somnum. Interim continuata coctione in somno subigitur & emendatur id crudum, disponiturque ad insensibilem perspirationem, qua dein diffatur. Hæc ergo observatio utilissima est valetudinariis noctu multum sitientibus, ut se, quantum ferre possint, abstineant a potatione nocturna. *Gorter.*

APHOR. 28.

Γυναικέων αγωγὴν ἢ ἐν αἰσμάτι πυρίῃ. πολλὰ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἀνὴρ, εἰ μὴ καρδιαρίας ἐνέπια.

Aromatum suffitus muliebria educit, sæpius autem & ad alia plerumque utilis esset, nisi capitis gravitates inferret.

Per *suffumigia* hic notantur exhalationes odoratum afficientes, ignis aut igniti corporis interventu excitatæ. Quæ ex aromatibus seu odorem adorna, in loca uterina derivantur, mensibus ciendis idonea habentur suo tempore adhibita; quia stimulando effectum producant aperitivum. Sunt vero fœminæ, quibus cerebrum facile turbatur ab aromatibus. Quare ne caput petat fumus caveri debet, primo, ut cingantur fœminæ, deinde, ut fumus per cannulam ascendat in cervicem uteri; ita enim suffumigium non facile petit caput. Verum non tantummodo ad provocandum in mulieribus menstruum fluxum conducunt aromatum suffitus, sed etiam ad plura alia eorum usus identidem indicatur, omitti tamen debet, quia capitis gravitatem inducit: quod vult præfens aphorismus. Etenim in genere, quibus caput infirmum est, ut ex quolibet odore expansivo in dolorem incidant, iis minus recte suffimenta adferuntur. Sed porro etiam gravidis

vidis sunt caute admovenda. Senibus, quorum exsucca & arida sunt corpora, ut & macilentis biliosis, & febre quacunque ardente biliosa laborantibus, ac dolore capitis ardente, pulsante, vexatis neutiquam conveniunt. Neque suffiendi sunt catarrho acri irritativo vexati, vel & asthma sicco laborantes, & dyspnœa ex pectoris mala conformatione, item pleuritici, peripneumonici, & hæmoptysi, vel alia quacunque hæmorrhagia interna laborantes. Vid. *Joh. Henr. Schulze Diss. de Suffimentis. Halæ 1741. 4°.*

Quoniam ille suffitus vel potest esse siccus vel humidus, cum judicio hoc vel istud est eligendum: nam si pudenda in mulieribus a contentis simul calefiant & sicca sint, eligendus est suffitus humidus; & tunc melius erit vaporem mollem & humidum applicare, quam aromaticum. Si vero pudenda sint frigidiora & humida, quod sæpe fit in mensibus suppressis, magis conducit suffitum siccum & aromaticum applicare. *Gorter.*

APHOR. 29.

Τὰς κύσας φαρμακένειν, ἢν ἀργᾷ, πρῶ-
μινα, καὶ ἀχρὶ ἐπὶ τὰ μιλῶν ἥσων δὲ
ταύτας· τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα, ὑλατίει-
σθαι χρή.

Uterum gerentibus purgantia medica-
menta exhibenda sunt, si humor
impetu feratur ad excretionem, quarto
mense, & ad septimum usque; sed his
minus. In majoribus autem, & gran-
dioribus foetibus subtimide se gerere
oportet.

Est hic superfluous aphorismus, nam jam ex-
stat 4 aph. 1.

APHOR. 30.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθῃ ὑπὸ πινος τῶν ὀξέων
νεσσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem utero gerentem morbo
quopiam acuto corripī, letale.

Sedes hujus aphorismi videtur esse in l. 1. de
morb. n. 3. ubi morbi ex necessitate cum
adsunt mortem adferentes dicuntur, si mulierem
utero gerentem pulmonis inflammatio, aut febris ar-
dens,

dens, aut morbus lateralis aut phrenitis prehendit, aut si erysipelas in utero oriatur. Celsus l. 2. c. 6. p. 55. ita expressit: Mulier quoque gravida acuto morbo facile consumitur.

Pro absolute vero haberi nequit aphorismus, quoniam utero gerentes a morbis acutis quotidie evadere observantur. Vid. *Laur. Exerc. p. 111 sq. Forest. Obs. med. l. 2. obs. 28. schol. & l. 15. obs. 22.* Apud ipsum etiam Hippocratem 1. *Epidem. sect. 3. agrot. 13.* extat historia de muliere, quæ, trimestri foetu gravida, febre vehementi correpta, decimo quarto die superveniente vomitu bilioso & sudore, convalluit. Et in 2 *aph. 19.* docemur morborum acutorum non in totum esse certas prænunciationes, neque salutis, neque mortis. Quare pro aphorismi tutela, ad intelligentiam vocis *letale*, adnotare oportet: aliud esse dicere, morbum aliquem in suo genere letalem esse: aliud, dicere hunc morbum letalem; quia signa letalia supervenere. Nam in hoc secundo casu, quia symptomata supervenientia letalia statum indicant ægrotantis, non ratione morbi essentiae tantummodo, sed etiam vehementiæ, & moris ejusdem, nec non virium ipsiusmet ægrotantis ad morbum ipsum (ab his enim, & aliis quamplurimis signa letalia dependent), ideo cum res eo deveniat, ut signa letalia superveniant, vix fieri potest, tot malis simul concurrentibus, ut æger evadat. At cum morbus ex sua natura letalis est in communi, quotiescunque signa letalia non concomitantur, plurimi servari possunt; cujus rationem assignabat *Hippocr. l. 2. Prædict. n. 19.* ubi hæc leguntur: *Vulnera magis letalia sunt, quæ in venas crassas, in collo, ac inguinibus infliguntur, deinde quæ in cerebrum, & in hepar,*

postea quæ in intestinum, & vesicam. Sunt autem hæc perniciofa valde, non tamen ita ut nemo ex his evadat, velut putatur. Nam, & loci, qui hæc nomina habent, multum inter se differunt, & iidem modi. Multum etiam differt corporis ipsius hominis structura, aliquando enim neque febricitat, neque inflammatur sauciatus, aliquando etiam citra causam febricitat, & aliqua corporis pars omnino inflammatur. Ex quibus apparet, ex vulneribus, ex sui natura letalissimis, homines evadere, si, ut inferius lib. cit. subjungit, neque febris superveniat, neque sanguinis fluxus ad vulnus fiat, neque inflammatio, neque dolor; e contra vero nulla spes salutis remanet, ubi letalia signa superveniunt, non præfatis letalibus vulneribus modo, sed etiam iis, quæ securissima videbantur. Pari ratione igitur si contingat, utero gerentem morbo acuto laborare, quæ ex sui natura fortis, & robusta, & morbum bene ferat, nec symptomata letalia superveniant, non est a ratione alienum, morbum illum etiam ex sui natura letalem superare. *Martian. p. 459.* Annotavit Hippocrates lib. I. *Epid. sect. 2. n. 141.* grassantibus populariter febribus ardentibus, prægnantes omnes, in quas morbus forte incidit, abortum fecisse; ibi autem non legimus, ipsas ægrotantes obiisse. Non ergo acutos morbos magis letales statuemus foeminis uterum gerentibus, quam aliis hominibus. Sed id, credo, firmum manet, magis illos periculosos esse gravidis, quia remedia acutis adversantia, dejectoria & magnæ venæ sectiones noxam inferunt foetui. Periculosiores etiam censendæ sunt, ægritudines gravidarum acutæ sub aëre calidiore quam temperatiore, v. g. in Græcia, quam in regionibus magis ad septentrionem

trionem positis : quemadmodum differunt quoque, pro natura locorum, genera medicinæ, & aliud opus est Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia; ceu scribit *Celsus l. i. præf. p. 8.*

APHOR. 31.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκλή-
τρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μείζον εἴη τὸ ἔμ-
βρυον.

Mulieri uterum gerenti vena secta
obortionem facit, idque potissi-
mum, si foetus grandior fuerit.

Novimus hodie gravidis e secta in brachio
vena mitti sanguinem sine noxa, omnibus
fere mensibus, imo ultimo gestationis & in-
stante partus tempore; tum ut copia nimia,
foetum suffocatura, minuat, tum ut partus
facilitetur, nimiaeque hæmorrhagiæ in partu
præcaveantur: & compertum est, gravidas,
quæ olim facile abortiebant, misso sanguine
ante, quam suspectum tempus advenisset, fœ-
tum ad frugem perduxisse. Taceo quotidianam
testari experientiam, quod morbis correptæ,
quæ ad curationem sui exigunt sanguinis missio-
nem, hanc tolerant citra abortus periculum.
Vid. *Laur. Exerc. p. 47 seq.* Ut adeo non mo-
do tutum sit, sed etiam utile ac necessarium,
in gravidis venæ sectionem instituere. „Sola,
„qua magnum Hippocratem colo, reveren-
E 3 „tia

„ tia (verba sunt *Boylei* in *de util. phil. nat.*
 „ *p. 105 fq.*) mihi impedimento est, ne ullam
 „ rigidissimarum Draconis legum, (quæ ob
 „ nimiam severitatem sanguine aliàs dicuntur
 „ scriptæ) plures homines enecasse asseram,
 „ quam hunc aphorismum: eum enim secuti
 „ Medici plures, multitudinem fœminarum la-
 „ borantium insignem sub ipsa manu mori con-
 „ cesserunt, quas phlebotomia provida probabi-
 „ liter conservare valuisset, cùm (ut ut ejus apho-
 „ rismi clausula contrarium asserat) experien-
 „ tia eam non secure tantum, sed & utiliter
 „ adhiberi posse, etiam ubi embryo satis jam
 „ fuerit adultus, sæpissime testetur. Sed æsti-
 „ matio, quam hujus nominis viro Hippocra-
 „ ti debeo, me in eo acquiescere jubet, quod,
 „ cùm mihi Medicos plures Dictatoris sui sen-
 „ tentiam in aphorismo hoc non assecutos for-
 „ te ultro concedatur, hoc errore multas pe-
 „ riisse uxores, annotaverim, quæ dispendium
 „ vitæ commoda sanguinis jactura probabiliter
 „ præcavere potuissent”. Celsus jam anim-
 „ advertit, inanem fuisse Antiquorum metum;
 „ interesse enim, non quid in corpore intus ge-
 „ ratur, sed quæ vires sint: mulierem autem
 „ gravidam, valentem, tuto curari sanguinis
 „ missione. Vid. *Cels. l. 2. c. 10. p. 77.* Fortasse
 „ intelligi debet præsens aphorismus de illa,
 „ Hippocratis tempore consueta, larga & co-
 „ piofa sanguinis missione, quando ad integras
 „ libras simul & semel ex secta vena profunde-
 „ batur sanguis, ad animi nempe deliquium *Car-*
 „ *dan. p. 531. Hecquet. Forest. Obs. Med. l. 2. obs.*
 „ *28. schol. & l. 15. obs. 22.* Enimvero largio-
 „ res sanguinis missiones periculo haud vacant,
 „ quatenus necessarium alimentum fœtui subtra-
 „ hunt

hant cum sanguine matris; nam orificia tunc vasorum, placentam cum utero nectentium, conniventia fiunt, exarescentia, & separantur a placenta, unde abortus: abortum crebriori venæ sectione promoveri, legere est in *Riedlin. Lin.* 1696. p. 174. qui eo facilius continget, quo grandior fuerit foetus, quia hic minus perfert exinanitiones magnas, utpote pluri indigens alimento. *Listerus* putat, pro salvanda Hippocratis auctoritate, textui inferi posse voculam *pedis*, ut dicatur mulier *secta vena pedis* abortire. Sed videtur haud satis bonum hæc intercalatio suffugium, etsi communiter in gravidarum solum brachiis incidi jubeant Medici venas; nam sat multa prostant exempla in pedibus illarum administratæ venæ sectionis, non secuto abortu. Vid. *Laur. l. c. p. 100 sq.* Conf. *Eph. N. C. D. I. a. 9. obs. 48. a. 6. obs. 204.*

APHOR. 32.

Γυναικὶ αἷμα ἐμέσση, τῶν καταμυσίων ῥαγέντων, λύσις γίνεται.

Mulieri sanguinem vomitione rejicienti, menstruis erumpentibus, solutio contingit.

Desumptus est hic aphorismus ex *lib. 1. de morb. n. 6.* & extat apud *Celsum l. 2. c. 8. p. 69.* Absolute verus est aphorismus, si vomitus fuerit natus ab obstructis menstruis, sanguine regurgitante & in ventriculum effuso:

nam sæpe, ut ait *Celsus* l. 4. c. 4. §. 5. p. 202. *fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc exspuunt.* Revulsione ergo facta a superioribus ad inferiora, redeunte evacuatione per uterum, cessante causa (obstructione) quæ fecerat vomitum cruentum, cessat effectus. Potissimum vero cruento vomitui observantur obnoxia fœmellæ, quæ alvi sunt adstrictioris, pubertatis tempore, quo menses primo imminet, nec non quando postea suppressi sunt, aut parcius succedunt. Tum enim, quando gravi ira, vel terrore commoventur, & inferiorum partium accedit refrigeratio, vel etiam Medicus pathemata a regurgitante ab utero ad stomachum sanguine orta per emesin excitatam perperam tollere contendit, perquam facile sanguinis eructatio procuratur. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 68.* Apparet ex hoc aphorismo, quam parum expediat, & res non periculi expers sit, circa consuetum mensium tempus vomitorium, præsertim validius, exhibere; visus exinde obvenisse vomitus cruentus letalis. Apparet quoque porro, in mensium suppressione cautissime, vel prorsus non, præscribenda esse emetica, præsertim valentiora, quod facile ad hanc nobilissimam partem sanguinis impetum trahunt. *Hoffm. de transmut. morb. §. 7.* In hujus generis vomitu convenire emmenagoga remedia ea, quæ sanguinis derivationem ad uterina faciunt loca, docent historiæ annotatæ in *Eph. N. C. D. 1. a. 1. o. 95. D. 2. a. 2. o. 101.*

APHOR. 33.

Γυναικὶ τῶν κατεμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα
ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῖσθαι, ἀγαθόν.

Mulieri, menstruis deficientibus, sanguis ex naribus profluens, bonum.

Bonum hic dicitur hæmorrhagia, quia est vicaria evacuatio alterius, quæ fieri deberet per uterum, præservans a malis, quæ ex suppressione mensium impendent: id quod *Celsus* l. 2. c. 8. p. 69. expressit in hisce: *Quæ menstruis non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat.* Non adeo insolens est, ut, restitante in fœminis præsertim junioribus, gravidis quoque, mensium fluxu, facta palindrome, narium stillicidium excipiat sanguinolentum. Cujus rei nulla alia subest causa, quam quod spasmus, quibus omnes hæmorrhagiæ stipari solent, æquilibrium motus sanguinis progressivi tollatur, isque ad loca excretioni dicata cum impetu agatur, ibi vero exitu præclusus, ruat ubi congruum invenit locum ibidemque egrediendi sibi paret viam. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 12.*

Concipiendum est, Hippocratem in hoc aphorismo intellexisse subsistentes menses ex ætate, qua fluere deberent. Nam quibus menses deficiunt ex causa morbosa, modo simul adsit sanguinis abundantia, his levamen quidem præsens adfert sanguis e naribus fluens, quia tollit illam abundantiam; sed eo obstinatio-rem

suppressionem faciet, ut, quæ scēminæ sæpe patiuntur hæmorrhagiam narium, vel quæ curant sibi pertundi venam ut minuant symptomata ex sanguinis suppressione nata, in posterum vix unquam ad ordinatum menstruorum fluxum redeant: quare hæ ad evitandam præsentem molestiam se in majus malum præcipitant. Si subsistant mulieri menses ex graviditate vel lactatione, hæmorrhagia narium semper damnum adfert, quia hoc casu non eget alia succenturiata sanguinis evacuatione. Increcente denique ætate deficientibus mensibus, quando nullis auxiliis sunt promovendi, quum post istud tempus ætatis si menses pergunt fluere, non amplius vocatur menstruatio, sed hæmorrhagia uteri, inter morbos recensenda, tunc eadem evacuatio, quæ ante istud tempus salubris erat, post hanc ætatem, habetur inter morbos. *Gorter.*

APHOR. 34.

Γυναίκεν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνόν ἐκτρέψαι.

Mulieri utero gerenti si alvus multum profluat, abortionis periculum est.

Desumta esse videtur hæc sententia ex *lib. I. de morb. mul. n. 37. In Coac. sect. 3. n. 416.* scribitur in h. m. *Uterum gerentibus alvi subeuntes, malum.* Et apud *Celsum l. 2. c. 7. p. 61: Mulieri*

Mulieri gravidæ sine modo fusa alvus elidere partum potest.

Plurimæ utero gerentes quotidianis vomitibus adeo sollicitantur, ut cibum assumptum raro contineant, unde corpus sufficienti alimento privari necesse est, & nihilominus abortum inde sequutum esse, nondum observatum est. At vero diarrhoea abortum sæpe facit, etiamsi corpus nutrimento privetur minus, quando cibus in his longiori tempore retinetur, quam in illis; quod quidem evidens argumentum est, diarrhœam non ea ratione abortum facere, quia alimentum foetui subtrahat, sed potius quia, dum humores ad inferiora moventur, foetus & ipse deorsum trahitur, unde ligamenti eum continentibus violentia inferitur, ob quam rumpuntur, & sic abortus sequitur. Eadem ratione pharmaca deorsum purgantia abortum faciunt, non quæ per vomitum purgant. *Martian. p. 459.* Ab assumpta uncia mannae in jure carniū soluta, abortus observatus legitur in *Eph. N. C. D. I. a. 6. o. 241.* Nimia dejectiones alvinæ spasmus intestinorum communiter junctum habent: propter viciniam ergo uteri, hic in consensum tractus elidet foetum. Quare evitanda sunt gravidis fortiora purgantia, scammoniata, colocynthiaca, jalapina, aloëtica, quæ spasmus intestinorum & totius nervosi systematis non raro inducunt. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 631.* Præterea vero, nullæ nimia evacuationes gravidis bonæ sunt; quia debilitant vires matris, & subtrahunt foetui alimenta, unde ille eliditur. Nam si orificia vasorum uterinorum ob deficientem sanguinis adfluxum exarescunt; foetus nutrimento destitutus perit & corrumpitur,

tur, qui hoc in casu sæpenumero absque spasmodis & doloribus ejicitur. Hinc dispositæ in morbis gravioribus, febribus acutis malignis, nimis diarrhœis, maxime dysenteriis, & quidem frequenter circa declinationem abortiunt. *Hoffm. l. c. p. 629.* Curationem mali cognoscere aues? lege *Forest. Obs. Med. l. 28. obs. 67.* Cæterum, Hippocraticam regulam non perpetuæ adeo esse veritatis, ut non reperiantur gravidæ, quæ diarrhœam vehementem, periodicam, vel alias diuturnam, imo & dysenteriam, citra noxam experiantur, videre est in *Eph. N. C. D. 1. a. 3. o. 17. D. 2. a. 5. o. 149.* Quid? quod apud Hippocratem *lib. 2. Prædict. n. 30.* ubi de dysenteria tractatur, legimus, prægnantes plerumque ad partum superesse, & ex partu, foetumque conservare, etiamsi per multos menses sanguis & strigmenta per alvum secedant, nisi si dolore affligantur, aut aliquod ex malis signis accesserit.

APHOR. 35.

Γυναῖκί ὑπὸ ὑπερμετρῶν ἐνοχλεμένη, ἢ δυσκοῦσῃ, πλᾶρμός ἐπιγινόμενός, ἀγαθόν.

Mulieri uteri strangulatu vexatæ, aut difficultate partus laboranti, sternutatio superveniens, bonum.

Celsus *l. 2. c. 8. p. 69.* hanc sententiam ita expressit: *Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento levatur.*

Ster-

Sternutationem pellendæ hystericæ passioni, facilitandoque partui conducere hic docemur: imo sternutatoria ad secundinas excludendas facere tradit 5 aph. 49. Sternutationes partium nervearum concussus sunt, & spasmodum modi, tanti, observante Hippocrate *Prognost. n. 13. Coac. sect. 3. n. 174 sq.* ad medicinam momenti, ut licet in omnibus circa pulmonem morbis, & antecessisse, & succedere sternutationes malum sit, in aliis tamen morbis letalissimis prosint. Passio hystERICA & difficilis partus spasmodici sunt affectus, quos levat discutiendo nervorum vehemens oscillatio, quæ fit inter sternutandum: ita ut hîc spasmus spasmodum solvat. Conf. *Forest. Obs. Med. l. 28. obs. 27.* Præterea ad partum difficilem promovendum confert sternutatio eo, quod diaphragmatis & musculorum abdominis excitet vim. Hinc ex consilio Hippocratis *lib. 1. de morb. mul. n. 93. si fœtus exitu affectato non facile discedant, cum sint secundum naturam, iis sic habentibus sternutatorium aliquod adhiberi debet: naribus autem apprehensis, & ore compresso sternutandum, quo quam maxime fieri poterit, efficax sternutatio reddatur.* Hisce addi debet: modo non a partium inflammatione, sed a spastica constrictione veniat partus difficultas: prior enim ratio sternutationem vetabit, suadebit posterior; unde concludas licitam in tantum esse sternutationem, in quantum spasmi resistantiam spastica partium explosione domari convenit. *Hecquet. Conf. 6 aph. 13.* Imo, ad vires deficientes in parturiente excitandas sternutatoriorum usus locum habet, juxta *Boerb. aph. 1312.* Vid. etiam *Eph. N. C. D. 2. a. 5. app. p. 45.* Anne ex præsentis aphorismo intelligimus, cur vicissim sternutatio

damnosa

damnosa sit statim a coïtu, fœminis concipere cupientibus? Prius valida concussione genitale semen excutit, quam se penetralibus matricis insinuet, uti ait *Forestus Obs. Med. l. 10. obs. 127.* Hac de causa apud *Plin. l. 7. c. 6.* steruuisse a coïtu, abortivum.

Uteri strangulatus seu passio hysterica vulgo dicta, species est convulsionis, quæ tandem frequentissime suffocationem inducit; quando in utroque sexu in ventre inferiore sentitur involuntaria commotio convulsiva, quæ sensim sursum vergit, in multis ac si globus ascenderet, & dein ad fauces veniens ita constringit fauces, ut impediatur deglutitio & suffocetur respiratio; in graviore malo fauces in quendam tumorem elevantur, & inde compressis venis jugularibus tota sæpe facies livet. In leviori malo mens manet constans, & membra non moventur convulsive. Verum in graviore malo, ipsa actio mentis extinguitur, atque vel cadunt simul in animi deliquium, vel convelluntur membra uti in epilepsia; interdum vero mens manet constans, dum tamen membra variis modis convulsione agitantur. Accedentia illa igitur symptomata duntaxat magnitudinem passionis hystericæ denunciant. Ex his phænomenis nullo modo patet uterum esse affectum, & hoc etiam cadaverum inspectio confirmat, quoniam in hystericis passionibus suffocatis & mortuis uterus fuit inventus insons, & æque sanus quam aliis sanissimis fœminis: sed phænomena docent convulsionem incipere in mesenterio & intestinis, propagari per ventriculum & oesophagum ad pharyngem, cujus musculi una cum musculis laryngis tetanica constrictione contrahuntur. Quod si illa convulsio

vulsio tandem communicatur meningibus, extinguitur mentis actio; ita comprimitur cerebellum ut non emittat spiritus ad actionem cordis & respirationis; vel si motus ille magis est inordinatus, membra externa convulsione epileptica exagitat. In tali nunc suffocatione hysterica nunquam in tota mea praxi potui observare sternutationem profuisse, neque video quid boni adferret. Propterea malo credere in hoc loco intelligendas esse secundinas retentas. Si igitur contingat, ut secundinæ maneat in utero post partum, adstruit auctor bonum esse si superveniat sternutatio. Hæ secundinæ vel sunt partes firmæ, uti placenta, membranæ & funiculus umbilicalis, quæ partes proprie dicuntur secundinæ; vel sunt humores, nempe sanguis qui fluit ex lateribus uteri & ex abrupta placenta, qui sanguis lochiorum nomine venit. Forsan Hippocrates ad partes non solum firmas, sed & ad sanguinem retentum significandum, dixit *ὕσπερικόν*; in quo casu salutare est si superveniat sternutatio: nam si cuncta hæc post partum retinentur, signum est orificium uteri esse clausum, quod ut aperiatur, sternutatio violenter contrahens ventris musculos multum valere potest, quoniam talis puerpera ex voluntate non valet tantam ventris constrictionem facere, ut sit in sternutamento, quæ aperiret orificium uteri clausum. Qui existimaret in omni partu difficiliore conducere sternutamentum, & inde vellet adhibere sternutatoria ad facilitandum partum, multa damna inferret sua præpostera medela; nam si ob situm alienum foetus difficile parit mater, a concussione sternutationis majus induceretur impedimentum, truderetur enim foetus in tantas angustias, ex quibus

quibus postea nulla manuum ope extricari posset. Sed si fœtus legitimo modo fuerit locatus, & propterea fœmina non parit, quod conamina parturiendi non sufficiant ad dilatandum uteri orificium & elidendum fœtum, sternutatio superveniens, majori conamine contrahens abdominis musculos, valuit in quibusdam parturientibus extrudere fœtum. Tali etiam in casu conducirer sternutatorium ad movere naribus. *Gorter.* Conducetne adhibere sternutatorium ad expellendas secundas, ore uteri existente aperto! Vid. infra *aph.* 49.

APHOR. 36.

Γυναικὶ τὰ κατὰ μῆνα ἄχρῳ, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἵσι γινόμενα, καθάρσις δὲ σημαίνει.

Mulieri menses decolores, neque semper eadem periodo procedentes, purgationem indicant esse necessariam.

Vitiosus est menstruorum color minus ruber, albus, pallidus, saniosus, subalbidus. Hæc sententia est tantum de pallidis, mucosis, pituitosis, inordinatis ac irregularibus, h. e. non iusta periodo fluentibus, sed vel tardius, vel celerius. Color sanguinis ruber pendet a vigente libera circulatione ejusdem: a quo desciscit, si vasis existentibus nimium laxis, debilibus, chylus non satis subigi potest, generatur pallidus, mucosus, pituitosus. Verum etiam

etiam ortæ passim humorum stases atque spasmodicæ contractiones libero sanguinis circuitui obstant, & dum comprimuntur vel obstruuntur vasa, in ramos laterales patulos delatus latex ferofus, loco rubri sanguinis, sistit menses decolores. Priori in casu cathartica inprimis conferunt, quia stimulo suo invitant laxata vasa ad contractionem, ut tono restituto humores vegetæ liberæque reddant circulationi. In altero casu convenire possunt quoque vincendo spasticas diatheses, atque sic aperiendo obstructa loca: modo non inflammatio aliqua præsens contra indicet. „ Si uteri pituita redundantes „ fuerint, flatus intus oritur, & menses albi „ pituitosi prodeunt . . . Ubi vero superior „ ventriculus tibi perpurgatus videbitur, me- „ dicamentum deorsum purgans proprinato. „ *Hippocr. de nat. mul. n. 10.* ” Enimvero caco-chymia communis causa est mensium quoad tempustardantium vel anticipantium, & quoad colorem, consistentiam, *ἐνδεπλυν.* & conjuncta symptomata alia a statu naturali abeuntium: caco-chymia autem commune est indicans purgantium, adeoque etiam ad uterum redundans maxime pituitosa & acida. *Wedel.* Purgans requiritur ad eliminandam caco-chymiam. Non tamen præciperem aliquoties ducere alvum, majorem enim induceret debilitatem; sed postquam corpus a caco-chymia est liberatum, satius erit corporis vires firmare roborantibus, ne nova generetur caco-chymia, quæ mensium ordinem turbat, & pallidiorem producit sanguinem. *Gorter.*

APHOR. 37.

Γυναὶκὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθῃ, ἣν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης
ἰσχνοὶ γίνονται, ἐκλήτρωςκει.

Mulieri utero gerenti, si mammæ de-
repente gracilescant, abortionis
periculum est.

Desumptus videtur hic aphorismus ex l. 1. de
morb. mul. n. 44. ubi hæc leguntur: *Qui-
bus uterum gerentibus ad septimum aut octavum men-
sem, mammarum ventrisque plenitudo derepente sub-
sident, mammæque extenuantur, & lac non apparet,
puerum aut periisse, aut vivere & debilem esse asse-
rendum.* Apud Celsum l. 2. c. 8. p. 76: *Mulieri
gravidaë si subito mammæ emacuerunt, abortus peri-
culum est.*

Vasis mammariis cum uterinis mutua est con-
sensus, ita ut, cum foetus moveri incipit, tur-
gescant mammæ: si itaque hæ gracilescant,
signum est laborare foetum inopia alimenti.
Holler. Inedia autem nonnunquam foetus peri-
mitur, vel ad excretionem excitatur. *Forest.*
Obs. Med. l. 28. obs. 66. schol. p. 460. Si mam-
mæ, quæ alioquin a motu foetus ad extremum
usque gestationis tempus, a lactis copia, soli-
dæ esse debent, non sensim & pedetentim,
sed subito extenuentur, indicium maximam
oportere subesse causam & vehementem mu-
tationem in sanguinis & spirituum motu præ-
cessisse, dum vel ipse in aliis partibus stagnat,
in-

inflammationem parit, vel ob defectum spirituum & virium, chylus non generatur, vel ad mammas vehitur. Vid. *Fr. Hoffmanni Diss. de morbis fœtuum in utero. Halæ 1702. 4º. §. 25.* Si mammæ in gravidis subito gracilescent, hujus detumescentiæ causa in ipsis mammis non est quærenda, sed in eo organo debilitato, quod antea valens per consensum turgere faciebat mammas. Ergo signum est, uteri actionem esse debilitatam. Quæ talis si fiat, vel quod fœtus in utero moriatur, vel quod placenta ab utero fuerit debilitata, necesse erit, ut post paucos dies ejiciatur fœtus; qualem abortum nullis auxiliis prævenire possumus. *Gorter. De consensu mammarum cum utero, vid. Not. ad 5 aph. 39.*

APHOR. 38.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθῃ, ἣν ὁ ἐπὶ δεξιᾶς
ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχέσθῃ, τὰ πρὸν ἐκπι-
τρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, πὶ
ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri utero gemellos gerenti, si al-
tera mamma gracilis evadat, al-
terutrum abortu edit: & si quidem dex-
tra mamma gracilescat, marem, si vero
sinistra, foeminam.

Nititur sententia hæc ratione futill, quod
mas in dextra, foemina vero in sinistra
uteri parte gignatur: quod effatum est 5 aph. 48.

APHOR. 39.

Ἡ γυνὴ μὴ κύεσαι, μηδὲ τετοκῦια, γάλα
ἔχει, αὐτὴ τὰ καταμύωια ἐκλέλοιπε.

Si mulier, quæ neque gravida est, neque peperit, lac habeat, ei menstrua defecerunt.

Exstat iisdem pene verbis sententia hæc apud *Cels. l. 2. c. 8. p. 76.*

Lac in virginum mammis a menstruorum est defectu: quando enim hæc deficiunt aut supprimuntur a spastica diathesi, arteriarum uteri diametros stringendo, compressa vasa lymphatica lympham suam amandant ad vasa mammaria. *Hecquet.* Mammarum cum utero commercium, humorum alterne ad hæc partes delatorum beneficio, communiter stabiliri solet in vasorum epigastricorum & hypogastricorum cum mammariis connexionem seu communicationem (vid. *Boerb. J. M. §. 666. 687.*) Ast sine fundamento. Qua enim ratione ad mammas perveniet ab epigastricis arteriis advectus sanguis? Si per arterias mammarias deferendus, quot motus humorum perturbationes, quot mala, obstructions, inflammationes exinde enascentur? sibi enim oppositæ sunt humoris in utraque arteria motus directiones, quare, si æqualis fuerit utriusque fluminis vis, omnis sistetur motus progressivus, si vero unius vis alterius robur superaverit, contra omnes naturæ

naturæ leges regurgitabit in debilius humor; sicque sanguis potius ad inferiora deveheretur, cum minor mammariae a corde distantia quam epigastricæ, majorem in illa vim impulsus innuat. Neque propius ad veritatem accedunt, qui idem negotium venis eadem ratione conjunctis absolvi credunt, quos pariter confutat contraria humorum motus directio. Inprimis vero a sua sententia avocare auctores debuisset accuratior originis epigastricæ arteriæ consideratio. Ea enim ab iliaca externa duntaxat dimittitur, cum uterina vasa ab interna iliaca, quæ etiam hypogastrica audit, deriventur, sicque longius a se invicem distent, quam ut epigastricæ flumen inde adeo augeri queat, ut, majori impetu ad umbilicum circiter delatum, oppositæ arteriæ fluminis resistentiâ superatâ ad mammillas adscendat. Alia igitur redundantiae sanguinis ad mammas tempore graviditatis & lactationis causa statuenda erit. Scilicet dum uterus a foetu majora in dies incrementa capiente distenditur, omnemque fere pelvis cavitatem occupat, imo insigniter quoque superiora versus expanditur, vasa majora iliaca, nec non ipsum aortæ truncum comprimit, sicque eorum dilatationi ex parte resistit, ut sanguis minus commode ad artus inferiores possit derivari, & majori quantitate ad superiores redundet. Quo ipso cor ad frequentiore fortiolemque systolen exstimulatum, tanto majori impetu in vasa superiora protrudet cruorem, eorundemque latera insigniter distendet; cumque mammae præ cæteris partibus textura molliori laxiorique gaudeant, vasaque minime compressa intra pinguedinem facile cedentem delitescant, in illis potissimum effectus redun-

dantis fortiusque propulsi sanguinis manifestus erit, ut nimirum vasa distenta tum copiosiore tum crassiore sanguinem recipere cogantur, eumque in continua secretoria vasa, tenuem antea lympham vehentia, provolvant, unde ultimis gestationis mensibus liquorem gelatinosum, & proxime ad lactis indolem accedentem, in uberibus colligi videmus. Qui fons nec post partum exarescit, quandoquidem uterus antea mire expansus, multoque cruore turgidus, tunc sensim iterum contractus, humorum influxui fortius resistit; quo ipso, & cessante simul amnii liquoris admodum nutritii secretionem, sanguis ab utero exclusus in omnes corporis partes, maxime tamen ob allegatas causas in mamillas vim exercet, sicque in dies magis promovet lactis secretionem: ad quam diutissime continuandam plurimum confert grata tenelli suctio, dum, humore jam collecto evacuato, a tergo venienti novum conceditur spatium, sicque vasa semper necessariam, ad pinguem ejusmodi humorem admittendum, retinent laxitatem, donec illa puero ablactato tandem iterum evanescat, vasaque denuo contracta tenui duntaxat lymphæ transitum concedant. In suppressione mensium, quæ a peculiari vitio, in utero hærente, oritur, nimia sanguinis moles, distendendis & ad secretionem disponendis mammis interdum sufficit; qui tamen effectus, in reliquis speciebus, ubi ob cacochymiam & lentescentem humorum dispositionem fluxus supprimitur, minime expectandus est. Vid. J. F. Crellii *Diff. de mammarum fabrica & lactis secretionem*. Lips. 1734. 4°. Sed ad ejusmodi conversionem mensium retentorum in innuptis & innocentibus subjectis, ad mam-

mas

mas & connexam lactis secretionem & collectionem præ aliis dispositæ videntur animo & corpore robustæ, activæ & expeditæ, plethoricæ: quanquam tamen casus rari. Vid. *Mich. Alberti Diss. de lactis præsentia in innuptis. Hale 1741. 4º.*

APHOR. 40.

Γυναῖξιν ὀκέσῃσιν ἐς τὰς πτῖθας αἷμα συσπρέφεται, μανίῳ σημαίνει.

Mulieribus quibus in mammas sanguis in tumorem convertitur, furorem significat.

Legitur hic aphorismus in *lib. 2. Epidem. sect. 6. n. 62.* & in *Cels. l. 2. c. 7. p. 63 sq.*

Complures muliebrium morborum consistunt in aliorum detorto, conversoque sanguinis circuitu, aliò nempe quam ad uterum declinante mensium sanguine, a mutato vasorum diametro. Sanguini autem illi ad pectus, cui insident mammæ, verti familiare est. *Conclusi uteri*, inquit Hippocrates l. 2. de morb. mul. n. 23. *mensēs ad mammas remittunt, & ad pectus ascendere cogunt*: hinc factæ illic stasi solitum est sævam succedere suffocationem, quam *hystericam* dicunt, cujus urgens adeo interdum paroxysmus est, ut totum cum mammis extumescens & elevatum pectus dissilire ferme videatur. Porro hystérico paroxysmo delirium, *furorem* hîc dictum supervenire frequens. *Hecquet.* Non

tamen perpetuæ prognosticon hoc Hippocraticum veritatis esse, sed insignem pati exceptionem, demonstrant observationes medicæ. Vid. *Eph. N. C. Vol. 3. app. p. 169 sq.* Quo in loco inprimis notanda est historia de fœmina, quæ nunquam menstruata fuit, citra ullum tamen incommodum; nupta vero deinde, omnino novilunio ingruente mammas habuit in horrendam magnitudinem elevatas, cum rubore, ardore conjunctam, ut, propter teneriorem cutis texturam, videretur ab utraque parte maximam vesicam bubulam sanguine impletam, & reliquo corpori adnatam, circumgestare; quo in statu per octiduum semper mansit. Atque ita hæc scena per biennium duravit, donec auxilio medicinæ mensibus sua panderetur via.

Inter mammas & cerebrum vix ullus consensus. Sæpe dirissimos mammarum dolores, tumores, inflammationes & caneros tractavi, sed nunquam inde secuta fuit mania: neque metastasis morborum ad mammas maniam intulit. Hoc autem contingere potest in morbis mammarum, ut in aliarum partium morbis, quod acris materia in mammis nata, a sanguine recepta, ad cerebrum delata, maniam inferat; vel quod corpora valde mobilia nimio dolore mammarum commota in maniam præcipitentur. Sed ex rarissimis his exemplis & nihil speciale a reliquis partibus habentibus, non possumus formare præsagium. Quare credo Auctorem nostrum, dum observaverit ea signa circa mammas, & dein maniam, forsan judicasse hæc signa præbuisse causam maniæ sequentis, dum quivis alius morbus interim maniam induxisset. Hoc etiam fallere potest
exer-

exercitatissimos in arte medica, & fateor me non semel tali modo delusum fuisse, si æger binis morbis laborabat, quorum alter latens quædam symptomata inducat, quæ ex morbo manifesto vix oriri potuere. *Gorter.*

APHOR. 41.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἶδεναι εἰ κύει, ἐπὶ κα-
θεύδειν μέλλῃ (ἀδείπνῃ ἐξῆς) μελίκρα-
τον δίδοναι πέν· κλῶ μὴν εὐφρον ἔχῃ περὶ τῷ
γαστέρῃ, κύει· ἢν δὲ μὴ, ὅ· κύει.

Si nosse velis num mulier conceperit,
ei dormituræ (incoenatae) aquam
mulsam propinato; & si ventris tormina
eam corripuerint, concepit; si vero mi-
nus, non concepit.

Est in *Hipp. lib. de steril. n. 6.* textus: *Mel
& anisum tenuissime tritum, deinde aqua dilu-
tum exhibeto, & dormire finito, & si ei tormina
circa umbilicum suboriantur, prægnans est, alioqui,
minime.*

Cum ingravidatio causa sit plethoræ, in pri-
mis scilicet mensibus, propter majorem san-
guinis coacervationem, quam ad fœtum tunc
tenellum nutriendum requiritur, aliàs per flu-
xus evacuandi menstruos, hinc eo majori co-
pia fertur ad intestina: cum insuper fibrarum
tonus per aquam laxetur mulsam, hinc disten-

tio & flatus. Addit *incœnata*: sic enim aër inter alimentorum poros divisus, & latens, elicitur majori copia. *Ström Theor. mot. recipr. p. 79.* Sed hæc gratis dicta videntur cogitantanti, quod experimentum fallax sit, siquidem aqua mulsa dormituris pro potu data, aliquando æque in viris ac mulieribus, in gravidis & non gravidis, in assuetis & non assuetis tormina excitat: aliquando in gravidis tormina nulla facit. Præterea quam periculosum sit tormina in prægnantibus excitare, vel ipsæ obstetrices noverunt, cum ex his facili negotio subsequi possit abortus. Adde, quod mulsa per se etiam urinas abunde provocat, ut docet Hippocrates *lib. de victu in acut. n. 26*; quæ vero urinam cient, etiam menstrua provocare possunt, & quæ menstrua provocant, abortum causare solent. Signum ergo in aphorismo positum solitarium ad cognoscendam conceptionem factam, non solum est æquivocum, uti multa alia, in primis præsertim imprægnationis mensibus, sed & penitus falsum merito æstimari debet. Ipse Hippocrates *de nat. pueri n. 38.* aperte fatetur difficillimum esse deprehendere, num mulier utero gestet. Et si aqua mulsa exhibita infallibile rei præberet testimonium, cur hæsitavit, utrum prægnantes essent Tecomæi filia (4 *Epidem. n. 14.*) & Temenei soror (*ibid. n. 18.*)? Cur non exhibuit aquam mulsam? Vid. *Laur. Exerc. p. 1 sequ.*

APHOR. 42.

Γυνὴ ἔγκυος, εἰ μὲν ἄρρεν κύει, εὖ χρᾶς ἔσιν.
ἢν δὲ θήλυ, δύσχρᾶς.

Mulier prægnans, si marem gestat,
bene colorata est; si foeminam,
male colorata.

In *lib. de Steril. n. 7.* legitur: Quæ utero geren-
tes maculam in facie veluti ex solis adustione
(ἰσφῆλιν vocant) habent, eæ fœmellam gestant: quæ
vero bene coloratæ permanent, marem plerumque.

Explicationem credulæ Antiquitati relinqui-
mus; & *Cardano p. 545 sq.* qui mirifice sollicitum
se monstrat. Contra hunc aphorismum dispu-
tatur in *Laur. Exerc. p. 271 sequ.*

APHOR. 43.

Ἡ γυναικὶ κυέῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑτέρῃ
γένηται, θανατῶδες.

Mulieri prægnanti erysipelas in utero,
letale.

Inter morbos ex necessitate, cum adsunt,
mortem afferentes numeratur erysipelas in
utero, *lib. 1. de morb. n. 3.* At in *lib. de nat.*
mul. n. 12. & *l. 2. de morb. mul. §. 58.* ubi ery-
sipelatis in uteris symptomata recensentur, &
curatio

curatio traditur, morbus dicitur ex quo paucae evadunt, letalis autem si pręgnantes detineat.

Cum uteri textura sit admodum vasculosa, glandulosa & nervosa, collum vero & orificium internum exquisitissimi sensus, patet, quod proclivis valde esse debeat ad suscipiendas acutas & periculosas inflammationes, oriundos inde abscessus, & mali moris exulcerationes; ita, ut sæpenumero ulcus uteri in gangręnam & sphacelum abeat ac interficiat. Erysipelas autem si oboriatur in utero, periculo non vacat; aut enim rubor livorem & nigredinem induit ac brevi in sphacelum transit funestum, aut inflammatio discuti renuens suppuratur ac ulcera mali moris, fistulas & gangręnam inducit. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. I. p. 490. & 308.* Si jam mulier sit gravida, sanguis menstruus excerni impeditus, ad uterum accumulatus malum reddere videtur perniciosum, aucta causa materiali erysipelatis. Conf. inferius notata ad 6 aph. 25.

Facile concipere possum erysipelas uteri valde periculosum esse, difficile autem erit detegere, num uterus erysipelate tentetur, tum ex convenientia cum inflammatione, tum ex affectione partium circumjacentium, & quoniam tumor, dolor, & color sensibus externis non patent. Inde majoris momenti est invenire, num uterus erysipelate afficiatur, quam ex erysipelate prognosin formare. Si foemina in infimo ventre sentiat vehementem dolorem, calorem æstuantem, quę symptomata magis simul urgent vaginam & pudenda quam intestinum rectum ac vesicam, quamvis semper hæ quoque partes consentiant, constabit ex his vel erysipelas vel inflammationem tentare

tare uterum. Sed si tunc simul per reliquum corpus habetur febris remittens magis quam continua, cum calore mordaci magis quam urente; si urina evacuata sit flammea, acris, pellucida, ad flavedinem vergens, ut plurimum sine sedimento & sine signis coctionis; pulsus celer magis quam durus; sanguis emissus si fluidus fere maneat & rubellus, nullam cuticulam formans; judicabimus uterum erysipelate tentari. Sed si febris continua ardens, urina rubra sæpe cum incipientibus signis coctionis, pulsus durus & frequens simul adsint, judicandum est uterum inflammatione affectum esse, quod Galenus ponit quæstione dignum. Uterus in gravidis non solum fit amplior, verum etiam in suis lateribus crassior & magis valens, ut docuit anatomica inspectio in mulieribus paulo ante vel post partum denatis: & Cl. Ruyschius detexit hoc tempore in uteri fundo fibras motrices orbiculares, quas musculum vocat, certo indicio movendi potentiam tunc temporis multo validiorem esse quam in non gravidis. Docet nos observatio practica, quo pars erysipelate tentata majorem habeat movendi potentiam, eo quoque plus periculi inferri ab eadem irritante causa, quum actio valida instigata, omnia destruat, quod non ita ex debiliore actione erit expectandum; ex qua causa variolæ in robustis censentur periculosiores quam in pueris debilioribus. Ergo tempore prægnationis erysipelas plus periculi adfert, quam alias ex sua natura intulisset. Fœtui fere semper mortale est erysipelas, quamdiu non est perfectus, faciet enim abortum; si vero circa finem gestationis fieret, potuisset exclusus fœtus manere vivens. Retineri enim in
utero

utero nequit foetus, quum erysipelate affectus, cum motu valido inordinato, tum exsudante ichore erysipelatoso placentam ab adhæsione sua depellet: & sanguis materia erysipelatosi infectus, nutritioni foetus erit ineptus. Si ergo erysipelas uteri generatur ante foetus perfectionem, mortiferum est foetui: sed dein si veniat, foetus exclusus superstes manere potest: inde foetui letalis, id est non semper sed sæpe mortem inferens: matri quoque letalis, nam a parvo erysipelate si sit affectus uterus cum subsequente foetus exclusione, non semper extinguitur mater, sed si magnum sit, mortem inferre potest. *Gorter.*

APHOR. 44.

Οκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ εἶσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκλιτρώσκεισι, πρὶν ἢν παχυθῶσι.

Quæ præter naturam tenues utero gerunt, abortiunt, donec pleniores evadant.

Videntur hic indicari mulieres ad tabem proclives, item quævis teneræ nimis & in spasmum proclives, vel etiam arida valde atque rigida temperie præditæ. Omnes hæ facile dimittunt foetus immaturos, vel quia debilis nimium fibrosa compages grandescentem embryonem retinere nequit, vel quia alimen-
tum

tum ei debitum subministrare non possunt, vel quod facile irritabile habentes nervosum systema abortis spasmodicis ejiciunt quod debili nexu cohæret utero, vel denique quod nimia siccitas atque rigiditas fibrarum dilatationi uteri, dum crescit fœtus, obicem ponens & resistenciam, fœtum premit arctius & suffocat. *Hecquet.* Experimur pauperes, licet macie confectas, minus abortire quam laute viventes: quare hic intelligendæ sunt fœminæ macilentæ nimis, ex deficiente actione nutritionis. Si ita gracilis & macilenta fœmina sit gravida, cujus actio ad bonos generandos humores, ut se ipsam nutriat, est debilitata, vix esset rationi conveniens, hoc corpus valere conceptum fœtum non solum nutrire, verum simul ipsi incrementum dare. Propterea primo & secundo adhuc mense, dum tenellus embryo paucis liquore absorpto vivere potuit, non excluditur; sed vero majus incrementum capiens, egens copiosiore nutrimento ex uteri vasis, propter humorum defectum in corpore matris, amplius nutriri nequit, unde tandem nutrimenti defectu moritur atque excluditur, plerumque secundo vel tertio mense. Tam diu igitur abortui obnoxie sunt, donec sufficiens iterum sanguinis copia in eo corpore generetur, quod ex corporis augmento conjicitur: quare tandem crassescente corpore valent fœtui sufficiens nutrimentum dare & gestare ad legitimum pariendi tempus. *Gorter.* Ad graciles haud temere etiam referas virgines illas, quæ ad obtinendam gracilitatem, quam adeo depereunt, thoracibus pectus & abdomen in angustias cogunt; tales enim junceæ virgines solent facile prima vice imprægnatæ abortum pati; quod
si

si vero foetus ad perfectionem venit, partus plerumque est periculosissimus, cum doloribus immanibus conjunctus, ita, ut non raro foetum vivum frustratim ex utero exscindere atque extrahere dura jubeat necessitas. Nec satis malorum: monstra item inde nasci possunt, quando foeminae tempore gestationis nihilominus thoracibus nimium constrictis incedunt, quoniam foetus, tam arcto spatio inclusus, libere sese movere nequit. *Fr. Hoffmanni Diss. de diæta virginum. Hal. 1729. 4º. cap. 3. §. 2.* Foeminis gravidis maxime noxia existit thoracis illa compressio: hinc enim eveniunt lipothymiae, & forte etiam abortus. vid. *J. H. Schulze Diss. de vestitus ratione ad valetudinem. Hal. 1737. 4º.* Hippocrates lib. 1. de morb. mul. n. 42. jam inter alias causas, ex quibus partus, in utero concepti aboriuntur, ventris coarctationem, & hinc factam foetus compressionem retulit. Vix autem violentius premi potest uterus, quam si cum pectore etiam abdominis muscoli arctioribus thoracibus continentur, quibus cataphractariae mulieres, quamvis graviditas & valetudo negligentiorum amictum excusare posset, se vestire ad ultimos saepe menses solent. Nam tanto magis id pestiferum est & ipsis matribus, & in ipso utero delitescenti foetui, si, postquam plures menses expleverunt, has gravissimas offensiones haud omittunt. Nec tamen his solis machinis in nascituræ proles vitam sanitatemque grassantur vecordissimæ matres, sed huic insaniae aliam pejorem addunt. Ne enim venter, quod minus decorum putant, projiciatur, in thoracis partem anteriorem infigunt rigidum bacillum, leviter inflexum ex metallo, ligno, cornu, ebore, balænaria vir-

ga confectum, quo prominentior umbilicus multum premitur. *La Planchette*, germanice *das Blanckscheitt* appellant hoc nocentioris cultus instrumentum. Periculum vero, quod ex hoc bacillo foetui imminet, multum augetur, si, quæ proceriores quam sunt videri volunt mulieres, calceamentis altiusculis utuntur. Dum enim gravidæ sic calceatæ, seu rectius cothurnatæ, erecta planta incedunt, abdomen anteriora versus projicitur, & thoraci, illius bacilli comitatu rigorato, multum adprimitur, ut taceamus, tali incessu non parum intendi eos abdominis musculos, quos rectos vocant Anatomici, quibus dum submittitur gravidus uterus, is magis coarctatur, foetus vero tandem misere præfocatur. Si vero abortum haud patiuntur mulieres, aliud tamen foetui imminet periculum, dum accedente hac externa violentia, ejus corpusculum, cui summa teneritas ac mollitudo est, deforme ac monstruosum redditur. Haud præter rationem ii, qui de monstris scripserunt, contractas adstrictasque vestes & fascias, quibus eæ, quæ conceptum occultare volunt, abdomen coercant, adnumerarunt portentosorum partuum causis. Nec Hippocratem *lib. de genitura n. 9.* hæc latuerunt, qui foetus eo loco, quo uteri angusti sunt, mutilari probavit. Imo, si miseris partibus non corporis deformitas his uteri angustiis adfertur, ii nihilominus maternam stoliditatem aliis poenis luunt, dum corpora eorum infirmantur, debiliaque fiunt, &c. Vid. *Platner. de Thorac.*

APHOR. 45.

Οκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐπι-
 τρώσκεισι δίμηνια καὶ τρίμηνια ἅπερ προ-
 φάσι Φανερῆς, πύττησιν αἱ κοτυληδόνες μύξης
 μεσαί εἰσι, καὶ ὁ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βά-
 ρους τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπὸρρήγνυνται.

Quæ mediocri corporis habitu præ-
 ditæ, foetus bimestres, aut trime-
 stres absque causa manifesta abor-
 tione excludunt, iis uteri acetabula mu-
 co plena sunt, neque præ pondere foe-
 tum continere possunt, sed abrumpun-
 tur.

Sedes hujus aphorismi est duobus in locis,
lib. I. de morb. mul. n. 84. & lib. de nat. mul.
n. 17: Si uteri acetabula pituita oppleta fuerint,
mensēs pauciores contingunt, & si uterum gestet,
ubi fœtus robustior evaserit, eum corrumpit. neque
enim confirmatur, sed elabitur. Ex eo autem cogno-
scas, quod humida redditur, quodque effluit, mucosum
& viscidum fit, qualia ex alvo feruntur, nec mor-
dent, & in mensium cursu, ubi sanguis purgari de-
sierit, per duos aut tres dies mucosa ex utero effluunt,
horrorque & calor minime acutus detinet, præterquam
quod non deserit.

Ratio abortuum, qui contingunt mulieribus
 mediocriter carnosæ, si nulla alia causâ pa-
 teat, refunditur in mucum, quo cotyledones
 seu

seu acetabula uteri (h. e. oscula vasorum uterinorum quæ cohærent cum placenta) obsita sunt, ita ut propterea non possint foetum retinere præ gravitate, sed abrumpantur. Ex hac causa jure accusabitur tubulorum uteri nimia laxitas. Hodie frequentes, qui evenire solent inter secundum & tertium gestationis mensem, abortus adscribuntur plethoræ uterinæ, seu sanguini menstruo secerni impedito ob clausum uterum, & foetu tamen non potente hætenus in sui incrementum eum absumere, unde a vasculis, quæ foetum cum utero necebant, ruptis abortus; qui felicissime sæpe præcaveri solet tempestive instituta sanguinis missione. Vid. *Boerb. aph.* 1294. *Hoffm. Med. rat.* T. 4. P. 3. p. 631 sq. & T. 3. p. 240. Conf. superius notata ad 5 aph. 31.

Si Hippocrates inspexisset uterum foemineum, non dixisset *Cotyledones*, sed dixisset uteri cavitatem, quoniam quadrupedes *Cotyledones* habent; sed foeminarum uterus intus unica cavitare donatus satis demonstrat Hippocratem non inspexisse uterum hujusmodi foeminarum, num mucus fuisset abortus causa. Ergo hoc ex aliis signis conjicere debuit, si nempe foemina multum muci continuo fundat per pudenda, si post menstruationem etiam multum muci effundatur, & quando una cum abortu multum muci exit. Ex quibus conspectis forsitan judicavit, habita ratione analogiæ quadrupedum, mucum illum cotyledones nimis implere. Tenax mucus latera uteri obseffa tenens intercipit ingressum vasculorum placenta in oscula uteri hiantia: quare foetus ampliore nutrimento egens, non potentia vascula placenta intrare oscula interna uteri, debita copia

nutrimenti fraudatus moritur, & quia os uteri laxius est constrictum, facile excluditur. Ita concipimus ex mucī abundantia generari posse abortum in foeminis mediocriter crassis. Sed inferre velle hanc unicam in his esse causam, nimis arduum videtur: quum non semper ex matris culpa nascatur abortus: potest enim semen virile non satis valens debiliorem præbere embryonem, qui primis mensibus moriens, vel facit abortire ovum vacuum, vel, si placenta tunc maneat vivens, producit molam: potest etiam vita partium auxiliatricum extinguī primis mensibus, quando mulier abortiens excludit parvum admodum foetum. Quare causa abortus primis mensibus tam in patre & partibus auxiliatricibus est quærenda, quam in matre, cuius uterus mucō esset plenus. *Gorter.*

APHOR. 46.

Ὅσας παρὰ φύσιν παχῆσαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτησι τὸ ἐπίπλοον τὸ σῶμα τῶν ὑπερέων ἀποπνέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, εὖ κύουσιν.

Quæ præter naturam crassæ non capiunt, iis omentum os uteri comprimit; neque prius quam extenuentur, prægnantes efficiuntur.

Galenus illius vocis, *præter naturam*, duplicem Antiquorum expositionem adducit, eamque probat, ut *præter modum communem*, & *immodice*

modice significet; Hippocrates tamen *præter habitum naturalem ipsius patientis id esse intelligendum* aperte indicavit *lib. de superſæt. n. 9.* ubi eadem ſententia registrata eſt his verbis: *Mulier, quæ præter naturam craſſa & pinguis evaſit, & pituita repleta, eo tempore non concipit. Quæ vero ſua natura talis eſt, horum gratia concipiet, niſi aliud quid impediat.* Et ratio eſt evidentiffima; nam quæ ex natura pinguis eſt, illius omentum propriam ſedem retinet, nec ad oſculum uteri comprimendum deſcendit, ut evenit illi, quæ, cum naturali temperamento tenuis eſſet, pinguior effecta ejus omentum gravius redditum eſt, adeo, ut gravitate diſtensum ad os uteri comprimendum deſcendere poſſit, & ex conſequenti ſterilitatem inducere. *Martian. p. 460.* Omentum, *ἐπίπλοον*, operimentum inteſtino-
rum membranaceum, tenue & tenerum, a peritonæo veluti, juxta illam diaphragmatis partem, quæ undecimæ thoracis vertebræ accumbit, enaſcitur, adhærens anterieus cavo lienis, toti fundo ventriculi convexo, duodeno fere toti, jejunò & colo inteſtinis, venæ portarum, ductui choledochò, pancreati, arteriæ meſentericæ ſuperiori, tandem ſuperiori lienis parti, & quandoque hepati; conſtat ex duplici lamella, maſſupium quaſi venatorium formante, & cavitare, *Burſa* dicta, inſtruitur: anteriore lamella recta deorſum protrahitur, ſupra ventriculum, ſupra colon (quæ hoc ſecundum ventriculum pergit), cui etiam leviter cohæret, dein ſupra tenuia inteſtina, liberum, pendulum, ſit applicatum peritonæo: poſterior lamella, cui pancreas innatum eſt, interſerit ſe ſtrato inteſtinorum, pone ventriculum, antrorſum deſcendens, per ſuper-

inductam peritonæi lamellam roborata, postquam ad inferiora ventriculi pervenit, colo intestino connascitur, eique est loco mesenterii, ea regione, quâ juxta fundum ventriculi pergit, deinde a sede infima coli (quâ hoc sub ventriculo fertur) novum quasi omentum productum, supra intestina tenuia sub priori, anteriori, lamella fertur & ei continuatur. Quia sæpe foraminula in omento apparent, quando elevatur (quæ vero non sunt naturalia) dictum inde est *Rete* vel *Reticulum*. Pinguedinem continet in cellulis adiposis, ductus quasi formantibus, & vasa sanguifera ambientes: inter quos sunt *areolæ* seu spatia membranacea. Pondus Omenti in homine adulto, nec pingui nec macilento, est circiter dimidiæ libræ. Sed in quiescentibus ejus moles augetur quandoque in immensum. Hinc, quisquis pondus ac molem sæpe incredibilem & omenti & mesenterii secum pensitat, utrum vix elevandis iisdem parem judicabit, sique ad mensem unum aut alterum eum gerant, in abortum tamen admodum proclives existunt. Vid. *Sam. Theod. Quæmalz. Diff. de pinguedine, ejusque sede tam secundum quam præter naturam constitutis. Lips. 1738. 4º. §. 10.* In quibusdam omentum descendit inter vesicam & uterum, ibique spissius fit. *Forest. Obs. Med. l. 28. obs. 71. schol. p. 492.* Quod si mulier præter naturam crassa evaserit, non concipit. Omentum enim crassum & copiosum superincumbens, os uterorum comprimit, neque genituram recipiunt. Huic extenuatæ medicamentum deorsum purgans propinare oportet, & ad uteros quod purgat & flatum inducit in subditio apponere. *Hippocr. de steril. n. 15. & de nat. mul. n. 19.*

Si

Si perpendimus ea, quæ Hippocrates protulit de uteri structura & cotyledonibus (vid. *aph.* 45. præced.), facile constare potest, eum non inspexisse cadavera humana; ac propterea nunquam vidit in denatis sterilibus, num omentum usque ad uterum sit protensum. Igitur per certam quandam conjecturam in præter naturam crassis, judicavit os uteri ab omento compressum sterilitatem induxisse, ut inde istud non potuisset se satis dilatare ad recipiendum semen virile. In valde obesis invenimus quidem hodie omentum usque ad pudenda pendulum, & attingere posse externam uteri substantiam, inde vero argumentari velle, os uteri comprimi ita, ut semen accipere non possit, non erit conveniens: nam in aqualiculo seu in pelvi hæret intestinum rectum laxum & compressibile; atque uterus durus, crassus & firmus, ad anteriorem partem sub osse pubis hæret vesica urinaria, peritonæo tecta: reliquum spatium impletur intestinis tenuibus & magna copia pinguedinis. Si increascit ita omentum, ut etiam in pelvi pendeat, recedent intestina tenuia, sed vesica, intestinum rectum & uterus comprimuntur a molli omento. Quæ partes hoc in loco sunt molles & compressiles, eæ facilius comprimuntur, quam duriores & firmæ. Si ergo quædam fieret alicujus partis compressio, vesica urinaria, vel intestinum rectum, vel intestina tenuia potius comprimerentur, quam uterus, qui ita firmus est in non gravidis, ut vix cultro perscindi possit. Quia vero neque in urinæ, neque in alvi egestionem nullam experimur difficultatem, etiamsi mulier sit præter naturam crassa, quæ tamen fieret, si ab omento premente hæ partes nimis com-

primerentur; optimo jure concludere possumus, Omentum premens uterum sterilitatis causam esse non posse; præprimis quia uteri os coitus tempore ab omento comprimi non possit, nam vagina membro virili distenta favet dilatationi orificii uteri. Neque ad recipiendum semen magna orificii uteri dilatatio requiritur, modo enim paulo magis hians fiat, quam est amplitudo urethræ virilis, ad recipiendum semen satis capax erit. Interim tamen præter naturam crassæ mulieres ob pinguedinis abundantiam sæpe non concipiunt: cujus ratio mihi videtur, quod tanta pinguedinis copia in pelvi formetur, ut inde ova in ovario nata venire nequeant in Tuba Fallopianam, sine quibus foemina manet sterilis, etiamsi semen masculinum in utero recipiat. Sive nunc receptio ovulorum in Tuba Fallopiana intercipiatur ab omento interposito, sive a reliquæ adjacentis pinguedinis incremento, æqualis nascitur sterilitas, & eadem est causa; nam dum in præter naturam crassis increscit omentum, reliqua quoque pinguedo augetur. Igitur conducit ad hanc tollendam seu curandam sterilitatem, corpus extenuare parciore diæta, laboribus & exercitiis validioribus, medicamentis evacuantibus, atque frequentiore venæ sectione. *Gorter.*

Quibus videtur in præsentē aphorismo Omenti nomine non ipsissimum omentum, sed pinguedinem exsuperantem indigitari, habent pro sua sententia textus Hippocraticos in adducto loco ex *lib. de superfæt. n. 9. & lib. de aër. aq. & loc. n. 48. de superfæt. n. 18. de steril. n. 10.* quibus in locis nulla omenti, sed simpliciter pinguedinis tantum fit mentio. Etenim frequens

frequens autoplia ostendit, omentum perraro infra umbilicum extendi, ita ut sterilitas ab alia causa ortum habeat, a nimia scilicet pinguedine, quæ uteri membranis adhæreat, ac impedimento sit ne aura seminalis masculina ovarium subeat, ad illud fœcundandum. *Ramaz. Oper. p. 771.* Peccare vero interdum omentum duritie posse, ut sterilitatem inducat, premendo uterum, quo distendi non possit, legere est in *Panarol. Fatrol. Pent. 3. obs. 10.*

APHOR. 47.

Ἡ ὑστέρα ἐν τῇ ἰσχύϊ ἐγκλειμένη διαπίπτει,
ἀνάγκη ἔμμεσιν γενέσθαι.

Si uterus, qua parte ad coxam incumbit, suppuratus fuerit, eum per linamenta medicamento convenienti illita curari est necesse. (ulcus cavum fieri necesse est).

Nonnulli interpretum volunt Hippocratem hic indicare voluisse medicamenti genus seu curationis methodum in ulcere suppurati uteri; alii potius tantum tradere voluisse autumant, cujusmodi sit ex uteri suppuratione futurum ulcus. *Tozzi.* Hinc est, quod posteriores interpretentur hunc aphorismum ita: Si uterus in coxam vergens suppuretur, necesse est ulcus cavum fieri; h. e. si uterus suppurationem patitur ea parte, qua ad coxam protenditur, necesse est inde fiat ulcus cavum & sinuosum, ad interiorem nempe cavitatem penetrans. hoc
G 5 enim

enim significat ἔμμοτον, a μοτὸς *linamentum* seu *lin-teum carptum*; unde etiam ἔμμοτον (scilicet φαριμαχον) dicitur medicamentum liquidum, quod linteolis concerptis (seu penicillis) exceptum intra ulcus ejusque sinus reconditur, & ἔμμοτοι qui cavo ulcere laborant ad interiora coporis penetrante, quod linamento seu penicillo indiget. *Hecquet.* Favent huic expositioni textus in *lib. de nat. mul. n. 6. lib. 2. de morb. mul. n. 29.* ubi casus in h. m. describitur: *Uteri si adhæserint, innituntur, & si attigeris, duri-tiem sub lateris inanitate deprehendes, dolor inum ventrem invadit, &c.* & inde subjungitur: *Ple-rumque vero pus colligunt, & ἔμμοτοι fiunt, & fluo-re pereunt, nisi (ante quam per se rumpantur) uras, aut feces.* Ἐμμοτον vero intelligit Hippo-crates non quodcunque ulcus cavum, cujus cu-ratio per μοτὸς, hoc est, per penicilla facienda sit, sed ulcus tantummodo, quod ad internas cavitates penetrat; quod quidem manifestum unicuique patebit consideranti loca omnia, in quibus de ἔμμοτω fit mentio. His itaque stan-tibus, dum inquit Hippocrates, si uterus in-cumbens coxæ suppuratus fiat, necesse est ἔμ-μοτον fieri, non intendit docere curationem suppurationis per ἔμμοτον faciendam esse, sed admonere, quid ex hac suppuratione eveniat, ulcus scilicet, ad interioram cavitatem pene-trans. *Martian. p. 460.*

Uterus pelvi & inguinibus nexus ligamentis latis & rotundis satis valide in suo situ firma-tur; sed quoniam ligamenta hæc multis etiam scatent arteriis, hæc æque ac partes reliquæ inflammatione, quæ commutatur in suppuratio-nem, corripì possunt. Ita tumida & inflam-mata ligamenta coxæ cohærentia si ab uno la-tere

tere inflammantur, uterum versus istud latus trahunt, & coxæ dolorem inferunt. Quia vero Veteres nesciebant hæc ligamenta inflammari posse & dein suppurari, ex apparentibus signis & conversione uteri ad latus dolens, judicabant uteri conversione hunc dolorem generari, qui tandem in suppurationem abierit. Si vero ligamentum uteri, hujus vel istius lateris, inflammatum abeat in suppurationem, pus suppuratione confectum sub multa pinguedine ibidem hærente latens sensim fit acrius, formatque sinum sua gravitate sensim magis deorsum, donec ad latera pudendorum, vel in inguinibus, vel circa interfœmineum, aperturam fistulosam faciat. Quod ulcus cum longe remotum habeat fomitem instar fistulæ ani in viris, difficulter sanabitur, & perpetuo vel pus vel ichorem fundet. Si vero uterus ipse suppuraretur potius, pus vel ichor per pudenda exstillaret. Quia autem ἔμμος notat eum, qui ulcere cavo laborat; atque ἔμμοτον, si subintelligitur φάρμακον, designat aliquod medicamentum molle & liquidum, quod linteo carpto receptum, ut hodie habentur digestiva a Chirurgo, ulceribus cavis inditur; magis conveniens est sensui hujus aphorismi, intelligere ulcus cavum, quam medicamentum ἔμμοτον applicatum. Quum secundo ad principium hujus ulceris cavi & fistulosi pertingere non possimus, atque pinguedo adjacens a stagnante pure corrumpatur, curatio non solum est difficilissima, sed & debet artificiose pertractari. Si enim externe applicetur medicamentum aptum, ejus virtus ad originem mali pertingere nequit; liquor injectus nimis cito effluit; turunda indita claudens aperturam nimis diu intus retinet pus
aut

aut ichorem. Præstantissima, quæ mihi fue-
cessit, curatio constabat ex injectione qua-
dam confecta ex melle rosarum, vel quô-
dam digestivo ex terebinthina cum vitello
ovi soluta, quæ medicamina postea diluta de-
cocto agrimonix, vel scordii, injecta intus de-
purabant ulcus istud cavum; dein immittebam
turundam ex terebinthina cocta confectam, cui
admiscebam myrrham, aloën, olibanum, pul-
verem sabinae, vel mitigabam virtutem turun-
dæ addito gummi tragacanthi, mucilagine ra-
dicis althææ vel symphyti. Dein tegebam
aperturam plumaceola cum aliquo digestivo
oblinita. Interna autem medicamenta nihil spe-
ciale continebant, talia enim erant, quæ ulce-
ribus internis adhiberi solent. *Gorter.*

APHOR. 48.

Εμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν πῶσι δεξιῶσι, τὰ
δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Fœtus mares quidem uteri dextra
parte, foeminæ sinistra magis ge-
stantur.

Effatum hoc nec rationi, nec experientix
congruere, ostenditur in *Laur. Exerc. p.*
283 sq. & apud *Barthol. Cent. 4. Epist. 30. p.*
126 sq. Vid. etiam *Eph. N. C. Cent. 1. p. 115.*
Transeat ergo aphorismus hicce cum aliis ad
credulam Antiquitatem referendis. Hoc so-
lummodo notamus, constare vel ex præsentē
aphorismo, naturalem structuram & uteri situm
Veteribus

Veteribus parum cognitum fuisse, atque rationem istos deduxisse ex uteri fabrica in animalibus. Quippe uterus foemineus non habet cavitatem dextram vel sinistram, sed unicam in medio, ut mares & foeminae in eodem loco contineantur. Si autem foetus hoc vel istud latus magis occupat, id dependet ab uteri obliquo situ, & talis positura non promittit marem aut foeminam, sed ut plurimum difficiliorem partum. *Gorter.*

APHOR. 49.

Εἰς ὑστέρων ἐκπτώσις πλασματικὴν ἐπιφέρει,
ἐπιδιὰναι τὰς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ut secundæ excidant, sternutatorio naribus appposito, eas, & os comprimito.

Aphorismus hic desumptus est ex *lib. 2. Epidem. sect. 5. n. 42. 43.*

Explicatio peti potest ex dictis ad 5 *aph. 35.* Nares & os ut comprimantur vel claudantur, applicato sternutatorio, in nostro aphorismo requiritur; quo nempe simul majore nisu deorsum trudentur viscera ventris, & eo validius extrudatur id, quod post partum in utero restitat. Ne autem ex hac medendi methodo pejora sequantur mala, quam ex Secundis relictis, causæ retinentes Secundas primo sunt perpendendæ. Quod si remaneant post partum, quia os uteri nimis constrictum est, maxime

xime conducere, ut sternutatorium adhibeatur, videre est supra ad *aph.* 35. Si vero remanserint secundinæ cum orificio uteri aperto, quia placenta tenacius adhæret utero, quam ut statim expelli possit, non esset tutum adhibere sternutatorium; validior enim illa protrusio simul forsan extruderet uterum nunc suo sustentaculo orbatum, quod aliquoties observavi factum per violentiorem funis umbilicalis tractionem. Quæ uteri inversio si non protinus reponatur, majus periculum est expectandum, quam a retentis secundinis. Majus malum est expectandum, si portio placentæ separata fundat sanguinem, dum altera pars magis adhærens denegat exitum; nam non solum periculum est ut invertatur uterus, sed etiam nimia sanguinis profusione puerpera non raro in animi deliquium incidit, & convellitur, atque deinceps pallescens diu vitam debilem & valedudinariam agit, bono sanguine privata. Hanc tenaciorem placentæ adhæSIONem sæpe observavi in partu præmaturo, dum placenta, antequam ejus propria extincta sit vita, ab utero separari debet. Atque hoc etiam aliquo modo culpæ obstetricum est adscribendum, quæ post partum non ligant portionem funiculi versus placentam, ut per funiculi vasa aperta effluere possit sanguis, qui, hac via intercepta, magis detrusisset adhærentem placentam ab utero. In utroque igitur casu cum orificio uteri aperto, quoniam non caret periculo indere sternutatorium, ego soleo cingere & sustentare totum abdomen, cujus adminiculo ferè semper brevi post partum extrudetur placenta cum membranis: si autem non procedat, obstetricem moneo, ut secundum ductum funiculi

culi umbilicalis immittat manum, qua artificiose, & prudenter adhærentem placentam separat ab utero, & dein unà cum manu sua, adjuvante conatu matris, placentam educat.
Gorter.

APHOR. 50.

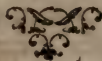
Γυναῖκὶ τὰ κατὰ μιλίαι ἢν βέλη ἐπισχᾶν, σκύλω ὡς μέγιστον πρὸς τὰς πηθὰς πρόσ-
θαλλε.

Mulieri si voles menstrua sistere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

Extat hæc sententia in lib. 2. Epidem. sect. 6.
n. 33.

In immoderatis menstruis cucurbitulæ mammas affixæ, revulsionem faciunt sanguinis ab utero sursum, si nempe ille sola copia & quantitate peccat. Nam dilatatis per attractionem vasculorum diametris, sanguis eo versus abripitur. Maximam vult cucurbitam Hippocrates, ut & magis & vehementius per venas communes sursum attrahat atque revellat. *Holler. Hecquet.* Sed cautela sit, ut cucurbitulæ infra potius, quam supra mammas admoveantur, ne subinde mammæ ipsæ tumescant, aut inflammantur, non sine graviore periculo: neque insuper scarificentur, ne ulcera exinde oriantur. *Tozzi.* Præterea vero consilium Hippocratis
cautius,

cautius, & non nisi præmissa venæ sectione, adsumendum esse, monemur in *Junckeri Med. Pract.* p. 112. Si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sint cucurbitulæ, cute incisa, inguinibus vel etiam sub mammis admotæ. *Cels.* l. 4. c. 20. p. 233. De vasorum mammariorum cum uterinis commercio, consuli possunt notata ad *5 aph.* 39. *Heurnius* maximo cum successu semper in immoderatiore uteri fluxu se adhibuisse refert pulverem, cujus compositio hæc est: Accipe seminis hyoscyami, papaveris albi ana drachmam unam, hæmatitæ, corallior. rubr. ana drachmam semis, camphoræ scrupulum dimidium. M. de quo mane & vesperi dimidia drachma pro dosi sumenda. Nos quoque ab ejus usu olim laudabilem effectum vidimus, sed convenit eum exhibere ubi omnia in actuoso sunt motu arteriarum pulsu celeri & vehementi, cum assidua vigilia, atque tum etiam securius ut ipsi addatur nitrum ad dimidiam drachmam; minime vero ubi vires cum sanguine exhaustæ sunt, & pulsus vix digito tangi potest. Nam a seminis hyoscyami usu paulo largiori, in dementiam conjectas fuisse quasdam personas novimus. *Hoffm. med. rat.* T. 4. P. 2. p. 119. Ex solo semine hyoscyami & papaveris albi, æquali pondere, cum conserva rosarum rubrarum factum electuarium, ab experientia laudatur in *Boyle Util. Phil. nat.* p. 230.

APHOR. 51.

Ὅτις αἱ ἰν γαστρὶ ἔχουσι, ταύτων τὸ στόμα τῶν
ὕστερόντων συμμέμυκεν.

Quæ utero gerunt, iis uteri os con-
nivet.

Signum hîc facti conceptus docetur, uterus
clausus: nam ovum imprægnatum clauso
strictura suorum muscutorum utero continetur.
Boerb. F. M. §. 675. Ast non semper a clauso
utero posse concludi ad conceptum factum,
indicat sequens aphorismus 54. Non satis ex-
pertæ in anatomicis obstetrices credunt os uteri
esse eam angustiam, quam statim in pudendis
offendunt, quæ pars connivens perperam a
multis vocatur os uteri, dum vero sit externa
coarctatio vaginæ, quum uteri os adhuc satis
distet ab hac parte, nempe hærens in altera
interna extremitate vaginæ. Qui igitur ex hu-
jus vaginæ orificio clauso vellent judicare num
fœmina sit gravis, omnino deciperentur. Os
uteri toto gestationis tempore manet clausum,
tam diu, donec vel partus vel abortus instans
oris delatationem exigat. Sunt quædam fœ-
minæ, quæ toto gestationis tempore menses
fundunt ordinate, ac si non essent gravidæ. At
inde non sequitur, uteri os ipsis esse apertum;
nam verisimile potius est, his mulieribus men-
strua fluere non ex utero, sed ex vagina, si-

Vol. II. H quidem

quidem in hac similia sunt vasa suis ostioliis donata, uti in utero. Neque os uteri apertum fuisse concludi potest ex eo, quod foeminæ quædam passæ fuerint superfoetationem. Nam si animadvertimus, quam parva requiratur apertura, ut ingrediatur semen, dum interim glans penis huic orificio applicata exitum intercipiat, vix verendum est, hoc tempore expelli posse ex utero contenta. Sed ut sit signum graviditatis hæc duo adesse debent: primo istud os clausum duntaxat esse debebat solo tempore gestationis; verum ut plurimum omni tempore clausum est, quare deciperet eum, qui tangeret os uteri clausum, indeque semper judicaret foeminam esse gravidam. Si vero inveniret uteri os apertum, tunc tuto iudicium ferre posset foeminam non esse gravidam; aut si offenderet gravidam, instare abortum vel partum. Altera est difficultas, quod in non gravidis os uteri ita habeatur a pudendis remotum in quibusdam, ut digito attingi non possit: in gravidis vero, maxime instante partu, magis ad pudenda descendens tactu explorari potest, quando non requiritur hoc signo uti ad investigandum, num gravida sit, nec ne. Propterea hoc signum & quoniam est incertum, atque etiam impudicum, puto nunquam adhibendum esse, ad investigandum num foemina sit gravida; sed ut cognoscamus, num partus instet, obstetrix eo signo carere nequit; quam diu enim sentiet suis digitis, os uteri firmiter esse contractum, licet dolores parturientium adsint, non potest expectare foetus exclusionem. *Gorter.*

APHOR.

APHOR. 52.

Ην γυναὶκὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσῃ γάλα πολὺ εἰς
τῶν μαζῶν ῥυῆ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαί-
νει· ἢν δὲ στεροὶ οἱ μαστοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ
ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri uterum gerenti si lac copio-
sum e mammis effluat, foetum
imbecillum indicat: quod si solidæ
mammæ fuerint, valentio rem foetum
significat.

Eadem sententia legitur in *lib. 2. Epidem.*
sect. 6. n. 35. 36. & apud Cels. l. 2. c. 7.
p. 62.

*Si gravidæ molles, stillentque subinde papillæ,
Oret Lucinam, se male foetus habet.*

Heerkens de valet. Litter. p. 241

E gravidæ mammis lac copiosum effluens
mammarum attestatur laxitatem. Quid vero
laxitas agit mammarum aliud, quam quod ali-
mentum ab utero derivet, cujus carnea solidi-
tas, i. e. robur & contractilitas impedit adflu-
xum? Unde foetus debilitas, quemadmodum
solidæ mammæ notant valorem & sanitatem
ejus. *Ström Theor. mot. recipr. p. 81. Conf. 5 aph.*
37. & Eph. N. C. Vol. 4. obs. 66. Nam sanguis
pro foetus alimento destinatus excludit lactis
proventum, quam diu foetus bene habet. Quan-

docunque igitur debitum foetui alimentum non impenditur, natura aberrans ad mammas idem facile amandat. *Wedel.*

Circa finem graviditatis, sexto, septimo & octavo mense, quando sensim debilitari incipit actio vitalis in placenta & funiculo umbilicali, mammae sensim cum decremento hujus actionis, disponuntur ad lactis praeparationem, ut tandem, quando requiritur lac pro infantis nutritione, mammae satis validam possideant praeparandi & evacuandi lactis potentiam. Si vero contingat, quod mammae, quae debebant sensim magis turgere & solidiores fieri, se accingentes ad lactis generationem, fiant flacciscentes, & fundentes multum lactis, ut signum & causa foetum infirmum esse declarant. Ex eadem translatione actionis ab utero ad mammas intelligitur, mammas turgentes & solidas indicare foetum & uterum valere; tument enim tunc & solidiores fiunt mammae etiam in puellis, quando uterus ad concipiendum fit aptus, ut ex sororiantibus mammis, etiamsi talis puella non fundat menstrua, conjiciamus eam esse maturam: eo magis si circa finem gestationis fieri debeant lactis promptuaria, tunc enim sensim copia colostri magis turgent, ut non fiant durae, sed solidae & tumentes, promptae ad fundendum lac pro infante. *Gorter.*

A P H O R. 53.

Ὅτι καὶ διαφθείρουν μέλματα τὰ ἔμβρυα, ταύ-
τησιν οἱ πηλοὶ ἰσχυροὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν
σκληροὶ γίνωνται, ἰδύνη ἔσται ἢν ἐν τοῖσι πη-
λοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχυροῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλ-
μοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γένοισι, καὶ ἐν δεαφθείρουν.

Quæ foetus perdituræ sunt, iis mam-
mæ extenuantur. Quod si rursus
duræ evadant, dolor erit vel in
mammis, vel in coxis, vel in oculis,
vel in genibus, neque foetum perdunt.

Prius hujus aphorismi membrum, imminente
abortu mammas gracilesce, expositum
est ad 5 aph. 37. Secunda parte monemur non
semper sequi abortum gracilescentes mammas,
sed has iterum quandoque duras fieri seu soli-
das & tenfas ex flaccidis; hoc tamen casu suc-
cedere alicubi *dolorem, aut in mammis, aut &c.*
qui dolor est a spastica diathesi, dum fatiscen-
tem in mammis elaterem natura erigere satagit,
inducta mutatione diametrorum in vasis, quo
conatu (mechanismo) in consensum trahuntur
aliæ corporis partes. Facta hac mutatione mu-
lier jam non periclitatur abortu. *Hecquet.*

Durities mammarum distinguenda est a mam-
mis solidioribus (aph. præced. 52.), quæ fir-
mum foetum indicabant, & nihil mali porten-
tebant. Neque durities scirrhusa vel inflam-
matoria, aut scrophulosa est accipienda, quæ

æque in non gravidis , quam gravidis accidit. Ita etiam lactantibus abundantia vel concretione lactis mammæ indurescunt. Verum hæ omnes species non præfagiunt recensita mala. Quare talis durities est concipienda, quæ provenit ab eadem , sed majore causa , ex qua proveniebant mammæ solidiores & tumentes. Qui impetus major ita implet mammarum vasa sine emissionem lactis , ut ad attactum non sint solidiores & firmæ , verum duræ & ita renitentes , ut ad digitos prementes non admittant foveas ; & propter turgescientiam illam nimium dolorem inferant. Signum ergo est , uteri actionem validissimam esse , unde ad abortum faciendum nullum erit periculum , qui non fit valente uteri actione , sed ex ea debilitata vel perturbata. Quoniam adjacentes partes hac prævalente uteri actione simul agitantur & sanguine implentur , inde in coxis & genibus quoque dolor. An vero oculi inde doleant , dubitare possumus : sed quoniam in lactantibus observavi , quoties mammæ nimia copia lactis turguebant & dolebant , oculos quoque dolore , verisimile videtur mihi , hos oculorum dolores magis ex duris & nimis impletis mammis oriri , quam ex actione uteri validiore. *Gorter.*

APHOR. 54.

Ὁ κόσησι τὸ σῶμα τῶν ὑπερέων σκληρόν ἐστι,
παύτησιν ἀνάγκη τὸ σῶμα τῶν ὑπερέων
ξύμμεν.

Quibus os uteri durum est, iis con-
nivere os uteri necesse est.

Videtur hæc sententia appendix esse ad
5 aph. 51. ubi ex clauso utero arguebatur
conceptus factus & mulier gravida esse. Nunc
docetur, non semper conceptum factum indi-
cari ab utero clauso, quin potius impediri il-
lum, ne fiat, si nempe os uteri fuerit durum,
callosum. Si uteri tumorem durum senserint, mē-
ses absconduntur, & eorum osculum clauditur, neque
prægnans fit. Cum sic habuerit, si digito contrecta-
ris, os asperum deprehendes, neque digitum intromit-
tit, febris & dentium fremitus eam prehendit, dolor
imū ventrem detinet, laterum inanitatem & lum-
bos. Hippocr. de nat. mul. n. 31. lib. 2. de morb.
mul. n. 45. 46. 50. de steril. n. 15.

Quia attactu constat, quoties os uteri est
contractum, simul esse durum, licet nullus adsit
tumor inflammatorius vel scirrhusus, inde patet,
quod hæc constrictio dependeat a contractio-
ne fibrarum orbicularium, qua contractione, uti
omnes reliqui muscoli, hæ fibræ induratae sen-
tiuntur: sed orificii uteri dilatatio videtur præ-
cipue oriri relaxatis fibris orbicularibus. Hinc
tempore conceptus, partus, & menstruationis,

hæ fibræ orbiculares videntur relaxari, ut transitum præbeant per hoc orificium. Si vero os apertum æque esset durum, quam dum est clausum, signum esset, orificium uteri æque suis fibris distrahi quam contrahi, quod nunc contrarium patet. Ergo quoties invenitur os uteri durum, signum quoque est istud contractum esse. Ut igitur obstetrix sciat in parturientium doloribus, num expectandus sit partus, tangens uteri orificium, si istud inveniat durum, pronunciare potest uteri os esse clausum & propterea partum fieri non posse, & expectandum esse monet, donec uteri os mollescat. Hoc signum quoque valet in lochiis vel menstruis retentis, & in uteri hydrope: nam si detegat os uteri durum, novit os esse contractum & ita intus continere humores; si vero molle inveniat, judicare potest istorum retentionem non oriri ab ore uteri contracto. Sic valet medicus opportuna adhibere auxilia, vel laxantia vel instigantia, ut evacuet id, quod in utero retinetur. *Gorter.*

APHOR. 55.

Οκόσαι ἰν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναινόμεναι ἀνευ προφάσι^Θ φανερῆς, πικρὰσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκλήτρως^κουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæcunque utero gerentes febribus detinentur, & vehementer extenuantur citra manifestam causam, eæ difficulter & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.

In Coac. sect. 3. n. 408. ita scriptum est: Citra rationem facta colliquatio in uterum gerentibus abortiones indicat.

In febribus absque manifesta causa extenuari, intelligimus, quando nec dolor, nec vigiliæ, neque insignis evacuatio intercedit, aut aliud quid eorum, a quibus corpora extenuari magnopere solent, de quibus mentionem fecit Hippocrates in *Prognost.* n. 2. Idque virium imbecillitatem significare docuit superius 2 aph. 28. Stante igitur imbecillitate uterum gerentis, si tunc foetum corrumpi contingat, mulierem periclitari, est rationabile. Verum si foetus usque ad exactum gestationis tempus conservetur; difficulter tamen, propter virium imbecillitatem, parit, & periculose: quia, etiamsi ab ægritudine ad tempus partus intervallum aliquod temporis intercedat, non possunt tamen, aut foetus, aut mater pristinum

recuperasse robur, ut labores partus absque periculo ferre possint; difficilis ergo, & laboriosus partus expectandus est. *Martian. p. 461. Conf. Forest. Obs. Med. l. 28. obs. 72. schol. p. 499.* Extenuatio illa non leve vitium in sanguine, & robur destructum indicat; ubi enim cacochymia est, ibi non potest consistere virium robur: quodocunque autem corpus matris vitiosis humoribus abundat, vel intestinus calidus depascens humidum motus in sanguine custoditur, fieri non poterit quin mater & fœtus sit imbecillior. Quandoque autem accidit, quod mulieres gravidæ extenuentur, quia fœtus nimium consumit alimoniam matris; unde etiam non sine ratione scribit Hippocrates, quod tales foeminae cum periculo pariant, quia causæ necessariae ad partum facile tolluntur, ut sunt robur matris, viæ apertæ molles ac lubricæ. *Fr. Hoffmanni Diss. de morbis fœtuum in utero. Halæ 1702. 4º. §. 2. 5.*

Causa non manifesta extenuationem inducens est febris remittens colliquativa, quæ eo fit major, quo magis evacuamus. Igitur dum post partum emittitur magna copia sanguinis, partim sanguinis defectu, partim augmento febris colliquativæ moritur puerpera. Ab eadem hac extenuatione & febribus partus fit difficilior, quia vitio matris excluditur febris; quia vero vita placenta extincta fœtus non conatur in lucem prodire, inde sæpe fit, quod post fœtus exclusionem placenta tenaciter utero adhærens, quia non satis exaruit, post partum non statim sequatur, sed remanens partum difficiliorem faciat & periculosum, cum stagnans, corruptionem suscipiens, febrem colliquativam augeat. Sive circa principium, sive medium, sive finem

nem gestationis gravida foemina febribus colli-
quativis vexata, & vehementer extenuata ex-
cludat foetum, idem patitur periculum. Nam
& in abortu & in partu naturali, effundit ma-
jorem sanguinis copiam, & placenta tenacius
adhærere solet utero, quam ut perfectum abor-
tum facere possit. Ergo per easdem assignatas
causas in abortu foemina ita extenuata pericli-
tatur. *Gorter.*

A P H O R. 56.

Επὶ ῥόφῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμία ἂν
ἐπιγένηται, κακόν.

In fluore muliebri si convulsio acce-
dat & animi defectio, malum.

Post nimiam sanguinis jacturam, ab inaniti-
one spasmus & animi deliquia fieri, supra
5 *aph. 3.* dictum est. At vero præsens textus
non indicat immodicum vel diu durantem men-
sium fluxum; neque dicitur ex fluxu muliebri
si fiat convulsio vel lipothymia, verum dicit
huic fluxui si superveniat, id est, si talia sym-
ptomata fiant in fluxu muliebri, malum signum
est. Equidem hodie pronunciamus malum, si
foemina versetur in naturali menstruatione, at-
que tum a convulsione vel lipothymia corri-
piatur; nam observavi ab his supervenientibus
symptomatibus illam menstruationem non solum
turbari, sed etiam in medio fluxu sufflaminari,
cum multo detrimento mulieris. Novi multas
foeminas,

ſcæminas, quæ ſæpiſſime menſtruationis tempore huiusmodi ſymptomatibus corripuntur, quæque per triduum vel ultra decumbere debent, donec ceſſaverit ille fluxus, etiamſi non ſit immodicus. Igitur convulſionem & lipothymiam non deduxi ex nimio profluvio, ſed ex aliquo morbo latente, qui producit lipothymiam aut convulſionem, dum uterus ſe accingit emittere ſanguinem menſtrum. Notum eſt, homines debiles, mobilitate ſolidorum laborantes, his morbis ſæpe tentari ex leviffima cauſa. Et quoniam in multis ſcæminis, quibus ſanguinis eſt defectus, obſervatum eſt, menſtrum ſanguinis fluxum nihilo minus ſtato fieri tempore, colligere poſſumus, ipſam plethoram per totum corpus non ſufficere ad menſtruationem, ſed cauſam adeſſe debere moventem, quæ contentum ſanguinem in arteriis magis ducit ad uterum & ibidem evacuat: quoties enim hæc cauſa dirigens ceſſat, etiamſi maneat tali in corpore ſanguinis abundantia, menſes tamen ſupprimuntur, quod experimur in ſcæminis menſtruantibus ſi ſubito aliquo terrore corripuntur. Hic nunc motus particularis derivans ſanguinem ad uterum, & eum evacuans, non raro reliquum corpus in conſenſum trahit: & ſi hoc cadat in mulieres mobilitate ſolidorum laborantes, quarum corpora ex minima cauſa admodum turbantur, ſæpe fit, quod per conſenſum hunc mulier corripitur animi deliquio aut convulſione, quæ hodie vocatur *Convulſio hysterica*. Quibus ſymptomatibus abortis, ſæpiſſime in medio fluxu ſupprimuntur menſes, qui deinceps difficile revocantur. Nam lipothymia, extinguens omnem motum vitalem, etiam ſimul extinguit hunc motum particularum
rum

rem uteri, qui cessante lipothymia non semper redit. Eodem modo Convulsio hysterica commutat motum alternum constringentem & dilatantem, quo propellebatur sanguis menstruus, in motum tonicum perpetuo contrahentem, quæ tetanica constrictio non solum valet cohibere menstruum sanguinem, verum etiam lochiorum fluxum, imo si parturienti superveniat, inhibet foetus exclusionem. Igitur lipothymia vel convulsio superveniens valet suppressere naturalem mensium fluxum: quod merito dicitur *malum*. Hoc autem malum si ex spasmo fiat, menses revocari & molestiæ ex spasmo natæ minui possunt auxiliis antispasmodicis anodynis. Si vero lipothymia fuerit causa, illis admiscentur quædam spirituosa aromatica & sales volatiles cum optimo successu. *Gorter.*

APHOR .57.

Καταμηνίων γινόμενων πλειόνων νῆσι συμβαίνει καὶ μὴ γινόμενων, ἀπὸ τῆς ὑτέρης γίνονται νῆσι.

Mensibus copiosioribus profluentibus morbi contingunt; & non prodeuntibus, ab utero morbi eveniunt.

Quo tempore foemininum corpus ad incrementum suum pervenit, in bene facta temperie plus solet conficere cruoris, quam qui vasis contineatur, unde arteriis uterinis

rinis fluoris menstrui nomine secernitur. *Boerb. aph.* 1284. Mulieri igitur tempus menstruum, in quo purgatio ipsa procedet, concedendum, quod ut brevissimum tres dies implet. plerisque autem etiam multo plures. *Hippocr. de octim. partu n. 5.* Tempore gestationis & imprægnationis fluxus ille cessat plerumque, ut & quam diu puerpera lactat. Extra hos casus menstrua evacuatio cum magno sanitatis emolumento fœminis contingit: si vero eadem aut modum excedat, aut deficiat, multorum morborum inde originem derivandam esse, quotidiana docet experientia & præsens innuit aphorismus. Nimia sanguinis ex utero effusio, ratione temporis quo impetit multum variat. Nimirum quandoque statim, quo erumpere solent menses tempore, sanguis copiose & cum impetu effertur; quandoque extra illam lunarem periodum, bis vel pluries in mense, redit fluxus; quandoque ipsa menstrua purgatio solito diutius per complures dies liberaliter succedit. Non tamen omnis larga sanguinis per uterum fluxio, quæ in fœminis sanguineis subinde ob nimiam redundantiam accidit, ac si nimia & noxia esset, censenda est, sed ea demum, quæ virium imbecillitate stipatur, quam postea aliæ functionum læsiones conspicuæ, ut inappetentia, cruditas ex mala digestionem, gravativus circa ventriculi regionem sensus, fœdus faciei color, pulsus languidus & frequens cum lento æstu, pedum œdematosus tumor, turbatus & minus reficiens somnus, insequuntur. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 207.* Verbo: *mensibus copiosioribus profluentibus morbi contingunt*, quales ab inanitione aut nimia hæmorrhagia quacunque provenire solent. Vid. 5 aph. 3. *Galen. l. 6. de*

de loc. affect. cap. 5. Forest. Obs. Med. l. 28. obs. 12. schol. Boerb. J. M. §. 775.

Si non prodeunt, quæ prodire debent, menstruæ sanguinis evacuationes, oritur plethora: tarditas; gravitas; pallor; dolor lumborum, inguinum; depravatæ functiones omnes fere naturales, vitales, animales; quæ facile deducuntur a vasis nimis pressis, liquido copiosiore, stagnante, suffocato. Ab eodem autem sic accumulato sæpe parantur viæ, raris secretionibus menstruâ notæ; dum per oculos, aures, nares, gingivas, vias salivæ, œsophagum, alvum, vesicam, mammas, cutim, vulnera, ulcera, exire viderint Medici. Vel & sæpe labefactantur inde omnia viscera, oriturque partim a putredine concepta, partim a vasis læsis, infinitum morborum genus. *Boerb. aph. 1285 squ.* Eveniunt autem morbi, non modo si supprimantur evacuationes istæ, sed etiam si minuantur plurimum. Ac primum quidem foemina destituitur conceptione: hæc enim una est e causis sterilitatis maxima. Unde quibus, per ætatem, aut non adhuc accedunt, aut desiere, non concipiunt. Dum autem fluunt menstrua, quantum ex hac parte, semper possunt concipere; quanquam constet, multas concepisse ante quam passæ essent menstrua. Præterea uteri strangulatione vexantur, & scirrhuso tumore, & cancro, & erysipelate; & aquositate replentur, & flatibus, & ulceribus pravis gracilescunt; &c. *Vid. Forest. Obs. Med. l. 28. obs. 1. schol.* Quæ mala impeditiori sanguinis per abdominis viscera cursui debentur. Quia enim in muliebri corpore laxior fibrarum est compages, & major semper sanguinis copia generatur; suppressa consueta superflui evacuatione,

tione, vel fluxu parcius justo succedente, aut post quinquagesimum annum plane subsistente, exundans moles languidius cursum perficit per imi ventris viscera, & in nervosis eorum partibus hærens, sæva inducit symptomata, spasmis & impetuosus humorum ad certa loca congestionibus infestantia. Hinc cardialgiæ illæ præcordiorum oppressiones, faucium strangulationes, tensivæ hypochondriorum inflationes, phlogoses, artuum dolores, universi corporis languores, & hujus generis plura. *Hoffm. morb. ex hep. vit. §. 20.* Virgini si menses suo tempore non appareant, multum & febricitat, & dolet, sitit, esurit, vomit, insania vexatur, ac rursus ad mentem redit. Uteri moventur, & cum ad viscera vertuntur, vomitus & febris, ac delirium accedunt. At ubi cessant, esurit & sitit, & febris mitis ac lenta Epialos dicta detinet. *Hippocr. de superfæt. n. 24.* Cum menses in occulto latent, dolor infimum ventrem infestabit, & pondus quoddam incumbere videtur, lumbi & laterum inanitates stupendum in modum dolent. Si vero menses nullo modo prodeunt, ex morbo crassi, lenti & glutinosi redduntur. *lib. 1. de morb. mul. n. 10.* Cum igitur exitui via minime pateat, copiosior autem sanguis per cibos & corporis incrementum affluat, tunc sanguis effluvio carens, propter copiam ad cor & septum transversum resilit. Ubi igitur hæc oppleta fuerint, cor obstupescit, indeque torpor, & ex torpore dementia invadit: tum etiam horror cum febre irruit, febres inerrantes appellant. Quæ cum ita se habeant, ob acutam quidem inflammationem insanit, ob putredinem clamat, ob caliginem terretur & timet, ob oppressionem
vero

vero quæ circa cor est, suffocationem sibi parat, ob sanguinis autem vitium animus anxietudine & impotentia conflictatur & malum contrahit. &c. *lib. de virgin. morb. n. 2.* Quibus foeminis menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. *Cels. l. 2. c. 7. p. 59.* Eleganti expressa carmine sunt, quæ suppressionem menstruorum excipiunt mala, apud *Coulej. p. 85:*

*Succedunt gravitas membrorum udique tumores,
Fertque suum corpus non patienter onus:
Succedunt placitarum olim fastidia rerum,
Ipsius & vitæ nausea tetra subit;
Ulceraque, & putres ruptis fornacibus ignes,
Et vomitus misto sanguine terribiles.
Nunc labor, atque uteri nequicquam pugna furentis,
Et mortes anima mox titubante breves.
Pectore tardus nunc domito vix spiritus exit,
Mox omnes artus Tussis anghela quatit.
Ipsa etiam victor scandit Capitolia mentis,
Et cerebri gyros occupat hostis atrox.
Hinc vigiles noctes, vigiles sed somnia terrent;
Veraque Mens patitur dum mala, falsa creat.
Factatamque diu serus vitam obruit hydrops,
Atque anima e mersa naufraga puppe natat.
Ab quoties verno gemmantes flore puellas
(Multa sagittifero jam meditante Deo)
Hic ferus exurit subita rubigine morbus!
Flet deceptus amor, tristis amator abit.*

APHOR. 58.

Επὶ ἀρχῇ φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγ-
μαίνοντι, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύσισι στραγ-
γυρίῃ ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἡπάλι φλεγμαίνοντι
λύγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti intestini, & uteri inflamma-
tionem, renesque purulentos stran-
guria succedit. At jecoris inflammatio-
ni supervenit singultus.

Stranguriæ hic indicantur tres causæ. Dici-
tur Stranguria seu urinæ stillicidium, quan-
do lotium guttatim cum ardoris sensu emit-
titur, & pro causa agnoscit vel acrimoniam ir-
ritantem, vel excoriationem partium vesicæ,
vel calculum occludentem, aut tumorem, in
vesicæ collo, ejusve urethra. vid. Boerb. J. M.
§. 822. Est urinæ incontinentiæ species, præ-
ceps nempe & crebra destillatio, quæ reddi-
tur ægro invito, sine periodico vesicæ conatu,
qui esse solet cum urinæ copia vesicam disten-
dit, ipsamque excitat ad liberalem & liberam
vacuationem rei molestæ. Talis invita urinæ
destillatio quæ stranguria est, proportionem re-
spondet ei lientericiæ cujus præceps egestio est
ab impotentia continendi ea quæ assumuntur,
quam edit vel alvus aphthosa, vel proritata
morsu potionis aut cibi. Omnis enim strangu-
ria fit, aut morbo vesicæ, aut ejus symptoma-
te. Morbus quidem est; exulceratio, vel
coagmen-

coagmentatio lapidosa; vid. 4 *aph.* 75. 79. 81. Symptoma autem, proritatio quam facit triplex urinæ materia in vesicam confluens. Triplicem urinæ materiam, unde proritatio est vesicæ, Hippocrates *lib. 6. Epidem. sect. 5. n. 30.* docet in hac sententia: *Urina tum cibo & potioni est concolor, tum qualis esse consuevit, tum ubi est humidi colliquatio.* Ac prima quidem materia est potionis præcipitis, ut vini albi Germanici calce infecti; aquæ vini; tum vini albi, cantharidibus medicati; præterea fontium Chalcantho medicatorum, atque diureticorum omnium fortiorum. Altera urinæ materia stranguriosa, est serum biliosius eorum qui sunt in venis humorum. Atque hæc stranguria non raro est critica & salutaris, de qua illud scriptum est *l. 1. Epid. sect. 2. n. 76:* *Utile fuit unum maximumque omnium quæ apparebant signorum, ac plurimos liberavit qui erant in maximis vitæ periculis, quibus conversio facta est ad stranguriosam urinam.* De tertia urinæ materia stranguriosa, humoris liquamine, sic legitur *lib. 2. de morb. n. 1:* *Crebro urina redditur cum incaluerit multum caput. Siquidem in eo liquatur pituita, quæ liquata, partim quidem ad nares, partim ad os, partim etiam per venas quæ ad pudendum tendunt, secedit. Quo cum pervenerit, tum is qui mingit, patitur quemadmodum a stranguria.* Ad symptoma etiam spectat stranguriosa prostatæ glandulæ inflammatio & ulcus, unde colluvies illa foeda quæ vulgo est pissæ-calida (gonorrhœa). *Duret. in Coac. p. 347.* In præsentē aphorismo nostro inflammatum intestinum rectum, aut uteri os, comprimendo velicæ collum, urinam libere effluere impedit, unde stranguria. *Valles. Conf. Hippocr. de fistul. n. 3. 4.* Pus e renibus suppuratis in vesicam

cam delatum, acre cum sit, irritando facit stillicidium. Quod ultimo loco adfertur de singultu, id *Celsus* l. 2. c. 7. p. 62. ita expressit: *Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat.* Est convulsionis species singultus in orificio ventriculi superiori, quæ pars est nervosissima, nervos habens a pari vago, communicantes cum nervis hepaticis. Præterea hepar cum diaphragmate nequitur, quod dicto ventriculi orificio seu stomacho præbet transitum. Ergo ubi est hepar inflammatum, per consensum oritur spasmodica stomachi contractio seu irritatio, singultus. Conf. 6 aph. 13. Qui *singultus ex jecoris inflammatione, malum*, uti habet 7 aph. 17. quia notat magnitudinem causæ.

In foeminis raro fit *ex intestino recto inflammato stranguria*, quia vagina interposita facit, ut inter intestinum rectum & urethram minor sit communitas quam in viris, in quibus hæ partes juxta locatæ sunt. Dein non semper ex inflammato intestino recto ita consentit vesica vel urethra ut stranguriam faciat. Tamen propter vicinitatem harum partium, & quia ex intestino recto inflammato etiam interdum afficitur vesica vel urethra, fieri potest stranguria. Propterea non debemus semper in inflammatione intestini recti quærere aliam causam stranguriam inducentem, quamvis videatur morbus novus, quum inflammatio latius dispersa, vel vesicam vel urethram in consensum trahens, stranguriam inducere possit. Hoc boni ex hac observatione habemus, ut solummodo tentemus curare intestinum rectum inflammatum, post cujus mitigationem & curationem curabitur quoque sponte stranguria. Per *uterum* in aphorismo
non

non solum intelligenda videtur illa pars, quam hodie uterum vocamus, verum etiam vagina, quoniam vagina magis consentit urethræ & vesicæ, quam uterus ipse. Quando igitur in fœmina uterus aut ejus vagina ab inflammatione tentatur, eodem modo, ut statim dictum est de intestino recto in viris, stranguriam inducere potest, & curari debet. Quomodo inflammatio ab erysipelate harum partium distinguatur, supra (*aph.* 43.) traditum est; interim credibile est, erysipelas æque ac inflammationem producere posse stranguriam. *Renes*, sive ex prægressa inflammatione formaverint pus, sive corrodendo vel detritu calculi contraxerint ulcus pus fundens, quamdiu istud pus est blandum, redditur per urethram sine ulla rosione; unde sæpe in empyematicis, phthificis, & critica evacuatione morborum acutorum redditur cum urina pus, sine ulla inducta stranguria, quoniam interna urethræ latera mucos naturali obducta non afficiuntur a puris transitu. Si vero istud pus redditur acre, corruptum & ichorosum, non solum simul in transitu suo auferit mucum naturalem, verum etiam tangens nuda latera vesicæ & urethræ, irritando facit ut involuntarie contrahantur. Hinc in principio, dum fluere urina incipit, urethra se dilatari permittit, sed in transitu irritata se contrahens iterum exitum urinæ & puris intercipit, qualis morbus vocatur stranguria. Quoniam non omni in casu pus ita est acre & corruptum, non semper adest stranguria. Sed si superveniat, signum est majoris acrimoniæ & corruptionis in pure transeunte, quod malum est, & difficiliorem curationem arguit. Quando *hepatitis inflammationi* supervenit singultus, hoc

pendere debet vel ex natura aut magnitudine inflammationis, vel ex diverso loco inflammato provenire debet. Quum vero experimur interdum in graviore hepatis inflammatione non fieri singultum, qui autem supervenit quandoque leviori inflammationi, verisimile est ex parte hepatis diversa inflammata singultum nasci: nimirum quando hepatis quædam pars inflammata diaphragmati consentit, ut ita convulsive deorsum tracto subito diaphragmate, cum simul clauditur larynx, in nobis generetur singultus. Nam statuere velle ab œsophago convulso singultum fieri, id non responderet phænomenis, quia œsophagi convulsio, elevando diaphragma, extruderet aërem, dum in singultu attrahitur aër, cujus introitus simul intercipitur. Credibile ergo, ligamenta hepatis, nectentia hepar diaphragmati, esse inflammata, quando singultus supervenit. Facile ergo ex his colligitur, omnia spirituosæ & arcana contra singultum hunc nihil valere, sed eum curandum esse, uti curantur omnes morbi inflammatorii. *Gorter.*

APHOR. 59.

Γυνή ἢ μὴ λαμβάνη ἐν γαστρὶ, βέλη δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κὴν μὲν πρεύεσθαι σι δοκίη ἢ ὀσμὴ διὰ τῆς σώματος ἐς τὰς ῥῖνας, καὶ ἐς τὸ σῶμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ ἔστι ἐνυτρίῳ ἀγονός ἐστιν.

Si mulier non concipiat, scire autem expetit num conceptura sit, vestibibus undique obvolutæ per inferna suffitum apponito; & si odor quidem ad nares, & os usque per corpus tibi pervadere videatur, ipsam non ex sese infœcundam esse scito.

Fallax & anile experimentum est, & non minus indignum Magno Hippocrate, quam est illud superius 5 aph. 41. Vis autem plura ejusdem farinæ? Consule lib. de steril. n. 6. de superfæt. n. 9. & 10. lib. 1. de morb. mul. n. 107. lib. 2. de morb. mul. n. 40.

APHOR. 60.

H^ἡ γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθαι αἱ καθαύσεις
 πρεύονται, ἀδύνατον τὸ ἐμβρυον ὑγρῶσαι.

Si mulieri utero gerenti purgationes
 eant, foetus ut bene valeat fieri non
 potest.

In lib. de nat. pueri n. 5. hæc leguntur: *Menses non prodeunt mulieri, quæ prægnans est, si puer sanus futurus sit, præterquam quibusdam perpussillum primo mense. Conf. lib. I. de morb. mul. n. 99. Hæc autem niti videntur enunciato illo, quod habetur 5 aph. 51. Quæ utero gerunt, iis os uteri connivet.*

Fœtum sanum esse non posse prodeuntibus menstruis, intelligendum est de metu futuri abortus: nam lib. I. de morb. mul. n. 40. pronuntiatur, si mulieri fœtum duorum aut trium mensium, aut grandiore utero gerenti, menses confestim singulis mensibus prodeant, ea ut tum extenuetur, tum debilis reddatur necesse esse; uteros enim tunc plus æquo dehiscere & fœtus incrementum dimittere; si autem uteri plus æquo dehiscant, sanguinem singulis mensibus, sicut prodire consuevit, effluere, & quod in uteris continetur tenue & debile evadere; verum si diligens cura adhibeatur, tum mulierem, tum fœtum melius habere, si vero nulla adhibeatur, fœtum corrumpi. Et ibid. n. 44. scribitur: Si uterum gestent, & menses appareant, aut abortus fiunt, si copiosi & graveolentes fuerint, aut morbofi fœtus redduntur.

redduntur. Equidem inter signa imminētis abortus est, quando sanguis cum grumis sat larga sæpius copia cum summa debilitate, & frequentius animi deliquio, ejicitur, & tertio demum die foetus expellitur. Præcedit ut plurimum subitaneus corporis rigor & horror cum lassitudine, inappetentia, nausea, cordis palpitatione, lumborum dolore; circa pubem gravativus dolor atque in partibus genitalibus frigus: quo grandior autem & adultior est embryo, eo acerbiores spasmi, dolores ac majora symptomata non sine periculo observantur. Signa abortus futuri Hippocrates *lib. 2. de morb. mul. n. 6.* ita proponit: *Ruber fluxus fluit talis, qualis recenter jugulatæ victimæ fluit, & per intervalla sanguinis grumi, quandoque vero etiam fluorem rubrum ejicit, venter imus attollitur, extenuatur, inflatur, induratur, ad contactum velut ulceratus indolefcit, febris & dentium fremitus detinet, dolor est ad ipsa pudenda, pubem, lateris inanitatē, lumbos, tendinem, ventrem, pectus, & scapulas, reliquaque omnia dolent, impotentia & animi demissio detinet, & color mutatur.* Ab abortiva vero hæmorrhagia probe ille cruentus ex utero fluxus, qui multis prægnantibus foemellis citra noxam, & abortus metum contingere solet, distinguendus est. Nam sæpiissime fit, ut, quæ sanguine abundant foeminæ, secundo & tertio graviditatis mense sanguineum experiantur fluxum, citra dolores & spasmos in regione lumbari & abdomine, citra debilitatem, & præcedentem horrorem & rigorem partium extremarum. Hoc autem in casu sanguis non ex uteri cavitate, sed potius ex vasculis vaginæ uterinæ cum euphoria profluit. Atque nota sunt exempla, ubi a medio gestationis tempo-

re usque ad ipsum partum sanguis ex genitalibus effluxit, salvo nihilominus & vivaci satis prodeunte fœtu. Quare fallit aphorismus: Si mulier gravida sit menstrualis, non potest sanus esse fœtus. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 622. Conf. Eph. N. C. Cent. 1. p. 116. Cent. 6. obs. 75. D. 3. a. 3. o. 35.* Corruunt ergo quæ ex adducto textu *lib. 1. de morb. mul. n. 40.* pro tuenda præsentis aphorismi veritate multo molimine disputat *Martianus p. 253 sq.*

APHOR. 61.

Η γυναιὶ καθάρσεις μὴ πορεύονται, μήτε Φρίκης, μήτε πυρετὶ ἐπιγενομένῃ, αἵται δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζεσθαι τούτων ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre superveniente, ciborum vero fastidia ei accidunt, gravidam esse existimato.

Signa conceptus seu imprægnationis factæ hic traduntur: at quæ non sunt perpetuæ veritatis. Judicium difficile. Nec certe adeo in genere conceptionis signa, primis potissimum mensibus, existunt, quin vel falsa, vel fallacia, & aliis morbis communia eadem. *Eph. N. C. Cent. 1. p. 115.* Legi merentur relata in *Bresl. Samml. Suppl. 2. p. 133.* & *Hebenstr. Anthrop. for. p. 16 seq.* Enim vero est status aliquis sceminarum, in quo si fuerint, sibi persuadere,

suadere, se gravidas haud esse, nequeunt, siquidem, quas uterum gerentes experiuntur mutationes, easdem sibi quoque evenisse, sensu aliquo interno, qualis prægnantibus esse solet, percipiunt; non enim tantum uteri molem sibi succrescere sentiunt, sed & lactis aliquando speciem in mammis alunt, etiam si ea ætate fuerint, qua, fœtus concipi, frequens adeo haud est. Attamen maxima graviditatis similitudo illis est, quæ corpus peregrinum, haud animatum, quod mola dicitur, utero gerunt, quando, mox hydatidas, vesiculas scilicet limpida aqua turgidas, easque plurimas, circa ovaria inque uteri cavo gerunt, mox materiem aliquam folliculo inclusam, atheromatis, steatomatis, aut meliceridis specie, ventre alunt, mox aquas utero collectas, quo ille vehementer distenditur, circumferunt. Hi quidem matricum tumores, cum morbus sint, & symptomata, qualia hydropicis esse solent, secum adferant, inducere nullam poterunt, ut credat, se gravidam esse, nec aliis, hac sua specie, facile imponet fœmina, nam vitalem hanc uteri plenitudinem haud esse, signa declarant, quæ describuntur ab Hippocrate *de nat. mul. n. 2*: *Si hydrops in uteris oboriat, menses pauciores & deteriores contingunt, deinde derepente deficiunt, venter intumescit, mammæ siccæ evadunt, & in reliquis male habet, sibi que utero gestare videtur: & alibi: uterus plenus instar gravidæ, nihil autem movetur in utero, nec lac in mammis generatur.* Sed vero est quædam molæ species, quæ carne fungosa, mox uterum replente, mox ejus substantiam vehementer distendente, consistit, & graviditatis imaginem inprimis exhibet, quandoquidem illi intercurrent motus spastici, fœtus in
utero

utero conversionem imitantes. Ac, ne quid desit naturæ ludibrio, lac etiam in mammis gignitur. Quin & lac sibi generare didicerunt vaferrimæ mulieres, dum frequente sucu natutam irritant, & sanguinem sibi in mammas convocant; sunt etiam, quæ, urticarum usu mollique frictione, prurientes mammas ad lactis officium invitant. Vid. *Hebenstr. l. c. p. 185.*

APHOR. 62.

Ὅσας ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, ἔκτισκας, καὶ ὁσας καθύγρως ἔχουσιν τὰς μήτρας, ἔκτισκασιν, ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνιμος καὶ ὁσας ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαῖς, ἐνδείη γὰρ τῆς τροφῆς φθίρεται τὸ σπέρμα. ὁσας δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τινὲν κρᾶσιν ἔχουσιν σύμμετρον, αἱ πιαῦται ἐπίτεκνοι γίγνονται.

Quæ frigidos, & densos habent uteros, non concipiunt, neque quæ præhumidos habent, siquidem in ipsis genitura extinguitur: & quæ plus æquo siccos, & adurentes, alimenti namque inopia semen corrumpitur. At quæ ex utrisque moderatam nactæ sunt temperiem, eæ foecundæ evadunt.

Sedes hujus aphorismi esse videtur in *lib. 1. de morb. mul. n. 33.* Concipit autem neque ea quæ humiditate redundat, neque quæ resiccata est, nisi horum aliquid ex prisca natura insit.

Steri-

Sterilitatis foeminarum causæ traduntur, quas omnes fere precarias, & fabulas pronunciat *Lister*. Ad tres illæ uteri intemperantias reducuntur. Nam uterus vel frigidior est, quam par sit, vel humidior, vel denique cum caloris excessu siccior. Hujusmodi vero intemperantiæ non simpliciter accipiendæ sunt, sed totius corporis respectu. Quandoquidem plures mulieres concipere observantur, quarum uterus longe intemperantior erat, quam alterius cujusdam, quæ sterilis ob eandem intemperantiam fuerit; e. g. sit mulier toto temperamento biliosa, cujus singulæ partes totius temperamento respondeant; altera vero naturali totius temperamento frigida sit, uterum vero cæteris paribus calidiorem habeat. Harum quidem prior concipiet, quia ejus uterus a totius temperie non recedit. Posterior vero nequaquam, ob calidam uteri temperiem totius respectu consideratam. Et tamen quæ concipiet, calidiorem habebit uterum, quam quæ sterilis supponitur. In hunc igitur sensum præsens sententia recipienda est, alioqui in regionibus, & in temperaturis a mediocritate recedentibus mulieres pro majori parte steriles essent. *Martian. p. 462.* In uteri densi, frigidi & humidi, causam sterilitatis constituentis explicatione, non ad tardiores modo succorum motum, viscosæ & serosæ abundantiam materiæ, atque ab his proveniens frigus, sed ad elasticæ etiam defectum virtutis & fibrarum vasorumque uterinorum atoniam respiciendum, quæ efficiunt, ut liquor maris genitalis in aruum muliebri projectus, tenacis copia pituitæ obrutus nihil præstare queat partim, partim ex utero nimis laxo & flaccido denuo quasi per lubricum

lubricum profundatur, aut etiam, si uteri orificium nimia pinguedine aut muco oblitum est, ne admittatur quidem. Vicissim etiam a nimia uteri siccitate, nimioque calore, e succi nutritii defectu, propter salis acris sero minus temperati prædominium, adeoque a majore, quam decet, fibrarum uteri vi elastica, altera sterilitatis causa. *Stentzel de Ven. l. 3. §. 18.* Quando vero laudatur uteri temperatus & moderatus status, eo nihil aliud, quam tonus & robur ejus æquabile, moderatum, & ad liberum sanguinis circulum aptissimum intelligitur. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 632.* Si non conceperit, sed postero aut tertio die quæ viri sunt nimio humore diffluentia foras prodeant, uteros humidiores esse constat. *Hippocr. lib. 1. de morb. mul. n. 26.* Si vero humidius uterorum os fuerit, attrahere genituram non possunt. *ibid. n. 34.* At mulieres quænam magis aut minus uterum gestare sint idoneæ, hunc in modum æstimare licet, inprimis quidem in formas intuendo. Parvæ namque grandioribus ad conceptum præstant, tenues crassis, candidæ rubris, nigræ liventibus. Præstant item quibus venæ exstant, iis quibus minime apparent. Quin etiam grandiori natu exuberans carnis moles, malo est: mammæ autem turgidæ & magnæ probantur. Atque ista quidem visui sunt exposita. At sciscitari oportet, num menstrua singulis mensibus appareant, & num satis idonea copia, & an boni sint coloris, æquali copia in singulis temporibus, & ratis mensium diebus effluant, quod quidem optimum est. Locus vero conceptui idoneus, quem sane uterum nominamus, sanus esse, & siccus, & mollis debet, ac neque contractus, neque proclivis, neque ore distorto

to aut compresso, aut diducto. Etenim quicquid horum contigerit, conceptum fieri impedit. *lib. 2. Prædict. n. 33.*

APHOR. 63.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων. ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἐξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπτειν τὸ σπέρμα· ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν ἐκ διαχωρέει ἐξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα ἐκ ἐκπυρραίνεται ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τῆτον· ἢ διὰ τὴν θερμασίαν τὸ αὐτὸ τῆτο γίνεται.

Eadem vero ratio est in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus foras dissipatur, ita ut ne semen transmittat: aut propter densitatem humor foras non excernitur: aut ob frigiditatem non accenditur, ut ad eum locum cogatur: aut ob caliditatem hoc idem contingit.

Causæ sterilitatis in viris exponuntur; de quibus idem sentit *Lister*, quod de illis in præcedente *aph. 62.* Galenus præsentem sententiam rejicit pluribus capitibus, variisque rationibus contra eam adductis: quibus non obstantibus, sententiam verissimam, Hippocrate dignam censeo, si recto sensu accipiatur, qui talis est. Sterilitatis mulierum causas ad tres in præcedenti aphorismo reduxerat: ad frigi-

frigiditatem uteri, ob quam densior effectus non concipit; secundo ad humiditatem genituram suffocantem, & tertio denique ad siccitatem urentem, genituramque corrumpentem. In hoc autem aphorismo easdem repetit causas tanquam sterilitatem virorum producentes, non tamen eodem modo, verum, ut indicaret easdem causas concurrere, dixit, *similiter autem in maribus*. Quia tamen modus, & ratio diversa est, eas subsequenter explicat; & certe si causas sterilitatis virorum diligenter consideraverimus, inveniemus omnes ad tria capita reduci. Eorum enim alii erigunt quidem, verum coire volentes, spiritus erectionem facientes statim evanescunt, subsidetque & cecidit penis, ideoque semen in uterum ejaculari non possunt, quod si aliqui emittunt in foribus pudendi muliebris illud perdunt; & de his intellixit Hippocrates dum dixit, *aut propter corporis raritatem spiritus foras dissipatur, ita ut ne semen transmittat*. Namque rationi consentaneum est, taliter affectos ob caliditatem, & siccitatem temperamenti, & potissimum genitalium, unde spiritus tenuiores generantur, quam par sit, steriles esse. Hi respondent mulieribus, quas ob siccos, & exustos uteros non concipere, sed genituram corrumpere dixerat in præcedenti. Alii secundo loco sunt, qui & erigunt, & coeunt quidem, verum nunquam semen effundunt; & hos significavit Hippocrates dum dixit, *aut propter densitatem humor foras non excernitur*. Tales sunt, qui frigido, & sicco sunt temperamento: in quo cum spiritus sint frigidiore, non ita incalescunt, ut semen deducere, & impellere possint, Hippocrates causam reduxit in habitus densitatem, eo quod
genituram

genituram a toto corpore succedere existimavit. Verum utcumque sit, certum est, primariam causam esse frigiditatem, & siccitatem temperamenti totius corporis, & potissimum testium, aliarumque partium generationi inservientium: respondetque sterilitatis mulierum causæ, de qua in præcedenti dixerat: *quæ frigidos, & densos habent uteros, non concipiunt.* Tertio denique loco sunt quidam, qui nec erigere, nec coïre possunt, quos vulgus *ligatos* vocat: quandoquidem impotentiam a frigidityte humiditati adjuncta provenire rationabile est: hosque intellexit Hippocrates dum dixit, *aut ob frigiditatem non concalescit, ut ad hunc locum congregetur*; nam cum opinio esset Hippocrati, semen, sive genituram in actu coïtus a toto corpore excerni, dixit frigiditatem esse causam, cur semen ad genitalia, unà cum spirituum convenienti copia (ex his enim genitura constat) non congregetur. Nam taliter affecti, non solum non erigunt, sed neque titillationem illam percipiunt, quam spirituum facit affluxus, quod si horum nonnulli aliquando semen emittunt, id sine erectione efficiunt, & absque spirituum concursu, ut genituræ nomen non mereatur, sed inutilis excrementi, ex quo adnotare est, summo artificio dixisse Hippocratem, *non congregatur*, quasi illud, quod modo dicto excernitur, non sit semen a toto ad pudenda congregatum, quale debet esse vera genitura. Subjungit inde: *aut ob caliditatem hoc idem contingit*, eo quod cognovit multos calido, & humido temperamento præditos, nec erigere, nec coïre posse, quod experientia ipsa sæpius nobis significavit. *Martian. p. 462.* Itaque alii sunt qui non erigunt; alii, qui eri-

Vol. II. K gunt

gunt quidem, sed non perdurant; aliqui perdurant aliquamdiu, sed semen emittere non possunt. *Mercur. Med. Pract. l. 3. c. 39.*

Quando sine voluptatis sensu, vel saltem cum sensu paucio, solitoque celerius semen destillat, affecta tantum nec dum perfecta erectione, unde præceps & involuntaria resolutio; malum hoc videtur oriri a nimia ductuum emissariorum amplitudine, per quæ semen e conceptaculis exprimitur facilius promptiusque, atque adeo ante quam omnia ad opus comparata sint. Solet gonorrhœis diuturnis succedere, si morbi naturâ aut ægrotorum negligentia, contumaciores fuerint. Tentetur usus remedium omnium, cum internorum, tum externorum, quæ adversus gonorrhœas valent. Sed ne qua noxa possit inferri, a blandioribus fiat progressus ad fortiora, & hæc caute & interjecto spatio repetantur. Quando arrigitur quidem penis, nec invalide, sed nullum, vel paucum & serosum semen emittitur; vitium tunc pendere videtur ab omnimoda constipatione ductuum emissariorum, quibus vesiculæ seminariæ & prostatae cum urethra communicant, ideoque præposterum nimiumque usum injectionum fortius adstringentium sequi, quo nonnulli ad gonorrhœæ curationem abuti solent. Nullam curationem videtur admittere. Quando penis flaccidus & vietus jacet, neque potest arte ulla exfuscitari; malum est, quod multa variaque vitia supponit latentia: 1. vel in ipsis feminis conceptaculis, ubi potissimum viget rei Venereæ sensus, nempe in prostatis vesiculisque seminariis, ut si callis induruerint, aut fungosis carnibus oppleantur, ex quo efficiatur, ut a collecto semine nullatenus, aut segnius titillentur:

tur: 2. vel in musculis erectioribus, aut acceleratoribus, quorum ministerio virga rigescit & tenditur, ut si laxi & inertes ad erectionis negotium sint: quibus singulis noxis haud rarum est feminis conceptacula, musculosque erectioni famulantes, a causa Venerea patere. Hoc malum nullam videtur curationem admittere, præsertim si contra hydrargyrosin jam tenax fuerit. Tententur remedia, quæ ad callos resolvendos efficacia sunt. Imo supra perinæum fiant aquarum thermalium embrochæ, quæ adversus musculorum erectorum & acceleratorum inertiam remedio esse possunt. *Astruc morb. Vener. p. 514.*

Præter recensitas jamjam ex morbis Venereis propullulantes impotentia virilis causas, sunt multæ aliæ, quæ videri possunt in *Fritsch. Gesch. P. 1. p. 354 sqv.* Adde impotentiam ex frigore, pene paralytico facta, annotatam in *Eph. N. C. D. I. a. 3. o. 41.* & ab inopinato terrore, in *Select. Med. Francof. T. 1. p. 119.* Ut plurimum impotentia Veneris pendet ab impotentia, & debilitate imaginationis, quacunque id de causa succedat, metu, pudore, iudicii defectu, nimia applicatione ad studia, aut ad negotia, & nativa stoliditate mentis, & reliquis id generis. Et qui forti imaginatione præditi sunt, uti sunt, qui in arte sua supra cæteros excellunt, & præstant, ut plurimum luxuriosi, & ad Venerem potentes observantur; eadem enim spirituum vis, & iudicium acre reddit, & Venerem potentior; nisi tamen vis corporis studio, & applicatione frangatur, quo in casu iudicium acre cum Veneris jungitur impotentia. *Bagliv. p. 95.*

Consentaneum est, ut adhuc aliquid adferam

de *ligatis* paulo ante apud Martianum vulgo dictis, qui aliis *maleficiati* audiunt, & apud *Tibullum* l. 1. eleg. 5. *devoti* vocantur. Significantur impotentes ad coitum per maleficium, per veneficia vel incantamenta. Veneficii seu incantationis hoc genus, *ligatura* appellatur, item *nodatio*, *ligatio ligulae*, *maleficium ligaminis*. Distinguitur *ligatura*, 1. in temporariam, & perpetuam; 2. in universalem, & respectivam, quarum illa notat impotentiam coeundi cum quacunque foemina, hujus autem efficacia se exerit tantum respectu certae alicujus foeminae. Maleficium factum arguitur, ubi homo juvenis, vegetus, & caetera sanus, nullum vitium corporeum praeferebat quod obstaculo esse queat coitui, paratus ad exercitium Veneris, hoc perficere nequit, sed membrum virile antea validum & rigidum, dum ad actum progredi parat,

- - - - - non magis movetur
Quam lentae salices, lassove papavera collo.

Artes ad *ligaturam* patranda sunt variae; easque non nuper natas esse patet ex Virgilii ecloga 8. quae elumbem hanc artem sic docet:

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores.

Necte, Amarylli, modo: &, Veneris, dic, vincula necto.

Quaecunque autem apud auctores memorata reperiuntur *ligaturas* inducendi artificia, v. g. per seram clausam, *ligulam* constrictam, cultrum parieti infixum, &c. non produnt aliquid cui nexus tribui possit causalis cum corpore ejus, cujus virilitas enervari debet. Hinc effectus

effectus maleficii adscribitur soli imaginationi, seriæque intentioni ac impressioni incantatoris, putaturque posse animam humanam per fortem imaginationem, non solum in proprium, sed etiam in aliud, externum, corpus agere. Sunt etiam, qui, imaginationem extra corpus proprium tanta agere non posse perspicientes, cacadæmonem socium ei addunt, cujus ope ajunt fieri, permittente Deo, maleficium ligaminis. Ad quod declinandum inhibendumve, & jam factum tollendum, jactata auxilia, non minus vana, ridicula & superstitiosa sunt, quam illa, ut vidimus, quibus inducitur; v. g. mictio per anulum sponsionis, vel per ansam lapidis sepulchralis, &c. Tempore in multis, in aliis usu congruorum medicamentorum naturæ ignavæ excitandæ accommodatorum, in quibusdam pulso pudore, emendata propria imaginatione, ligaturam incantamento, si diis placet, inductam, sublatam fuisse, docent historiæ. Vid. *Fritsch. l. c. p. 205 sq. Lang. lib. 2. epist. 9. Kämpf. Amæn. 656 sqv.* Apertum esse videtur, quod, qui referunt id genus nænias, eo ipso illas refutare censerî possint. Ubi nulla causa apparet, vel in suspicionem venit, physica corpori ipsi vel partibus genitalibus inhærens, tuto posse, arbitror, recurri ad mentem ipsius patientis, præconceptum metum, odium &c. vel ad deficientem imaginationis vigorem, ex sententia Baglivi superius adducta.

Observavit Hippocrates, uti & hodie observatur, quod viri interdum ex matrimonio non accipiant liberos, in quibus viris vel fœminis nullum apparet vitium sterilitatis, fœmina tamen illa in secundis nuptiis invenitur prolifera. Propterea judicavit vitium sterilitatis

in femine virili latitare, quod quadam intemperie laborat. Galenus acriter hic insurgit credens hunc aphorismum esse spurium & Hippocrate indignum, quasi ex intemperie non potuisset in masculis fieri sterilitas. Ego vero puto hanc causam æque valere inferre sterilitatem masculis quam foeminis. Uterus enim non est organum ova foeminea formans, sed ea generantur in ovario, ex humore suis vasis allato, per actionem specialem: sine ovis his maturis & bene formatis nullus fit conceptus in utero, etiamsi uteri cavitas femine virili optimo esset plena. Itidem in viris per actionem testium ex allato humore præparatur semen prolificum: si vero illa actio testium vel sit debilior vel aliena, conficitur quidem in testibus liquor & ducitur ad vesiculas seminales, sed quia non continet illa animalcula viventia, quæ in femine bono deteguntur microscopiis, ille liquor seminalis, ad ovula foeminarum applicatus, ovulum imprægnare nequit. Non enim sufficit, ut ovum maturum foemineum in utero irroretur liquore quodam ex viro proveniente, ut imprægnetur, sed requiritur semen maturum his viventibus animalculis præditum. Quia vero per intemperiem ita mutari potest actio, quæ facit ovula in ovario, ut nullum inde perfectum & maturum ovulum prodeat, nulla videtur restare ratio, cur non æque in viris per intemperiem prædominantem potuisset produci liquor seminalis generationi ineptus. Imo verisimile videtur, hanc causam frequentissimam esse causam sterilitatis in viris. Sed quoniam in foeminis hæ causæ non solum inferunt sterilitatem ex imperfectis natis ovis, verum etiam si uteri quoque corpus eadem

eadem laborat, ratione incrementi foetus, verisimile videtur hanc intemperiem frequentius in foeminis quam viris inducere sterilitatem.
Gorter.

A P H O R. 64.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέσι, κακὸν. κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνεσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ πῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ ὑποχωρήσεις, καὶ ἐν πῖσιν ἐξέσι πυρεπῖσιν ἔσσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλὰ διαχώρησις γέγονεν. ἀρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι, μὴ λίλυ πολλῶ πυρέσσει διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχεῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρέν[εστι]. παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac exhibere capite dolentibus, malum. Malum item & febricitantibus, & quibus præcordia subblata murrant, & siticulosis. Malum quoque & quibus biliosæ sunt dejectiones, quique febribus acutis laborant, & quibus copiosa sanguinis dejectio facta est. At tabidis lac dare convenit, non valde admodum febricitantibus, & in febribus longis, & languidis, dum nullum ex supra commemoratis signis adfuerit; & præter rationem extenuatis.

Apud Celsum l. 3. c. 22. p. 170. aphorismus hicce ita legitur: *Lac, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia*
K 4 *siti,*

sui, ac, sive præcordia tument, sive biliosa urina est, sive sanguis fluxit, pro veneno est; in phthisi tamen sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, recte dari potest.

Lactis usus apud Antiquos frequentissimus fuit. Sæpe enim ad leviter purgandum: non raro ad abluendum, & attemperandum post purgationem, sæpissime ad humorum acrimoniam corrigendam: & denique ad crassefaciendum seu nutriendum lacte utebantur, & sicuti ad purgationem omnium tenuissimum eligebatur, quale est asininum, & in satis notabili quantitate exhiberi consuetum fuit; ita ad crassefaciendum, crassius præferebatur. His enim intentionibus potissimum lac ab Hippocrate usurpatum fuisse in illius doctrina colligere licet; idque ipsemet confirmavit *lib. 2. de morb. mul. n. 14.* ubi hæc habet: *optimum est hoc, nam & purgatur, & nutritur, & fluxus obtunditur ab hujusmodi lacte* (nempe bubulo). Et quia illud copiosum dare aliquando opus erat, ne merum potatum læderet, (ut homini illi contigisse narratur, cujus historia *lib. 4. Epidem. n. 23.* registrata est) variis admixtis illud temperabant. Quod Hippocratem quoque fecisse legimus ubique, modo ut lactis facultates augerentur, modo, ut corrigerentur; namque sæpe mulsam, aliquando muriam addidit, ut absterforiam illius facultatem augeret; non semel vinum, ne ventriculum laxando læderet, aut humectando nimis intentæ exsiccationi non reluctaret; sæpissime aquam, ut febrienti convenire posset, & refrigerandi, vel humectandi virtus major esset. Utebantur autem & bubulo, & ovillo, & caprillo, pro rei exigentia. Hac tamen distinctione, ut, cum intentio erat pur-

purgandi, aut subluendi alvum, in maxima quantitate exhiberetur; nam aliquando ad congi mensuram dedit Hippocrates, in aliis vero casibus raro duas cotylas excessit, ut in ventriculo detineri, & concoqui posset. Ac ad purgandum quidem, & ad subluendum, sero lactis frequenter inprimis uti consuevit Hippocrates; nunquam tamen illud in febre ardente usurpavit, etiamsi omnibus intentionibus satisfacere posse videatur, quæ in hujus morbi curatione occurrunt, ita ut Galenus hoc lacti præferendum pro febris ardentis curatione existimaverit. Sed sciendum est, Hippocratem non consuevisse in febribus ardentibus medicamento purgante uti admodum frequenter. Nam cum purgatio non conveniat (ut ipsemet testatur *lib. 3. de morb. n. 3.*) quando jam febris ardentis signa in lingua apparent, quæ sunt ejusdem siccitas, & ariditas, ante harum apparitionem febris essentia nondum aperta est, & si tandem cognoscitur, eo tempore ad eum fervorem non pervenit, ut pro purgatione serum, aut lac dari debeat in ea quantitate, quæ intentioni satisfaciat, cum satius sit eo tempore medicamentum dare, quod humorem peccantem promptius purgare possit. Hac igitur ratione pro curatione ardentis febris, nec sero, nec lacte quidem purgavit Hippocrates, nisi ubi supposuit ichores biliosos in ventrem decumbentes peccare, uti in *lib. de vict. acut. n. 34.* ubi lac asininum subducendi gratia probat; nam eo casu nullum videtur excogitari posse remedium convenientius asinino lacte, hoc enim purganti facultate humores dictos ad motum jam concitados facillime educere potest, universumque corpus æstuans re-

frigerare, & succos omnes mitigare, & attemperare; & quoniam expedit post purgationem, alvum laxatam firmiorem permanere, lac præcoquendum jubet, quod in omnibus fluxionum generibus Hippocrati usitatum fuit. Nec ex lacte læsionem ullam propter febrem timet, quia, cum ratione copię cito descendat, putredinem a febrili calore contrahere non potest, quæ ægrotanti noxam inferat. Quia igitur in hoc casu humores ventrem obsident, & ad motum sunt dispositi, clystere subducere eos tentandum est prius, cui si non cedant, ad purgationem ex lacte confugiendum est. Lac autem potius, quam serum lactis præbet: 1º. quia serum fortasse haud ita biliosos humores educit, quemadmodum pituitosos, nam etiam si sero potissimum ad abluendum, & contemperandum utatur Hippocrates, in pituitosis tamen morbis longe frequentius eo usus est, quam in biliosis, quamvis id novum quam plurimis futurum sit; qui tamen si loca percurrant, in quibus de sero lactis exhibendo fit mentio, id verissimum esse invenient. Imo idem Hippocrates *lib. 1. de morb. mul. n. 45.* inter medicamenta pituitam subducentia serum lactis adnumeravit. 2º. Quia, cum serum admodum familiare sit humori peccanti, quem ichorem biliosum vocat Hippocrates, timet ne assumptum serum in eum convertatur; hac enim ratione succorum cognationes considerandas esse admonet *lib. de Vet. Med. n. 42.* ut cavere possimus non ea tantum, quæ ex propria natura nobis sunt incommoda, sed etiam quæ talia sunt ob cognationem, propter quam in cognatum succum facile transmutantur. Ne igitur serum ob cognationem, quam habet cum humore peccante,

cante, in eum forte transmutaretur, in ipsius morbi augmentum, & ægrotantis perniciem, sero dimisso lac ipse præbet. 3°. Fortè etiam serum non proponitur in hoc casu, quia supponitur esse tempus, in quo serum majorem habet acrimoniam, quam conveniat. Certum est enim, non in omni tempore serum dare antiquos consuevisse. Nam Hippocrates de eo exhibendo nunquam verba fecit, quin conditionem apposuerit, quæ peculiare aliquod, & idoneum tempus respiciat, *libro enim 2. de morb. n. 13. de curatione ulcerum capitis tractans ait, si vero tempus anni ferat, etiam serum postea bibat, sin minus, lac asininum. Sed & lib. 1. de morb. mul. n. 88. pariter, nec non lib. 2. n. 11. aliisque quamplurimis locis, eandem conditionem apposuit, etsi diversis vocibus, cum aliquando dicere solitus sit, si adsit anni tempus, aliquando pro tempore, & similibus, quæ idem important. Verum non Hippocrates modo in eo exhibendo certum anni tempus consideravit, sed etiam Medici Gnidii, quos de sero, & lacte pro tempore exhibendo scriptis tradidisse adnotavit Hippocrates in principio libri de vict. acut. Quamvis re vera nulli ab Hippocrate definitum sit, quo tempore dari expediret, & quo ab eo abstinere, adeo cunctis id perspicuum erat, cavisse autem tempus æstivum ob assignatam rationem probabili conjectura ex Hippocrate elici potest. Nam de vere non potest dubitari, quin eo tempore conveniat, cum serum eo tempore sit optimum; unde curationem tabis dorsalis, quam sero, ac asinino lacte absolvit Hippocrates, in vere aggrediendam optabat *lib. 2. de morb. n. 49. neque pariter de autumno, cum lib. 7. Epidem.**

Epidem. n. 3. serum circa autumnale æquinoctium Erotolai filio datum memoretur: cur vero in hyeme dari non debeat, nulla ratio persuadere potest, imo quia illud exhibere in morbis consuevit Hippocrates, in quibus pituita prævalet, quæ in hieme viget plurimum, hoc tempus pro sero exhibendo aptissimum erit, cum enim ejus usus probatur in utero gerentibus, quæ ob pituitæ copiam periclitantur, *lib. 1. de morb. mul. n. 45.* cui in morbo pituitoso ab eo vocato *lib. 2. de morb. n. 68.* nec non in morbo crasso, *lib. de intern. affect. n. 51.* aliisque morbis a pituita, qui hyeme potissimum vigent, si eo tempore suspectum esset? Quare tempus æstivum solum erit, in quo sero non utebantur antiqui: unde non erit mirum, si pro dicta febre ardente curanda, quam æstate fieri ait Hippocrates, serum non proposuerit, sed lac asininum ejus succedaneum, quippe quod omnia subterfugiat incommoda, quæ in sero adnotavimus. Neque serum præscribit Hippocrates *lib. de steril. n. 22.* febrienti & dolenti ex puerperio, sed lac cum tertia mulsæ parte exhibet, ut eo mediante, & purgationis acrimonia ex corruptione contracta, quæ mulierem dolore vexet, attemperetur, & simul alvus adstricta emolliatur. Eligit autem caprillum, quod in substantia mediocritatem inter tenuitatem, & crassitudinem tenet. Nam asininum, alloqui febrienti minus noxium, fortasse timuit, quippe quod alvum vehementius movere posset, quam in puerperis conveniat, quæ suspicione permotus illud decoquendum jubet, ita enim immodicæ evacuationis omnis suspicio tollitur. Pinguedinem vero detrahit, tum quia hæc pariter ad alvi fluxum disponere posset,

set, tum maxime, ut feбри minus officiat, cujus gratia illud frigidum actu præbet, & tertiam mulsæ partem ei admiscet; quantitas vero, quam præscribit duarum heminarum, animadvertenda est, quæ pro ducenda alvo minima est, cujus gratia ad semicongii mensuram illud exhibere consuevit; maxima tamen propter mulsæ permixtionem, si nutritionis gratia exhibeatur, quo consilio nunquam duas heminas in totum excedere consuevit. Quare dicendum est, in præsentī casu lac dari, nec nutritionis gratia simpliciter; nec sola intentione purgandi: quod etiam ex eo confirmatur, quia, si pro nutritione tantum illud exhiberet, longiori tempore ejus usum perscripsisset, etsi in gratiam purgationis, unica vice contentus fuisset, nec subjunxisset, *si neque venter subeat*, sed ut eodem tempore alvus mediocriter laxetur, humorumque acrimonia corrigatur. Neque vero purgationem aut ex lacte asinino, aut ferro convenire docet Hippocrates lib. 2. de morb. mul. n. 17. ubi de purgandis, quæ uteri patiuntur strangulationem, tractat; quandocunque patientes natura sunt lienosæ, aut exsanguæ, aut doloribus, aut aurium tinnitibus vexantur; quo in loco & pluribus aliis lienosas natura ab hujusmodi purgatione rejicit, eas intelligens, quæ ab ineunte ætate lienis tumoribus sunt subiectæ, ita ut facile iis lien intumescat magis. Hujus vero ea est ratio, quia, cum lac, & ferum ad purgandum in magna copia assumi debeat, ab his lien naturali constitutione debilis existens facile intumescit: quod tamen periculum non incurrunt illi, quibus lien alioqui robustus aliqua occasione intumescit. Et ideo non sunt reprehendendi Medici antiquiores, si ali-

aliquando lienis tumores purgatione ex sero, & lacte curare tentarunt, ut videre est apud Hippocratem *lib. de intern. affect. n. 28. & 29. & 56.* ubi de lienosis tractatur. Exsanguibus vero, & pallidis alia ratione lactis, & feri purgationem prohibet, quia scilicet calor in his exiguus existens a copiosa portione obrueretur. Eundem feri, & lactis usum prohibet iis, quibus aures sonant, quia, cum hoc symptoma capitis repletionem ex imbecillitate arguat, infernum ventrem tanto humore perfundere, non est tutum: quando caput inde nimis reple-ri posset. Quando vero in aphorismo præsen-ti ait Hippocrates, *lac dare caput dolentibus, ma-lum*, &c. de eo non intelligit, quod purgatio-nis gratia in notabili quantitate exhibetur; id namque proprie loquendo non est *lac dare*, sed potius *lacte purgare*, & hic dicendi modus Hip-pocrati usitatus fuit, ut in ejus doctrina mani-feste apparet. Nec lac hoc modo exhibitum ea incommoda adfert, quæ lacti alio modo ex-hibito imputantur, & ratio est, quia non diu mo-ratur in ventriculo, ut in caput vapores di-mittere, & flatu inducere valeat, & quia co-piosum assumitur, corruptionis periculo non subicitur (ab his enim lactis noxæ pendent). Hocque fuisse Hippocratis consilium, ex ipsius-met doctrina demonstrari potest, quando lacte asinino, aut caprillo diluto ad purgandum utitur in omnibus casibus, in quibus a præsentia apho-rismo prohibetur; eo enim in capitis ulceribus titur *lib. 2. de morb. n. 13.* & in comitialibus *lib. de vict. acut. n. 38.* nec non in comitialibus eodem in loco, in quibus cum caput afficiatur, inconueniens esset, quatenus lac dare caput dolentibus, prohibetur. Præterea in febribus
lacte

lacte asinino purgationem instituit sæpissime. Nam & in quotidiana ex bile, & in febre interficiente appellata *lib. 2. de morb. n. 36. & 65.* eo utitur, & in febre ardente *lib. de vict. acut. n. 34.* lacte asinino purgandum esse corpus jubet. Taceo alios morbos, quæ febrem acutam conjunctam habent, in quibus eodem lacte purgari jubet, v. g. in erysipelate *lib. 2. de morbis n. 53.* & alia quam plurima, quæ singula referre nimis tædiosum esset. Quare & in secundum casum peccasset, qua *lac dare febrientibus* prohibet. Similiter contra tertium errasset, quod malum esse *lac dare* inquit iis, quibus *elevata murmurant hypochondria*, quando & in hepaticis, & lienosis etiam ad hydropem tendentibus, asininum lac ad purgandum præbet, *lib. de intern. affect. n. 26. & 28.* Ulterius lac improbat iis, quibus *larga sanguinis evacuatio facta est*, & tamen *lib. de vict. acut. n. 66.* lacte asinino eos purgandos esse jubet, quibus sanguinis copia effluxit. Cum igitur lacte purgationis gratia utatur Hippocrates in omnibus casibus, in quibus per præsentem aphorismum damnatur, asserendum est, *lac dare*, non significare purgatorium, sed quod refectionis, aut alterationis gratia exhibetur: quod ex eo confirmatur, quia referens casus, in quibus utiliter exhibetur, eos tantum meminit, qui refectione egent, tabidos inquam, a febribus longis vexatos, & præter rationem extenuatos; quos lacte purgare nullo modo licet, aut saltem raro. Vid. *Martian. p. 463. 338. 383. 298. 287.*

Lustrandi sunt singuli memorati in aphorismo casus.

Lac exhibere capite dolentibus, malum. Cephalalgia intelligenda venit præsertim a repletionem, seu sanguinea; in qua lac nocet, quia virtute nutritiva

nutritiva sanguinis quantitatem auget. Tum vero infestum etiam est lac capite dolentibus ex vitio ventriculi, dum cruditates acres, acidæ, biliosæ, in ventriculo latitantes irritant fibrillas nervosas, quæ per consensum afficiunt meninges cerebri. Quia itaque lac ingestum ab hærentibus in ventriculo inficitur, ut acefcat, vel rancescat biliosumve evadat; patet, quod, acrimonia aucta, causa mali incrementum sumat. Augetur etiam a lactis usu cephalalgia Venerea, quia Venereum miasma corrumpit ingestum lac, unde, crescente acrimonia, augetur causa cephalalgiae. In quacunque alia denique cephalalgia, a laudabilis sanguinis atque lymphæ defectu, v. g. ex vigiliis nimis, morbis diuturnis, laboribus gravioribus & hæmorrhagiis copiosioribus originem ducente, lac nocet, tum quia sufficientes defunt vires ad subigendum tempestive lac, (quare hærens in primis viis corruptionem subit) tum quia sæpe peccans acrimonia in humoribus lac inficit suo vitio, unde ab irritatis nervis malum. Quid? quod ab lacte acido, corrupto, corrosivo reddito, oriantur ex affectis nervis convulsiones epilepticæ, exemplo suo confirmant infantes. *Nonnulli ab ulceratis uteris, capite dolentibus lac propinant, quod capitis dolore vexentur, quidam vero aquam quod animo linquantur. Ego contra, si capite doleant, & mentis læsio adsit, convenire aquam existimo, cum vero morfus & acrimonia inest, his lac bene facit. Hippocr. lib. I. de morb. mul. n. 88.*

Malum febricitantibus lac: quatenus febres fovet, augendo quantitatem humorum, visciditatem, acrimoniam. Nutrit enim lac abundanter; obstructionibus favet per substantiam caseosam; & rancescit in calore febrili, intuitu nempe partium suarum cremoracearum, pinguium.

Hypo-

Hypochondriacis, seu præcordia elevata & murmurantia habentibus non convenit lac. Hippocrates hic duo symptomata simul copulavit, ut indicaret lac dari posse etiam illis, quibus suspensa (elevata) tantummodo sunt hyponchondria, & quibus murmurant solum. Nam si a bile intumescat hepar, lac convenit, unde ipsemet Hippocrates *lib. de intern. affect. n. 31.* in hepaticæ secunda, a bile in hepar conflente, a qua durum, & dolorosum fit, non lac asinum modo, aut caprillum ad purgandum præbet, sed etiam bubulum ad bilem attemperandam per plures continuos dies exhibet. Similiter murmurante absque tumore ventre, lac non prohibetur, quia, si a bilioso succo per ventrem discurrente murmur fiat, lac datum utile esse potest, uti videre est in *lib. de vict. acut. n. 63.* Quare lac dari vetat Hippocrates, quando elata hypochondria simul murmurant. Hæc enim a flatuum copia generationem in hypochondriis habentium dependent, cui affectioni lac noxium est, non solum, quia flatuosum est, sed etiam quia, cum taliter affecti acidæ corruptioni subjiciantur, lac in ventriculo ob analogiam facillime iis acefcit. *Martian. p. 464.* Si enim hypochondria flatibus infestata & elata fuerint ab acido viscoso, crasso & crudo, obstruente, spasmodico & flatulento, lac ingestum vel coagulationem subeundo, vel corruptionem, obstructionibus & flatuum generationi copiosiori pabulum subministrat. Si ventriculus debilis est, inque eo largus acidi proventus gignitur, lac miras turbas, anxietates, flatulentias, borborygmos, tormina, excitat. quare infensus est ejus usus hypochondriacis. *Hoffm. Rem. benign. §. 10.* Apollonius, cui elata erant

viscera, & qui flatibus abundabat, cum lacte usus esset copioso, crudo, caprillo & ovillo, vitiosaque victus ratione, insignes omnium offensiones factæ sunt. Nam & febres exasperatæ sunt, neque memorabile aliquid ex ingestis alvus reddidit, &c. vid. *Hippocr. lib. 3. Epidem. ægr. 13.* Alius quidam a flatibus distentus, laterum inanitatem cum quodam dolore in tumorem sublatam habuit, & per excretionem materiæ puri similis sanatus est. Excretionis autem causa fuit error insignis, potus nempe multi lactis meracioris, quod in ventriculo corruptum vomitum excitavit. Adnotavit autem Hippocrates conditionem, quod meracius fuit, quia, si alicui liquori admixtum bibisset, citius a ventre descendisset, nec in eo corruptum esset. Eodem tempore febris supervenit, cujus causa Medicus adhibitus fuit, qui curationem ex arte instituit. Nam ratione doloris calefactoria adhibenda jussit, quod per vocem ἐπὶ τῶντι significavit, & ad vomitum compescendum, acrimoniamque corrupti lactis, pulticulam ex farina crassiori in cibis dedit, & ita ventriculus substitit, sublato vomitu, egressitque alvus quid puri simile, quod nihil aliud fuisse videtur, quam reliquiæ lactis corrupti: quod a ventriculo descenderat, & in intestinis corruptionem, & acrimoniam majorem contrahens febrem accendere & in transitu sedem inflammare potuit; ex ciborum enim corruptione in ventriculo febris supervenire non admodum solet. Hujus igitur materiæ excretionem facta, & flatus dissipati sunt, illicque affectio sedata est. Vid. *Hippocr. l. 4. Epidem. n. 23. Martian. p. 329.*

Malum lac siticulosum, & quibus biliosæ dejectiones:

nes: quia sitis a siccitate, quæ a viscido prædominante, seu humoris diluentis seu lymphæ defectu, vel ab humorum acrimonia; in utroque autem casu lac materiam præbet augmento mali, dum viscidum auget per caseosam substantiam, & acrimoniam suscipit ab admixtis humoribus acidis, sive biliosis alcalescentibus.

Ubi copiosa sanguinis evacuatio facta est, nocet lac ingestum: quoniam post nimiam sanguinis jacturam, visceribus laxis, debilitatis, vires corpori non sunt sufficientes coquendis assumptis; unde lac ingestum corrumpitur.

Conducit lac tabescentibus, non magna febre dentis &c. Notandum tamen est, quod si juxta propositos ab Hippocrate canones, lac ægrotantibus exhibere velimus, nullus fere locus erit illud exhibendi; nam nullum fere tabidum lacte egentem inveniemus, qui vel capite non doleat, vel hypochondria non habeat suspensa & obmurmurantia, vel sitim non patiatur, vel biliosis quandoque non exerceatur dejectionibus, vel denique cui non nunquam sanguinis fluxus non acciderit. Quapropter nisi omnia simul hæc contra-indicantia vim faciant, aliquid pro tabidis sublevandis est audendum, adeoque lac propinandum, etiamsi unum vel alterum ex recensitis ab Hippocrate signis obfistat. Etenim nullum pro tabidis nutriendis præstantius habemus præsidium, quam lac, primum, & primis corporis nostri staminibus maxime analogum, nutrimentum, exhibere. *Cyrilli in Etm. Oper. T. 2. p. 597.* Equidem si tabes (*μαρασμός*) revera humiditatis, quæ in solidis partibus subsistit, absolutus existit interitus, nullam medicinam recipit. Propter hoc igitur nonnulli Medicorum merito decepti in

discernendo, putarunt, se verum marasmm curasse. Etenim fieri potest, ut tenuitas carni-um, maciesque, & veluti colliquatio earum refarciatur: primariam vero humiditatem, & quæ solida ipsa nutrire potest, prorsus absum- tam perditamque non licet restituere. Sic enim senium quoque sanari nequit, ut quod naturalis sit tabes. Quemadmodum igitur se- nium nulla medicina tolli potest, sic neque ea quæ revera tabes. Attamen propter humanum benignumque artis auxilium, contendere cum morbis oportet, & non ceu deploratos omni- no relinquere. Interdum enim, ubi quis na- turam dextram nactus fuerit, & tabes incipiat, nondumque solidas partes torruerit, speratum succellum consequi poterit. *Alex. Trall. l. 12. c. 5. p. 729.* Lac igitur omnibus hec- tificis, præ- fertim in marasmm desinentibus, si quid aliud, idoneum est. Quapropter etiam iis valde con- veniens est, qui vires habent imbecilles, ne- que alimentum possunt attrahere: & hoc so- lum in corpus distribui, trahique non parum accommodate potest. Itaque lac muliebre primum locum obtinet, secundum vero asini- num. Verum quoniam ægre nonnulli hoc as- sumunt, caprillum ipsis dandum est, quod me- dium fere existit, & magis potest nutrire. Con- stat autem, etiam curam animalis habendam esse, ut nutriatur domi hordeo, myrti, lenti- sci, & quercus foliis. ita enim lac non amplius corrumpitur. Nam hujus sollicitudo habenda est, ut ne hec- tificorum alvus subducatur, præ- cipue eorum qui ex frequenti syncope, & diu- turna vacuatione alvi in marasmodem febrim inciderunt. Quam ob rem quibus venter im- becillis est, & facile subducitur, in his etiam lac

lac bis coquere, vel etiam fluviales lapillos in id conjicere oportet. Redduntur autem igne candentes, ut serosum a lacte per ipsos dissolvatur. At qui lac solum nolint assumere, aut cum ptisana, aut alica, aut chytro ipsum decoctum exhibeto: ad hæc cum itrio, hoc est libo suminali, & similagine pari modo bis coctum offerto: præterea magis adhuc illis lac exhiberi debet, quibus etiam venter copiosiora & biliosiora dejicere videtur. Procedente autem tempore, ubi febres mitigatæ fuerint, & vires aliquo modo instauratæ, mollissimum & recentem caseum ex eo coagulatum dare ipsis non alienum est. Quatenus enim vires augeri cernimus, eatenus nos quoque cibis adjiciemus. *Ibid. c. 4. p. 725.* Sanguinem ex pulmone rejicientes omnes lacte utantur, mollique & recenti caseo, præsertim caprillo, aut bubulo. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quidpiam adeo accommodum ipsis est, aut utile, atque lac. Et qui per initia solo ipso constanter longiori tempore usi sunt, omnes in totum consanuerunt. Novi autem quendam, qui cum toto anno ipsum & bibisset, & comidisset, interim cum frumentaceo aliquo, aut similagine, aut libo suminali, aut alica, aut lente, aut panico incoquens: cumque ita agendo a vino abstinuisset, liberatus fuerit, & puris sputo, & ne postea in phthisin inciderit. *Ibid. l. 7. c. 1. p. 304.* Quod si post sanguinis rejectionem puris sputum prodeat, & diuturnior affectus fuerit, & corpus totum alimentum non sentiens, contabescere manifesto inceperit, neque thorax multum puris contineat, etiam solum ipsis lac dari debet, si non vehementer febricitent: si enim multo infestante

calore exhibeatur, non item nutrire, aut humectare poterit. Nam ab eo quod contra naturam est, vincitur, & in alienam, corruptricemque qualitatem mutatur. Ubi calor febrilis moderatior evaserit, lac ipsis exhiberi debet. Sin id quod rejicitur, expurgatione adhuc indigere tibi videatur, & non modo sordidum, sed & foedi odoris existat, asininum omnibus aliis antecellit: quippe etiam eo quod probe purgat, omnia vincit. Item equinum ipsis propinandum est, quod asinino ad omnia sit persimile. Quare etiam ægre spirantes eo adjutos subinde conspexi, cum opportune esset datum. Omnia enim, quæ pulmonum cavernis infixæ sunt, rejectioni reddit morigera. Adjectum autem est opportune, ut cum hos febris non infestat, neque accessionis tempore exhibeatur. Quod si ægri horum animantium lac nolint assumere, dabitur ipsis secundo loco bubulum, aut caprillum. Et si enim lac horum non adeo purgantem vim obtineat, tamen nutriendo amplius quiddam aliis præstare potest. Porro ne lactis potio ægri ventriculum corrumpat, satius est ipsum supra carbones incoquere. Sic enim decoctio bonam serosi partem auferet, ut etiam ipsum ad ventrem retinendum magis quam alia efficax evadat. Sin autem calculos fluviales candentes, excussosque ut pulverem non contineant, injicias, aut ferramenta eodem modo ignita, commodius adhuc, & utile efficies. Cæterum variis modis lac ipsum comedant, interim cum similagine, alias cum libo suminali, aut oryza, aut alica cum ovorum luteis. Sic enim appetitus quoque conservabitur, & usus lactis, qui omnia potest, fastidiosus non erit. Etenim ulcus purgare,

gare, carne obducere, & totum corpus plus quam universa, nutrire poterit. *l. c. cap. 2. p. 309.* Tabis lac medela est & nutritio, & ventris calefactio, & vesicæ lenitio. *Aret. Curat. acut. l. 1. c. 3.* Propinandum vero est lac maxime mulieris, quæ proxime peperit puerumque nutrit. Si lactis humani copia non datur, asinæ quæ non pridem peperit, lac accipito: tenue est enim ac fluxile hujusmodi lac. *ibid. l. 2. c. 3.* Lac vero assumtu suave, potu facillimum, nutritu solidum, & qualibet esca a pueritia familiarius est: præterea visui colore delectabile, medicamen arteriam non asperans, guttur lævigans, ad ejiciendam pituitam facilem spiritum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, ulceribus dulce subsidium, & quolibet alio benignius. Si quis multum lactis potat, nullo alio eget alimento. *Idem Curat. diut. l. 1. c. 8.* Cum nihil aliud comedendum, vel bibendum, nisi solum lac, ægrotantibus conceditur, *Diæta Lactea* dicitur. Ut autem quod expertus sum dicam: Infantes, vel in prima pueritia constituti, etsi jam a lacte depulsi fuerint, & cibus solidioribus assuescere cœperint, si in tabem incidant, omni denegato cibo commode possunt nutritis iterum mammas exsugere, & Lacteam Diætam cum nutritionis commodo ferre; at qui jam adoleverunt ægre possunt, omni proscripto cibo & potu, solo lacte exsucto nutriri: nec unicum vidi ad secundam diem *Diæta Lactea* absque summo languore utentem. *Cyrilli* ubi supra. Quod ergo attinet Diætam lacteam pro nutriendis phthificis & tabidis, certe legitimus lactis & quorumlibet lacticiniorum usus in omni casu multum valet, imprimis quando malum dependet ab acrimonia sanguinis & lymphæ falsa muriatica, quippe ad

quam lactis usus nobilissimus est, ubi cætera rite præmissa fuerint, & dyscrasiæ contentorum maximam partem correctæ: e contra parum proderit quoties atrophiam est a colluvie aut corruptela cujusdam visceris, aut quando est a vitio stomachi, nisi hæc impedimenta prius removeantur, & ventriculi digestio plus minus restituatur; alias enim vix fieri potest, quin lac etiam corrumpatur in ventriculo. In atrophiam ergo ista imprimis lac convenit, quæ est a nimia acrimonia humorum, conjuncta cum eorum caliditate vel quasi acredine massæ sanguineæ, ubi opus est, ut humectetur & temperetur. Sub ejus usu semper aliquid sacchari, vel conservæ rosarum addatur, ne tam facile coagulari possit. Porro in graviore malo, qui lacte utuntur, debent ter in die istud sumere, mane scilicet, a meridie, & vespere, & vix alium cibum gustare, nisi passulas, aut cibum facile digestibilem: idque per aliquot septimanas, donec denuo corpus iterum proficiat: & sumto lacte, moderato exercitio corpus successive movendum est, ut facilius idem distribuatur; non enim longa in stomacho indiget digestionem. In ista etiam tabe, quæ ex ulceratione pulmonali oritur, lac itidem præprimis confert; nam abstergit parte serosa, nutrit corpus, & temperat parte butyrosa. Convenit præ cæteris lac muliebre; idque, si fieri potest, ex mammis nutricis sanæ ab ægro exsuctum, ne ab aëris attactu alterari possit. Post lac muliebre est bubulum & caprilum, in specie in atrophiam scorbutica, præsertim si capra prius appropriatis vegetabilibus, vulnerariis imprimis & antiscorbuticis, nutrita fuerit: item lac equinum cum paucis saccharo.

Sane

Sane in scorbutica phthisi optima sunt lacticia, quibus instillari possunt spiritus cochleariæ, aut salis ammoniaci, aliave similia. Veteribus in usu fuit lac asininum, optime ulcus detergens, quia serosum. *Ettm. Oper. T. 2. p. 686.* In omni hectica haud postrema eo tendit indicatio, ut roscidum illud humidum, quod calor continuus non modo ex sanguine, sed etiam ex tubulis solidis, & una cum hoc ipsam tandem carnem atque pinguedinem absumit, resarciatur. Huic scopo quam maxime satisfaciunt alimenta medicinali simul virtute instructa, inter quæ palmam fert lac ipsum. Optimum humanum, quod promptius consumptum restituit humidum & calorem, idque ex mammillis suctum, ne ab aëre vitietur. Asininum minus quidem nutrit, sed magis refrigerat, calorem temperat, abstergit & aperit. Efficacius nutrit caprillum & vaccinum, sed gravius est, multumque caseosæ substantiæ habet, ideoque, ne ventriculum male afficiat, corrigendum. Mihi præ reliquis placuit Hippocratis lacte utendi methodus, quam *de intern. affect. n. 11.* sic tradidit: *Dandum est & lac asininum coctum ad subpurgationem, aut bubulum, aut caprinum. Bibat etiam crudum lac bubulum, tertia aquæ mulsæ parte admixta, per dies quadraginta quinque, admixto etiam origano.* Recte enim gravis hic auctor passim ad lenem purgationem commendat lac asininum coctum, quia sal ipsi inest dulce instar sacchari, abstergens leniter & laxans, quod, coctione diffuso humido, concentratur magis. Origanum autem adjicere præcepit procul dubio ad roborandum stomachum & genus nervosum debilitatum. Ego, si lac asininum haberi nequit, ita lactis curam

adornare soleo, ut præcipiam primum, per duos, vel tres dies mane potare lac, e vaccis herbis recentibus & appropriatis pastis multum, ad libram unam, in qua uncia mannæ, aut sacchari rosati, vel conservæ rosarum dissoluta. Dein mensuram solius lactis quotidie bibere præcipio, addendo sacchari unciam dimidiam & nitri drachmam dimidiam. Pro circumstantiarum ratione, præsertim ubi suspicio labis in mesenterio, aut exulcerationis in viscere interno, lacti confundo ad dimidias, vel tertias, aquam, aut puram fontanam, aut longe melius Selteranam mineralem. Hac vero deficiente, aquam communem infundere suadeo cum veronica, soncho, pulmonaria, hepatica, musco pulmonario, tussilagine, hedera terrestri, scolopendrio, capillis Veneris, floribus hyperici & rosarum, & infusum hoc cum tantundem lactis, vel caprilli, vel bubuli calide bibere, adjecto saccharo, & pro meliori abstersione, aliquot guttis olei tartari per deliquium. Cura hæc minimum per sex hebdomades continuanda, ac interea vitanda omnia quæ stomachum gravant, debilitant & lac coagulant. Vinum quoque ex toto circumcidendum, & non aliud, ad stomachum fovendum, concedendum, quam parcum Hungaricum, aut mulsam ex melle Borussico confectum. Ante quam tamen cura lactis instituatur, videndum est, an ventriculus illud ferre possit. Sunt enim nonnulli, qui lac natura penitus averfantur. Notavi etiam, quod, qui diætæ vinosæ dediti cerevisiam largius potant, lac commode ferre nequeant. Tutissimum autem lac asininum, sero plus redundans, minusque caseosæ substantiæ habens. Quodsi tamen asinini lactis copia non est, substitui potest

test serum lactis dulce. Sunt etiam qui lactis serum in B. M. destillant & prolectam destillatione aquam mirifice dilaudant, tam potam, quam loco vehiculi assumendorum medicamentorum. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 571.* Novi, solo lacte caprillo cum floribus papaveris rhœados cocto, admixta dimidia aquæ parte & adjecta portione mellis, quotidie largius assumto, immodicam etiam ex pulmonibus sanguinis profusionem optime conquievissè primum, ac postea usurpatis simul inter cibos confectis ex amylo, ex toto fuisse sanatam. Id tamen de usu lacticiniorum omnium tenendum: ut non modo ventriculi, an ea ferre possit, habeatur ratio, sed & ne simul & semel, sed parcis & repetitis vicibus, ingerantur. *Ibid. P. 2. p. 44.*

Serum coctum & lac asininum fere inter purgantia medicamenta numerarunt Antiqui; nostrique homines eundem effectum ex lacte asinino ad infinitum damnum phthisicorum, & a plurimis morbis convalescentium etiam inviti quotidie in hac urbe (*Londini*) experiuntur. *Lister Exerc. med. p. 117.* Asininum lac apud nos (in Anglia) maxime eligitur. Sed ubi illud non in promptu est, serum lactis vaccini, vel etiam caprini, præsertim si herbis suave olentibus pastæ fuerint capræ, in ejus locum commode substitui potest; ipsum vero lac vaccinum, quantumvis decocto hordei, ut moris est, diluatur, sæpissime non convenit. Neque alienum erit, serum illud infusis herbis quibusdam, quæ stomacho gratæ sint, & flatus discutiant, morbo accommodatius parare. At infeliciter interdum evenit, ut, cum lactis usum maxime desiderat corpus, tanta sit intestinorum lævitas, ut illud ferre non possint. Cum
in

in tali igitur loco res sit, illud hoc modo componendum est: flores rosarum rubrarum siccatarum, balauftia, cortex malorum granatorum, cinnamomum, singulorum drachma una, coquantur in lactis vaccini libra una. Cum ebullire incipit, frigida aqua affunditur parva portione, ut restinguatur & subsidat; finitur iterum ebullire, & eodem modo restinguitur; idque toties faciendum est, donec libra una absumpta, lactis simul & aquæ quod restat, libræ unius mensuram adæquet. Tum colandus est liquor, quem totum, commisto saccharo, partitis, uti commodum erit, haustibus, ægrotus ebibet quotidie. Hac via nutritur simul corpus, & venter comprimitur; nec quicquam obstat aliorum ciborum, vel medicamentorum, usui hujusmodi diæta. *Mead. Monit. p. 48.* Qui apud Anglos primum mos invaluit, lac cum Caffè conjungere, simulque potare, jam in Italiam transductus est, ut in quotidianas & populariter consuetas hæc potatio transferit. Re vera decoctum Caffè, lactis promptiori in ventriculo digestionem non parum favet. Solemus & tostis panis buccellam, vel menthæ folia viridia lacti præmittere, aut si mavis juxta Cl. Baconis a Verulamio methodum, illud per sacculum pulvere menthæ & rosarum rubrarum refertum trajicere, deinde calidum propinare. Illud tamen omnino verum in praxi deprehendimus, tunc lac egregie in ventriculo confici adeoque exacte nutritionis negotium procurare, cum repurgatis quoad fieri potest primis alimentorum officinis, ea adhibeatur industria, ut lac in vacuum omnino ventriculum admittatur, nec nisi in vacuum jam a lacte ventriculum cibus quicumque ingeratur: eo nempe fine ut
nul-

nullam in ventriculo admixtionem lac patiat, adeoque nullum noxium saporem adipiscens, in sanum dulcemque chylum mutari queat. *Cy-rilli apud Ettm. Oper. T. 2. p. 597.*

In febribus longis & languidis, nullo ex dictis signis seu circumstantis præsente, quæ prohibent lactis usum, dari potest lac, non quodcunque, sed dilutum, seu serum ejus, quo infarctus viscerum tollantur virtute diluente & abstergente. Indignantur febres, quæ hodie lentæ & hecticæ dicuntur, h. e. quæ diuturnæ sunt & continuo, licet leniori ac remittente, æstu præternaturali, succos corporis consumendo, tabem inferunt viresque debilitant. Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 553.

Uti vero in ulceribus & infarctibus pulmonum, lactis serum, seu lac asininum, egregie se gerere observatum est: ita etiam in aliis internarum partium apostematibus & ulcerationibus, exhiberi bona cum spe potest, maxime si remixtum fuerit cum melle aut sapone Veneto. Hippocrates fœminæ ex partu sanguinem vomitione rejicienti ob læsum hepar, lac asininum bibendum præcipit ad dies quinque, deinde vero lac bubulum ad dies quadraginta propinat, sub vesperam autem exhibet sesamum tritum. vid. *lib. de nat. mul. n. 46. & lib. 1. de morb. mul. n. 113.* In curatione ulcerum jecoris dandum est asininum lac bilem non generans, bene nutriens, in caseum non spissescens, quæ lactis virtus est. Si vero per intestina pus educere velis, tibi lac eductorium esto, præcipue quidem asinæ: si id non adsit, capræ aut ovis. *Aret. Curat. diut. l. 1. c. 13.* In consummatis autem hecticis & phthisicis, inprimis si colliquativæ jam accesserint diarrhœæ, dis-

dissolutionem universæ humorum massæ indicantes, ab omni prorsus lacte abstinendum est.

Tandem *præter rationem extenuatis* lac convenire Hippocrates monet, quatenus defectum materiæ nutrientis restituimus usu lactis: videmus enim γαλακτοφάγος communiter & robustiores & carnosiores ac pinguiore alius deprehendi. Vid. A. E. Büchneri *Dissertatio de noxio & salutari usu lactis juxta Hippocratis aph. 64. sect. 5. Erford. 1739. 4º.*

Ad summam supponit aphorismus phthificos febricitare nonnisi febre hectica; ergo per febres longas, febres quædam putridæ intelliguntur, sed cum nec in omnibus febribus putridis tuto lac conveniat, duæ adduntur conditiones requisitæ: 1. ut cum ejusmodi putridis non jungatur capitis dolor, neque iliorum murmuratio, neque sitis &c. 2. ut febribus similibus laborantes, toti quasi consumti conspiciantur. Atqui in tali statu fuit vir sexagenarius, cum ultra annum febre quartana intermittente simplici pressus esset, cui omni die, qua a febrili paroxysmo immunis erat, lac caprinum exhibitum fuit, unde, ubi per aliquot tempus continuasset, notabiliter incrassari, refici & viribus restitui cœpit, redeunte appetitu, & paulo post medicamentis antifebrilibus sumtis febris desiit. Vid. *Eph. N. C. D. I. a. I. o. 22.*

Lac alimentorum esse optimum & naturæ amicissimum, vel ex eo colligi poterit, quod chylus, qui proxima materia sanguinis est, lac sit, & lacte omnis generis animantia juniora, etiam ipsi infantes, quam optime nutriantur & membra teneriora non modo inde nutrimentum, sed & primum robur accipiant. Solo quoque lactis usu corpora firma ac robusta reddi

di & conservari posse, nonnulli Helvetiæ populi suo exemplo nos docent, qui solo lacte vescuntur. At vero cum non omnium corporum sive naturarum eadem sit ratio, neque ventriculus apud omnes eodem modo constitutus, lac vero facile in coagulum caseosum abire queat: hinc non omnibus etiam æque utile est. Sicuti vero lac iis, qui nimis fluidos & salsos habent humores, macilenti sunt, & vasa aperta habent, motu gaudent & febre carent, amicissimum est: ita omnibus repletis, pituitosis, viscerum obstructioni obnoxiiis, & qui ventriculi sunt imbecillioris & copiosum acidum in eo foveant, inimicissimum est. Et quoniam ex ventriculi vitio, ejusque ab acidis & corruptis humoribus infarctu, facile caput dolet, hinc rectissime Hippocrates, *Lac dare capite dolentibus*, &c. Quare Aëtius l. 2. c. 90. præclare monet, quod ii, qui lacte uti velint, latas debeant habere ac amplas venas & apertos viscerum meatus. Nocet vero lactis usus maxime iis, qui calculo tam renum, quam vesicæ laborant, quia caseosa, quam lac continet, materia ad calculi concretionem non parum contribuere videtur. *Fr. Hoffmanni Diss. de dietæ vitio multorum morborum causa. Hal. 1715. 4º. §. 32.*

Ex huc usque propositis explicari quoque posse putem, quæ scribit Plinius l. 28. c. 9: Lactis usus contrarius capitis doloribus, hepaticis, nervorum vitiis, febres habentibus, vertigini (præterquam purgationis gratia), gravedini, tussientibus, lippis.

APHOR. 65.

Οκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἑλκεις φαίνεται, ἔ
 μάλα σπένται, ἔδε μαίνονται. τῶν
 δὲ ἀφανιδέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὀπίθεν,
 σπασμοί, τέτινοι τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν, μανία,
 ἢ ὀδύνη πλεονὲς ὀξείαι, ἢ ἐμπύσεις, ἢ δυσεντε-
 ρίη, ἢ ἐρυθρὰ ἢ τὰ οἰδήματα.

Quibus in ulceribus tumores conspi-
 ciuntur, ii fere neque convellun-
 tur, neque in furorem aguntur.
 At iis derepente evanescentibus, quibus
 quidem id a tergo incidit, convulsio-
 nes, & nervorum distentiones fiunt:
 quibus vero ab anterioribus, furores,
 aut lateris dolores acuti, aut puris col-
 lectio, aut intestinorum difficultas, si
 rubri tumores fuerint.

Legitur hic aphorismus in *lib. 2. Epidem.*
sect. 3. n. 129 sq. his verbis: Tumores in
 ulceribus a convulsione & infania vindicant. Qui si
 derepente disparent, his quidem quibus a tergo fuerant,
 convulsionem cum dolore: illis vero quibus a fronte,
 insaniam aut acutos laterum dolores, aut sanguineam
 intestinorum difficultatem convehunt. Celsus l. 2.
 c. 7. p. 62. ita habet: Si tumores super ulcera subi-
 to esse desierunt, idque a tergo incidit, vel distentio
 nervorum, vel rigor timeri potest: at, si a priore
 parte

parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alvi sequitur.

Omne ulcus tumorem adjunctum habet, quia divisa vascula, dum se retrahunt vi elateris naturaliter fibris insiti, humores continent, qui per illa integra & continua libere fluebant, jam vero hærent & stasin faciunt, unde attollitur in tumorem pars ulcerata tam diu donec perumpentes humores, qui stagnabant, puri materiam præbent. Si jam tumores vasculorum repente evanescunt absque eo, quod suppuratio eveniat, significatur humores aliorum translatis, qui excitatis spasmodicis motibus aliorum, originem præbent enarratis malis. Hujus observationis insignem fidem faciunt aliæ historiæ, quæ scabie & pustulis in cute subortis melancholiam decrevisse memorant. Ita puellam maniacam per ulcera in crure orta curatam refert Forestus, sicut e contrario ab occluso ulcere melancholiam coepisse auctor est Amatus. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 4. p. 205.*

Si morbi materia ex uno loco ad alterum feratur, quando vocatur *metastasis*, talis translatio bona esse potest, & mala. Nam ut bona sit, omnis materia est transferenda ex parte magis principe ad minus principem, ex loco ubi exonerari non potuit ad aliquod emunctorium conveniens: ita enim æger liberari potest ab omni materia morbi. Si vero imperfecta sit translatio, vel ad partem, ubi eadem materia majus periculum inferre potest, augebitur morbus. Ambitus ulceris vel ora ejus vel tument, vel non elewantur, prout fluens humor morbosus in istis colligitur, vel non. Si multa sunt ulcera dispersa per cutim, ut hic

habetur in plurali, non possumus accusare vitium locale, sed humorem morbosum per totum corpus dispersum, uti in variolis. In tali nunc statu morbofo observavit auctor ægros non valde convelli, aut insanire, id est, rarum est, si ora ulcerum turgeant, quod tunc ægri corripiantur convulsione vel insania. hoc etiam observamus in variolis; quoniam morbi materia per corpus dispersa tunc colligitur ad ulcera, propterea non fertur ad encephalon, ut irritando nervos inferret convulsionem vel insaniam. Si vero illa intumescencia evanescat, facile fieri potest, ut ad encephalon delata materia morbofa istos morbos inferat. Non tamen illa intumescencia tam certum est signum, ut nunquam inde fieri possit convulsio aut insania; nam observavi in ulceribus cum læso nervo vel tendine intumescenciam magnam præfagisse convulsionem vel insaniam. Hujus discriminis ratio est, quoniam alia pars in consensum potest trahi, & per metastasin recipere morbi materiem. Quod si vero ex intumescencia læsi nervi vel tendinis generetur convulsio aut insania, hi morbi non superveniunt ex metastasi, sed ex consensu, qui non admodum frequens est in ulceribus cutis. Disparentia tumorum in ulceribus (materia nempe per apertum ulcus nondum beneficio maturationis evacuata) semper mala est; verum non determinat, qualis morbus sit expectandus; nam prout illa retrogressa materia in hanc vel illam partem deponitur, ita quoque morbus erit varius, & magis minusve periculosus. Si feratur ad nervos motorios, inducit motum involuntarium validum; sed si feratur ad partes acuto sensu donatas, idem tunc acre validos dolores

dolores infert, qui hic dicuntur *dolores lateris*, qui locus solus non est obnoxius huic receptioni. Observavi quoque ex tali disparentia natos fuisse dolores capitis & ventris : sed quoniam ille dolor pectoris observatus fuit ab auctore, eum pronunciat; sed propterea non negat alias quoque partes dolore corripì posse. Si delata fuerit materia ad eum locum cerebri, in quo mens nostra sensus internos exercet, eum locum in suo placido motu ita perturbat, ut mens tali modo afficiatur ex hac commotione interna, ac si agitaretur perturbatis quibusdam sensibus externis, & quoniam tunc anima nostra ex perturbato motu interno ratiocinatur, & operatur, talis actio dicitur *Insania*. Hoc autem mirabile observavit auctor in hac metastasi, quod ex ulcerum detumescencia in partibus posterioribus frequentius generetur convulsio & tetanus; sed ex metastasi partium anteriorum frequentius insania & laterum dolores. Quomodo autem ex hac detumescencia generari possit suppuratio vel empyema, primo intuitu videtur conceptu difficile. Sed quoniam materia purulenta in marginibus ulcerum confecta, uti alibi in corpore, inde reduci potest, & humoribus circulantibus misceri, ex communi observatione translationis puris satis evincitur, suppurationem alibi in corpore, vel in cavo pectoris, fieri posse. Neque obstat nimia puris crassitudo, & quod nulla patens via sit ex una parte in aliam. Nam sæpe experimur in empyematicis pus evacuari per urinas, non quod ex pectore ad renes sit canalis apertus transmittens pus; sed pus aliquo modo liquatum, venulis absorptum, cum sanguine circulante circumductum, actione renum

iterum separatur & cum urina exit. Quoniam translatio a peripheria corporis ad interiora semper est mala, facile intelligitur, quod talis suppuratio non solum mala sit, sed & revocationem ad priora loca relicta exigat. Per *dysenteriam* intelligenda est frequens alvi dejectio cum dolore, sive sanguis exeat, sive non: & addita verba illa, *si tumores rubri fuerint*, referenda duntaxat esse videntur ad hanc metastasin ex ulceribus ad intestina; nam si rubedo illa major adsit in oris ulcerum, significatur materiem erysipelatofam vel & aliam acrem irritantem adesse, non vero purulentam, uti in præcedente metastasi; & si illa materia acris rubedinem inducens, quæ Veteribus dicitur biliofa, miscetur sanguini circulanti, illa quoque frequentissime deponitur ad intestina, ubi sua irritatione generat dolorem & tormina, & quoniam ad partem stimulatam magis confluunt humores, intestina irritata magis mota, majorem copiam recipientia, generant dysenteriam humoris acrioris, qua egestione continuata tandem egeritur etiam ipse cruor. Quamvis vero metastasis fiat ad organum excretorium, non tamen ita bona est censenda, nam id acre obambulavit prius totum corpus, ubi reliquos quoque humores inquinare potuit; ulcus eo fluxu non est sanatum, unde fit imperfecta metastasis, quæ semper mala; evacuatione hac sæpe etiam exulcerantur intestina, ut ita augeatur malum; contenta alimenta in intestinis tali corrupto humore perfusa non concoquuntur, & unâ cum corrupto humore eliminantur, atque ita privatur corpus suo naturali pabulo. *Gorter.*

APHOR.

APHOR. 66.

H^ν, τραυμάτων ισχυρῶν ἰόντων καὶ πνιγῶν,
οἰδήματα μὴ φαίνεται, μέγα κακόν.

Si magnis, & pravis existentibus vul-
neribus tumores non conspiciantur,
ingens malum.

Defuncta est hæc sententia ex *lib. 2. Epid. sect.*
3. n. 128.

Facto vulnere vasa divisa a sese mutuo rece-
dunt & tumere incipiunt a stagnante in illis hu-
more, uti modo dictum est ad *aph. 65.* Tumor
præsens spem facit futuræ suppurationis: con-
trarium ergo malum, quia absens tumor indi-
cium est, fluxionem divertisse ad partem ali-
quam nobilem. Hinc bene Celsus *l. 5. c. 26.*
n. 26: Nimis intumescere vulnus, periculosum: ni-
hil intumescere, periculosissimum est. illud indicium
magnæ inflammationis: hoc emortui corporis est.
Hinc tumores mediocres optimi sunt. *Heister*
Chir. p. 49.

APHOR. 67.

Tὰ χαῦνα, χρησά· τὰ δὲ ἔνωμα, κακά.

Molles boni, at crudi mali.

Est pars seu continuatio præcedentis aphorismi, & in *lib. 2. Epid. sect. 3. n. 128.* ita legitur: *Si laxi & molles fuerint bono sunt, si vero sursum serpant damno.*

Molles intelliguntur tumores, qui vergunt seu proclives sunt ad suppurationem; crudi seu duri i. e. coctu seu suppurato difficiles.

APHOR. 68.

Tὴ τὰ ὀπίθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνημένῳ, ἢ ἐν μέσῳ ὀρεθῇ φλέψι ἱμηθεῖται ὠφέλεια.

Ei, qui parte capitis posteriore dolet, recta in fronte incisa vena prodest.

Totidem verbis habetur hæc sententia in *lib. 6. Epid. sect. 2. n. 48.*

In omni, a quacunque etiam causa proficiscatur, dolore cephalico, initium curationis ab injectione enematis, item a venæ sectione, si plethora id exigit, faciendum est, ita tamen ut alvi apertio huic præcedat. Sæpius pletho-
ra

ra soluta, ad meliorem derivationem causæ peccantis a parte affecta, frontis venam aperire expedit. Et tunc *Heurnii* monitum dignum utique observatione est. Suadet nempe, ante sectionem, ut vinculum collo injiciatur, quo intumescat frontis vena. quæ oblique erit secanda, cavendo diligenter ne lædatur tunica pericranii. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 202.* Licet vero venæ sectio in fronte, in morbis qui caput gravius offendunt, experientia teste, eximiam conferat opem; id tamen non universale est, neque omnibus omni tempore convenit, sed simul considerata est ipsius corporis constitutio. Nam si ejusmodi capitis morbis magna vasorum plenitudo juncta, vel etiam spasmi vehementiores in inferioribus, sanguinem ἀφρώς (confertim) & cum impetu ad caput urgent, verendum est, ne dato per apertam ibi venam vacuo spatio, major cruoris copia eo inviteatur. Quapropter Veterum peritissimi unanimi suffragio, ut vena simul in brachio vel pede solvatur, suadent. Sic *Alex. Trallianus l. 1. cap. 16.* Si, præcipit, circa caput aliquid moliri cogites prius quam totum corpus recrementis liberum reddideris, offendes magis quam juvabis, copiosorem materiam ad locum affectum attrahens. Hinc neque in hemicrania, seu capitis dolore contumaci, vertigine chronica, melancholia, venæ sectio in fronte quippiam adjumenti asferre potest, quia major inde sanguinis ad caput affluxus proritatur & vasa membranarum cerebri obstructa magis infarciuntur, sed præstat tunc sanguinem ex inferioribus ducere. *Vid. Hoffm. l. c. T. 3. p. 608. 612.*

APHOR. 69.

Pίχα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μάλ-
 λον, καὶ διὰ νώτου εἰς κεφαλὴν. ἀνδράσι δὲ
 μᾶλλον ὀπίθεν, ἢ ἔμπροσθεν τῆς στήθους, οἷον
 ἀπὸ τε πηχέων, καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα
 ἀραιόν, ὅλοι δὲ τῷτο ἢ θρίξ.

Rigores mulieribus quidem initium
 ducunt ex lumbis magis, & per
 dorsum ad caput perveniunt. Quin
 etiam viris parte corporis posteriore ma-
 gis, quam anteriore, veluti ex cubitis,
 & femoribus. Quod & indicat cutis ra-
 ritas, quam etiam pilus ostendit.

Exstat aphorismus hic in *lib. 2. Epidem. sect. 3.*
n. 111 sq. & l. 6. sect. 3. n. 30 sq.

Quo molimine, & qua intentione Naturæ
 fiant rigores, & quotuplices sint, dictum est
 ad 4 *aph. 29.* ubi etiam videre est, quod præ-
 sens aphorismus intelligendus sit de rigoribus
 criticis & periodicis. Galenus exponens pri-
 mam ejus partem, inquit: propterea rigores
 incipere a lumbis, quia partes illæ sunt frigidio-
 res & magis sensiles; sunt debiliores, ut pro-
 pter hoc citius sentiant læsionem humorum
 acrium: addit Galenus, potissimum hoc con-
 tingere mulieribus, quia ipsæ sunt natura de-
 biliores & frigidiores viris. Quod autem com-
 municetur hic rigor per dorsum capiti, causa
 hæc

hæc est, quia lumbi sunt admodum connexi ipsi medullæ, ita ut communicatus rigor medullæ communicetur capiti, cui connexa est medulla. De secunda particula dicit Galenus, propterea viris a partibus posterioribus incipere rigorem, quod illæ partes sunt debiliores, & frigidiores. Atque cum cubiti coxæque sunt membra frigidiora & debiliora, utpote remota maxime a corde; in his rigor prius incipit. De tertia parte; Hippocrates cum vidisset dubium esse posse, an partes anteriores sint calidiores, & posteriores frigidiores, dicit hoc significari ex raritate: quæ fit a caliditate. Si itaque sunt rariora, sunt sane calidiora. Quod autem hoc verum sit, inquit Galenus, probare Hippocratem ex pilis animalium, quia ubi sunt plures pili, partes sunt rariores & calidiores. Sed non caret hæc Galeni interpretatio nobilissimis dubitationibus. Primum dubium est, an rigores in mulieribus & viris semper inchoant a partibus posterioribus & a lumbis, quia *Aristoteles sect. 1. problem. 26.* scribit: Medicos consuevisse præcipere ægris, ut ante febres contegerent pedes, eo quod rigores incipiant a pedibus: & huic sententiæ experientia adstipulatur, quandoquidem nullus est, qui in actu practico non experiatur semper prius frigere nares & pedes. Sed quod magis est, idem Hippocrates *lib. 6. Epid. sect. 5. n. 47.* rigores ait magis fieri circa ventrem superiorem, febrem in inferiore: superior venter qui stomachus est, in parte anteriori magis est collocatus; ea propter videtur inferre rigores magis incipere a partibus anterioribus. Dupliciter mihi videtur responderi posse: uno modo, Hippocratem non dicere quod a lumbis semper

fiant rigores, sed quod magis ab his. Sed alia responsio accommodatior est, rigorem dupliciter considerari posse, vel prout a refrigeratione primo perdurat usque ad calefactionem; vel considerari potest secundum impetum illum & vehementem concussionem. Si consideretur primo modo, vere rigor semper inchoat a naribus, & pedibus. & hoc pacto loquitur Aristoteles quando dicit rigorem incipere a pedibus, intelligens totam illam refrigerationem a principio usque ad finem, & hoc verissimum est. Si alio modo consideremus, rigor a partibus posterioribus semper incipit, quia vere illa percussio oritur a partibus posterioribus, a medulla. Ad Hippocratem vero dicendum, comparare ventriculum, & intestina quoad rigorem & febrem, ac dicere, ventriculum ob sui sensum exquisitum ab humoribus acris magis excitare rigorem, h. e. agitationem totius corporis pro depellendis succis mordacibus; intestina vero, cum sint putredinis loca, magis febrem facere: non propter hoc tamen negat, quin in febribus, ubi locus putredinis non sit in aliqua parte, inchoet a lumbis. Sed hic quoque aliquod dubium oritur, quomodo dicat mulieribus rigorem oriri a lumbis; viris non ab his incipere asserat, sed a partibus posterioribus; præterea, quæ est ratio, quod a pedibus non incipiat? Primum responderi potest, hoc maximo iudicio dixisse Hippocratem, quia viris vere incipiunt rigores a dorso, a parte posteriori; mulieribus a lumbis, quia uterus subtus lumbos est, unde fit, ut ratione uteri partes lumbi sint debiliores & frigidiores, & lucta potissimum sit circa has partes. Secundæ dubitationi respondendum, pedes non percipere

percipere rigorem, quia in ipsis non fit lucta, cum partes illæ non ita offenduntur. Sed quæ est hujus rei causa? Natura cum animadverteret pedes debere continuo calcare terram, & consequenter impingere rebus duris, ne læderentur fabricavit eos ligamentis, nervis durissimis; ut propter hoc nequaquam vellicentur ab humoribus acribus. Circa postremam partem est non levis, nec inutilis dubitatio; scilicet, utrum verum sit, pilos animalium magis abundare in partibus anterioribus quam posterioribus: nam si diligenter videamus bruta animalia, siue in ipsis faciamus partem posteriorem dorsum, siue caudam, quælibet harum pilosior est, quam anteriora sunt, excepta tamen simia: imo *Aristoteles sect. 1. probl. 52.* quærens rationem, propter quam animalia bruta habent partes posteriores pilosiores, homo autem anteriores, idcirco esse inquit, quia natura semper tegit partes debiliores magis, ut cum in homine sint partes anteriores debiliores, in brutis posteriores, jure magis sint pilis testæ. Itaque non est verum, ut inquit Hippocrates, pilos ostendere raritatem cutis, quia, ut inquit Galenus, pili sunt plures in anterioribus partibus quam posterioribus. Pro solutione dupliciter responderi potest; partes, quæ statim se offerunt obtutui, & oculis nostris, ac proinde injuriis externis, & præsertim aëris, anteriores esse, scilicet partes pectoris; quod si verum est, necessarium est anteriora esse pilosiora. Sed si hoc non placet, est alia ratio solvendi hunc nodum, scilicet delendam esse vocem *animalium* in textu *l. 2. Epid. sect. 3. n. 112.* ut intelligatur de pilo humano; unde si deleatur hæc dictio, necesse pilosiores, quia
revera

revera calidiores: quod sit delenda, ex eo colligo, quod in *l. 6. Epid. sect. 3. n. 30 sq.* nequaquam est. Ut jure existimet Hippocrates, partes anteriores esse rariores, quia sunt pilosiores. *Mercur. Præl. in l. 2. Epid. Hipp. p. 202 sq.*

Ex tota theca vertebrarum nullibi plures emergunt nervi, quam ex vertebra lumborum, inde enim remergunt nervi, qui ad omnia viscera ventris tendunt & ad pedes. Lumbi etiam constituunt partem infimam medullæ spinalis, ubi illa medulla in caudam veluti compactam, non amplius mollem medullosam, abit. Hoc etiam in loco infantes frequentissime patiuntur spinam bifidam. Humor roridus nutriens, vagina medullæ spinalis coercitus, hic satis magna copia colligitur, & nudis nervis accumbit. Ideoque nervi in hoc loco maxime sunt expositi rebus acerbis applicandis: quoties enim aliquod acre in illo succo hæret, ob locum declivorem & ampliorem ad nervos hic nascendos applicatum, horrorem & rigorem inducit. Quia omnes hæ concurrentes causæ minus inveniuntur in locis reliquis, magis hoc in loco habetur rigoris origo in lumbis, quam in partibus cæteris. Si jam perpendimus, capsulam nervi ruditer tactam concitare rigorem, & capsulam nervi continuatam esse vaginæ medullæ spinalis, plane constare potest, per irritatam capsulam medullæ spinalis in lumbis, irritamenti propagationem fieri posse usque ad meninges, quum meninges cum vagina hac unam continuatam membranam constituent, quæ omnibus nervis per totum corpus dispersis largitur capsulam. Quod autem in mulieribus frequentius in lumbis quam in viris incipiant

cipiant rigores, inde forsan est, quod foeminae major concessa sit pelvis ossea, & in ea uterus locatus, plures nervi hic oriantur quam in viris, & ita major proventus hujus succi, qui acrimoniam illam irritantem continere potest. Pilos copiosiores nasci in viris quam foeminis constans est observatio, praecipue quando ad maturam aetatem pervenerint. An vero inde major vel minor cutis raritas possit probari, non caret dubio: nam pili per cutis poros transeuntes, istosque implentes, minorem raritatem relinquerent, quum spatiosa raritatem facientia impleantur. Nec video, ex qua ratione illa raritas probaret frequentiores horrores fieri ex dorso, sed absentia pilorum, uti in foeminis, indicaret horrores fieri debere ex lumbis. *Gorter.*

APHOR. 70.

Οἱ ὑπὸ τετραταίων ἀλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ ἔμπανυ ἢ ἀλίσκονται· ὡς δὲ ἀλίσκονται πρότερον, εἴτε ἐπιγένηται τετραταῖον, παύονται.

Qui quartanis corripuntur, fere convulsione non tentantur: quod si prius corripiantur, deinde quartana superveniat, liberantur.

Hic aphorismus in l. 6. *Epidem sect. 6. n. 16.* ita legitur: Qui Quartana vexantur, non ullo magno aliquo morbo corripuntur: quod si antea corripiantur, Quartana succedente liberantur.

Qui

Qui febres serviant solvendis morbis, & quibus, notatum est ad 2 aph. 26. Intermit- tentes quidem, quando rite tractantur, cor- pus a colluvie vitiosorum humorum liberant & expurgant, & purius ac siccius efficiunt. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 16.* At omnium est tutissima Quartana, placidissima, & longissima. *Hippocr. l. 1. Epid. sect. 3. n. 17.* Secundum *River. p. 177.* „ Quartana febris, epilepsiæ „ superveniens, & diu perseverans, eam sol- „ vit: quandoquidem a calore febrili materia „ morbifica sensim absumitur, si pituitosa sit; „ vel si melancholica fuerit, a parte affecta trans- „ mittitur in locum, ubi minera morbi resi- „ det, ut novis paroxysmis materiam suppe- „ ditet”. Ex nullis siquidem febribus ulla magis saluti hominibus est, quam tertiana & quartana, quod etiam vulgo notum est. Hæ si recte percurrant tempora, neque nimis diu perseverent, nec in ætate plane decrepita & viribus consumtis fiant, sanguinem egregie de- purant & obstructions circa mesenterii venas potenter tollunt, nec non humores concretos, congelatos, crassos & viscidos, qui variorum spasmodorum causæ sunt, resolvendo, auferunt, & nervos præhumidos exsiccant, nimis reso- lutos ac laxos firmant & roborant, unde vulgi persuasio, quod quartanæ magnum robur in- generent corpori, ut is, qui tertiana vel quar- tana fuerit correptus, intra aliquot annos de- gat liber & immunis ab omnibus morbis. *Hoffm. de sal. febr. §. 30.* Oportet autem, ut quarta- na sit genita, absque lienis aut alterius visceris affectu. Quandoquidem ex liene sæpenumero graviter vidimus, inquit Galenus, homines fe- bre laborasse quartana, ac deinde collecta

aqua

aqua inter cutem esse defunctos. Verum ipsa sua sponte quartana absque aliquo visceris affectu, præsertim magno, periculo vacat, neminemque jugulat, ut inquit *Celsus* l. 3. c. 15. p. 146. & ab aliis etiam morbis liberat. Quamvis autem dictum sit ab antiquis, quod quartana sit salubris, neminemque jugulet; id quidem intelligi debet non simpliciter; senes enim magna ex parte interficit, juxta parœmiam vulgarem Italicam, *Quartana el giovane sana, el sene amassa*: nam juxta Hippocratem, senibus si ægri tudines diuturnæ sunt, commoriuntur: inde credo natum proverbium, *Quartana juvenem sanat, senem interficit*. Licet hæc regula non semper sit vera: nam & seniores aliquos curavimus; nisi de decrepitis intelligatur & valde senibus, qui rarius curantur, ob virtutis debilitatem & defectum. Est & apud Italos aliud proverbium, *La quartana non fa sonare la campana*: quod quoque intelligitur de juvenibus & non de senibus; cum senes magna ex parte moriantur, & juvenes curentur. *Forest. Obs. Med. l. 3. obs. 32. schol.*

Quum Convulsio sit morbus ex variis causis natus, atque hinc non habeat antidotum constans, cui omnes ejus species auscultent, ideo incertum quoque est præsagium, an Quartanis correpti non admodum corripiantur convulsione; cum quædam causæ convulsionem inducentes æque generari possint, sive Quartana sit præsens, vel absens. Imo observavi levissimas convulsiones hystericas frequentius fieri in iis, quæ quartana febre laborant, quam in perfecte sanis. Nisi ergo addatur certa convulsione species ex sua latente causa, non possumus pronunciare, an quartanarius liber mansurus sit a convulsione,
vel

vel non. Possunt quædam esse causæ convulsionem inducentes, quæ a superveniente febre quartana subigi possunt, & cum sudore subsequente expelli: sed & sunt plures aliæ causæ convulsionem inducentes, quæ potius per quartanam intenduntur. Quapropter, nisi per multiplicem experientiam constet, quænam species convulsionis a Quartana subigatur, tam diu incerta manebit & hæc prædictio. *Gorter.*

APHOR. 71.

Οἰκόσοισι δέρματα περιπίνεται καρφαλέα, καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἰδρώτων πλευτῶσιν· οἰκόσοισι δὲ χαλαρὰ, καὶ ἀραιὰ, σὺν ἰδρῶτι πλευτῶσιν.

Quibus cutis obtenditur arida, & dura, ii sine sudore moriuntur: at quibus laxa, & rara, cum sudore vitam finiunt.

Defumta est sententia ex lib. 6. *Epidem. sect. 6. n. 29.*

Inter pessima signa, qua mortem indicant in febribus acutis, est ubi, qui antea molli erat cute, jam est scabra & arida; indicium enim est consumptæ humiditatis. *Holler.* Ut plurimum experimur, instante morte, ex tota facie sudorem guttatim exprimi: ne autem hoc phænomenon expectemus ante quam quis moriatur, hoc aphorismo addisci potest, interdum sine apparente sudore homines mori. Sed ut prædicamus, num prius sudor

dor sit expectandus, vel nullus, indicia ex cute desumenda: nam quibus tota *cutis* est *arida* & *dura*, hi sine sudore moriuntur. Talis est cutis in iis, qui ex marasmo moriuntur consumptis omnibus humoribus; vel & etiam in validissima febre ardente, dum omnes humores in lentorem fuerint compacti, & tamen vehementer tali motu vitali instigato, ita destruuntur solida & consumuntur spiritus, ut æger in vigore febris moriatur. Frequentius autem diminutis viribus & colliquatis humoribus homo moritur; in quali statu ante mortem cutis defectu contractilitatis *laxa* est, & tenuitate corrupti humoris undique fit uliginosa. *Gorter.*

APHOR. 72.

Οἱ ἰκτερώδεις ἔπ' αὐτῶν ἡ πνευματώδεις εἰσιν.

Qui morbo regio laborant, non admodum flatulenti sunt.

Hoc est, non infestantur ruētibus, torminibus, vel flatibus. Intelligendus est aphorismus de ictericis natura, h. e. de hominibus biliosis, quibus non symptomatice sed naturali habitu bilis diffusa est per totum corpus: huiusmodi enim homines sunt calidi. *Heurn.* Alias icterus, sive a spasmodica contractione ductus choledochi, impeditum in hepate secernendi aut secreti liquidi liberum fluorem supponens; sive a viscida, amurcosa & inerti, vel ab acri, fervida & commota bile nascatur;

Vol. II.

N

flatuum

flatuum exortui non obstat, quinimo favet. Nam in primo casu bilis in intestina effusio intercepta permittit ut ingesta alimenta sponte fermentando aërem artificialem seu flatum producant; hinc icterus a calculo obstipante exitum bilis in duodenum, atque hepatis scirrhusa induratio irritando flatum producit: in secundo casu fervidior æstus prædicto effectui edendo magis adhuc congrua existit causa. Ictero affectos persæpe flatuosos esse, exemplum adfert ipse Hippocrates *l. 3. Epid. sect. 3.* in historia Apollonii, qui mortuus est ictericus, & tamen, ut ait, *flatibus abundabat*. Præterea ictero tympanitem supervenire non infrequens. Hippocrates igitur minus recte aphorismum hunc protulisse videtur; cujus tamen hic est sensus, ictericos non ita valde flatibus obnoxios esse, quia, juxta divinum senem, flatu a debili calore fiunt, & e contra in ictericis biliosus humor, morbi parens, acrem & mordacem movet æstum. Notandum denique, Hippocratem sermoni suo adjecisse, *non admodum*, perpetuitatem quidem negationi sic adimentem, ut observavit Galenus, flatum cum ictero occurrere posse. *Gorter. Combalus. Pneumat. §. 187.*

HIPPOCRATIS
APHORISMORUM
SECTIO SEXTA.

HYPOCRATIS

PHORISMONUM

SECTIO SECTA

HIPPOCRATIS APHORISMORUM

SECTIO SEXTA.

APHOR I.

Εν τῇσι χρόνιαι λευτερίῃσιν ὀξύρεγμῃ ἐπι-
γενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον
ἀγαθόν.

In diuturnis intestinorum lævitatibus,
si ructus acidus, qui antea non ex-
titit, superveniat, bonum est signum.

Lib. 2. *Epidem. Sect. 2. n. 49 sq.* unde absque
dubio desumptus est aphorismus, hæc sen-
tentia legitur hoc modo: *Diuturnis & trahenti-
bus intestinorum lævitatibus, ructus acidus bono est
qui prius non adfuit, qualis Demænetæ contigit. Quem
& arte parare forte licet. Nam & hujuscemodi per-
turbationes, prioris status immutationes afferunt;
forte etiam intestinorum lævitatem acidi ructus sol-
vunt; sanatus est veratri potione. Quo quidem
dicendi modo dubitasse videtur Hippocrates,
an hujusmodi ructus esset bonum signum tan-
tummodo, an etiam ut causa prodesse posset?
& an illum provocare expediat? Quia, si ut
causa juvat, certum est, illum esse excitan-
dum,*

dum, si vero ut signum tantummodo, frustra illum provocamus. Veruntamen si eundem Hippocratem diligentius examinabimus, inveniemus, huiusmodi ructum lientericis etiam ut causam prodesse. Ructus enim acidus facere, & pinguis, & caseosa, & mellita, & ex sesamo parata edulia testatur *lib. de affect. n. 44.* contra eos, qui acidus ructus a frigidis excitari credunt, dum ratiocinationibus nimis intenti, quæ sensibili experimento (quo distante sua quæque docet Hippocrates) dignoscuntur, neque percipere possunt. Prædicta igitur omnia ructus acidus movent, quæ cum calida sint, & difficilis transitus, totis viribus diuturnam lienteriam sanare possunt, nam quatenus calida concoctricis facultatis debilitatem, quæ a frigidityte ortum ducit, corrigunt, quatenus vero tarde descendunt, ipsi symptomati occurrunt, quod in celeriori ciborum descensu consistit. Quibus si turbatio addatur, quam eadem inducunt, hac mediante, fluxioni valde conferunt. Turbatio enim humores ad superiora conturbat, ut navigationis exemplo demonstrat Hippocrates, unde motus ad inferiora retrahitur. Verum si acidi ructus (objiciet aliquis) pro curatione lienterix adeo rationabiles sunt, cur dubitanter hanc sententiam protulit, dum dixit: *fortassis autem licet etiam arte parare?* Quia rationibus nunquam adeo credidit Hippocrates, ut absque experientia aliquod remedium nobis tradere ausus fuerit, & fortasse etiam, quia observaverat, aliquando ructum acidum arte inductum lientericos minime curasse, quippe qui eo casu majori auxilio egerent, quod observaverat in Demæneta, cui ructus huiusmodi supervenientes morbum ex parte

parte leviozem fecerunt quidem, veruntamen ad perfectam curationem helleboro opus habuit. Quod etiam ulterius dubitandi occasionem ipsi præbuit, an, sicuti ructus acidi in longis intestinorum lævitatibus supervenientes semper juvant, ita aliquando integram sanitatem afferre possint, & causa dubitandi ex eo provenit; quia hujusmodi ructus lienteriam sanant, aliquando non, sanant, quando neque in ventriculo, neque in reliquis corporis partibus humoris copia viget, quæ morbum foveat, nequaquam vero ubi prædicti humores abundant: quo casu helleboro, aut aliquo alio medicamento sursum purgante pro integra curatione egent, sursum enim in hoc morbo purgandum esse, non deorsum, præter evidentem rationem, quæ id suadet, ut revulsio fiat in contrarium; ex ipsomet Hippocrate colligitur, non solum, quia Demænetam helleboro curavit, qui sursum purgat, sed etiam ex 4 aph. 12. ubi monet in hoc morbo sursum non esse purgandum in hieme: quasi id cæteris anni temporibus communiter faciendum sit. Humores enim ad contrariam partem sunt ducendi, ei scilicet, ad quam symptomatice fluunt, juxta illud 6. *Epidem. sect. 2. n. 9. Dissimilia, si sursum sublata tendant, per inferiora solvere convenit, atque his contraria facere.* Hac eadem ratione in cholera morbo, in qua majus est quod infra dejicitur, quam quod evomitur, helleboro utitur Hippocrates 5 *Epidem. n. 4.* & in fluxu ventris diuturno, *lib. de affect. n. 26.* Vid. *Martian. p. 464 & 306.* Ructus acidus lientericis superveniens signum bonum, non propter aciditatem ructuum, sed propter contractilitatem ventriculi auctam, ad ructus expellendos.

lentos. *Stræm theor. mot. recipr. p. 29.* Nam a labefactata contractilitate ventriculi & intestinorum est lienteria.

Tenax gluten corruptum lateribus intestinorum adhærens suo speciali stimulo in intestinis producit motum ad exonerandum disponentem, & quia simul obstipata a viscoso sunt oscula absorbentia, & tunc simul non fit ille motus vermicularis, qui requiritur ad pellendum chylum in lactea vasa, cuncta quæ tunc egeruntur, non mutata per intestina trajiciuntur & egeruntur. Quia vero talis spontanea corruptio diu perseverare potest, & corruptum tenaciter adhærens lateribus intestinorum, expelli nequit, necesse est, ut talis lienteria interdum duret per multos annos. Constat ita, putredinem chronicam permanentem esse causam lienterix diuturnæ. Ergo ex ructu acido superveniente constare debet, causam hanc ructum producentem tollere posse antecedentem putredinem. In ructu acido duo sunt observanda, primo ructum fieri motu ventriculi inverso, quo truditur aër in ventriculo contentus per œsophagum; & secundo, ut ille aër imprægnatus sit vapore acido. In vetusta lienteria continuus motus erat deorsum, sed quoniam nunc fit ructus, signum est, eum motum deorsum non ita constantem esse, sed quoque incipere sursum; hinc spes est, fieri posse, ut restitua-tur motus peristalticus, qui vicissim operatur sursum & deorsum in intestinis, quali modo agit in sua actione naturali, qua præparantur alimenta; & quia in ordinem redire incipit, signum est, causam priorem, eam propulsionem facientem, incipere minui. Hinc solus ructus, si prius non adfuit, bonum signum præbet.

Sed

Sed si ructus fiat acidus, eo signum est melius; quia ex ructu acido scio, eum nunc hominem, qui tam diu laboravit putredine, nunc laborare acido fermentato, quod generatur ex assumtis vegetantibus per fermentationem in acidum commutatis. nam ructus acidus sine fermentatione in nobis nunquam generatur. Si ergo ructus acidus superveniat, signum est, motum peristalticum in ordinem redire; putredinem cessare; sed laborare hominem morbo ex acido, qui cum possit actione nostri corporis subigi, certe tale signum est bonum. Ex istis facile decernere possumus, an succi vegetantium saponacei acidi ita sint vitandi in diuturna lienteria; an debeamus adstringentibus talem lienteriam compescere; an jura carniū sint danda ad majorem nutritionem, ut multi præcipiunt. *Gorter.*

APHOR. 2.

Οἱ δὲ ῥῖνες ὑγρότεραι φύσαι, καὶ ἡ γονὴ ὑγρότερη, ὑγαίνεσσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ πίναντια, ὑμεινότερον.

Quibus nares natura sunt humidiores, & genitura humidior, ii morbosiore sunt valetudine; at quibus contraria sunt, salubriore.

Quia plurimum genituræ a capite provenit, ut ipsemet Hippocrates *lib. de genitura* n. 3. testatur, hinc fit, ut genitura naturale cerebri temperamentum sequatur: ita
N 5 ut,

ut, quibus caput, sive cerebrum natura humidum est (hoc indicant nares sæpe fluentes, quas humidiores appellat), iis genitura humidior est, & hi (subjungit statim) morbosius sane degunt, hoc est vitam ducunt non solum morbis obnoxiam, sed in tempore sanitatis valetudinariam; his vero contrarii, firmiori, & stabiliori valetudine utuntur. Quod quidem indicat, quantum ad corporis valetudinem conferat capitis optima dispositio, quod summa cum ratione morborum radix appellatur. Et hic est germanus præsentis aphorismi sensus; alium tamen Hippocratem habuisse indicant ea, quæ *lib. 6. Epid. sect. 6. n. 37.* leguntur, unde forsan aphorismus desumptus est, hunc in modum: *Quibus nares natura humidiores, & semen genitale humidius ac copiosius, ii minus salubriter degunt. Plurimi autem, quibus ex morbo istud accidit, contra se habent.* Quorum verborum sensus est. Eos, quibus multa e naribus ex natura erumpunt, & ex consequenti cerebrum humidius habent, & genituram pariter humidiores, & copiosiores emittunt, eos imbecilles esse & valetudinarios. Qui vero tales sunt, non ex natura, sed ex morbo, eos saniores esse, indicant enim hæc expultricis facultatis robur, quæ humores noxios facile a se excutit. Addidit vero *plurimi*, quia hæc regula non omnibus fortasse competit. *Martian. p. 464.* Debiliore fruuntur ac morbosa sanitate & morbis sunt obnoxii, qui fibrarum syntaxi donantur laxa; contrarium autem dicendum, si nares post morbum humidæ, quia signum est solutionem fieri salubrem. *Valles.* Ergo humidum, de quo agit Hippocrates hoc loco, est malum sanis, bonum ægris. *Holler.*

Omnes

Omnes fere Commentatores cum Galeno per *genituram* intelligunt semen virile, & inde ex ejus majore humiditate præfagium formant. Ego autem puto, genituram in h. l. non notare semen, sed partes genitales tam virorum, quam mulierum, quoniam γονι æque notat partes genitales quam semen, & hoc loco agitur de naribus humidioribus, non vero de muco humidior: itaque conveniens est, ut hic quoque accipiantur partes genitales, non vero semen. Propterea concipiendum est, Hippocratem intellexisse humiditatem partium genitalium utriusque sexus. Quæ humiditas in his partibus eodem modo, ut in naribus, oritur ex laxitate & deficiente motu in partibus his. Quamvis vero inde non sequatur, ut inde homo aliquo morbo dicatur laborare, quum tam levis sit partis affectio, ut non mereatur morbi nomen; attamen non est perfecta sanitas, tam ratione signi, quam ratione causæ; sæpe enim fit, ut, si quadam in parte conspiciatur debilior actio, etiam in reliquo corpore actio habeatur languidior, maxime si duobus simul in locis talia signa inveniuntur, uti hic in partibus genitalibus & naribus. Atque humores his in locis stagnantes, minus commoti, sensim corrupti & minus præparati traduntur communi circulationi, ubi totam massam inficiunt humore crudo & leviter corrupto, qui quidem actione vitali emendari potest, sed tamen inde non fruitur ille homo perfecta sanitate. Si vero partes, quæ ex natura sunt laxiores & uliginosæ, modice siccae inveniuntur, signum est, huc confluentes humores ita attenuari, ut per insensibilem perspirationem evolent: nam actio validior in his partibus non solum propter majorem

jorem concitatum calorem ex hoc motu, & promptiorem expulsionem minuit hujus partis humiditatem, verum etiam reducit per vasa absorbentia & venosa eam humiditatem, quæ alias ibidem subsisteret. Hinc ratione signi & causæ harum partium siccitas modica est bona, quum notet actionem valentem, & non permittit, istos humores stagnando corrumpi. *Gorter.*

APHOR. 3.

Εν τῇσι μακρῇσι δυσεντέρῃσιν αἱ ἀποσιτίαι κακόν, καὶ σὺν πυρετῷ, κακίον.

In longis intestinorum difficultatibus cibi fastidia malum denuntiant, & cum febre pejus.

Extat hic aphorismus in *lib. 6. Epid. sect. 8. n. 1.*

Quando per morbosam aliquam causam deletur famis sensus, etiam si in corpore habeatur alimenti defectus, qui naturaliter in nobis famem excitat, proprie vocatur inappetentia; sed quando simul capienda alimenta aversionem pariunt, *fastidium*, ἀποσίτια, dicitur. Experimur fastidium fieri, si motus ventriculi fiat inversus, ut in nauseosis, vel quando aliquid putrefactum in ventriculo hæret. Si ergo aliquis fastidiosus fiat, signum est, ventriculum consentire & putrefactum quoque in eo hære. Dysenteria autem est morbus intestinorum, & fastidium morbus

morbus ventriculi : ergo causa mali latius est dispersa, quod malum est. præterea per fastidium designatur, dysenteriam abiisse in putredinem, quæ commutatio quoque est mala. Denique corpus per dysenteriam ita exhaustum nunc privatur simul suo naturali nutrimento, quod amissum restaurare debebat. Hoc in longis dysenteriis periculosum est, quarum causa est constans. Si dysenteria *cum febre* incepit, & tamen non cessat dysenteria, signum est, febrem non valere causam dysenteriae superare & expellere: interim tam longa fuit facta evacuatio, ut vires vitæ per imperfectam crisin fuerint exhaustæ; quare vix ulla spes superest curationis. Si vero in principio non adfuerit febris, sed postea superveniat, talis febris vel accenditur per consensum ex motu perturbato intestinorum, vel ex translatione materiæ ex cavo intestinorum ad organa circulatoria. Utrumque malum est. Nam motus febrilis in organo circulatorio per consensum concitatus non compescet motum turbatum intestinorum, neque emendabit corruptos humores in intestina confluentes, verum utraque hæc potius augebit. Si humor corruptus ex intestinis, ubi est scaturigo in dysenteria diuturna, feratur ad organa circulatoria, tunc simul tota massa sanguinis hoc putrefacto infecta citiorem interitum minabitur. Recte ergo ait Auctor, *cum febre pejus*, quoniam latiore consensum & translationem indicat, quam quæ observatur a sola apostitia superveniente. *Gorter.*

APHOR. 4.

Τὰ περιμάδῃρα ἕλκεια, κακοήθια.

Ulcera undiquaque glabra, maligna.

Eadem verba leguntur in *lib. 6. Epid. sect. 8.*
n. 2.

Ulcera circumglabra dicuntur, ex quorum ambitu & circa illorum labia pili decidunt, neque iterum renascuntur. Notantur acres, erodentes, succi. *Tozzi*. Aliæ etiam partes glabræ dicuntur, si squamulæ epidermidis secedant & quasi politam superficiem relinquant. Sed præcipue tunc habentur glabræ partes, si earum superficies obducta sit mucō tenaci, ac si esset pinguedo corrupta tenax parti adhærens. Hæc ultima species an sit concipienda ac si solummodo haberet in ambitu glabritiem, an vero etiam in ulceris cavitare, disputari potest; nam si ulcus ipsum & ejus margines sint glabræ, tale ulcus quoque circumglabrum dici potest. Talia nunc ulcera pronunciantur maligna, quia designant, hic colligi corruptos humores, & difficilem curationem admittunt. Si enim pinguedo naturalis circa partem exulceratam hærens corrumpitur, illa vel abit in ichorem tenuem, qui cuncta, quæ tangit, liquefacit, ut inde squamulæ epidermidis decidant & pili defluant; vel abit in tenacem & corruptum mucum, qui omnem consolidatio-

nem

nem impedit. Monemur ergo, quam diu videmus ulcera circumglabra, nos non posse expectare curationem, sed transitum in majorem malignitatem. Hinc omni ope tentanda est emendatio & ablatio corrupti per externa abstergentia antiseptica applicata, & per interna, quæ usus docuit summopere cohibere progressum putredinis. *Gorter.*

APHOR. 5.

Τὸν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν πῖπν ἄλλοισιν (μέρεσιν), ὡς μέγα διαφέρουσι, καταμαρτυρεῖται.

Dolores & in lateribus, & in pectore, & in cæteris partibus, num multum differant, perdiscendum.

Hic aphorismus primo aspectu Hippocraticæ dignitatis minimum retinere videtur. Quis enim Medicus adeo negligens est, qui dolorum vehementiam, aut majorem, aut minorem non consideret, cum præsertim ægrotantium querelæ ad hujusmodi considerationem compellere etiam invitum possint? Quare dicendum est, præsentem aphorismum idem naufragium cum aliis multis incurrisse, ob negligentiam illius, qui eos collegit. Nam clariori, & veriori sensu ita legitur *lib. 6. Epid. sect. 7. n. 83: In doloribus laterum, pectoris, aliarumque partium, tempora num multum inter se differant, animadvertendum est, quando nimirum melius,*
aut

aut rursus pejus habeant, nihil in hoc delinquentes. Sententia quidem aurea, qua admonemur repentinæ doloris sublevationi non esse fidendum, nam sæpe paulo post derepente, nullo errore accedente, sæviores repetunt: quare ut fida sit alleviatio, paulatim, & per sua tempora fieri debet; & quamvis hæc sententia in omnibus verificetur, magis tamen in doloribus laterum, & pectoris contingit, ab hujusmodi enim partibus non cito, & facile infixus humor discutitur, quemadmodum si in alvo, aut ventriculo peccet. *Martian. p. 464.* Quin, ipsa doloris idea, magnitudo, æqualitas vel inæqualitas, tum assiduitas vel intermissio, cujusmodi sit ea partis afflictio plane ostendit, medentemque docet, quomodo se gerere debeat in ejus curatione. Sic e. g. *Dolores lateris in febribus æqualiter ibi & absque signis subsistentes, venæ sectio lædit, quamvis aversum a cibis animum, ac sublatum seu tumidum hypochondrium æger habeat.* *Coac. sect. 3. n. 342.* In quo textu pro *in febribus* fortasse melius *sine febribus* legitur. Nam lateris dolor cum febre non ita respuit venæ sectionem, quam sine febre. *Duret. in Coac. p. 371.* Sive autem in citata Coaca emendationem *Dureti* optes, sive retineas lectionem communem (quam defendit *Martianus p. 590.* intelligens dolores lateris a materia tenui & biliosa ventriculum obsidente, non admodum fixos & stabiles, sine signis doloris per excellentiam pleuristici seu lateralis dicti, quos ut purgatio sive alvi excretio juvat, ita phlebotomia lædit, quia sanguine misso, humor noxius tenuitate peccans adhuc tenuior redditur, & accedente febre, tenuitas augetur, & acrimonia.) illud manet ratum, Medici prudentis esse, distinguere dolores

dolores ab invicem, quo felices muneris sui successus expectare possit.

APHOR. 6.

Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὁκότι κατὰ τὴν κύσιν ἀλ-
γήματα, ἐργαδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσ-
βύτησι.

Renum, & vesicæ vitia in senibus
ægre curantur.

In lib. 6. Epid. sect. 8. n. 4. hæc leguntur: *Re-
num vitia supra quinquagesimum annum sanata
non vidi.*

Senes renum & vesicæ morbis obnoxii sunt, juxta 3 aph. 31. Difficulter autem sunt sanabiles, quia ætas senilis excrementis & cruditatibus abundat, quibus vitia illa augmentum capiunt; & quia vasa habent angustiora, rigidiora, quæ non favent perficiendis coctionibus.

Omnes morbos nephriticos, ut sunt renum infarctus, inflammationes, exulcerationes, dolores ex calculo, difficiliter in senioribus sanari experientia confirmat. Nam sicut læsiones & exulcerationes internarum partium, propter humorum intemperiem & excrementorum abundantiam, quæ in proveciori ætate incrementum accipit; ita etiam, quæ renibus & vesicæ inhærescunt, propter urinæ ingentem acrimoniam, difficillime ad sanationem perducuntur. Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 367.

APHOR. 7.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν γινόμενα, τὰ μὲν μετώρα, καφρόπερα· τὰ δὲ μὴ μετώρα, ἰσχυρόπερα.

Dolores qui ad ventrem fiunt, sublimes quidem, leviores : non sublimes vero, vehementiores.

Sublimes dolores hic dicuntur extimi & superficialiorem attingentes; non sublimes, intimi. Illi, in abdominis musculis, mitiores; hi, in visceribus, vehementiores. Ita censent omnes auctores, qui sequuntur expositionem Galeni. Gorterius vero putat, si voluisset Auctor illam doloris differentiam indicare, quod dixisset dolores externos & internos. Neque etiam illa sententia ubique vera inveniretur, quia in partibus externis æque vehementes dolores oboriuntur, etsi minus periculosi, quam in partibus interioribus. Quare credit per μετώρα tales dolores intelligi debere, qui ventris (abdominis nimirum) inflationem seu elevationem faciunt, quando nempe per dolores intenditur venter, quasi flatibus distenderetur. Si enim causa dolorem faciens valide agit, eo majorem dolorem facit, quo fibra magis manet renitens, quando talis pars simul non tumet, sed in sua constrictione persistit : si vero fibræ dimittant tensionem, pars ea tumere incipit, & tunc fit doloris lenimen : quod podagrici sæpe

sæpe experiuntur. Hoc omnino verum est in ventris doloribus, si motu inordinato intesti-
norum producitur aër artificialis, cujus expan-
sio impeditur per validam fibrarum tensionem,
immanis fit dolor: si vero relaxatis fibris aër
permittitur expandi, statim mitescit dolor.
Hinc calida & humida, quæ fibras laxant, ap-
plicata cum ventris intumescencia leniunt do-
lores.

APHOR. 8.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν σώ-
ματι, ἔρηθιδίως ὑγιάζονται.

Hydropicis orta in corpore ulcera,
non facile sanantur.

Bene Celsus l. 3. c. 21. p. 161. *Communis,*
inquit, *omnium hydropis specierum est humoris*
nimia abundantia: ob quam ne ulcera quidem in his
ægris facile sanescunt. Quia nempe indefinenter
affluens serum prohibet sanationem. Nam in
genere & axiomatis instar practici habendum
est, omnia ista ulcera, quæ ex causa prove-
niunt interna, & magna succorum serosorum
impuritate sustentantur, nunquam fere non dif-
ficilis esse sanationis. Hoffm. Med. rat. T. 4.
P. 5. p. 258.

APHOR. 9.

Τὰ πλατὰ ἐξανθήματα ἢ πάνυ πικνηστώ-
δεια.

Efflorescentiæ latæ non admodum pruriginosæ.

Desumpta videtur hæc sententia ex *lib. 6. Epid. sect. 2. n. 52.*

Hujus generis pustulæ seu exanthemata notant succos minus acres, qui acriores magis in profundo latentes pustulas creant fastigiatas.

APHOR. 10.

Κεφαλῶν πόνον, καὶ περιωδυνέον, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ρυέν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

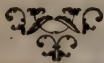
Capite dolenti, ac vehementer laboranti, pus, aut aqua, aut sanguis per nares, vel os, vel aures effluens, morbum solvit.

In genere omnis doloris cephalici causa, a liberiori & æquabili sanguinis per vasa sanguifera, quibus cutis capitis, pericranium, ipsaque dura mater instructa sunt, progressivo
&

& circulari motu impedito, tanquam a fonte derivatur. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 190.* Ubi itaque fientibus evacuationibus, in aphorismo memoratis, accumulatorum circa caput humorum, reddita libera sanguini circulatio est, doloris cephalici contingit solutio; quæ pluribus apud Hippocratem locis memorata est: *Coac. sect. 2. n. 21. 25 sq. 59. de Judicat. n. 12. de salub. diet. n. 14. lib. 7. Epid. n. 30. lib. 2. de morb. n. 4. 12. 16. lib. 3. de morb. n. 2. Conf. Cels. l. 2. c. 8. p. 70.*

Capitis dolor ex impetu majore natus optime liberatur narium hæmorrhagia, quæ minuendo sanguinis copiam majorem, simul conpescit illum majorem impetum & inde natum dolorem. Sed circa finem morborum acutorum, si per metastasin ad caput delata est materia purulenta, aut quando in interioribus capitis fuerit exulceratio capitis dolorem inferens, sæpe observavi, puris evacuatione per aures homines fuisse liberatos, interdum etiam per os & nares: sed minus frequens per hæc emunctoria eliminatur pus. Humor autem serosus acris, capitis dolorem inferens, sine multo discrimine per tria hæc emunctoria eliminatur. *Gorter.*

APHOR. II.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφρικοῖσιν
αἱμορροῖδες ἐπιγνώμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis affectibus, & renum
vitiis supervenientes hæmorrhoides bonum.

Iisdem fere verbis aphorismus hic legitur in
lib. de Judicat. n. 10. ubi interpretes Cornarius & Foësius, contra textum græcum, pro nephriticis posuere phreniticos.

Melancholici sanguine spisso & atro vix meabili donantur, unde stases; nephritici fiunt a stasi vel congestione sanguinis ad renes. Superveniens ergo hæmorrhoidum fluxus solvet morbum, quia tollit causam; derivando sanguinem deorsum, unde spasmi vasorum oppletotum solvuntur. Aphorismus non dicit fluentes, sed supervenientes vel *succedentes* hæmorrhoides: nam sufficit quandoque, etiam citra evacuationem, mutata directio peccantis humoris. *Hecquet.* In melancholia attulit sæpe curationem superveniens tumensium valde hæmorrhoidum fluxus. *Boerb. aph. 1110.* Nephritis sanatur hæmorrhoidibus initio morbi large fluentibus. *Ibid. 996.* Hoc itaque Naturæ consilium in avertendis his morbis Medici merito imitari debent, & vel hæmorrhoides ad fluxum perducere, vel pedum venas aperire. *Hoffm. Med. rat. T. 3. p. 238.*

APHOR.

APHOR. 12.

Αἰμορροΐδας ἰσθύνει χρόνιος, ὥδ' μὴ μία Φυ-
λαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι,
ἢ Φθίειν.

Hæmorrhoidas diuturnas fananti, nisi una fervetur, periculum est ne hydrops, aut tabes superveniat.

A Celso l. 2. c. 7. p. 62. hic aphorismus ita scribitur: Si ora venarum, sanguinem fundere solita, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur.

Ora venarum in ano, αἰμορροΐδας Græci vocant, si mediocriter & cum sanitate hominum sanguinem fundant, tantum abest, ut in morbis hæmorrhoides istæ ponendæ, multo minus suppressendæ sint, sed ut salutare potius quam plurimis reputari atque adeo naturæ vigori ac beneficiis accenseri debeant, quæ hac ratione sanguinem abundantem & noxium per intervalla e corpore expellit. Siquidem tum insigniter sæpe a variis noxis, cum primis malo hypochondriaco, melancholia, renum morbis, mania, podagra, asthmate, ischiatico malo corpus levatur atque excitatur. Ubi vero nimis magna copia sanguinis ex his venis ex ano profluit, ita ut ægri vires amittant, periculum utique videtur, ne paulatim corpus cum egregio virium detrimento exhauriatur, vel hydrops inde sequatur: ita ut opportuna

tum curatio instituatur, ipsa renum necessitas postulat. Atque Veteres quidem, ubi medicamenta adstringentia parum proficiebant, escharotica imponebant; ferramentis candentibus urebant; capitula turgentia, si aderant, exigua cum basi tenui, lino adstringebant, atque sic eorum casum procurabant, vel, si essent illa majora cum basi latiori, paululum supra basin incidebant, loco qua capitulum incisum erat, acum immittebant, infraque eam lino id capitulum alligabant. Vid. *Hippocr. lib. de hæmorrhoid. & lib. de Viët. acut. n. 67. Cels. l. 6. c. 18. n. 9. & l. 7. c. 30. n. 3. Paulus l. 6. c. 79. Aëtius l. 14. c. 5.* Recentiores autem, vel ipsa experientia magistra, didicerunt, veterem hanc curandi rationem, præsertim quæ igne instituitur, non nimis tantum crudelem esse, sed & plerumque prorsus perniciosam; & rectius plerumque facere, qui aut nullam prorsus ad hæmorrhoides fluentes curationem adhibent, si præcipue mediocriter ipsæ fluunt; aut, si justo largius sanguis effunditur, saltem nonnisi ab internis, eisque non adstringentibus, cumprimis fortioribus, sed temperantibus solum medicamentis sanitatis præsidia repetunt: non neglecta sanguinis abundantis per venas detractione. Si nihilo tamen minus operatio requiritur chirurgica ad sistendum largius sanguinis profluvium: tunc ante omnia sanguis multus per venam detrahitur; deinde alvus lenibus ac temperatis remediis ducitur, aliaque idonea remedia a Medico ordinantur, ac denique sex vel quatuor ante operationem horis, ad eluenda atque exhaurienda intestina, clyster sive lotio adhibetur: ac his factis, venæ hæmorrhoidales vel filo ligantur, vel for-

fice

fice rescinduntur, vel erodentibus applicatis exeduntur aut obturantur. Vid. *Heister. Chir. p. 1111 sq.* Quia vero magno beneficio sunt sanitati hæmorrhoides, prospiciendum, ne omnes abscindantur aut obturentur, sed saltem una servetur, quæ purganti se naturæ emissario sit, hoc enim penitus occluso, ad vasa majora remeans sanguis, creabit hydropem, aut tabem. *Hecquet.* Plura alia incommoda creari ab importuna hæmorrhoidum sanatione, memoratum legimus apud Hippocratem *lib. de humor. n. 11. lib. 6. Epidem. sect. 3. n. 65. l. 5. n. 10. & lib. 4. n. 31.* In præsentī tamen aphorismo duorum tantum meminit tanquam frequentiorum, hydropis inquam scirrhus in hepate, a crasso sanguine ibi conculcato, & tabis, sanguinis sputo intercedente. *Martian. p. 465.* Qui evacuabatur per vasa hæmorrhoidalīa & excerni ibi locorum cum euphoria debebat sanguis crassus, jam vero non excerni amplius potest, in hepar regurgitat, ibique ob languidiorem motum spissior factus, excitat infarctus, indurationes, & facile scirrhum producit, unde generatur hydrops. Ita Trajanus Imperator, ex retentione hæmorrhoidum asciticus factus & curatus, sed recidivam passus mortuus legitur apud Dion. Cassium. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 4. p. 439.* Phthisis autem seu tabes creatur post suppressum hæmorrhoidum fluxum, a redundante sanguine vasa pulmonum infarciēte, distendente, rumpente, unde hæmoptoë, & hinc phthisis.

APHOR. 13.

Ἐπὶ λυγμῶν ἔχομένων πλᾶρμὸς ἐπιγενόμενος,
λύσκει τὸν λυγμόν.

Singultu detento si sternutamenta accedant, singultum solvunt.

Celsus l. 2. c. 8. p. 69. ita habet: *Singultus sternutamento finitur.*

Ratio, quia motus singultus est stomachi elevatio, quem sternutatio aliquantum deprimat, alioque motum divertit. Primo enim ex ingesto nimium cibo oriri singultum videmus (præcipue in pueris) unde stomachi extensio. Acidus quoque cibus & potus vellicando stomachum eundem causatur, cessatque hic motus aut divertendo aut spiritum detinendo. Prius fit in sternutatione, alterum patet ex eo, quod spiritus detentus ex parte singultum tollit. Idem senties converso ad seria animo, uti vulgo fieri solet; & aceto naribus admoto aut gargarisato, qui adstringit motumque spirituum inhibet. *Baco H. N. §. 686.* Videsis etiam *Aristot. Probl. sect. 33. n. 1. & 8.* Sternutatio est convulsio, & motus oppositus singultui. Hinc tollitur etiam cachinnis, terrore, & iracundia, quibus nervi quodammodo in tonum, & tensionem rediguntur. *Brin. de spir. an. p. 348.* Proxima singultus causa est materia lædens, a qua irritata ventriculi facultas, ut noxium expellat, motum illum facit, quæ quidem materia,

ria, sternutatione superveniente ventriculum concutiente, ab ejus fibris discutitur, quibus inhærens singultum faciebat: sicque cessat singultus. Quæ quidem ratio omnibus singultus speciebus convenit. Nam & qui ab hepatis, aut ventriculi inflammatione dependet, proximam causam habet materiæ præsentiam, a qua facultas ventriculi irritatur: qua quidem per sternutationem discussa cessat singultus, etiamsi non in totum auferatur, remanet enim affectio, a qua nova materia genita singultum denuo movet. Quare summo artificio dixit Hippocrates *singultum solvunt*, ut indicaret, sternutationem quidem singultum quemlibet sedare, morbum autem, & causam illius non semper in totum auferre. *Martian.* p. 465.

Est singultus convulsio momentanea inter gulam & abdomen, sedem habens in parte ventriculi nervosissima, ubi nempe os ejus superius committitur diaphragmati, sub inspiratione contingens cum sonora aëris per os explosione. Vel: si violenter diaphragma contrahitur, & thorax dilatatur, aër magni vi, nec sine strepitu, in pulmones impellitur, singultus sit; juxta *Hoffm. Med. rat. T. I. p. 124.* Sternutatio fit convulsis musculis abdominalibus & intercostalibus omnibusque partibus expirationi dicatis, cum forti ac subita aëris inspiratione ejusque paulo post valida ac subita expiratione vehementer concutiente partes in thorace & abdomine contentas. Ergo ab vehementi concussionis motu in sternutatione fiet discussio materiæ, vel mutatio oscillationis, unde erat natus singultus.

Singultus a leviori causa exortus sine medicamentis sæpius feliciter sistitur, quando videlicet

licet sub motu thoracis magis voluntario ipsum diaphragma cogatur, adeo ut fibræ ejus motrices tendantur vel relaxentur. Illud fit fortiori inspiratione, per cursum, per saltum, per vehementem equitationem; hoc vero per expirationem fortiolem, per vociferationem, & si thorax fascia, seu zona constringatur; quod simplex & extemporaneum sæpe est remedium. Et hujus generis est sternuratio, quæ uti spontanea singultum tollit, ita Naturæ bene operantis minister, Medicus, arte eam provocare debet; & maxime, quando vel lenta & in flatu abiens materia ventriculi tunicis aut partibus proximis inhærescit, ad eam ipsam per vehementem expirationem, dum viscera abdominis & inprimis ventriculus vehementer conquatitur, dejiciendam: minime vero sternutatio arte producta locum habet, ubi inflammatio vel subtilis caustica virulenta materia, altius nervosis partibus sese insinuaverit *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 437.*

APHOR. 14.

Ἐπὶ ὕδρωπι ἐχομένῳ, τῷ κατὰ πᾶς φλέ-
βας ἐς τὴν κοιλίαν ὕδατος ῥυέντι,
λύσις.

Ab hydrope detento, ubi aqua se-
cundum venas in ventrem fluxe-
rit, solutio fit.

Hæc sententia legitur iisdem fere verbis in
Coac. sect. 3. n. 289. sed in *lib. de Judicat.*
n. 11. h. m. In aqua intercute detentis, si aquosus
humor per venas in alvum aut vesicam effluat, solutio
contingit.

Intelligi debet aphorismus de anasarca & leu-
cophlegmatia seu hydrope ad vasa aut secun-
dum venas apud Hippocratem dici solito, eo
nempe hydropis genere, ubi suis vasis serofus
latex adhuc continetur; qui *secundum venas* per
arterias lymphaticas *in alvum* effluens seu eructa-
tus & per anum evacuatus solvit morbum, jux-
ta 7 aph. 29. Oportet autem, uti non longe
a morbi principio id contingat ægroti bono an-
tequam partium tonus labefactatus sit, juxta
monitum Hippocratis l. 2. de morb. n. 69. Con-
ferantur annotata ad 7 aph. 29.

APHOR.

APHOR. 15.

Τὸ διὰ ῥροῖς ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ πάντων
μάτε ἐμετῶ ἐπιγενόμενῳ, λύει τὴν
διὰ ῥροῖαν.

Longo alvi profluvio detento, spontanea accedens vomitio, alvi profluvium solvit.

Desumptus videtur aphorismus ex lib. I. de morb. n. 6. ubi habetur: *Vehementi alvi profluvio detento, succedens vomitus bono est.* Celsus l. 2. c. 8. p. 69. ita reddidit: *Longas dejectiones supprimit vomitus.*

Fit revulsio materiæ morbificæ in contrariam partem; & illa revulsio ostendit naturam refici, ac vires resumere. Ut enim Medicus eorum, quæ ad partem aliquam fluunt, retractionem molitur; ita natura, cum prævalere incipit, humoris ad partem affectam confluentis revulsionem facit, dum illa pars refici ac roborari incipit. *River. p. 283.* Itaque vomitus solvit diarrhœam mutato impetu, quo deorsum irrumpebant succi, non ineunte morbo, sed cum jam materia prava vacuata est. *Heurn.* Hinc magnum nomen meruit Ipecacuanha in inveteratis diarrhœis. *Hecquet.* Alvum coactam vomitio solvit, & plus æquo fluidam sistit, illam quidem humectando, hanc vero siccando. *Hippocr. l. 2. de diætâ n. 36.* Vomitus evacuationem sedat. *de loc. in hom. n. 45.* Hinc in intenso

tenso lumborum dolore & alvi subductione largiore, sumto veratro, spumoforum crebra vomitio prodest. *Coac. sect. 3. n. 7.* Cætero, aphorismi veritas non videtur universalis. Quod si enim alvi profluvium diuturnum nascatur ex humorum colliquatione per totum corpus, qui continuo deponuntur ad intestina, vel ex debilitate intestinorum, qua assumpta sponte permittuntur corrumpi in intestinis, vel a vitiata bile, quæ omnis ex vesica fellea evacuari nequit, vel per ductum hepaticum continuo deponitur, his omnibus in casibus & in multis aliis vomitus si accedat, augebit morbum: minuetur quidem quantitas dejectionis, sed totus ille compositus morbus fiet gravior. Si essent signa indicantia hanc vel illam latentem causam proritare diarrhœam diuturnam, aliquid certi ex superveniente vomitu hauriri posset; sed quoniam hæc signa admodum sunt ambigua, nihil certi ex vomitu superveniente deduci potest. *Gorter.*

APHOR. 16.

Υπὸ πλευρίτιδος, ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης
ἐχόμενα διάρροια ἐπιγενομένη, κακόν.

Morbo laterali, aut pulmonum inflammatione conflictato, succedens alvi profluvium, malum.

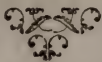
In lib. i. de morb. n. 6. eadem sententia legitur ita: *In morbo laterali aut pulmonis inflammatione detento, aut suppuratum thoracem habenti, alvus perturbata, malo est.*

Pleuritis & peripneumonia sanguinis sunt stases inflammatoriæ, pulmonibus & pleuræ insidentes, sputis solvi solitæ: diarrhœa vero superveniens subtrahit futura sputis pabula, unde pulmones arescunt, & acribus succis depasti, necrosin concipiunt. *Hecquet.* Secedente enim per inferiora humore, superiora siccescunt, neque sputum per superiora repurgatur. *Hippocr. l. 3. de morb. n. 17.* Malum inquit aphorismus, non letale, ut significet aliquos servari eorum, qui non admodum graviter laborent, hæc est enim proprietas vocis malum, ut indicet, ægrotantis conditionem deteriore reddi, quod quidem in diarrhœa superveniente duplici ratione contingit, primo quia sputum suppressit, quæ sola tuta via his morbis recte terminandis censetur: qua quidem ratione omnis inferna purgatio in hujusmodi affectibus a præ-

præceptore damnatur *lib. 3. de morb. n. 22.* quando morbus jam firmatus est, & sputum procedere incepit (*Jam vero biliosa expuente, medicamentum ne exhibueris. Si enim exhibueris, sputum per superiora prodire minime poterit, &c.*); ex quo fit, etiamsi diarrhœa his morbis superveniens semper suspecta sit, eo tempore tamen, quo sputum nondum apparuit, non adeo malam censendam esse, imo aliquando observatum est, prædictis morbis per sputum sufficienter expurgatis, adhuc febrem perseverare, quæ tandem per supervenientem alvi subductionem in totum ablata sit. Nocet secundo diarrhœa superveniens antequam concoctus sit morbus, communi illa regula: nullam evacuationem a principio factam salutarem esse posse; quia talis evacuatio non a natura recte operante, sed a vi morbi naturam exagitante ortum ducit, unde, cum per eam nec tollatur nec minuatur morbus, de hoc casu dici poterit: Critica non judicantia, partim letalia sunt, partim difficilis judicii. Non prætereundum est *lib. 1. de morb. n. 6.* ubi eadem sententia legitur, additum esse aut suppuratum thoracem habenti, & jure merito: quia præter causas relatas, quibus hæc evacuatio mala est, pessima est suppuratis, qui a superveniente alvi fluore frequenter e medio tolluntur. *Martian. p. 466.* Conf. 5 *aph. 12.* Ergo mala hic diarrhœa ut causa, quia non juvat, symptomatrica enim est, vires debilitans; ut signum, quia notat, ventriculum & intestina esse in consensum tracta. *Sebiz. Exerc. Path. T. 1. p. 244.* Etenim, non qualia purgari oportet, purgantur, juxta 1 *aph. 2.* Cæterum vero ignorari non debet, quod in recenti pleuritide & peripneumonia

aliquando divertat materia ad intestina, nec tamen lædat hujusmodi alvi profluvium; imo judicet. *Holler. & Vallesf.* Quinimo ipse Hippocrates 3 *de morb. n.* 17. ita præcipit: Primis quidem quatuor aut quinque diebus, paulo magis alvum subducere oportet, quo febres retundantur, & dolores leniantur; & *n.* 22: Si æger natura biliosus fuerit, & minime purgatus morbo correptus sit, prius quam biliosum sputum exspuat, medicamento etiam bilem probe purgato. Observatum vero quoque est, alvi fluxus etiam tardius evenientes salutarem tulisse opem. Juvenis annorum viginti, affectus pleuritide, summa cum spirandi difficultate, valida pressus tussi, nihil exspuebat, febre interim indies augescente, extreme postremo imbecillis, dum moriturus credebatur, oborto citato alvi fluxu sub decimum quartum diem, sanitati restitutus est. Vid. *Valleriol. Obs. l. 1. obs. 4.* Puer octo annorum pleuritide gravi cum febre acutissima laborans, sine sputo ullo procedente, tussi validissima infestante, difficili ac præfocativo spiritu, & cum stertore emisso, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: & convulsione tandem secuta, summaque virium defectione, pro deplorato habitus, pro rogato in vigesimum diem morbo, profluvio alvi circa id tempus oborto, eoque copioso, incolumis evasit. *Ibid. obs. 5.*

APHOR. 17.

Ὄφθαλμιῶν τε ὑπὸ διάρροίης λεηλαῖται,
ἀγαθόν.

Lippitudine laborantem alvi proflu-
vio corripere, bonum.

Excerptus est hic aphorismus ex lib. de Judi-
cat. n. 12. & Coac. sect. 2. n. 133. Celsus
l. 2. c. 8. p. 69. eum ita expressit: *Omnis dejectio
lippienti prodest.*

Ratio est, quia fit revulsio a supernis deorsum
materiæ sive humoris ophthalmiam facientis.
Debet ergo Medicus naturam imitari, cum illa
morbum sanat. *Cardan. p. 622. Conf. Duret. in
Coac. p. 120.* Enim vero optime caput ab hu-
morum affluxu liberant laxantia, vel etiam pro
circumstantiarum ratione purgantia. Et Gale-
nus gravis testis est, nonnullos, quibus oculi
inflammati, sola purgatione per alvum una die
sanatos. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 525.
Conf. 6 aph. 31.*

APHOR. 18.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίαν,
ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων πὶ τῶν λεπιδῶν, ἢ
κοιλίαν, ἢ ἥπαρ, θανατῶδες.

Cui vesica perfecta fuerit, aut cere-
brum, aut cor, aut septum trans-
versum, aut tenue quoddam intestinum,
aut ventriculus, aut jecur, letale est.

In *Coac. sect. 3. n. 387.* scriptum est: *Ex vul-
nere autem fere mors contingit, si cui vulneratum
fuerit cerebrum, aut spinalis medulla, aut jecur,
aut septum transversum, vel cor, aut vesica, aut quæ-
dam grandis vena. Eadem etiam habentur l. 1.
de morb. n. 3. & ibid. n. 7. dicitur, quod nervus
præcisus non coalescat, neque vesica, neque aliquod
ex tenuibus intestinis, neque vena multum effundens
sanguinem.*

Letalia pronunciantur vulnera vesicæ, cere-
bri &c. partium organicarum. Sed hoc asser-
tum magna restrictione eget: observatum enim,
homines hisce vulneribus supervixisse. Hippo-
crates ipse lib. 2. *Prædict. n. 19 sq.* *Vulnera au-
tem, ait, fere quidem mortem afferunt, quæ magnas
venas, quæ sunt in collo & inguinibus, læserunt,
deinde quæ cerebrum & hepar, deinceps quæ in inte-
stina & vesicam pertingunt. Quæ sane omnia ma-
gnam perniciem afferunt, non eam tamen, ut (quod
quidam existimant) nemo ex his servari possit. Nam
& his nominibus prædicti loci multum inter se disse-
runt,*

runt, atque ipsi modi. Nec parum etiam cujusque corporis constitutio differt. Incidit enim interdum, ut neque febre, neque inflammatione tentetur sauciatus, interdum etiam nulla ex causa febricitat, nec aliquam corporis partem inflammatio prorsus occupat.— Ex cujusvis generis vulneribus homines mori contingit. Multæ namque in corporibus venæ tum tenues tum crassæ, si eo sponte sua ferri contingat, sanguinis profusione interimunt, quæ si alio tempore pertundantur, utilitatem afferunt. Non pauca autem vulnera, quæ in contemnendis locis, ac nulla re formidabilia esse videntur, in iis tanto dolore plaga cruciat, ut ægri respirare nequeant. Quidam vero præ vulneris dolore, quod nullo merito terreat, spiritum quidem traxerunt, delirio tamen ac febre perierunt. Quibus enim aut corpus ad febrem est opportunum, aut mens prompte perturbatur, iis talia contingunt. Ex quibus arguere licet: vulnera, quæ in uno homine mortem adferunt, in alio sanari; & vulnera letalia evadere posse, quæ ex sua natura talia non sunt, ex constitutione nempe corporis in sauciato, propter funesta symptomata, quæ superveniunt, & sanguinis profluvium. quare etiam concludit Hippocrates, quod ex cujusvis generis vulneribus contingat, ut homines moriantur. Sic v. g. parvum vulnus, quod nemo letale dixerit, mortem inferre potest in corpore per phthisin exhausto. Si itaque letale intelligas pro eo, ex quo moritur æger, nulla non essent vulnera vocanda letalia. Distinctionibus uti oportet ad dirigendum circa letalitatem vulnerum iudicium. 1. Dicuntur vulnera *per se*, seu *simpliciter* & *absolute* letalia, quæ nulla arte sanari possunt, sed inevitabili necessitate mortem inferunt. Talia sunt: ubi læsum est tale vas, vel viscus, quod sine cir-

culatione sanguinis sublata lædi non potest, v. g. si aorta mox ex pericardio egrediens discissa fuerit, aut cor profundius vulneratum, &c. Quæ influxum nervosi liquidi a cerebello in cor intercipiunt; quo pertinent læsio medullæ oblongatæ, & compressio aut corruptio ejusdem a cruore intra cranium effuso, item læsio aut præcisio nervorum cardiacorum, &c. Quæ respirationem integre tollunt, abscissa arteria aspera, insigniter læsis bronchiis, perforatis thoracis cavitatibus cum admissu aëris, vulneratis item mediastino, atque diaphragmate, maxime in tendinea ejus parte, &c. Quæ chyli ex ventriculo & intestinis transitum ad cor tollunt, vulneratis ventriculo, intestino tenuiori, ductu thoracico, œsophago, &c. Quæ inflicta partibus, ex quibus emanans cruor, aliufve humor, bilis, urina, chylus &c. derivatur in loca, unde educi nequit.

2. *Vulnera per se & sibi relicta* letalia, arte vero curabilia, si Chirurgus in tempore adveniat: v. g. sunt vulnera encephali terebra levanda, vasorum majorum, ad quæ datur manui chirurgi accessus, &c. 3. *Vulnera casu sive per accidens* letalia; culpa Chirurgi, vel ægri, & temperie hujus seu naturali seu morbosa. Vid. *Boerh. aph.* 150--153. & 170--172. *Heister Chir.* p. 50 seq. *Hebenstr. Anthropol. for.* p. 344. 357. Solet aliquando letalitas vulneris definiri per tempus, intra novem dies, & , si intra hunc terminum vulneratus moriatur, mors tunc fuisse dicitur effectus vulneris. Sed prudentiores in judiciis de ejusmodi rebus ferendis Medici, probe edocti, non semper ad letalitatem constituendam sufficere mortis celeritatem, nec ad eam tollendam, tarditatem, arbitrantur; neque

que letalitat^{is} vulnerum rationem a tempore insequutæ mortis determinandam, sed ab ipsius partis læsæ nobilitate & vulneris conditione, aliarumque circumstantiarum diligenti pensitatione petendam esse pronunciant. Vid. *Hebenstr.* l. c. p. 362. Exempla vulnerum absolute letalium post sex septimanas demum mortem inferentium videri possunt in *Eph. N. C. vol 5. obs. 140. an. 6. obs. 123. Conf. Wolf. Obs. p. 8 seq.*

Nunc ostendendum est, cum quibus restrictionibus vulnera in præsentⁱ aphorismo recensita, letalia appellari queant.

Sectio *vesicæ* letalis est, quæ fit in superiori ejus seu membranacea parte, quæ alias vocatur fundus vesicæ; nam tunc non modo intestina statim per vulnus exeunt, sed & urina in cavum abdominis influit, putrescit, & hominem sic interficit. Non autem esse letalem, si fundus vesicæ evitatur, inciso tantum vesicæ corpore, super ossibus pubis nimirum, in spat^{io} quod est inter ossa pubis & peritonæum, monstrat lithotomiæ illa species, quæ vocatur methodus Franconica seu apparatus & sectio hypogastrica. Nec est letalis sectio in collo vesicæ, ut fit in lithotomiæ apparatu dicto magno, & in methodo laterali. Neque letalis est vesicæ punctura seu punctio non solum in perinæo sed etiam in hypogastrio instituta ad educendam in ischuria urinam. Vid. *Heister. Chir. p. 914. 925 sq. 942. 957. 984. 1006. & conf. Hebenstr. l. c. p. 562.* Miles plumbea glande ictus, cum effracto pubis osse, vesicam habuit summe dilaceratam; cujus tamen vulnus ad cicatricem perductum est. Vid. *Tulp. l. 4. c. 30.*

De *Cerebro* rarissime contingit, ut vel exiguo vulnere tactum mortis causam non adferat, corpore partim resolutum, partim convulso. *Cardan. p. 625.* Notabile tamen est, quod nulla cerebri vulnera, si modo stagnantibus humoribus exitus mature possit concedi, in se sint letalia, quod ingens clavus salva vita per caput & cerebrum canis, modo non sinus cerebri vel medulla oblongata tangatur, transfigi possit. *Hoffm. Med. rat. T. I. p. 466 Jq.* Vulnera quidem Duræ matris haud vacant discrimine: & singulis diebus exempla ante oculos habemus, ubi minima punctio, in parte adeo exquisito sensu prædita, inflammationem, febrem, delirium, mortemque accersiverit. Quamobrem Albucasis magnopere caveri jubet, dum membrana hæc ab osse separatur, quod terebræ ope facile fieri posse inquit; & quo omnis ejus offensa vitetur, marginem quandam instrumento aptari imperat, quæ id nimis alte descendere prohibeat: quod inventum postea, alio instrumento adjectis, Fabricius ab Aquapendente in melius mutavit: neque dubitari potest quin omnis ista circumscriptio in operatione perquam necessaria sit. Utcunque id est, haud modo vulnera in iis membranæ hujus partibus, quæ vasis sanguiferis paulo grandioribus vacant, facta novimus, sed membranæ quoque particulas ab ea separatas, ac materiam, quæ vel sub ea vel in duplicatura ejus jacet, eo pacto effusam, integritate postea ægris reddita. Quodque validius argumentum est, etiam cum aliquid ex ipsa cerebri substantia prodierit, homo aliquando ad sanitatem perductus est. *Freind. H. M. p. 260.* Ruptis meningibus, ut conspectui pateret cerebrum, cujus

cujus & dein portio non exigua exempta fuit, cum in putredinem tenderet, puer arte sanatus legitur in *Eph. N. C. Vol. 4. obs. 90.* Alia exempla sanatorum, quibus de substantia cerebri aliquid ablatum fuit, vid. apud *Blank. Coll. Cent. 3. obs. 43. & 72. Hildan. Cent. 1. obs. 13. Helw. Obs. p. 63.* Cardanus *l. c.* ex Brasavolo refert de quodam, cui in cerebro vulnerato tanta cerebri substantiæ quantitas exivit, quantum est gallinæ ovum, & tamen evasit: licet deinceps probe loqui & expedite non potuerit, stupidus quoque & ineptus reliquo vitæ spatio, quod tamen triennium non excessit, supervixit. Et de milite *ibid.* legitur, cui ferme capitis dimidium cum sua cerebri portione ablatum fuit, convaluitque: sed neque recordabatur, nec loqui poterat, sed stupidus nihil ad proposita respondebat, stercus & urinam demittebat in lecto, nec comedebat, nisi quæ in os imponerentur, infantis omnino mores habens. Conferri merentur scripta ab Ill. Ellero, in *Hist. ac. sc. Berol. 1752. p. 306 sq.* item *J. C. Teubeleri Diss. sub præsidio A. E. Buchneri, de vulneribus cerebri non semper letalibus. Halæ 1740.*

4°.

De Corde palam est, non plerumque solum, sed semper vulnera ejus mortem afferre. *Cardan. p. 624.* Si cordis substantia, præsertim ad cavitates penetrante vulnere, læsa sit; celerissime mortem inferri necesse est. *Hoffm. Med. rat. T. 2. p. 48.* Vulnera cordis mortalia sunt, non quia cor vulneratum est uti pars, & membrum vitalia principia producens, sed uti pars, quæ debebat fluida vitalia in gyrum impellere: dissoluta enim vasorum, cavitatumque cordis textura, quæ recipere, & repellere fluida vita-

lia debent, consequenter cessare etiam debet in ipsis fluidis motus, ac proinde vita. *Bagliv. p. 276. Conf. Hebenstr. Anthropol. for. p. 480.* Sanatum cordis vulnus, ventriculos ejus non penetrans, vid. in *Wolf. Obs. p. 90.* Miles quidam, vulnere in cavitatem cordis penetrante, ut ex cadaveris dissectione patuit, cum insigni inflammatione dies novem superstes fuit. Alius vulnerato dextro ventriculo ad sextum diem spiravit. de quo Bartholinus *H. A. Cent. 1. hist. 77.* vid. *Rhod. Cent. 2. obs. 39.* De pericardii vulneribus non letalibus legatur idem Rhodius *Cent. 1. obs. 38.*

Septi transversi vulnera absolute letalia statuuntur, maxime si ea inflicta fuerint parti ipsius tendineæ; quia ejus actio requiritur ad respirationem, illoque agere cessante viscera abdominalia trudentur in thoracem, & sic expansionem pulmonum impediunt. Interim observatum est, hominem diaphragmate vulnerato, globo sclopetario, per octo annos incolumem vixisse, qui post strenuum in castris Veneris conflictum, dyspnœa laborans, materia purulenta rejecta, mortuus est. In ejus cadavere pulmones sani inventi, nisi quod alterius lobi margo tenerior justo, & carni maceratæ similis diaphragmati adhæserit, & apertis ad sensum tubulis, in foramen diaphragmatis, pugnū fere admittens, hiaverit, per quos materia illa purulenta pulmonibus ab aëre incumbente impacta & tussi rejecta fuit. A vulnere diaphragmati olim inflicto ulcus hîc & vomica generata fuit, quæ foramen diaphragmatis tantisper occlusit, & aëri interno viam intercepit, donec a rupta vomica pureque rejecto foramen redintegratum spirandi effecit difficultatem.

tatem. *Valent. Polychr. exot. p. 78.* Diaphragma, ob vasorum, arteriarum, nervorum, ac venarum, quibus omnibus phrenicis nomen est, copiam, hinc ob summam suam, in qua semper est, tensionem motumque illum perpetuum, sine quo respiratio atque vita stare nequeunt, vulnera accipit periculosissima, & prout cadunt, absolute letalia. Posset vulnus inter infimas costas inflictum pulmones præterire, atque in carneo septi limbo subsistere; tali vulnere, si solum est, nisi a causa aliqua interveniente, nemo interit; quamvis enim summa respirandi difficultas tunc fit, & fere suffocatio; attamen, cum vasa ibi dissecta sanguinem copiosum haud fundant, nec tendo ibi fit, majorve nervus, ex symptomate magis, quam ex vulnere, si quis perit, moritur, paraphrenitide scilicet aut septi inflammatione, quam repetita solvere potuisset sectio venæ, cum aliis pharmacis gangrænam cohibentibus. Ast, si vel tendo diaphragmatis, vel, qui illum perforat, œsophagus in os ventriculi superius excurrrens, simul læsus est, vel vasa, vena cava, quæ dextra parte per septum adscendit, vel aorta, inter crura diaphragmatis prope vertebrae lumborum descendens, vel nervi majores septo proprii, vulnerantur, sique propinqua viscera, hepar a dextris, lien a sinistris, læsa simul fuerunt, atque etiam, si solus diaphragmatis tendo læsus est, mors evitari haud potuit. Est etiam incruenta aliqua diaphragmatis læsio, quæ, ex tremore & convulsione occidere potuit, si, ob inflictum scrobiculo cordis, veluti dici solet, seu regioni epigastricæ, ictum, mors consecuta est, quæ de necessitate evenisse tunc dicitur. *Hebenstr. l. c. p. 496.*

Intestina

Intestina tenuia vulnerata mortem inferunt, quoniam tunc nec excrementa continere possunt: nec, si non contineant, consolidari, nec si transmittant, perpetuo supervivere homo potest. Ob id si quid horum ita vulneretur, interit homo ferme semper. *Cardan. p. 627.* De jejuni vulnere latiori, sola pulveris terebinthinæ coctæ adspersione, & strictiori diæta sanato, est observatio apud *Blegny Zod. an. 1. p. 6.* Ilei intestini insignes portiones ablatae mulieri superstiti; *ibid. an. 3. p. 57.* De vulnere ilei, cum hiato per inguen dextrum permanente, non letali, historia est in *Eph. N. C. vol. 3. obs. 71.* De ileo in hernia incarcerationa gangræna affecto, post integumenta cultello chirurgico dissecta, denudato, aperto, fundente interdum assumpta per vulneris aperturam, ægra tamen superstiti, legi potest *ibid. vol. 9. obs. 3.* Equidem vulnera intestinorum tenuium, licet summe periculosa sint, curam quandoque recipiunt, si vulnus amplum est, ut consui intestinum possit, cum possibile est, vulnus dilatare & intestinum læsum ad oram vulneris externi adducere, inque illo glutinare. Hæc vero opportunitas ægroto non ubique favet, sed, etiamsi vulnus patens est, si intestinum totum præcisum fuit, & tubus ejus in abdomen hiat, atque sua contenta illuc dejicit, nisi Deus, nemo hoc vulnus sanabit. Omnis denique spes evanescit, si, cum intestino, membrana quoque, qua illud vincitur atque colligitur, mesenterium scilicet, vel mesocolon, fauciantur. Intestinum duodenum, quod ventriculi continuus tubus est, atque sese ab ejus ostio inferiore ad usque mesocolon exporrigit, a quo principium jejuni ducitur, ita absconditum

tum sub hepatis sinistro lobo ponitur, ipsiusque ventriculi fundo subjacet, ut, nisi his perfossis, fauciarum nequeat, adeoque absolutam, si læsum est, letalitatem adfert; deinde, in se spectatum, spem curæ aliquam facere propterea nequit, quoniam ex ejus vulnere & ventriculi liquida omnia & utraque bilis, tam, quæ ex hepate ipso, quam, quæ ex vesicula fellea descendit, & liquor ille, qui ex pancreate, mediante ductu pancreatico, ad duodenum vehitur, in cavum abdominis effunduntur, ibidemque putrescunt letaliter. *Hebenstr. l. c. p. 345. 539.* Exemplum ilei intestini discissi, auxilio futuræ perfuncti legi potest in *Phil. Transf. vol. 50. p. 35.* Conf. *Franc. Mery Quæst. An tenuium intestinorum vulnus letale? Paris. 1734. 4º. Haen. Rat. Med. P. 7. p. 174 sqv.*

Vulnera ventriculo inflicta, alia sunt letalia, alia non; pro loco nempe illius, cui illata fuerint. Leve vulnus orificio ejus sinistro seu superiori inflictum solet esse letale, nam ibi est in primis sensibilis ab insignes nervos circa illud intrantes. Ubi stomachus (summum scilicet ventriculi os) percussus est, singultus & bilis vomitus insequitur: si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito: venarum motus elanguescunt: sudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigescunt. *Cels. l. 5. c. 26. n. 15.* Letalia etiam sunt vulnera magna ventriculi, quæ efficiunt ut humores ejus in cavitatem abdominis effundantur; item si arteriæ ejus lædantur in forti ejus contractione, quæ tunc multum sanguinis in dictam eructant cavitatem. Sunt vero multæ annotatæ observationes, quæ testantur alia ventriculi vulnera non letalia. Sic de vulnere ventriculi ultra
undecim

undecim annos aperto, superstiti viro, legi potest in *Eph. N. C. D. 2. a. 5. obs. 1.* Extat *Aug. Wenckeri Dissertatio inaug. sistens observationem rariorem de virgine, ventriculum per viginti tres annos perforatum alente. Argentor. 1735. 4º.* Prodiit postea Pars Dissertationis hujus altera, quæ inscribitur: *Christiani Wencker Diss. inaug. sistens virginis per viginti septem annos ventriculum perforatum alentis historiam & sectionem. Argentor. 1743. 4º.* Nata erat perforatio ex rupto abscessu. De ulcere ventriculi, in regionis epigastricæ latere sinistro patente, per quietem curato, est in *Eph. N. C. vol. 3. obs. 52.* A spica hordei deglutita perforatus ventriculus, illa per formatum in latere abscessum exitum sibi parante, vulnus vero sponte naturæ sanatum est. Vid. *Journ. Sav. 1688. P. 2. p. 343.* Alia exempla foraminum in ventriculo sponte naturæ consolidatorum, ex sectionibus cadaverum relata sunt *ibid. p. 360.* Ligula (instrumentum ferreum exacuendis cultris apud Ianios destinatum) deglutita, perforato ventriculo prodiit per excitatum in hypochondrio dextro abscessum, & homo sanationem recepit: qui idem postmodum deglutiit cultrum vaginæ inclusum, quem hiatu facto paulo supra & ad latera vertebrarum lumborum, terram ligone versans, exclusit, sanusque iterum evasit. Vid. *Blegny Zod. an. 1. p. 87.* Jo. Jessenius *Relationem* dedit *de rustico Bohemo cultrivorace*, quæ extat cum *Dunc. Liddellii Arte Medica, Hamb. 1628. 8º. excusa.* Historia ibi describitur de deglutito cultro, qui applicatis ventriculo suppurantibus, post nonum mensem ex inguine egressus est. Dicitur vulgo rusticus ille cultrivorus Pragensis. Anno 1658. Moguntia in Germania, ancilla qua-

quadraginta circiter annos habens, sub delirio melancholico-hypochondriaco mortem sibi consciscendi animo deglutivit cultrum octo transversos pollices longum, qui per decem hebdomadam & quinque dierum spatium in ventriculo delitescens, in latere sinistro per abscessum sponte naturæ factum extractus est, ægra perfectæ sanitati restituta. Vid. *Com. Litt.* 1743. p. 127. Est historia rustici Poloni, a filio D. Eriicii Puteani visa. Agrestis homo tentaverat sibi anguinam in gutture aperire, brevi cultro, quem incautus deglutivit, eundemque tandem dextro abdominis latere, cum multo pure, postque multas anxietates reddidit, & incolumis supervixit. — Ambrosius Paræus refert de quodam, quem latrones coegerant deglutire cultrum, quem dein sospes reddidit per apostema lateris. Vid. *Helmont.* p. 476 *sqv.* De cultro deglutito per apostema in abdomine factum protracto, in puero cultrivoro Halensi Saxonico, vid. *Eph. N. G. D.* 2. a. 10. o. 1. & p. 419. & *Wolfg. Christoph. Wefener der Hällische Messer-Schlucker.* Hal. 1692. fol. Præterea novimus cultros deglutitos e ventriculo exsectos, patientibus operationi chirurgicæ superstitis. Duæ nempe extant historiæ, quæ utræque contigerunt in Prussia. Altera est de cultrivoro Prussiano communiter appellato, quam descripsit Medicus qui operationem direxit, Daniel Beckher, hoc titulo: *De cultrivoro Prussiano observatio & curatio singularis, decade positionum, variis variarum observationum historiis refertarum, illustrata.* Regiom. 1636. 4°. Recusus est libellus hicce *Lugd. Bat.* 1638. 8°. & iterum 1640. 8°. cui tertiæ editioni accesserunt testimonia, similesque aliquot admirandæ

randæ curationes. Relatio de hoc cultrivoro, sine dictis accessionibus, prodiit etiam germanico idiomate, auctore eodem, cum hac epigraphæ: *Historische Beschreibung des Preussischen Messer-Schluckers. Regiomonti 1643. 4º. & extat in Chr. Hartknochii Chronico Prussiæ (vernacule Alt und Neues Preussen) Francof. & Lips. excuso 1684. fol. pag. 349--355. Conf. Eph. N. C. D. 2. a. 8. obs. 167. Altera historia concernit cultrivoram Warmiensem (in Prussia) an. 1720. a Medico Henr. Bernh. Hübnero feliciter curatam, qui de hoc casu edidit Relation von der Ermländischen Messer-Schluckerin. Regiom. 1720. 4º. & de eodem legi possunt Bibl. German. T. 3. p. 260. Bresl. Samml. 1720. Jul. p. 96.*

Possunt ex vulnere ventriculi convalescere illi maxime, quibus plenus, cum vulnus acciperet, ventriculus fuit; nam vomitu factò, rejectisque contentis, in se contractus crispatusque, suum vulnus ille claudit. Hinc valida muscularis ventriculi tunica glutinari, clauso manente vulnere, atque applicari medicina ore infusa potest, imò vasa sanguiflua per planum superius ambulantiâ, etiam majuscula, si dissecta sunt, contracto in sese ventriculo, contineri possunt, ac vomitus, tanquam ejusmodi vulneris symptoma solemne, valida ventriculi contractione, ipsum vulnus magis claudere posse videtur. Præterea, si victus servatur tenuis, si vena aliquoties secatur, si emulsa, cum nitri particula, parvis haustibus, deglutiuntur, si colon ægri enemate repletur, sanari poterit, qui vulnus, intactis partibus aliis, solo accepit ventriculo, potestque, si in cura commissum aliquid est, quod vulnus exasperare potuit, vel ex neglectu, vel ex
causa

causa aliqua alia interveniente, defunctus esse perhiberi, qui vulnus tale accepit. Sed, nisi cibo potuque repletus est ventriculus, attingi ille, a vulnere, visceribus aliis simul haud læsis, nequit, cum, si vacuus est, sub hepatis lobo sinistro, atque musculis abdominis rectis sternum attingentibus, alte sit reconditus. Nemo adeoque vellet excusare ventriculi vulnus, quod simul vel hepar, vel lienem, vel diaphragmatis carneam partem in alterutro latere transfodit. Opus etiam est, quo illi, qui ex vulnere ventriculi sanari potuisse dicitur, adfuerit euphoria & symptomatum remissio. Quod si autem nullo medicamine vomitus, singultus, cardialgiæ, motusque convulsivi impediri potuerunt, si ista symptomata a vulnere accepto ad mortem usque duraverunt, etiam si vulnus in funere visum magnum non est, vasa magna dissecta haud sunt, sanguis in cavum abdominis haud confluxit, mortem tamen necessitate absoluta attulisse læsio videbitur, quia causa mortis alia haud adest, symptomata letalia ex vulneris natura fluunt, & quoniam ex vulnere ventriculi, in cavum abdominis atque inter intestinorum circumvolutiones, alimenta ante assumpta effusa fuerunt, quæ sua putredine mortis causam simul attulerunt. *Hebenstr. l. c. p. 534 sq.* Denique allatis hactenus superaddamus casum rarum, qui doceat, vulnera ventriculi non omnia letalia esse, licet consolidationi non auscultent. Reperitur in *Diom. Cornarii histor. admir. p. 37.* (quæ prodire cum *Ejusd. Consiliis Medicinalibus. Lips. 1599. 4º.*) his conceptus verbis: „An. 1566. in Bohemia „rusticus quidam in venatione ictus est ve- „nabulo lato in stomachum, sub καρδιά, seu
Vol. II. Q „ ejus

„ ejus orificio. Vulnus hoc letale & amplum,
 „ nulla arte, vel consilio consolidari potuit,
 „ paulatim vero labia vulneris tractu temporis
 „ occalluere, ita quod vulneratus per annos
 „ plures supervixerit. Hic vero tandem se-
 „ cundum artem instrumentum quoddam vul-
 „ neri applicavit, interdum drupis & pannicu-
 „ lis lineis hiatum vulneris infarfit, & ita af-
 „ fabre obturavit, ut, quum vellet, stoma-
 „ chum per supernas partes elueret, & cibos
 „ ac potus ingurgitados ex stomacho per vul-
 „ nus emitteret, quando liberet ”.

Fecoris vulnera, etiam magna, teste Galeno, non prorsus mortalia sunt, imo præcisa extrema parte effatu digna aliqui supervixerunt: quoniam in his neque præ dolore, neque ob aliud mors, quam ob sanguinis exitum, contingit. *Cardan. p. 626.* Vulnera hepatis inflata ægerrime sunt sanabilia, quia non contingere possunt sine læsione vasorum sanguiferorum; gibba tamen ejus superficies vulnerata consolidari interdum patitur, si non alte penetraverit vulnus, & extravasatus sanguis deferatur per poros bilarios in ductum choledochum & ex hoc in intestinum duodenum, ut per anum evacuari queat: ast cava hujus visceris pars, utpote majoribus & pluribus donata vasis, judicari solet letalis, quia sanguis in abdomen effusus putredinem induit; cui malo accedit, quod ibidem stagnans ægre educi queat. Vid. *Hebenstr. l. c. p. 546. 550. C. F. Kaltschmied Diss. de vulnere hepatis curato, cum disquisitione in letalitate vulnerum hepatis. Jenæ 1735. 4º.*

APHOR. 19.

Ε'πὶ τῇ διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρον, ἢ νεῦρον,
ἢ γνάθου τὸ λεπτόν, ἢ ἀκροποδίου, ἔτε
αὐξεται, οὐτε συμφύεται.

Os cum perfectum fuerit, aut carti-
lago, aut nervus, aut genæ tenuis
particula, aut præputium, neque auge-
tur, neque coalescit.

Paulo aliter hæc scribuntur in *Coac. sect. 3.*
n. 381 sq. *Præcisus nervus, aut quod in genæ
est tenue, aut præputium, non coalescit. Neque cor-
poris os quodcunque resectum, neque cartilago augetur.*
Apud *Celsum l. 5. c. 26. §. 3.* malum dicitur
vulnus, quodcunque musciculum, aut nervum, aut ar-
teriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem
læsit.

Partes dictæ, quæ sat inconsulte vocari con-
sueverunt spermaticæ seu similes, nec augen-
tur, nec coalescunt juxta hunc aphorismum.
Vulnera illarum vel sociam habent propriæ sub-
stantiæ deperditionem seu jacturam, dum ab
illis aliquid abscissum; vel integra manente par-
tium substantia, simplices continui sunt solu-
tiones. Si jactura substantiæ facta fuerit, re-
sarciri nisi cicatrice rudi, vel incomptâ nequit;
interposita solum succorum quasi farragine, qui
decurtatis vasorum extremitatibus adscititiæ
appendices facti, legitimas quæ periire partes
non restituunt, at suppleant spurias. Si facta
fuerit

fuerit tantum textûs scissura, difficilis fiet coalitus, hincque ulcera & fistulæ, nervosarum partium adeo familiares. *Hecquet.* Si coalitus disunitarum partium est difficilis, haud eas coalescere, non dici potest. Quam ergo veritatem præsens nobis narrat aphorismus? Nonne vulnera illis inflicta partibus quotidiana fere experientia consolidari constat, effuso nempe ex vasis cuique parti propriis, vel ad illam desinentibus, humore illi in unitate solutæ rursus connectendæ apto? *Ossa* fissa, fracta, dissecta, coalescere rursus, docet *Heisterus* in *Chir.* p. 216 sq. Albucasis, scriptor Arabs, in errore eos versari contendit, qui cartilaginem vulnere divisam coire rursus non posse asserunt. Vid. *Freind. H. M.* p. 270. Vid. etiam *Heister Chir.* p. 216 sq. & *Hebenstr. Anthropol. for.* p. 472. De nervis dubitari potest an coalescant. „ Nam quoties nervus aliquis præcisus fuit, rigidum protinus, amissoque sensu tabidum redditur illud membrum, in quod nervus ille discissus extenditur. Ut adeo mirum non sit, statim exspirare illos, quibus nervi ad cor septumque transversum transeuntes disrumpuntur. Periculosum quoque vulnus est, ubi nervus aliquis nonnisi ex parte fuerit incisus. Quicquid enim in fibrillis læsum est, retrahitur, contra vero quicquid integrum in illis est, nimium quantum distenditur: unde fieri haud potest, quin acutissimi dolores & spasmi, convulsiones item, inflammationes & gangræna, quin & ipsius quandoque mortis periculum suboriantur”. *Heister ibid.* p. 47. Suturae forte beneficio nervi penitus discissi coalitum promoveri, innuere videtur experimentum in cane captum, quod est in *Scullet.*

Armam.

Armam. p. 494. & aliud in homine, recensitum in Bresl. Samml. 1722. Decemb. p. 685. Conf. Eph. N. C. D. I. a. I. obs. 124. De genæ, & præputii ut partium cutanearum vulneribus consolidandis rescire volentem Scriptores Chirurgici non destituent.

APHOR. 20.

Ἡν ἐς τὸ κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύ-
σιν, ἀνάγκη ἐνπυθεῖναι.

Si sanguis in ventrem præter naturam effusus fuerit, ut in pus vertatur necesse est.

In lib. I. de morb. n. 3. sententia hæc legitur in hunc modum: *Quod si sanguis ex vulnere aut vena in superiorem ventrem fluxerit, id in pus verti necesse est: quæ quidem indicant, quid per ventrem intellexerit aphorismus, & quid hoc verbum suppurari significet. Non nego tamen eum, qui aphorismum collegit, longe clariorem & fideliolem sententiam transferre potuisse. Martian. p. 467. Clarius loquitur Hippocrates lib. de flat. n. 17. Sanguis in alienum locum effusus, mora computrescens in pus vertitur. Ita etiam sanguis in pulmonem effusus, in eo putrescit, cumque putruerit, pus facit; l. I. de morb. n. 10. Vid. ibid. n. 12. & 15. De sanguine item, qui in utero quinque aut sex mensibus moratus fuerit, scribitur, quod ibi putrescens in pus vertatur; in lib. de nat. puer. n. 7. Celsus aphorismum ita red-*

didit l. 2. c. 7. p. 62: Si in ventrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur.

Intellige, quod sanguis in ventrem seu cavitatem aliquam corporis ex vulneratis vasis effusus putrescat; quod suppurare vocat Hippocrates ut videre est l. 1. de morb. n. 11. Hinc præceptum apud Boerb. aph. 236: Sanguis in cava corporis per vulnus delapsus inde ocyus educendus situ corporis, suctu per fistulam, si recens, vel dilutus primo, apertura vulneris dilatata, vel nova.

APHOR. 21.

Τοῖσι μαινόμενοις, κισσῶν, ἢ αἰμερροΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις.

Infanientibus si varices, aut hæmorrhoides accesserint, insanix solutio fit.

Apud Celsum l. 2. c. 8. p. 69. hic aphorismus ita scribitur: *Varix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt.*

Omnes maniaci a supervenientibus varicibus, aut hæmorrhoidibus liberantur, facta revulsione humoris maniam facientis ad inferiores partes. *Martian. p. 467.* Intellige varices, i. e. venas ultra consuetum dilatatas & in tumorem elevatas, in cruribus. Nam hi varices indicant impetum sanguinis a capite ad crura & pedes conversum fuisse, atque uti adscensus violentus

tus sanguinis ad caput ejus venas distendit, easque varicosas reddit; ita si iidem humores ad inferiores partes se convertunt, iidem varices in iis generant, atque tunc varicibus internis & superiorum partium succedunt externi & inferiorum partium, quod bonum est, & insaniam solvit, translata humorum copia a partibus nobilioribus ad ignobiles. *Fric. Parad. med. p. 114.* Hæmorrhoides tanquam varices quoque sunt. *Lister.* Varices, aut hæmorrhoides, prosunt etiam vacuando nihil; sed sufficit dum vel determinatio fuerit sanguinis facta mutata, & sanguinis stasis a parte nobiliori ad ignobiliorem translata. *Hecquet.* Phreniticis varices, vel hæmorrhoides fluentes prosunt. *Boerh. aph. 779.* Maniæ frustra tentatæ per omnia remedia, varix, hæmorrhoides &c. accedentes, salutaria fuerunt. *ibid. 1124.* Conf. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 4. p. 205.* Sideratis (apoplecticis) succedentes hæmorrhoides utiles. *Hippocr. Coac. sect. 3. n. 318.*

APHOR. 22.

Ὅτι ῥήγματα ἐκ τῆς νώτης εἰς τὰς ἀγκύ-
νας καταβαίνει, φλεβοπμὴ λύει.

Rupta, quæ ex dorso ad cubiti articulos descendunt, venæ sectio solvit.

Sive legas *ruptiones* ῥήγματα, sive *fluxiones* ρεύματα, sive etiam *dolores* ἀλγήματα, res eodem redit. Rruptiones hic significabunt toni

Q 4

partium

partium ruptas aut fractas resistentias, unde violatis vasorum diametris, inæqualis fit sanguinis circuitus, hinc Helmontio *inæquabile partium robur*, quod rumpi est partium æquilibrium. Quasi ergo diceret Hippocrates, quando sub rupto partium æquilibrium franguntur resistentiæ partium, quæ brachium protegebant ab humorum a dorso irrumpentium affluxu, aut ab oscillationum spasmodice undulantium eò descensu, unde stases humorum, spastici dolores, molestiæ, aut ad motum difficultates, tunc venæ sectio auxilio est; duplici autem de causa, tum quod ad oppositas partes aversum sanguinis fluentum, materiæ minus sufficiat brachii molestiis, tum quod sic detumendo vasa in se concidant, ad proprios redeant diametros, nativamque recuperent soliti toni modulationem. Sic humorum ad brachium affluxus prohibetur, suæque circulationi restituitur æqualitas. *Hecquet.* Hæc in clariorem lucem ponuntur per ea, quæ *Hippocrates l. 1. de morb. n. 16.* docet: Quibusdam cum imbecilla in carnibus ac venis convulsa facta, non suppurant, sed diuturni fiunt dolores, & ruptiones vocantur. Et quæ quidem in carne fiunt, ad hunc modum fiunt. Cum caro aut divulsa, aut ex plaga, aut aliquo modo affecta, dolorem aliquem habuerit, livida evadit, non sincero sanguine, sed tenui & aquoso, eoque pauco. Ubi vero plus solito resiccata fuerit, tum incalcescit, tum dolorem exhibet, & ad se ex venis & carnibus propinquis humiditatem trahit, ac ubi supra modum humectata fuerit, eaque humiditas a carne admodum incaluerit, per totum corpus, qualis attracta est dispergitur. Et magis sane in venas quam in carnes spargitur,

spargitur, cum hæ magis quam carnes trahant, quanquam etiam carnes trahunt. Cum vero ad copiosam corporis humiditatem pauca a carne attracta fuerit, obscura & doloris expers evadit, & pro morbosa temporis tractu sanescit. Quod si caro tum magis incaluerit, tum copiosam humiditatem traxerit, dolorem exhibet, & ad quamcunque corporis partem ab ipsa cum impetu delata fuerit ac incubuerit, dolorem gravem excitat, & quibusdam videtur ruptum transmutatum esse, quod tamen fieri non potest. Sed quæ sunt ejusmodi & alia prope ad ulcus accedunt. Humiditas autem de carne per venas prorumpit, cumque incaluerit, & crassior copiosiorque evaserit, dolorem exhibet, donec reliquo humori tenuitate & frigidityte similis extiterit. Quod autem attinet ad ea, quæ in venis fiunt, ipsa quidem vena in quantum convellitur, loco manet, cum vero convulsa fuerit (quod contentione & vi accidit) similis fit varici. Incalescit autem & ad se vaporem quendam humidum attrahit, qui ex bile & pituita provenit, cumque sanguis & humiditas de carne permixta fuerint, incrassescit sanguis, ipseque multis modis, qua parte venam convelli contingit, se ipso morbosior & longe stabilior evadit, cumque copiosior extiterit, plenitudo quolibet transfertur, ita ut quibusdam ruptum loco mi-grasse videatur. Quod si ad humerum transierit, gravitatem in manu & stuporem ac torporem inducit. Et si in venam incubuerit, aut ad humerum & dorsum tendat, confestim plerumque dolor sedatur. Ex hac Hippocratis doctrina elucet, quod duplex ipsi statuatur ruptionum genus, alterum in musculis, in ve-

nis alterum, ibi ecchymosis, hic varicosus tumor; utrumque excitatum a plaga, casu, contentione vel alio quopiam violento motu: unde spastici dolores, & in præsentē aphorismo a varicosis tumoribus ortæ in brachiis molestiæ venæ sectione solvendæ. Conf. *Gorr. de fin.* voce *πῦμα*.

Quotiescunque per causam aliquam distendentem solvitur vel membrana, vel fibra, vel caro musculosa, pars talis *rupta* dicitur. Si igitur in palæstra vehementi conatu membrorum quædam fibræ musculi vel tendinis in dorso fuerint ita ruptæ, ut dolor hujus læsionis usque ad cubitum protendatur, signum est, dolorem per consensum etiam partes remotiores afficere: Ut nunc illa doloris propagatio minuatur, qui ex ruptione fuit natus, admodum conducit sanguinem mittere. Qualis vena autem sit aperienda, non indicat auctor; sed quia ad motum majorem compescendum optimum est proximas venas aperire, ut ita eo in loco maxima fiat depletio, non inconueniens videtur, venam istius cubiti esse aperiendam, ad quem dolor descensum fecit. Si vero esset humor tenuis & acris, qui ex dorso descendit ad cubitum, uti in morbis catarrhosis, minus conducere arbitrer venæ sectionem, quum humor acris non latitet in sanguine arterioso, qui rediturus est per ejusdem brachii venam, verum potius in succo nervoso, qui humor non facile evacuari potest sanguine evacuato ex aliqua vena. *Gorter.*

APHOR. 23.

H^ν φόβος, καὶ δυσθυμία πλὺν χρόνον δια-
πλέον, μελαγχολικὸν τὸ ποιεῖτον.

Metus, & tristitia si diu perseverent,
melancholicum id ipsum.

Celsus l. 2. c. 7. p. 62. hunc aphorismum ita
exponit: *Si longa tristitia cum longo timore
& vigilia est, atræ bilis morbus subest.*

Sub metu & tristitia stringuntur vasa, ar-
ctantur diametri, segnescunt oscillationes, tar-
dantur fluida, spissescunt, stagnant, unde me-
lancholicæ diatheses. *Hecquet.* Longa tristitia,
animique angor solvit partium robur, vires
depascit, circulum sanguinis lentiores facit,
adeoque obstructions vasorum, viscerumque
infarctus gignit. Vid. *Hoffm. Idea fund. Med. cap. 7.*
& *Med. rat. T. 2. p. 167.* In moerore & tri-
stitia imprimis affici videntur ventriculi fibræ
membranaceæ tenuissimæ inter diaphragma,
ventriculum, hepar & lienem sitæ, quarum
magna vis esse potest in comprimendis nervis,
& mutandis diametris vasorum, hinc depravandis
secretionibus. Manifestior effectus de-
prehenditur in ventriculo, de cujus languore
primo conqueruntur moerentes, mox de in-
appetentia, oris amaritie, & siti circa horas
matutinas, cruditatibus acidis & nidorosis, fla-
tibus & tensionibus hypochondriorum, aepsia.
Albrecht effect. Mus. §. 200. Moerore & timo-
re perspirat levius: ponderosius vero relinqui-
tur.

tur. Hinc timentes & moerentes facile obstructions, partium duritiem, & affectus hypochondriacos patiuntur. *Sanct. Stat. Med. sect. 7. aph. 2. 3.* Sed potest etiam aphorismus noster intelligi, quod indicet, a perseverantia metus & tristitiæ jam præsentem denotari melancholiam. Equidem, ut ait *Aretæus l. 1. de caus. diut. c. 5.* inter notas melancholicorum evidentiores sunt, quod quieti aut tristes, abjecti torpentesque sint absque ratione. Adeo ut dicti magni affectus animi faciant humorem atrabilarium seu succum melancholicum, tum vero ab hoc, etiam aliunde nato, vicissim producantur, foveantur & veluti pabulum suum recipiant. Vid. *Boerh. aph. 1093 & 1094.* Moestitia & timor impediunt perspirationem crassorum excrementorum perspirabilem: & perspiratio impedita a quacunque causa moestitiam & timorem facit. *Sanct. l. c. aph. 8.* Quibus a sanguine crasso vasa magna distenduntur, minima vero in superficie inania coalescunt, cutis est strictior, illi sunt meticulosi. *Albrecht l. c. §. 209.* Qui laborant ventriculi debilitate, diarrhoeis, tensionibus hypochondriorum & obstructione hepatis & lienis, ad moestitiam, levissima, & sæpe nulla data occasione, sunt proclives, ut observatur in hypochondriacis & melancholicis. *ibid. §. 207.*

APHOR. 24.

Εντέρων ἐν διακοπῇ τῶν λεπτῶν π, οὐ ξυμ-
φύεται.

Ex tenuioribus intestinis si quod per-
fectum fuerit, minime coalescit.

Desumptus est hic aphorismus ex *Coac. sect. 3.*
n. 379. & explicatus habetur sub 6 *aph. 18.*

APHOR. 25.

Ερυσίπelas ἔσωθεν μὲν εἰσω τρέπεσθαι, ἐκ
ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas foras effusum intro verti,
minime bonum: at ab interioribus
foras, bonum.

Exstat hic aphorismus in *l. 1. de morb. n. 6.*

Erysipelas inflammatio est flavo-rubra, super-
ficiaria, in ipsa quasi cute terminata, sedem
suam habens in vasis serosis per dilatata oscula
sua admissum etiam sanguinem rubrum conti-
nentibus, nec illum per fines transmittere po-
tentibus; quæ cum bonis ægri rebus per pro-
curatam auctiorem transpirationem solvitur,
juxta notata ad 5 *aph. 23.* Uti vero retrogra-
dorum

dorum morborum quorumque pessima est ratio atque eventus; ita etiam erysipelatis ab exterioribus ad interiora conversio *minime bonum est*, ex eo, quod materia morbifica ad interiora relegata nervosas maxime partes obsideat, in quibus gravissima pathemata producit, nec tam facile ex iis rursus evelli potest. Quare oportet utique Medicum hos omnes morbos, qui facile ab exterioribus ad interiora revertuntur, cautissime tractare, & ab omnibus iis, quæ ullo modo repellendi facultate pollent, uti sunt externa constringentia, item purgantia, emetica, sanguinis missiones, ab ambitu corporis humores revocant, abstinere. Contra nihil præsentius est, quam ejusmodi in morbis corpora in perpetua leniori & æquabili transpiratione servare, & omni modo a topicis sibi cavere. *Hoffm. Med. rat. T. 2. p. 145. T. 3. p. 187. T. 4. P. 1. p. 307. P. 3. p. 523.* Hinc in *Coac. sect. 3. n. 103 & 104. erysipelas foris quidem extare utile, intro autem vergere letale. cujus quidem rei indicium est, cum rubore evanescente pectus gravatur, & ægrius spiritum trahit æger.* *Conf. l. 1. de morb. n. 13. Prænot. n. 23.*

Erysipelas ab interioribus foras verti, bonum, ut signum & causa: ac signo quidem, victricis naturæ quæ sponte sua deponit ad cutim capacem, materiam quæ sibi negotium facessabat: ut causa autem, vacuitate symptomatum intollerabilem, & restituta libertate spirandi & deglutendi: quæ duo sunt officia ad vitam tuendam necessaria. *Foras vero effusum intro verti, minime bonum, ut signo & causa.* Ac signo quidem, superstitis empyreumatis in foco unde prorupit humor, cujus etiam manet vis effera in tenui substantia, & qualitate acri, unde attractio &

& impulsus: causa autem, quoniam humoris feritas, partis ipsius quò cursum inflectit substantiam labefactat. Sed in respirationis œconomia mortifera est talis palindrome: propter excellentiam præstantiamque partium spirabilium, quarum officio, pene dixerim, ad punctum temporis vita carere non potest. Talis palindrome respirationem adimit. Quicquid autem respirationem adimit, vitam tollit. *Durret. in Coac. p. 222.* Matrona annos nata 67. erysipelate pedis per hiemem totam vexata, vere primo disparente illo tumore convaluisse existimabatur: sed supervenit lethargus, obmutuitque illa, ac septimo die placidissime exspiravit. *Act. Hafn. vol. I. obs. 14.*

Causa nimirum materialis Erysipelatis videtur causticæ, acris & putrefacientis indolis esse. vehemens enim ipsius in partes nervosas operatio, totius corporis œconomiam functionum illico graviter turbans. Longe gravior adhuc, quando expulsa materia retrocedit, quippe quæ tum haud secus ac venenum, cito deliria, inflammationem internam, asthma convulsivum & spasticas stricturas ciet sæpe letales. Ne dicam gangrænam & sphacelum, quæ erysipelas inprimis male tractatum facile excipiunt, virulentiam materiæ luculenter satis prodere ac indicare; quæ videtur ex bile variis ex causis vitiata & corrupta reddita, in duodeni flexura stagnante diutius, ibi cum succo pancreatico confermentata quasi & caustica facta, conflari, inde successive ad sanguinem & cerebri spinalisque medullæ membranas ferri, universum nervosarum & vasculosarum partium systema male afficere, febrem efficere, donec demum ad externum corporis ambitum

ambitum pellatur. Elucescit ita veritas alterius in aphorismo effati, quod *bonum* sit, si *ab interioribus foras* vertatur erysipelas; idque eo magis, quod salubritatis plane notam quandoque ferat, quum observatum sit, alios morbos, præsertim asthma convulsivum, nec non colicam convulsivam, erysipelate superveniente, fuisse feliciter sublatos. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 306. 308.*

Id quod de erysipelate hic vidimus, idem etiam de omnibus inflammationibus valere observatur in praxi medica. Exemplo anginae confirmatur doctrina hæc in *aph. 57. huj. sect.* Verum in reliquis etiam omnibus abcessibus, præcipue si in ipsis emunctoriis, aut circa eadem fuerint, idem ut plurimum observare licet. Emunctoria enim cum partes sint raræ, molles, laxæ, spongiosæ ac debiles, materia ab illis facile ad partes nobiles, quæ eis sunt proximæ, repellitur. Vid. *Hildani Cent. 3. obs. 77.* Sed nonne præsens aphorismus pugnat cum illo qui est 23. sect. 5. ubi de aquæ frigidæ usu externo, repellendi fine, dicitur, quod erysipelas quidem lædat exulceratum, juvet vero non ulceratum; ergo repellere licebit erysipelas quamdiu non fuerit ulceratum; juxta præsentem vero aphorismum minime bonum censeretur, si erysipelas intro vertatur? Conciliationem tentat Vesalius p. 1067. dicendo, in præsentem aphorismo sermonem esse de jam factæ erysipelate, in quo jam putruit materia, & propter putredinem acquisivit quodammodo naturam veneni, & ideo tunc malum esse ipsam intus propellere; in altero autem aphorismo materiam percipiendam præcipi principio fientis erysipelatis, seu primo insultu

insultu materiæ, ut tumoris generatio impediatur. Attamen neque sic omnino sublata esse videtur dicta textuum oppositio: nam identidem observatum est, quod, si nimis mature, ubi in expellendo noxio humore adhuc occupata est natura, tumores erysipelacei repulsi fuerint applicatis camphoratis, res infelicem sæpius habuerit successum; quum tamen eadem remedia conferant, ubi ad exitum prope- rat affectus, eo videl. sine, ut partibus per decubitus materiæ debilitatis pristinum reddatur robur. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 523.*

APHOR. 26.

Ὅσοις ἐν τῇ καύσει τρόμοι γίνονται, παρακίνη λύει.

Quibus in febribus ardentibus tremores contingunt, delirium solvit.

In lib. de Judicat. n. 11. legitur: Tremores in febribus delirium solvit; & in Coac. sect. 1. n. 185. ita: In febribus ardentibus tremores delirio solvuntur.

Tendinum subsultus in febribus ardentibus, malum; accedens delirium illos solvit, translata phlogosi ad cerebrum, sed extrema vitæ simul portendit. *Hecquet.* Febris ardens cum tremore abit in delirium, inde in mortem. *Boerh. aph. 741.* An per delirium ac febrim promptius extenuabuntur, & dissolventur humores nervorum fibras vellicantes, adeoque

Vol. II.

R

simul

simul ab utrisque æger evadet? Juxta hunc sensum sententiam vertit *Celsus l. 2. c. 8. p. 69*:
Cui calor & tremor est, saluti delirium est.

APHOR. 27.

Οἱ κόροι ἔμπυοι, ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται, ἢ τέμνονται, ἐκρύνονται τοῦ πυύου ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Qui pus thorace colligunt, aut hydropici sunt, si uruntur, aut secantur, aut pus, aut aqua confertim effluerit, omnino intereunt.

Nam, siue aqua inter cutem quem implevit, siue in magno abscessu multum puris coit, simul id omne effudisse, æque mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exsanguis est. *Cels. l. 2. c. 8. p. 73.* Quippe simultanea emissio humoris in magna copia alicubi hærentis, siue hydropici, siue suppurati, gangrænam sphacelumque adfectæ partis induxisse observatum est. Partes enim vicinæ, ab humore seroso (in hydropicis), vel purulento (in suppuratis), præternaturaliter collecto admodum pressæ tensæque, subitanea evacuatione vel educatione flaccidæ valde fiunt, magnamque liquidorum continuo allatorum copiam admittunt, quæ autem ob imminutam vasorum resistantiam eorumque elaterem libere avehi, vicinisque sanis tradi nequeunt, ideoque accumulata

mulata & stagnantia tandem corruptionem putrilaginosam subeunt, & sic gangrænam sphacelumque succedentem post se trahunt. Ubi tamen effusi humores in tali corporis loco hærent, ubi pro ratione factæ, vel fiæntis evacuationis partes fasciis inductis firmari iterum possunt, vel copiosæ evacuationes non adeo sunt reformidandæ. *Schulz. de abscess. §. 26.* Hinc & recentiori methodo per paracentesin abdominis in ascite educitur confertim, imo omnis aqua, observando ut abdomen a superioribus ad inferiora manibus fortiter comprimatur, dum aqua profluit, & postquam omnis effluxit, ut fasciis illud satis vehementer adstringatur. *Vid. Mead Monit. p. 145.*

APHOR. 28.

Εὐνῆχοι ἔ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt.

APHOR. 29.

Γυνὴ ἔ ποδαγριᾷ, ὡς μὴ τὰ κατεμνώια αὐτῆς ἐκλίπη.

Mulier podagra non laborat, nisi cum menstrua ipsi defecerint.

R 2

Παῖς

APHOR. 30.

Παῖς ἔπυδαγρίᾳ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra non tentatur ante Veneris usum.

Hos aphorismos Celsus l. 4. c. 23. p. 237. ita reddidit: *Quæ in podagricis chiragricisque esse consuerunt (vitia), ea raro vel castratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tentant.*

Eadem causa, quæ Eunuchos a calvitie tuetur, eadem a podagra eos præservat, Hanc assignavit Aristoteles lib. 5. de generat. anim. c. 3. *quia in fœminam mutantur.* Eadem igitur censenda est causa, cur podagra non laborant, quia nec mulier podagra laborat, nisi menstrua defecerint. Sed adhuc dubitari potest, cur mulier podagra non laboreat? Non quidem (ut multi credidere) quia in illis materia deficiat, quæ singulo mense per menstruas purgationes educitur; si enim hoc verum esset, sequeretur, mulieres non a podagra modo, sed ab aliis etiam morbis præcaveri, qui a materia dependent, quod experientiæ adversatur: præterea etiam pueri non laborant podagra, & tamen humoribus ob ingluviem abundant. Quare, cum nec pueri, nec mulieres, nec Eunuchi podagra laborent, causa indaganda est, his omnibus communis; hancque esse dicerem humorem quendam tenuem, & acrem, qui san-

sanguini commixtus ad articulos confluit, in quibus sensim accumulatus corruptionem a bile, & pituita contrahit, sanguinemque simul corrumpit. Podagræ enim generationem describens *Hippocrates lib. de affection. sect. 2. n. 32. Et est quidem (inquit) hic morbus sanguinis in venulis a bile, & pituita corrupti.* Cum igitur hic humor potissima sit causa generationis podagræ, ideo evenit, ut nullum efficacius remedium excogitari possit pro præservatione ab hoc morbo, quam vini abstinentia, & eorum omnium, quæ acrimoniam in humoribus inducere possunt; sed vini loco, simplicis aquæ potu, cibisque omni acrimonia expertibus uti, quo quidem præsidio nonnullos in totum a podagra liberatos esse novi. Prædictus ergo humor in pueris, & eunuchis non generatur, propter humiditatem temperamenti; in mulieribus vero quibusdam etiam si generari contingat, quia tamen per menstruas purgationes singulo mense educitur, podagram in illis inducere non potest, nisi menstrua deficient. Hac igitur ratione stante, perperam ex aphorismo 28. colligunt, coitum maxime ad podagricas affectiones disponere, præterquam quod experientia hanc opinionem evidenter damnat, cum videamus maximam partem eorum, qui in monasteriis degunt, a podagra vexari, cum tamen castitatem observent. Hanc igitur istius aphorismi veram rationem esse existimo, cujus veritati non statim detrahendum est, si mulier, aut eunuchus articulorum doloribus vexari conspiciatur. Nam dolor ille non erit podagra, sed arthritidis: quorum affectuum non levis est inter eos differentia. Nam, ut lib. cit. Hippocrates testatur, arthritidis juvenum peculiaris est, & tam mulieribus, quam viris commu-

nis, uti experientia demonstrat. Podagra vero potius senibus convenit. Quæ non animadvertens Galenus, in hac materia sibi parum constans, arthritidem podagræ confectariam facit; unde in commento ait, arthriticos fere omnes prius podagricos fieri, cum tamen in subsequenti commentario a rei veritate compulsus, arthritidis naturam a podagra distinctam olfecerit. *Martian. p. 467 sq.*

Hippocrates in libro cit. *de affection. n. 31. 32.* arthritidis genesin adscribit bili & pituitæ, cum agitata ad articulos decubuerint; podagram esse vult morbum sanguinis in venis a bile & pituita corrupti, a quo magis tenues venu-las corporique plurimum necessarias nervosque & ossa multa ac crebra subeunte morbus fit stabilior & ægerrime profligatur: ab arthritide ait corripri alium atque alium articulum, morbumque eum junioribus magis quam senioribus contingere; ex omnibus autem ejuscemodi circa articulos morbis, podagram existere violentiorem, & maxime diuturnum, ægerrimeque solvendum: utrique tamen morbo præscribit remedia eadem. Haud vero solis senibus esse infestam podagram, innuit textus in *lib. 2. Prædict. n. 15.* ubi de podagra hæc docemur: *Qui in senectute tophos aut callos in articulis induratos habent, aut laboriose vitam tolerant, cum alvo sicca, ii sane omnes humana arte sanari nequeunt. — Qui vero juvenis est, necdum circum articulos callos induratos habet, — is sane prudentem nactus Medicum, sanus evadet.* Neque illud prætereundum esse arbitrer, quod ipsemet *Martianus p. 215.* ubi secundum Hippocratem dolorum articularium quatuor recenset species (quæ sunt ischias seu coxendicum morbus; arthritis seu articularis morbus per excellentiam dictus;

dictus; podagra, quasi dicas pedum ægritudo; & *κένυατα* seu articulorum dolores diurni, non admodum vehementes;) quod, inquam, ad podagram referat non solummodo dolores, qui pedem infestant, sed æque podagram esse censeat dolorem, qui manum, aut cubitum, aut quemlibet alium articulum occupat, dummodo podagræ essentia ei competat; quam ut ab arthritide distinguat, multa satis subtiliter disputat. Sed vereor, ut omnium assensu hæc dicta sint: videntur enim eo pertinere, ut evincatur non esse podagram, sed arthritidem, qui observatur morbus articularis in mulieribus ante quam menstrua defecerint, in eunuchis, & in pueris, atque sic aphorismorum præsentium veritas veniat in lucem.

Hodie communiter Arthritis dicitur articulorum dolor profundus, pungens, vellicans, tensivus, distendens, sæpe cum tumore, rubore, itemque ardore & febre, ac interdum cum tophis aut nodis affligens; sedesque ejus statuuntur articulorum ligamenta, & tendines musculorum, qui motibus eorum inserviunt, cum periosteo seu membrana ossa circumvestiente. A parte affecta denominatur, & in quatuor species destinguitur, ita ut in manu vel carpo dicatur *chiragra*, in genu *gonagra*, in coxa *ischias*, in pede *podagra*. Sed habet etiam alia nomina pro parte affecta, qualia sunt v. g. *onagra* in cubito, *omagra* in scapula, *dentagra* in dentibus, &c. Causam mali proximam constituit liquidi nervosas partes alluentis acrimonia & major tenacitas, nimiaque vasculorum minimorum angustia & rigiditas. Supponit illa interdum labem hæreditariam, vel & contagium; sed frequentius perversum rerum non naturalium usum, ex quo generatur nervorum labefactatio,

& cruditatum fit accumulatio, unde pullulat indigestio viscerum non attenuantium, assimulantiumque satis assumpta in indolem requisitam in liquido nervoso. Referunturque eo ut causæ procatarcticæ: ingluvies cum vita sedentaria, otiosa & desidii; imo & exercitia vehementia; acidorum acriumque vinorum usus nimius; Venus præmature, nimis, culta; animi affectus; refrigeratio transpirationem sufflaminans; consuetarum sanguinis excretionum retentio, v. g. menstruorum, hæmorrhoidum vid. *Boerh. aph. cap. de Podagra*. Hippocratis quidem temporibus (inquit *Galenus ad 6. aph. 28.*) pauci omnino podagra laborabant, propter honestam vitæ temperantiam; nostra vero ætate aucto hucusque epularum luxu, ut nihil supra addi posse videatur, infinita est podagra laborantium multitudo; quum nonnulli nunquam sese exerceant, sed & prave concoquant, seque inebrient, & ante cibum vina fortia potent, ac immoderata Venere utantur. Et vero sæpe cum peccatum magnum est, in uno eorum, quæ diximus, deliquisse, sat est. *H. J.* Et *Mead (Monit. p. 196.)* „Podagra, ait, illorum hominum, qui plus satis genio indulserunt, plerumque morbus est; in quo natura ex onusto corpore id, quod sibi inimicum est, & noxium, in articulos protrudere nititur”. *Conf. Hotting. de Vino Disp. 3. p. 12 sq. Bacmeister. Diet. aul. c. 1. §. 5.* Aliam etiam causam accusari posse, quæ podagram producat in pueris, eunuchis, & mulieribus, verisimile facit locus in *Athen. l. 2. c. 10.* ubi *Hegesander* ex *Pythermo* suis temporibus intra viginti annorum spatium *Moros* fructum non tulisse affirmat, atque tantam podagræ pestem omnes invasisse,

ut

ut non homines solum, sed pueri, puellæ, eunuchique, & mulieres eo morbo laborarent; quæ item in caprarum greges ita gravis irrepfit, ut vix tertia earum pars non infestaretur. Annon aëris inclementia, quæ Moris inimica extitit, etiam pedum morbos producere potuit? Vid. *Mercur. Var. Lect. l. i. c. 24.*

Nunc, his præmissis, amplius aphorismi nostri singulatim excutiendi sunt.

AD APHOR. 28.

Eunuchorum alii sunt, qui Castrati dicuntur; alii Spadones; alii Thlasæ, aut etiam Thladiæ; & alii Thlibiæ appellati. *Castrati* dicuntur, quibus ante pubertatem non solum testes, sed etiam virile membrum exsectum est, ut apud Turcas fieri consuevit; vel etiam tales sunt, qui sine testibus progeniti, vel ab ipso primo ortu exsecti nil virile habent. Atque hi proprie Eunuchi appellantur. *Thlasæ* & *Thladiæ* sunt, quibus testes solummodo in prima ætate fracti fuere (dicti a *θλάειν* *contundere*); *Thlibiæ* (a *θλίβειν*, *atterere*, *elidere*), qui attritos habent testes, quemadmodum fit in juvenis, ut in opera campestria facilius ducantur. *Spadones* sunt illi, quibus meatus pudendorum, per quos vel materia seminis, vel semen emittitur, propter impedimentum aliquod, fortasse in ipsa eorundum conformatione, angusti, vel obstructi sunt, adeoque fit, vel ut semen nullum fiat, vel inefficax, & minime prolificum, vel etiam quod extra vasa ejaculari non possit, quam ob rem ex istis nonnulli sunt, qui nequeunt generare, non quod

semen fœcundum minime gignant, sed quod propter aliquod impedimentum, v. g. propter vinculum, quod ad virgam habent, semen effundere nequeant, eo quod in suis cavitatibus, aut flexuris hæreat; unde σπάδωνες & ὑποσπᾶδῆες dicuntur ἀπὸ τῆς σπάειν vel σπᾶν, h. e. convellendo, quod scilicet vinculum, quod ad virgam habent, pudendum sic convellat, ut meatus ejus contortus semen intus retineat, nec extra ferri sinat. Sed & alii licet semen emittant, infœcundum tamen illud est. Spadonibus quoque adnumerantur ex Alciato, qui cum uno tantum teste nati sunt, aut qui altero duntaxat sunt exsecti. Qui dicuntur ab Hippocrate Eunuchi non laborare podagra, illi proprie intelligendi erunt Castrati, & quidem ii, qui in ætate puerili, ante quam pubescere & semen progignere cœperint, testium resectionem passi sunt. Nam Thlasia, Thlibia, & Spadones, plane possunt podagra corripì, cum, licet semen non efficiant, bene tamen concumbere possunt. Tozzi. Fuchs. Thlasias & Spadones, Spadones potissimum, Reginis olim, & aliis mulieribus, quæ iniri volebant, non parere, in deliciis erant. Nam perpetuo fere arrigunt, neque mentula sunt emortua, quod nihil unquam emittant, sed tantum arrigant. Hinc Juvenalis 6 sat. 365 sq.

*Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortivo non est opus.*

Conf. Frisch. Gesch. P. I. p. 373 sq. ICTis evirati dicuntur vel Spadones vel Eunuchi; inter quos hanc ponunt differentiam, ut Spado dicatur

catur qui unius est testiculi vir seu monorchis, altero exciso, quique generare potest: ast Eunuchus vel castratus utroque testiculo destituitur, qui illi per vim exemptus fuit. Adeoque Spadonibus, ab evulso testiculorum altero dictis, matrimonium contrahendi libertas Romæ concessa fuit, qua Eunuchi carebant. Ad hos pertinent *θλαθίαι* & *θλαβίαι*, a *θλάω* frango dicti, quibus vel compressi & paulatim elisi, didymi sunt vel confracti aut manibus attriti, ut mulierem imprægnare porro non possint. Vid. *Hebenstr. Anthropol. for. p. 619 seq.*

Caltrandi modum duplicem Veteribus usitatum, quorum alter contusione, alter excisione perficitur, Paulus l. 6. c. 68. ita describit: „ Prior quidem in hunc modum. Pueri adhuc infantes in aquæ calidæ solium collocantur: deinde ubi (corpora) eodem solio fuerint relaxata, digitis testiculi premuntur, usque dum aboleantur & evanescant, & dissoluti non amplius ad tactum occurrant. Excisione hac ratione perficitur. Resupinatur in sedili qui eunuchus fieri debet, & scrotum cum testiculis, sinistræ manus digitis premitur: quo facto duas lineas rectas (ita ut ad singulos testes una fiat) scalpello incidit: ubi exilierint testiculi (a darto separati) exsecabuntur, ita ut tenuissimum solum naturale vasorum commercium relinquitur: atque hic modus eo qui per contusionem fit magis probatur. Nam qui contusionem testiculorum sunt experti, nonnunquam Venerem appetunt, parte aliqua ut verisimile est testiculorum inter contundendum delitescente ”.

Cur Eunuchi non calvescant, Hippocrates lib.

lib. de nat. puer. n. 18. 19. causam hanc adfert: quod neque vehementius moveantur, neque phlegma in coitu incalescens, pilorum radices exurat: nam qui calvescunt, ii sane phlegmate redundant, quod per coitum in eorum capite agitaturn & incalescens, in summam cuticulam illapsum, pilorum radices exurit, ita ut pili effluant. Calvities a siccitate cerebri fit; nec potest adeo exsiccari cerebrum sine Venere, ut calvitiei causa sit: at Eunuchi Venere expertes: Ergo. Quod vero a siccitate cerebri sit calvities, docuit Hippocrates 6 Epidem. sect. 3. in princ. Cerebri consumptio, unde & calvitium. Consumpto enim cerebro, ut in senectute, abscedit ab osse & cute, decidunt capilli. hoc ergo cum ob humidum abundans neque mulieribus, neque pueris, nec eunuchis accidat, merito nulli horum calvities contingit. Cardan. Juxta Aristotelem deficiunt ac defluunt per ætatem maxime primique pili capitis, non tamen omnes, sed tantum priores: quam lævitatem appellamus: non tamen prius, quam coeptus coitus Venereus sit, id accidit, scilicet iis qui sua natura eo sunt propensiores; cum enim cerebrum frigidissimum omnium corporis partium sit, tum rei venereæ usus refrigerat: caloris nempe sinceri, naturalisque secretio est: itaque cerebrum sentit merito prius; enim quæ imbecilla, vitiosaque sunt, causa parva, exiguoque momento immutantur: Calvitii mulieres esse immunes, & pueros, & spadones, apertum est: pili post geniti, iis, qui ante pubertatem castrati sunt, non exeunt; & post pubertatem excisis, soli decidunt, præterquam pubis. Vid. Aristot. Hist. Anim. l. 3. c. 11. de generat. anim. l. 5. c. 3. Id dici posse existimem, calvitiam oriri a labascente virtute humorum

inorum per vasa sua motorum, nec sufficiente ad peragendas consuetas excretiones, & ab obstructis cutis poris. Quare senibus, & in magnis morbis pili defluunt: in cicatricibus non proveniunt, quod ibi locorum omnes meatus obcæcantur, uti ait *Aristoteles* 9. *Probl.* 13. Quum scæminæ humidiores sint ac frigidiores viris, ideo non solum minus capillatæ, sed etiam minus pilosæ sunt. Quicquid novo pilorum proventui ansam dat, id eo redit, ut pori relaxentur ac simul fibris & tubulis pilorum robur quoddam ad expulsionem necessarium suppeditetur, & denique sufficiens regeneretur succus, cujus motus versus caput est determinandus. Hinc ætas juvenilis gaudet pilorum proventu; & viri pilosiores censentur robustiores. Contra, quicquid debilitat vires vitæ, obliterat poros cutis, calvitium inducere potest.

Constat jam, rationi non repugnare, Eunuchos posse laborare podagra, posse & calvos fieri, etiam extra Veneris usum; præter hanc enim, plures alias causas existere, ex quibus generetur causa proxima podagræ, vidimus in antecedentibus. Quid, si ex parentibus podagricis sati & nati fuerint? Nonne in ultima senectute patientur podagram, a defectu virium & rigiditate texturæ fibrosæ in vasis ultimis, ab imminuta humorum ventilatione per transpirationem, maxime si non rectam servarint victus rationem tam in quantitate, quam in qualitate? Calvitium etiam experiri poterunt, a quacunque causa, quæ apta nata est sistere motus excretorios per cutim. Ex hæreditate certe paterna possunt obtinuisse calvitium. Quid vero impedit, quo minus calvescant ob senectutem, quemadmodum mulieres? Ergo
haud

haud simpliciter verus dicendus est aphorismus noster? Enimvero probant hoc exempla Eunuchorum & podagricorum & calvorum. Vid. *Laur. Exerc. p. 147 seq.*

Medicus Veronenſis, Bernardinus Plumatius, qui obiit an. 1506. Hippocratem ita excuſavit: quod illius tempeſtate, non ſuâ, homines temperatiſſime vivebant, atque ita exſecti podagram evitabant. Sobrietatem itaque commendans, inculcavit, hanc unam morborum omnium medicinam eſſe, nec arte alia Priſcos uſos cum Romæ Medici deerant, quam hâc ipſâ in proverbio ſemel repetito quater contentâ, nimirum: ſemel in die cibum ſumere; ſemel hebdomade cum uxore Venere uti; ſemel in menſe vomere; ſemel in anno ſanguinem mittere. Vid. *Papadop. T. 2. p. 284. Freher p. 1217. Conf. Barthol. Herm. de Moor Diff. in aphoriſmum Hippocraticum 28. ſect. 6. Lugd. Bat. 1736. 4º.*

AD APHOR. 29.

Hippocratis obſervatio eſt l. 5. *Epidem. n. 33.* & l. 7. *n. 49.* Polemarchi uxori articularibus doloribus vexatæ, vehementem quendam coxendicis dolorem contigiſſe, cujus cauſa fuere minime profluenteſ menſes. Iterum (*ibid. l. 6. ſect. 8. n. 100.*) ait, Phaëthufæ Pythei conjugi diu menſes defeciſſe, ex quo poſtea dolores & rubores ad articulos exorti ſint. In l. 1. *de morb. mul. n. 13.* docet, quod a retentis menſibus ſubinde corpus dolor occupet, præcipueque lumbos & ſpinam, & inguina, manuumque & pedum articulos. Atque ex hiſce locis fortaliſſe formatus eſt præſens apho-

aporismus; qui verus fuisse videtur Hippocratis ævo & in Græcia, quod mulieres Græcæ summæ castitatis & temperantiæ exempla fuerunt. At apud nos hic aphorismus minus verus est, cum innumeræ instantiæ occurrunt podagricarum mulierum, etiam quibus menstrua bene respondent. Non mutata (inquit *Seneca epist.* 95.) foeminarum natura, sed vita est. nam cum virorum licentiam æquaverint, corporum quoque vitia æquaverunt. — Quid ergo mirandum est, maximum Medicorum, ac Naturæ peritissimum, in mendacio prehendi, cum tot foeminæ podagricæ calvæque sint? Beneficium sexus sui vitiis perdiderunt, & quia foeminam exuerunt, damnatæ sunt morbis virilibus. *H. J.* Illud tamen concedendum est, illas multo rarius affici hoc morbo, quam viri, ob menstruorum excretionem, per quæ liberantur a redundantia humorum, unde stagnationes, decubitus, obstructions fierent. Deinde etiam, ex consuetudine vitæque ratione minus replente, causis hujus morbi procatarcticis seu antecedentibus minus obnoxiae sunt. Notante Aretæo *de caus. diut.* l. 2. c. 12. „ Viri facilius
 „ in hunc morbum incidunt, & ex mulieri-
 „ bus agiliores. Mulieres autem licet rarius
 „ quam viri, difficilius tamen hoc vitio
 „ laborant. Quod enim neque usitatum,
 „ neque familiare est, id si aliqua urgen-
 „ te causa potentius evaserit, violentum
 „ cum sit, majorem calamitatem infert”. Menstruorum defectus in textu non simpliciter intelligendus tantummodo est de omnimoda illorum suppressione, sed de quacunque etiam eorundem evacuatione depravata, diminuta, retardata, anticipata, aliave, ut propterea
 tune

tunc fœminas liceat existimare a podagricis doloribus immunes, cum non solum menstruæ expurgationes debito tempore, debitaque quantitate scatuerint, sed etiam ejus conditionis & qualitatis, ut in omnibus respondeant earundem constitutioni, ætati, habitudini, victui, exercitiis, aliisque, quoniam secus, corpore non debite repurgato, præsto est causa materialis arthritidis, ab humoribus evacuari solitis, nunc intus detentis, in artus decumbentibus. Quare *Galenus lib. de Venæ sect. advers. Erasistratum*, „ Si mulier (ait) „ per excretionem menstruam probe expurgetur, nec podagricis, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, „ nec aliis denique ex plenitudine affectibus infestabitur “. Unde patet ratio magni emolumenti, quod confert ad prophylaxin morbi, per evacuationes instituta humorum immunitio. At quæ vetulæ amplius non experiuntur menstruas evacuationes, retento in vasis qui antea redundans excerni solebat humor, ab arthriticis affectibus vexantur, eo maxime, quod, ætatis causa, perspirationem Sanctorianam habeant quam olim impeditiorem, & cæterum copia victus utantur solita. Interdum etiam bene menstruatæ contingit arthritis a parentibus arthriticis, ex vicio hæreditario. vid. *Lister. ad hunc aph. & in Exerc. medic. p. 106. Tozzi.*

Exempla fœminarum, tum ob dispositionem hæreditariam, tum ob intemperantiam & luxum a podagra infestatarum videri possunt apud *Laur. Exerc. p. 170 sq.* Nimirum laborant fœminæ podagra, etiam ante quam menses deficiunt, quando earum vita ad luxum & libidinem convertitur, quia ita natura mirum debilitatur atque impuritates sanguini & lymphæ nimium in-

ingenerantur. *Hoffm. de morb. incongr. §. 11.* Equidem constat jam, obnoxias esse mulieres podagricis doloribus citra menstruorum vitium, suppressam tamen vel vitiatam illorum excretionem causam existere materiale arthriticorum affectuum, quemadmodum contra iisdem bene procedentibus avertitur humorum ad artus decubitus. An licet hinc arguere, quod defectum menstruorum semper sequantur arthritica mala? Cave id asseras, quum repugnet quotidiana experientia. Observatum namque est, præter artuum dolores, esse plura alia mala, quæ suppressam illam aut diminutam evacuationem excipere solent; v. g. sunt cardiacæ præcordiorum oppressiones, faucium strangulationes, tensivæ hypochondriorum inflationes, phlogoses, universi corporis languores; (vid. *Hoffm. morb. ex hep. vit. §. 20.*) Apoplexia, apud *Boerb. aph. 1017.* Catalepsis, *ibid. 1040.* Paralysis, *ibid. 1060.* Epilepsia, *ibid. 1075.* Hæmoptoë, *ibid. 1198.* Scirrhus, *ibid. 485. 495.* & alia. vid. *Laur. l. c. p. 180 sq.* Præterea vero experientia attestatur, in emaciatis quandoque menstrua in totum suppressi, illas tamen secunda frui valetudine: quemadmodum iis quoque evenire consuevit, quibus aliqua continua evacuatio sanguinem coacervari prohibet, quod aliquibus fonticulorum gestatione contingit; Hippocratesque in filia Præfecti annonæ annotavit 4 *Epidem. n. 14.* quæ per duos annos non est purgata, eo quod hæmorrhoides continuo fluentes habebat. Quid? quod reperiantur etiam mulieres, quæ absque ullo sanitatis, aut fœcunditatis incommodo nunquam purgatæ sunt, aliæ per plures annos sine menstruorum periodo degerunt; & nonnullæ vir-

gines a natura sine mensibus sunt. Vid. *Martian*
p. 295. *Laur. l. c. p. 178.*

AD APHOR. 30.

Videtur hic aphorismus desumptus ex *Coac. sect. 3. n. 395.* ubi inter alios morbos, qui non fiunt ante pubertatem, recensetur etiam podagra.

Ratio procul dubio hæc est, quod habeant pueri, quam ætate provectiores, vasa magis laxa, facileque dilatabilia, & minus obnoxia obstructionibus; & si quid redundat humoris a repletionibus, id in corporis augmentum impenditur. Post Veneris usum vero, seu potius abusum, labefactati nervi, stomachus non bene concoquens, unde accumulatio cruditatum, causæ ad morbum prædisponentes censendæ sunt. Quod si autem puer ante usum Veneris prolabatur in talem affectum, merito dicitur incongruus, & indicat magnam acredinem humorum & imbecillitatem nervearum partium, quæ vel a parentibus vel ab ingenti vitio oberrata commissa ipsi fuit ingenerata. *Hoffm. de morb. incongr. §. 2.* Patet hinc, quod aphorismus præsens non sit absolute verus: idque confirmant exempla puerorum ante Veneris usum podagra laborantium, quæ videri possunt apud *Laur. Exerc. p. 138 sq.* & in *Eph. N. C. D. I. a. 8. obs. 12.* Enimvero ut jam pridem fœminæ privilegio adversus arthritidem Hippocratico exciderunt, sic pariter infantes. Prioris generis hominum, si non utriusque, luxuries bonum illum senem Coum fecit falsiloquum, per se nihil mentitum. Imo fit, ut infantes,

fantēs, etiā vix semestres, arthritide corripiantur; cujus cruciatibus vexati non solum ita tabescunt, vix ut ossibus hæreat cutis; sed sæpe quoque morti fiunt præda: tunc præsertim, ubi non tam metastasi quadam, quam quodam quasi hæreditatis jure in talem inciderint labem. Prodit enim velut a fato quodam arthritidis nonnunquam, ex nativis nempe & inevitabilibus principiis, dum vel ex primæva articulorum molliore, ac laxiore structura, materiam morbi facile excipiente, vel ex ipso parentum semine oritur. Cujus quidem seminis in isthoc propagando morbo vis tam est nonnunquam mirabilis, ut illa diu durare possit sæpius, antequam erumpat in artus. Plusque quam uno compertum est exemplo, filium, ab arthritico susceptum parente, hæredem mali non esse factum: contra in nepotibus hunc avi demum morbum provenisse. *Heucher p. 2 sq.*

APHOR. 31.

Ὅτινας ἐφθαλμῶν ἀκρητοποίη, ἢ λατρὸν,
ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομία, ἢ φαρμακείη
λύει.

Oculorum dolores meri potio, aut
balneum, aut fomentum, aut ve-
næ sectio, aut medicamentum purgans
exhibitum solvit.

Remedia ad oculos hic proposita non omnia
omnibus prosunt; sed eligenda diversa,
pro diversa medendi indicatione: *meri potus*,
ubi intendi debet languens vasorum systaltica
vis, promovendaque perspiratio: *balneum &
fomentum*, ubi crispaturæ & spasmi fibrarum re-
laxari debent: *venæ sectio* ad sanguinis minuen-
dam vim atque copiam: *purgatio*, quando lym-
pha superabundans evacuanda est. Animad-
versio, in hunc aphorismum, Celsi l. 6 c. 6.
p. 348. est hæc: *Curari oculos sanguinis detracti-
one, medicamento, balneo, fotu, vino, vetustissimus
Auctor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum
tempora & causas parum explicuit: in quibus Medici-
næ summa est. Neque minus in abstinencia & alvi
ductione sæpe auxilii est.* Quo in loco Celsus non
necesse habuisset monere de alvi ductione, si
vocem φαρμακείην sumsisset pro medicina purgan-
te, ceu nostri Interpretes in præsentī textu.
Conf. 7 aph. 46. Constantinus jubet dari vi-
num in ophthalmia pituitosa: tundi venam in
san-

sanguinea: & in biliosa balneo uti: atque in melancholia, cacochymiaque, purgatione: licet in aliis opus etiam cathartico sit. *Taranta* p. 140.

APHOR. 32.

Τραυλοὶ ὑπὸ διάρροιας μάλιστα ἀλίσκονται μακρῆς.

Balbi longo alvi profluvio maxime corripuntur.

Balbi hic intelliguntur lingua titubantes, qui cunctanter verba proferunt, & laborant nimia humiditate, pituitæ confluxu in ore, propter laxitatem glandularum; quæ si in intestina ruat, diarrhœam faciet longam. *Lister.* Nam quoties e capite seri prolapsus excipitur a ventriculo, inde profluvium alvi cietur. *Duret. in Coac. p. 113.* Inde intelligitur, cur *Hippocrates lib. de Veratr. us.* in iis, quos præcipue in medicamentorum purgantium potionibus vitare oportet, reponat balbos.

APHOR. 33.

Οἱ ὀξύρεγμοῖδες ἔ πάνυ ἔ πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum eructant, non admodum pleuritici fiunt.

Qui acidis ructibus obnoxii sunt, in iis arguitur laxitas fibrarum, propter quam in primis viis ingestorum coctio non bene perficitur: tales vero, propter vasa debilia, sanguinem tenuem nec facilem inflammari, minus proclives sunt in morbos inflammatorios, cujusmodi est pleuritis. Hinc Cardanus p. 665. *Ructus acidus*, ait, *eorum est qui sunt in defectu: lateralis autem morbus eorum, qui sunt in excessu coctionis.* Pueri & foeminae raro pleuritide afficiuntur; eructant vero saepe acidum, & sanguinem habent dissolutum, tenuem, adeoque remotum ab inflammatione. Conf. H. B. Kaeck's *Dissertatio sistens aphorismum Hippocratis 33. sect. 6.* Lugd. Bat. 1738. 4°.

APHOR.

APHOR. 34.

Οἰκόςαι Φαλακροί, τυχόντες κιστοὶ μεγάλοι ἔ
 γίνονται· οἰκόςαι δὲ ἀν Φαλακροῖσιν ἔξαι
 κιστοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν ἔξαι γίνονται δασεές.

Qui calvi sunt, iis varices magni non
 fiunt: at quibus calvis existentibus
 varices succedunt, iis rursus ca-
 pillitium gignitur.

Unde, quod calvis varices magni non fiunt?
 An calvities signat, quod humores pravi,
 qui creare varices debent, impendantur pro-
 creando, fovendo, calvitio? Hoc quidem
 suadere videtur altera aphorismi pars, quæ,
 exponente *Hollerio*, observatio est, quod qui-
 busdam calvis seu capillorum defluvio laboran-
 tibus, quum orti essent varices, repullulave-
 rint pili; scilicet si orta fuerit calvities ab hu-
 morum vitio, & ii conversi fuerint ad crura
 atque tibias, ut fiant magni varices, poterit
 pilus renasci. Oportet utique ut magni sint
 varices, quoniam juxta textum *l. 2. Epidem.*
sect. 5. n. 40. qui in calvis apparent, nisi magni
 fuerint, furorem in iis portendunt. Quid au-
 tem opus erat dicere, quibus calvis existentibus
 varices succedunt, iis rursus capillitium gignitur, si
 calvis varices magni non fiunt, qui tamen requi-
 runtur, si solvere debent capillitium, quia alias
 furorem portendunt? *Cardanus p. 667.* apho-
 rismum sua luce radiare existimat, si legatur
 S 4 cum

cum addita particula ἢ *vel*, in hunc modum:
Quicumque calvi sunt, his magni varices non fiunt:
vel, si calvis magni varices fiunt, capilli renascun-
tur.

APHOR. 35.

Τ αῖσιν ὑδρωπικαῖς βῆξ ἐπιγενομένη, κακόν.

Hydropicis tussis accedens, malum.

In lib. 2. *Prædict. n. 11.* in eo qui aqua inter cutem detentus, *neque tussim neque sitim adesse convenit.* Apud Celsum l. 2. c. 8. p. 72: *In aqua inter cutem tussis spem tollit.*

Hydropicum tussire duplici modo contingit, vel a principio, idque proprium est hydropis pulmonum; vel hydrope jam confirmato ad ventrem inferiorem spectante, quæ tussis ea ratione excitatur, quia, cum venter ad summum aqua repletus est, per compressionem illius exiguum per septum transversum exudando ad pulmones pervenit, unde ægrum tussire necesse est, quod symptoma casum desperatum facit. Cæterum etsi verum est semper dicere, tussim supervenientem hydropicis, malam esse, non tamen verum est semper asserere: hydropicos tussire, malum est; eo quod ex pulmone hydropici semper tussunt, non tamen moriuntur omnes. Quare Hippocrates l. 2. *Epidem. sect. 5. n. 28.* summa cum ratione addit *cum crurum tumoribus*; quod confirmati hydropis indicium est. Nam etsi in hydrope pulmonis statim in principio,

principio, dum etiam vitæ spes adest, pedes tumeant; cum tamen tumor ad crura pervenit, casus omnino desperatus redditur, unde universaliter semper vera est hæc sententia: Hydropicus si tumorem in cruribus habens tussiat, malum. *Martian. p. 316.* Tussis quando asciti supervenit, nihil boni portendit, quod Hippocrates recte notavit. Non tamen de tussi ista leviori, quæ etiam inter initia plerumque adparet, hoc intellectum volumus. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 4. p. 443.*

Tussis arguit humorem acrem irritantem laryngem. Scimus ergo ex tussi superveniente, humorem hydropis jam aliquam suscepisse acrimoniam, qua vix pejus in hydrope expectari potest: adest enim humoris abundantia in corpore debilitato, qui nunc suscepit acrimoniam; hæc autem acrimonia, a spontanea corruptione nata, a debili hac actione emendari non potuit, unde hujus acrimoniæ majorem progressum expectamus. Tussis insuper validissime concutit corpus ita liquore repletum, cujus vasa macerata vix ferunt aliquem impetum: periculum igitur est, ne conquassatione hac aliquod vas rumpatur, & ita latex, hucusque vasculis coercitus, in corporis cava effundatur, & ita augeat morbi periculum. Neque pulmo est organum excretorium, quo eliminari possit illa aqua hydropica: nam tussunt sine memorabili exscreatione, atque edunt ægri frustranea conamina, quibus magis debilitantur. Denique signum est, pulmones ab eo latice obrui, unde intercipitur istius organi actio, quod præparare debebat humores, & libera in respiratione agitari, nunc vero multitudine laticis acrioris obsessi pulmones, defectu præpara-

tionis, majorem generant laticis copiam, & tandem totius pulmonis oppressio & corrosio est expectanda. Propterea meretur tussis superveniens maxime damnari, inprimis cum præcipuam curandi indicationem intercipiat: tussis enim laxantia & mucilaginosæ exigeret ad leniendum, quæ hydropicis sunt vetita. *Gorser.*

APHOR. 36.

Δυσχρίων φλεβοπμία λύει τήναιεν δὲ πᾶς
εἶσω.

Urinæ difficultatem venæ sectio solvit: secandæ autem sunt interiores.

Omnis sanguinis missio remedio est spasticis solidorum contractionibus tollendis, & inflammatoriæ diathesi. Ergo, ubi retentio urinæ ei debetur causæ, constrictioni nempe fibrosæ compagis in collo vesicæ, venæ sectio juvabit. Internæ autem venæ secari jubentur, h. e. quæ penitus cum vesica respondent, cujusmodi est saphæna in malleolo. *Hecquet.* Quid per internas venas intelligendum sit, declaratur *lib. de ossium nat. n. 12. & de nat. hom. §. 20.* quibus in locis venarum distributionem describens Hippocrates, secundum par a capite juxta aures per cervicem, jugulares appellatæ, quæ parte interiore secundum spinam, ad lumbos utraque ex parte in testes & femora tendunt, & poplites interiores, deinde per tibias ad malleolos & pedes interiore ex parte; subjungit:

jungit : *Ad lumborum igitur & testium dolores ex poplitibus & malleolis interioribus venæ sectiones facere oportet.* Quapropter non possum satis mirari Galenum, & plerosque expositorum, qui in tanta claritate caligantes, auctoritatem aphorismo partim detrahunt, partim, ut ejus veritatem tueantur, novas, & improprias vocum significationes sibi ipsis fingunt, cum Hippocrates aperte loquatur, & doctrinam proponat rationabilem, propriisque principiis omnino convenientem. Nec audiendus est idem Galenus, dum contra præceptoris mentem, experientiamque ipsam asserit, nihil referre, an interior vena, an exterior secetur in cruribus, quia omnes ab eadem vena ortum ducunt: hoc enim prætextu, venarum nullus habendus esset in phlebotomia delectus, quando omnes ab eadem vena magna ortum ducunt. Adnotari hic meretur summum Hippocratis artificium, qui cognoscens venas a capite descendentes, dum jugulares venas ingrediuntur, & inde inferius procedentes in novas propagines disperguntur, nihil habere ad invicem, nisi ramificatio ab eadem venæ parte procedat, ideo in constituendis quatuor paribus venarum præpostero ordine procedens a capite in partes inferiores, quæ inferne ascenderant in caput, singulas ramificationes in proprium par disperfit, prout ab eadem venæ parte exortum habent, quæ singula venarum paria ea ratione consortium habent ad invicem, quia iis fibris constant, quibus mediantibus omnia naturæ opera perficiuntur; ex hacque venarum distributione colligit, quam rationabiles sint morborum curationes per sectionem venarum, quæ juxta allatam venarum distributionem fiunt,

de

de quibus alioqui probabilis ratio afferri non potest. Ex earundem venarum participatione evenit, ut exterior vena cubiti promptius evacuet a capite, quam interior: quia venæ ascendentes in caput ab eadem parte venæ axillaris exoriuntur, a qua vena exterior cubiti, & ex consequenti ex iisdem fibris omnino constat. *Martian. p. 408 & 21.* Quod si ex nimia sanguinis copia, vegetæ naturæ senibus præsertim, qui vitam diu sine sufficienti corporis motu egerunt, hic morbus vel ingruit vel saltem verendus est; omnino maxima præsidii & auxilii spes, in tempestiva & sufficienti sanguinis missione, erit reponenda. Idque eo magis, quando ex subsistente mensium vel hæmorrhoidum fluxu, aut omissa & diutius assueta venæ sectione vel scarificatione, mali causa suborta creditur. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 407.* Si dysuria fit ab infarctu renum a sanguine, item in inflammatione vesicæ, primum incidenda est vena brachii, deinde etiam statim subiungenda saphæna in malleolo, aut poplite. *Hoffm. ibid. T. 3. p. 612.*

Stranguria, Dysuria, & Ischuria in causis tam parum differunt, ut non mereantur distinctis titulis describi; nam quæ causa urinæ difficultatem inferre potest, si major fiat, integram suppressionem producere potest; si autem simul guttatim exit urina, Stranguria vocatur. Propterea in his speciebus omnibus videndum erit, num vena sit secanda. Multi dubitant, num hic sit genuinus Hippocratis aphorismus, quia putant, venæ sectionem nunquam conducere posse, quia frequens fit dysuria senibus (3 *aph.* 31.) catarrhosis, calculosis, quibus non conducit venam secare. His auctoribus
omnino

omnino est concedendum, venæ sectionem non conducere; sed observavit etiam noster Auctor ex intestino recto vel utero inflammato (5 aph. 58.) stranguriam seu dysuriam generari. in itis utique casibus quam maxime conduceret mittere sanguinem. Atque post eum etiam Riverius, Sydenham & nos observavimus, frustra tentatis omnibus auxiliis, urinæ suppressionem & difficultatem curatam fuisse sanguinis missione. Ut nunc sciat junior Medicus, quali in specie dysuriæ mittendus sit sanguis, debet signa inflammationis applicare ad vaginam, intestinum rectum, vel & urethram: ea signa satis definient, sanguinem esse mittendum. Quod autem suadeat, internas venas esse secandas, hoc facile condonari potest, quia tunc temporis ex ignorata circulatione, pluris quam par erat fecerunt delectum venarum, quæ aperiendæ erant. Si autem dixisset, *venæ inferiores*, scilicet in pedibus, *sunt aperiendæ*, non ita recederet a communi observatione, neque oppugnaret circulationi inventæ, ex cujus doctrina patet, venas proximas esse aperiendas, quales sunt venæ in pedibus ab iliatis provenientes. *Gorter.*

APHOR. 37.

Τὸ πρὸ πυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῇ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina detento si tumor in collo oriatur, bonum: foras enim morbus vertitur.

Defumtus videtur aphorismus ex *Prognost.* n. 23. ubi hæc leguntur: *Angina gravissima quidem est & celerrime interimit, quæ neque in faucibus, neque in cervice quicquam conspicuum facit, plurimum vero dolorem exhibet, & difficultatem spirandi, quæ erecta cervice obitur, inducit. — At securius est tumorem & ruborem ad externa converti.*

Quando enim suffocatio strangulatoria remittit, tumor, dolor & rubor magis extrorsum vergit sensimque evanescit, felicem solutionem nunciant. Sin secus, in apostema aut mortem fit transitus. Si in apostema, ac pus in bronchia & pulmones effunditur, anceps admodum eventus. Si in mortem, nunciant hanc spuma ante os, lingua valde tumida, purpureo-nigra, extremorum rigor, summa præcordiorum angustia atque anxietas, cum pullu duro, convulsivo & intermittente. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 395.* Si angina cum coincidentia occupet (in qua nullus tumor), ab interioribus
ex-

extrorsum omnia evocanda sunt, & humores, & caliditas, & omnis caro, ut totum foras extumeat. *Aret. Curat. Acut. l. 1. c. 7.* Etenim ii præ cæteris maxime servantur, quorum col- lum in tumores attollitur, aut exanthemata in eo oboriuntur. *Actuar. Meth. med. l. 2. c. 10.*

In textu habetur *κινάγχη* seu ea anginæ species, quæ tunc dicitur præsens, si causa hæreat in interioribus laryngis, sine signis externis, difficilem & suffocatam respirationem inducens. Periculosissimus est morbus; nam si augeatur tumor in membrana interna laryngis, suffocatur homo; si abeat in suppurationem, generatur pulmo purulentus. In hoc morbo observavit auctor, si externe in collo tumor oboritur, bonum esse. Hæc autem observatio non est constans: potest enim tumor membranæ internæ laryngis latius dispergi etiã ad exteriores partes, sine diminutione partis interioris; quando designatur morbi augmentum. Sed si interiores partes deponunt ad exteriora colli materiem morbi, valde bonum est, quum partes exteriores tumentes non inferant mortis periculum, satis enim magnum conceditur spatium tumori. Constat ergo, duo adesse debere requisita, ut talis apparens in collo tumor sit bonus. Primo, ut sit talis morbi materia, quæ metastasin facere potest, uti materia catarrhosa, & erysipelatoſa; nam inflammatio & œdema harum partium non tam facile locum mutat, sed potius, si partes exteriores simul tumere incipiunt, designant morbi augmentum. Alterum, ut sit perfecta metastasis, quam conjicimus, si unã cum intumescencia externa liberior fieri incipiat respiratio: nam nisi respiratio simul fiat liberior, signum est, im-
per-

perfectam fieri translationem, quæ semper mala est. Neque bonum erit signum, si novus accedat tumor, manente priore. *Gorter.*

APHOR. 38.

Οἱ κόποισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλιον. Θεραπεύομενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπεύομενοι δὲ πλείω χρόνον διαπλῆσι.

Quibus canceri occulti oriuntur, eos non curare præstat: curati namque cito pereunt; non curati vero diutius perdurant.

Quid per *occultos cancrs* intelligat Hippocrates, ipse lib. 2. *Prædict.* n. 18. nobis manifestavit. Enumerans enim quosdam morbos singulis ætatibus familiares dicit: *Viris autem id genus tubercula non admodum fiunt, verum favi formidabiles & canceri occulti, demersi*, quasi unum, & idem sit occultum esse, & intimius in carne submersum; quam quidem significationem clarius confirmat paulo infra, dum inquit, *at canceri latentes, quique summa corporis infestant, fiunt*, duas cancrorum differentias proponens: cum alii sint, qui ad corporis superficiem extimam magis vergunt, & hos ἀκροπαῖθες, h. e. *elevatos* vocat, alii intimius latitant, quos ὑποβρυχίως, id est, *submersos*, & κρυπτός i. e. *occultos*

occultos vocat. Quare vanum est, vocis etymologiam respicientes credere, per occultos cancos Hippocratem intelligere eos, qui interna viscera occupantes, nec oculis, nec tactui subjiciuntur. Nam in partibus exterioribus fieri cancos occultos ipsemet testatur *lib. 2. de morb. mul. n. 23.* de quorum generatione ita ad verbum loquitur: *Et in mammis tubercula fiunt dura, partim majora, partim minora; hæc autem minime suppurant, sed semper duriora fiunt, ex his deinde occulti cancri pullulant.* Quare, cum marmæ sint partes exteriores, & in iis cancri occulti nascantur, argumentum est evidentissimum occultos non dici illos, qui intimas corporis partes occupant. Dum vero cancrorum occultorum curationem prohibet, intelligendus est de propria & vera cancrorum curatione, quæ & igne, & amputatione fieri consuevit. Nam *lib. 7. Epidem. n. 53.* ipsemet cancrum in faucibus curasse profitetur per inustionem. Cur vero cancos submersos, & ad superficiem parum elevatos curare non expediat, ratio est, quia, cum ejus curatio in amputatione consistat, hæc in submersis fieri non potest, & ideo satius est eos non attingere, quam aut igne, aut ferro exacerbare. Verum, si præfata curatione eos attingere non licet, licebitne aliis curationum modis ipsos tractare? Certe, quando casus est desperatus, melius est, eos derelinquere, ne impossibilitas curationis arti imputetur; & ideo loco citato de curatione ne verbum quidem fecit. Quod si provinciam dimittere omnino non liceat, chirurgica curatione dimissa, pharmacia curationem tentare poterit, qua si æger sanari non possit, vitam tamen minus molestant protrahere possit.

fit. Nam & ipse Hippocrates *lib. 2. de morb. mul. n. 48.* cancrosum uteri affectum pharmacis mulcere tentavit. *Martian. p. 469.* De infauſta occulti cancri per amputationem curatione videri poſſunt *Eph. N. C. D. 1. a. 8. obſ. 21. & D. 3. a. 3. obſ. 163.*

Cancer, Celſo *l. 5. c. 28. n. 2. Carcinoma* dictus (cui *cancer* audit morbus quem Græci gangrænam, ſeu ſphacelum appellarunt) in quacunque fere corporis parte oritur, & eſt nihil aliud, quam ſcirrhus malignus factus, ſuperficie aſpera, ſcabra, ad cujus margines vaſa vicina inflammari incipiunt, & varicoſa interdum ſunt. Nomen habet a figura, quam, ad ἀκμήν *progreſſus*, adumbrat; exulceratus enim habet cavitatem rotundam, & in ambitu vaſa ſanguifera turgida: *occultus* vocatur, quamdiu ſuis continetur pellibus, quibus ulcere ruptis *manifestus* vel *ulcerofus* ſeu apertus dicitur. *Boerb. aph. 994.* Ita vero oriri & ſuccreſcere ſolet cancer: Primo nodulus ſentitur duriuſculus, ſatis exiguus, vix piſi, aut avellanæ nucis magnitudinem ſuperans, qui ob ſpaſticam fibrarum adjacentium nervearum ſtriſturam ſubinde puncturas, ardentes & lancinantes dolores, per intervalla recrudeſcentes, inferre ſolet, ſatisque diu in hoc ſtatu perſiſtere poteſt; donec majori humoris viſcidi & impuri acceſſu, factaque ibi collectione, canaliculi obſtruuntur, & demum nimium inſarcti rumpuntur. Unde tumor non ſolum in ingentem ſæpius molem attollitur, ſed & ſanguine in vaſis coagulato per cutim transparente, colorem prorſus lividum & plumbeum induit, vaſaque circumjacentia in varicoſam turgelcentiam explicantur. Quæ omnia ſi ita ſiunt certisque ſignis deprehen-

henduntur, cancer adesse dicitur occultus: qui in euchymis seu bonos humores habentibus per plures annos tolerari potest, si modo omnia motum sanguinis nimis augmentia provide caveantur. Quod si vero, vel propter improvidam emollientium & acrium irritantium applicationem, vel ob majorem massæ sanguineæ orgasmum, major tenuium humorum affluxus proritatur, tunc circumjacentes, & dein etiam profundius sitæ partes, sub atrocium dolorum concursu, putrida corruptione depascuntur, saniesque & ichor subcruentus foetidissimi ac vere cadaverosi odoris funditur; imo quandoque larga sanguinis sinceri ex vasis erosio contingit emanatio. Atque talia ulcera canceri exulcerati nomine insigniuntur. *Hoffm. Med. rat. T. 5. P. 5. p. 249 sq. Conf. Hildan Cent. 3. obs. 87.* Quia vero plurima medicamenta plus irritant cancerum, cum etiam lenissima in hoc sensibili morbo affluxum augment humorum & eo citius corruptionem putredinosam accelerant, hinc ab illis, irritantibus nimirum, abstinere utique consultius est, quia per irritantia curatus citius abit ex occulto in apertum. Sed si datur medicamentum, quod affluxum non augeat, non irritat, verum potius discutit, resolvit, dolores sedat, corruptioni resistit, acredinem infringit? de talibus non accipiendus est aphorismus. Vid. *Mich. Alberti Diss. de Belladonna, tanquam specifica in cancro, in primis occulto. Halæ 1739. 4°.*

APHOR. 39.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσεως, ἢ κενώσεως. ἄτω δὲ καὶ λυγμός.

Convulsio ex repletione, aut vacuatione oritur. ita vero etiam singultus.

Quid sit *Convulsio*, dictum est ad 5 aph. 17. Oriri eam a repletionem, manifestant convulsiones foeminarum a menstruis retentionis. Ab inanitione convulsione exemplum extat in 5 aph. 3. Tertia potest addi causa, scilicet omne id, quod irritare valet nervos. vid. 4 aph. 16. & 5 aph. 1. 4. Dum inquit Hippocrates, convulsionem a repletionem, aut ab inanitionem fieri, intelligit corporis, non nervorum, ut est fere communis opinio. Nam si hos repleti contingat, paralyfin potius excitari, quam convulsionem, est rationabile, quia si concedatur, adeo repleti nervorum corpus, sive id secundum porositates contingat, sive secundum substantiam, ut brevior solito fiat, impossibile est, spirituum transitum non impediri, aut compressis, aut obstructis nervorum porositatibus. Repletio autem corporis, aut ejusdem inanitio convulsionem facere dicitur, quatenus inde materia producit, quæ spiritus per nervorum porositates, ad motum naturaliter efficiendum concurrentes, ad eundem præter naturam excitandum irritat. Cum enim
in

in convulsione membra continuo moveantur, necesse est causam motus immediatam concurrere, quæ sunt animales spiritus, & instrumenta motus, quæ non sunt alia, quam musculi. Non enim differunt motus hi convulsione, a motibus voluntariis, & naturalibus, nisi quatenus in his spiritus animales voluntatis imperio moventur: in convulsione autem a re quapiam irritati concitantur ad motum. Quæ quidem causa irritans duplex esse potest, copia scilicet humorum, & eorundem acrimonia, hæcque comprehendit fere in præsentī aphorismo, dum inquit, *Convulsio fit ab inanitione, aut a repletionē*; repletio enim humorum copiam inducit, inanitio autem eosdem acriores reddit. Dixi *fere*, quia non omnis causa irritans nervorum facultatem a repletionē, aut ab inanitionē dependet. Nam si nervo sauciato, aut aliqua alia particula, quæ cum nervoso genere consortium habeat, convulsio fiat, hæc neque ad inanitionem, neque ad repletionem reduci potest, fit enim eo casu convulsio, quia in vulnerata parte acris quidam humor produci-
tur, a quo irritata nervi facultas, convulsivum motum facit. Frustra igitur laborant expositores, dum quamlibet convulsionem ad alteram dictarum causarum reducere student, quia hoc non fuit Hippocratis consilium, qui tantummodo causas referre voluit, a quibus frequentissime excitatur convulsio, ex quo non universaliter, sed indefinite sententiam protulit, quæ hoc in loco æquipollet particulari. Ab iisdem vero causis, inanitionē inquam, & repletionē, ea significatione, qua a nobis expositum est, singultum fieri demonstravimus in

explicatione 13 aphorismi præsentis sectionis.
Martian. p. 469. Conf. Bellin de urin. p. 539 sq.

Ad tutelam secundæ valetudinis proportio humorum in vasis, quæ nec excedat, nec nimium deficiat, semper necessaria est, alias statim proportio & æquilibrium motuum læditur; nam ex nimia copia æque ac ex inopia, si est supra modum, oriuntur stagnationes, quæ in locis valde nervosis naturam promte ac expeditæ ad spasmos sollicitant. Et quamvis in infirmioribus & elanguidis nimia humorum & sanguinis copia stagnans viscerum & partium totum plane resolvat & morbos chronicos potissimum accersat, tamen in vegetioribus, sensibilibus texturæ & juvenilis ætatis hominibus fibras potius ad validissimas & spasticas constrictiones armat, quibus efficitur, ut magnæ in sanguinis circuitu inæqualitates & insensæ ad alia loca humorum translationes & congestiones fiant. *Hoffm. Med. rat. T. 2. p. 99. 446.* Ad etiam Aëtium l. 9. c. 5. & *Tralles de opio sect. 3. p. 3.*

APHOR. 40.

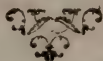
Οἱ κόποι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται
ἅπερ φλεγμονῆς, τῷ πλείονι πυρετὸς ἐπιγινώ-
μεν & λύει τὸν πόνον.

Quibus ad hypocondrium dolores
citra inflammationem oriuntur,
iis febris superveniens dolorem
solvit.

Celsus l. 2. c. 8. p. 70. hunc aphorismum ita
expressit: *Febris præcordiorum dolores, si sine
inflammatione sunt, finit.*

Per hypocondrium (seu subcartilagineum
ab ὑπὸ sub & χόνδρος cartilago) denotatur superior
abdominis pars, quæ sub mucronata ossis ster-
ni cartilagine & costis spuriiis ad ilia usque utrin-
que protenditur, & quicquid comprehenditur
tota ea regione, quæ est inter septum transver-
sum & umbilicum, ac intra cartilagines costa-
rum inferiorum usque ad lumbos. Distinguitur
in dextrum & sinistrum. In illo sunt hepar,
vesicula fellea, pylorus cum superiore parte
intestini duodeni, & pancreas. In sinistro sunt:
maxima pars ventriculi, totus fere splen, ma-
gna pars superior mesenterii, pars quædam
intestini coli, ubi maxime solent contineri fla-
tus. Est hypocondrium idem quod ἐπιγαστήριον.
Celsus vocat *præcordia*, & Hippocrates, quando
simpliciter hypocondrium nominat, per præ-
rogativam intelligit dextrum. Hinc verisimile
est,

est, præsentem aphorismum desumptum esse ex *Coac. sect. 3. n. 272.* ubi hæc leguntur: *Quibus jecur aerepente vehementer dolet, iis febris succedens remedio est.* Si dolor ad hypochondria sine inflammatione, sed vel ab obstructione, vel a spiritu flatulento vel ab intemperie inæquali frigida est, febris superveniens dolorem solvit. Perpetuum hoc est apud Hippocratem, quod, quicunque morbi ab obstructionibus & viscida amurca nec non viscerum infarctu proveniunt, commode solvantur febre, quoniam motus in febre tam intestinus quam progressivus major attenuat, incidit, resolvit materiam immobilem, fixam, stagnantem, ad evacuationem disponit ac præparat. Et si rem paulo accuratius pensitamus, isti insultus spasmodici & febriles, qui hypochondriacis perquam familiares sunt, præsertim autumnali & hiemali tempore, egregie inserviunt sordibus excrementitiis in massa sanguinis & humorum coacervatis per emunctoria ex corporis sphaera eliminandis. *Hoffm. de sal febr. §. 33.* Ergo, si sine inflammatione dolor est, nihil imponendum est. hunc enim statim ipsa febris solvet. At, si neque inflammatio, neque febris, sed tantum præcordiorum dolor est; protinus calidis & siccis fomentis uti licet. *Cels. l. 3. c. 10. p. 139.*

APHOR. 41.

Ὅσποσι διὰ πόνυ ἢ ἐν ἐν τῷ σώματι μὲ
διασημαίνει, τέτοιον διὰ πολύτητα τῶ
πύς, ἢ τῶ τόπος, ἐκ ἀποσημαίνει.

Quibus suppuratum aliquod in corpore existit, neque de se significationem edit, iis ob puris, aut loci crassitudinem sui indicium non exhibet.

Suppuratio fere quælibet dolore aut febre apprehenditur, juxta 2 aph. 47. Hic autem dicitur non innotescere aut non apparere, seu non conspicuam fieri suppurationem sive fluctuatione sive tumefactione, sive exitu per vias urinæ, per alvum, aliave emunctoria corporis. quæ intelligenda sunt inprimis de suppuratione in imo ventre. Tozzi. Puris crassitudinem & loci coarctationem, quæ a repletionem provenit, ejus præsentiam obscurare ait Hippocrates; idque verificatur non modo in suppurationibus exterioribus, & quæ tactu judicantur, sed etiam in illis, quæ interius latent, & potissimum, quæ in thorace consistunt, quarum cognitio per concussionem habetur. Fluctuat enim in cavitate pus, ut auribus manifeste persentiat; cujus concussionis modum nos docuit Hippocrates in lib. 2. de morb. n. 45. Admonet tamen ibi Hippocrates in confirmationem præsentis doctrinæ, aliquando ob puris

crassitudinem, aut multitudinem, quæ loci crassitudinem, coarctationem facit, non posse perferri, an in thorace pus existat, nec ne. *Martian. p. 470.*

APHOR. 42.

Εἰν ταῖσιν ὑπερικοῖσι τὸ ἥπαρ σκληρὸν γένεσθαι, πονηρὸν.

Morbo regio laborantibus jecur durum fieri, malum.

Apud *Celsum l. 2. c. 8. p. 74* in morbo arduo durum fieri jecur, perniciosissimum est. Ratio? Quia durities hepatis est ab inflammatione & scirrho. Conf. Notata ad 4 aph. 64.

APHOR.

APHOR. 43.

Οἱ κόσσι σπληνώδεις ὑπὸ δυσεντερίης ἀλίσκονται, τετέσιζιν, ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Lienosi, qui difficultate intestinorum corripuntur, iis longa superveniente intestinorum difficultate hydrops, aut lævitas intestinorum accidit, & moriuntur.

Celsus l. 2. c. 8. p. 74. ita habet: Quos lienes male habent, si tormina prehenderunt, deinde conversa sunt vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum lævitatem, vix ulla medicina periculo subtrahit.

Lienosi, vel splenetici, dicuntur a lienis tumore & inflatione. Ipsi tumores autem vocantur ab Hippocrate magni splenes. Qui magnum habent lienem, qui quidem biliosi sunt, male colorati evadunt, prava ulcera contrahunt, os graviter olet, graciles sunt, lien durus est, semperque æqualis magnitudinis, neque ciborum reliquæ per alvum demittuntur. Qui vero pituitosi sunt, hæc iis minus contingunt, & lien alias major, alias minor redditur. His confert, si quidem minime purgati videantur, caput & reliquum corpus purgare, &c. lib. de affect. n. 21. Si itaque hoc morbo laborantibus dysenteria superveniat, neque maxima, neque longissima, bona esse solet, & morbum solvere, evacuata

evacuata causa: id quod confirmatur 6 aph. 48.

Lienosi qui sunt ejusmodi lienis duritate quam peperit diuturna humoris melancholici infarctura, dysenteria superveniente sanescunt, secessu, translatione, & vacuatione infarctorum lienii humorum melancholicorum, crassorumque. *Duret. in Coac. p. 37.* Si tamen dysenteria diu protrahatur, exulcerationem intestinorum significat, unde hydrops, aut lienteria. *Valles.* Exulcerata enim ora vasculorum in intestina hiantium, exitum præbent humori seroso hydropem constituenti: labefactata autem intestina, cum dimittunt ingesta vix vel nihil mutata, lienteriam sistunt. Hinc dysenteria lienosa diu permanens facit hydropem. *Boerb. aph. 1229.* Lienosis difficultas intestinorum non longa, utilis: longa vero mala. Ubi enim desinit, si aquæ inter cutem, aut intestinorum lævitates oriuntur, mortem afferunt. *Hippocr. Coac. sect. 3. n. 295.* Quoniam nulla redintegratio esse potest in magnis symptomatis quæ a pessimis ortum habent; tum aliàs, tum si naturæ vires languent effoetæ. Hic autem lienteria, ex imbecillitate orta virtutis, ipsam quoque denuo infirmiore facit. *Duret. in Coac. p. 333.* Hippocrates, ubi *lib. de affect. n. 23.* de hydrope ex liene verba fecit, ita concludit: *In morbis ubi alter alteri succedit, is plerumque interficit. Corpus enim ex præsentem morbo imbecillum redditum, si alter morbus accesserit, ex imbecillitate prius perit, quam alter qui posterior accessit morbus desinat.*

APHOR. 44.

Οἱ πόσοις ἐκ στραγγυρίας εἰλὲς ἐπιγίνεται,
ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἀπόλλυνται, ἢ μὴ πυ-
ρετὸς ἐπιγενομένης ἄλλως τὸ εἶρον ρυῖ.

Quibus ex stranguria volvulus succe-
dit, intra septem dies moriuntur,
nisi febre accedente copiosa urina
effluat.

Hæc eadem sententia extat in *Coac. sect. 3.*
n. 314. & apud *Cels. l. 2. c. 8. p. 74. & 70.*

Stranguria seu stillicidium urinæ est a collo ve-
sicæ spasmodice affecto. Conf. not. ad 5 *aph. 58.*
Volvulus seu iliaca passio est morbus in intestino
ileo, quando ex ingestis nihil descendit deor-
sum in intestina crassa, sed adest pertinax alvi
suppressio cum horrendo fæcum alvinarum vo-
mitu vid. not. ad 3 *aph. 22.* Si spasmi vesicæ
eousque invaluerint, ut volvulum faciant, ob-
servatio docuit Hippocratem, ægrotum intra
septem dies occidi, nisi superveniens febris
referet vias, laxatisque ad inferiora vesicæ spa-
smis urinam acervatim profluere faciat. Conf.
Eph. N. C. Cent. 3. obs. 185. Ad veritatem præ-
sentis aphorismi demonstrandam, non est, cur
eos volvulos excipiamus, easque strangurias,
quæ ab inflammatione dependent, quando in
ipsomet contextu satis artificiose excipiuntur,
per illa verba, *nisi febre accedente.* Cum enim
hi morbi ab inflammatione dependere non pos-
sint,

sint, quin febris concomitetur, eamque excludat, dum inquit: *non accedente febre*, signum est, eos morbos intellexisse, qui sine febre & inflammatione fiunt. Quare & stranguria, & volvulus, de quibus agitur in aphorismo, necessario a crudis succis dependent, qui in alvo constipati, utrumque symptoma excitare possunt, & mortem etiam tandem inducere suppressa alvo, nisi a calore febrili attenuati ad urinæ vias deriventur. Cæterum cave, ne præsentis aphorismi doctrina febris volvulo succedens te decipiat, nam *lib. 3. de morb. n. 15.* adnotavit Hippocrates, si volvulo amoto febris ægrum corripiat, desperatus est; quia, ut febris morbum tollat, necesse est ante quam volvulus removeatur eam accedere, & urinæ copiosam excretionem subsequi, ut in hoc aphorismo specialiter adnotatur. *Martian. p. 470.* Commentarius ad hunc aphorismum habetur in *Linden Sel. Med. p. 148 sq.*

Non ita est absurdum, ut, si acrimonia succi nervorum feratur per nervos in vias urinæ, idem ille humor in eodem plexu nervi formatus etiam feratur per alium nervi ramum ad mesenterium & intestina, in quibus etiam & ventriculo naturalem motum peristalticum irritando invertat, quo omnia intestinorum contenta trudentur sursum versus ventriculum, qui dein eadem vomitu ejicit. Sed quoniam causa non est levis, quæ valet intestinis non solum inferre vehementes dolores, verum etiam motum inversum; igitur si volvulus supervenit, scimus, magnam copiam humoris acrioris esse in corpore, qui nunc etiam ruit ad intestina, ubi evacuari non potest, & in viis urinæ, per quas erat evacuandus, parit evacuationis

tionis difficultatem. Igitur retentus ille humor sensim fit acrior, concitans ingentem motum inversum per totum tractum intestinorum & per ventriculum, quo motu valido perturbato, cum ejectione omnium quæ per os ingeruntur, & in intestina atque ventriculum confluent, summa nascitur debilitas exhaustis spiritibus, & defectus humorum continua violenta illa evacuatione. Igitur mirum non est, si homo sit impar ferendo hæc omnia per septem integros dies, ut prius succumbat violentiæ morbi. Hinc non dicit auctor, septimo die perire, sed *in septem diebus*, id est, raro peristere possunt ultra septem dies. Eum tamen morbum periculosissimum, qui *intra septem dies* mortem minabatur, observavit curatum fuisse a febre superveniente & urina abunde fluente. Illa autem febris accedens, si simul non faciat copiosam urinæ evacuationem, non curaret dirissimum illum morbum, sed tunc esset solummodo signum, Volvulum non fuisse natum ex inflammatione intestinorum, cui ab initio adfuisset febris, sed ex materia alia acri, quæ irritando tandem febrem excitat, Volvulum & Stranguriam producta fuisse. Si igitur motus vitalis instigatus hunc succum nervosum acrem commoveat, eumque ducat ad renes, & sub urinæ copiosæ forma eliminet, certe spes est, talem hominem liberari posse ab illa irritante acrimonia. Si Medicus tali in casu vocaretur ante quam urina fluere incipit, admodum difficile foret veram invenire indicationem curativam. Puto tamen nos imitari debere monstratam a natura viam, nempe dare medicamenta diuretica calefacientia, quibus concitatur febris & promovetur urinæ fluxus.

Id

Id autem observamus, nos non semper idem medicamentis posse præstare, quod natura facit ad conservationem suam; nam quamvis promoveamus urinæ fluxum, non tamen certo sequitur, eum humorem acrem per urinæ vias eliminari, quod tamen fit, si sponte talem evacuationem molitur. Hoc autem verum est, nos non posse propius accedere ad veram curationem, etiamsi semper non ex voto bonum effectum sortiatur. *Gorter.*

APHOR. 45.

Ελκεα ὀκτώσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχειν, ἀνάγκη εἶναι ἀφίεσθαι, καὶ τὰς ἑλκας κοίλας γίνεσθαι.

Ulceræ annua quæcunque fuerint, aut longius tempus habuerint, os abscedere est necesse, & cicatrices cavas fieri.

Ab ichore ulcerum inveteratorum subjectæ non solum corrumpuntur carnes, sed labes etiam usque ad ossa serpit, quæ erosa evadunt atque cariosa: unde sanatio, propter ablattam substantiam ossæam, quæ abscessit, non procedit nisi cum cicatrice cava. Quacunque autem ex parte os aut ustum, aut sectum, aut quavis alia ratione secesserit, in hujusmodi ulceribus cicatrices cavæ fiunt. *Hippocr. de ulcer. n. 5.* Sed videmus etiam ulcera multorum annorum, in quibus os incorruptum mansit: quare

quare non ita absolute pronunciare possumus, os adjacens esse corruptum, si ulcus habeatur vetustum. Periculum tamen est, os corrumpi posse ab adjacente ulcere vetusto. Humor enim ille acris consolidationem impediens facile potest simul corrodere periostrum, quo os privatum cariem contrahit: potest etiam ille humor corruptus ossi communicari, & ita inficere ejus medullam, ut os corrumpatur. Sed si os subjacens corruptum sit, tale ulcus tarde ad curationem deducitur, quum os in suis cellulis rigidis humore corrupto impletum, non facile possit eum evacuare humorem; rigiditas enim illarum partium extrusionem & expulsiorem materiæ corruptæ impedit, quæ facilius fieri potest in partibus mollioribus. *Gorter.*

APHOR. 46.

Ὅσοι ὕδρι ἐξ ἁσματος, ἢ βηχὸς γίνονται
πρὸ τῆς ἡλικίας, ἀπόλλυνται.

Qui gibbosi ex asthmate, aut tussi fiunt
ante pubertatem, moriuntur.

Gibbosi, ὕδροι, dicuntur, quibus dorsum foras eminent. Quibus adhuc pueris ante perfectum corporis augmentum spina in gibbum attollitur, iis quidem corpus ad spinam augeri non solet. *Hippocr. de artic. n. 37.* In ætate puerili ex asthmate & tussi gibbi fieri possunt; quia dum vehementer & frequenter tussire coguntur magna cum thoracis commotione, &

quidem variis modis, antrorsum, retrorsum, & in alterum latus contorquendo, articulationes vertebrarum laxæ & molliores facile luxantur. Ubi vero adolescunt pueri, partesque interiores augentur ac ampliantur, thoraci interim, ob vertebrarum luxationem, cedere nesciente, hinc fit, ut cor & pulmones constringantur. *Sebiz. Exerc. Path. T. I. p. 324.* Ego plurimos tales vidi, ut etiam Gradus fatetur, nunquam curatos; licet etiam cum magna diligentia tractarentur. *Forest. Obs. Med. l. 16. obs. 9. schol.* Plerumque & fere omnes, quos ego vidi, macie confecti fuerunt. *Barthol. Cent. 3. epist. 78. p. 330.* Pereunt phthisici ut plurimum, a pulmonibus per pressionem labefactatis. *Hecquet.* Ante pubertatem ossa cedere possunt ipsa adhuc minus rigida, & cartilagine articulationum minus duræ; ex asthmate igitur, ac tussi proveniens gibbositas arguit aliquid intra pectus molestum, & valide premens, atque ossa extrorsum movens; duratis igitur ossibus premens illud locum sibi facere extrorsum ulterius non poterit, quare premet introrsum vasa sanguinis & cor, unde subita mors. *Bellin. de urin. &c. p. 663.*

Circa hunc aphorismum multum laborarunt interpretes. Eorum tamen sententia propinquior vero videtur, qui hæc Coi verba de iis pronunciata esse existimant, quibus ex metastasi pravi humoris ad interiora thoracis facta, tumores, seu tubercula formata fuerunt. Dum enim ejusmodi tumores sub vertebrarum ligamentis, earumque periostio, ipsi ossi inhærescunt, illa vincula ea parte attolluntur, & violentius adducuntur, quibus sic spina inclinata in contrariam partem projicitur, & gibba redditur.

redditur. Hæc tubercula, quamdiu adhuc in inflammatione consistunt, narium hæmorrhagia quandoque solvi, Hippocrates animadvertit in *Coac. sect. 3. n. 8.* Si vero illa magis nocenter adolescunt, ad suppurationem spectant, tandemque maturescunt, per se aperiuntur, & pus effundunt. Hujus puris si magna vis est, pulmo comprimitur, & homo, intercepto spiritu, perit. Si vero non multum puris ejectum fuit, illud in pulmones, qui tumori non raro inhærescunt, destillat, hos exest, ex qua exulceratione frequens tussis, purisque exscretio, accedit, & vera phthisis, quæ tandem hominem tollit. Disertis verbis hanc rem alio loco indicare videtur Hippocrates, ubi tubercula, circa pulmones orta, gibberis & distensionis nervorum (per τὰ νεύρα ligamenta intelligit) causam esse pronunciat *lib. de artic. n. 37.* Vid. *Platner Opusc. T. 1. p. 130. 204.*

APHOR. 47.

Οἰκόσοισι Φλεβοτομή, ἢ Φαρμακείη Συμφέ-
ρει, τῶς πρὸς προσήκον τῷ ἴρῳ Φλεβο-
μῆν, ἢ Φαρμακεύειν.

Quibus venæ sectio, aut medicamen-
tum purgans confert, iis venam
vere secare, aut medicamentum
purgans exhibere convenit.

Vere oriri vel excitari solent morbi varii ab
accumulatis in corpore, propter impeditam
hieme perspirationem, cruditatibus. vid. 3 *aph.*

20. Ad eos igitur præcavendos evacuatio institui debet vel venæ sectione, vel catharticis. Venæ sectio enim nimiam sanguinis quantitatem, purgationes vero feri vitiosi copiam corpori detrahunt. *Hoffm. Med. rat. T. I. p. 653.* Magna autem animadversione particula illa disjunctiva digna est: Practicorum enim non pauci magnum piaculum committere sibi videntur, si purgationem verno tempore instituentes venam simul non tunderent. Ast quam longe a divini Præceptoris vestigiis aberrant nemo non videt. Est ubi tantum sanguinem mittere oporteat, est ubi solum purgare liceat, est ubi utrumque remedium conveniat. *Ramaz. Oper. p. 118.* Temperamenta biliosa & sanguine fervida, plethorica, venæ sectione indigebunt magis. Si humorum qualitas est vitiosa, cathartica conveniunt. Si vero peccet & plethora & qualitas humorum, fiat primo venæ sectio, tum detur catharticum.

APHOR. 48.

Τῶν σπληνώδεσσι δυσεντερία ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Lienosis accedens intestinorum difficultas, bonum.

Celsus l. 2. c. 8. p. 70. sententiam hanc in his expressit: *Lienosis bono tormina sunt.* Explicationem vide ad 6 aph. 43.

APHOR.

APHOR. 49.

Ὅσοι ποδαγρικὰ νοσήματα γίνονται, ταῦτα ἀποφλεγμύγαντα ἐν τεσσαράκοντε ἡμέρησιν, ἀποκαθίστανται.

Podagrici morbi intra quadraginta dies, deposita inflammatione, decedunt.

Hujus sententiæ sedes est in *lib. de judicat.* n. 6. *Dolorem & inflammationem se remittere intra triginta dies, nisi vitium hominis accessit, literis mandavit Celsus l. 4. c. 24. p. 240.*

Præfens textus morbi naturam per se desinentis explicat, terminumque ponit ultimum: nam bonis medicamentis sæpe viginti diebus, citiusque multo finitur. At nostri homines podagram frequenter trimestrem, & fere annuam exhibent: quod ideo præter naturam morbi accidere videtur, a remediis aliquando perperam & temerarie sumtis. (adde victum incongruum, reliquumque regimen, quibus causæ mali redintegrantur). *Lister.*

APHOR. 50.

Ὅσοις ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τῆτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν, καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίγνεσθαι.

Quibus perfectum fuerit cerebrum, iis febrem, & bilis vomitionem supervenire necesse est.

Vulnerato cerebro & febris, & bilis vomitus supervenire plerumque solet. Verum quia aliquando accedit febris, quæ non ex vulnere dependet, cognoscere expedit, quando hæc vulneris accidens sit, & quando non. Hoc autem nos docuit Hippocrates *lib. de loc. in hom. n. 48.* his verbis: *Ex rupto febris non ultra tres aut quatuor dies prehendit. Quod si prehendat, rarus quis ex rupto ea detineri, alia quapiam ex causa corripuit, neque ea veluti ex rupto tractanda.* Hæc Hippocrates, ex quibus videtur colligi posse, febrem ex vulnere die tertia, aut quarta, non citius invadere, & ratio est, quia febris excitatur, quando in vulnere oritur inflammatio: de qua re *lib. 4. de morb. n. 22.* *ulcera die impari inflammari* ait, & dierum imparium primus, est tertia dies. Unde apparet recte dictum fuisse, non ante tertium diem febrem vulneribus supervenire. Ex adverso idem Hippocrates *lib. 7. Epid. n. 19.* inquit: *Quibus ossa fracta fuerint, eos septimo die febris invadit, tempore vero calidior*

eali iore etiam citius. Quod si magis contracta fuerint, etiam illico. Hæc loca invicem conciliantur, si dicamus libro *de loc. in hom.* auctorem intelligere de rptionibus, quæ in carne fiunt, quæ citius inflammantur ob sanguinis præsentiam, & loci caliditatem, quam quæ in osse fiunt. Quod si aliquando in ossium rptione febris statim superveniat, id non ex inflammatione provenit, sed ob læsionis vehementiam, cujus gratia maxima fit in corpore perturbatio, & agitatio in humoribus, ex quibus febris oritur, & ideo in ossium fracturis, & rptionibus minus malum est statim, aut paulo post febrem supervenire, quam die quarta, aut septima, unde Hippocrates de capitis vulneribus tractans lib. 2. *Prædict. n. 22.* habet: *Præstat igitur eum qui capitis ulcere laborat, neque febricitare, neque insuper sanguinis profusionem, aut inflammationem, aut simul dolorem aliquem accedere: aut si eorum quippiam appareat, circa initia tutissimum est fieri, paucoque tempore perseverare.* Et paulo inferius subjungit: *At febris in capitis vulnere die quarto, aut septimo, aut undecimo exorta, valde exitialis est.* Hic aphorismus ex lib. 1. *de morb. n. 3.* absque dubio desumptus est, quo in loco legitur hoc modo: *Si vero vulneratum fuerit (cerebrum scilicet), necesse est febrem, & bilis vomitum succedere, corporisque partem aliquam resolutam fieri ac perire;* quæ quidem postrema verba omisit aphorismorum auctor, ea superflua ratus, vel etiam fortasse suspecta, cum verissima sint, & rationabilia. Necessitatem tamen eventus non videtur recepisse auctor *Coacarum Prænotionum*, nam *sect. 3. n. 371.* hanc referens sententiam, quod hoc in loco legitur, *necesse est, febrem & bilis vomitum succedere*, ibi inquit,

*febris utplurimum, ac bilis vomitus succedit. De qua quidem sententiarum diversitate notandum est: Quotiescunque vulnus cerebri notabilis est magnitudinis, non minimum, & fere imperceptibile, ægerque a communi hominum conditione, & natura non recedat, præfata omnia necessario eveniunt. Aliquando tamen non omnia superveniunt, vel quia mors ea prævenit, vel quia vulnus levissimum, & superficiale est, in eaque cerebri parte, quæ minus periculosa est. Similiter vulneratus peculiari virtute a prædictis malis non facile corripitur. Hæc enim omnia considerans Hippocrates lib. 2. Prædict. n. 19. hæc ait: Sunt autem hæc perniciofa valde, non tamen ita, ut nemo ex his evadat, velut putatur, &c. Aliquando enim neque febri- citat, neque inflammatur sauciatus. Quod respiciens in Coac. l. c. addidit utplurimum, idque universalitatem propositionis non tollit, quia rarissimum est, ut hæc vulneribus cerebri non superveniant, & extra naturalem partis, & hominis dispositionem, ita ut si quis evadat, necesse sit id evenire, quia vulnus in ea parte cerebri inflitum est, in qua minus affligitur, v. g. pars posterior; vulnusque omnino exiguum est. Similiter, si aliquando observatum est, ex vulnere cerebri nullius partis resolutionem subsecutam esse, id evenire potuit, quia per illam cerebri partem vulneratam, particulari structura, nulla arteria disseminata fuerit, ex cujus sectione sensus & motus intercipitur. Si denique aliquando cerebri vulnus non subsecuta est febris, id particulari hominis complexionem imputandum est; sunt enim quidam, qui difficulter ex propria natura febres incurrunt, quemadmodum alios ex simplicissi-
mo*

mo vulnere febrem incurrere observamus: quare cum hæc a particulari, individualique hominis proprietate eveniant, & admodum raro, universalitatem propositionis tollere non possunt. Unde summa cum ratione *lib. 1. de morb. n. 5.* necessitas eventus apposita est, *febrem necesse est supervenire, & bilis vomitum, &c. Martian. p. 471. & 163.* Si cerebrum membranae ejus vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit; fereque bilis vomitus insequitur: &c. *Cels. l. 5. c. 26. §. 14.* Febris accidit ab sanguine effuso & in pus converso, tum etiam a meningibus per vulnerationem inflammationem recipientibus. Sed febris non semper statim inter initia vulneris accenditur, sed plerumque tertia demum aut quarta die. At vomitus statim supervenit vulnere cerebri propter vulneratas meninges, nam sunt hæ nervosissimæ ac cæteros nervos in consensum trahunt, & ob nervum sextæ conjugationis bilis exprimitur. *Tozzi.* Notum est unicuique Chirurgorum, capitis ac cerebri, hujusque membranarum, inflammationes, vulnera graviora atque contusiones, vomitum sequi, per consensum, quem ventriculus vi, paris nervorum vagi, cum capite fovet. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 3. p. 498.*

APHOR. 51.

Οἱ πόσιςιν ὑγραίνουσιν ἰδίνας γίνονται ἱσάι-
 ρους ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα
 ἄφρωνι γίνονται, καὶ ῥέγχεσιν, ἀπόλλυνται ἐν
 ἑπτα ἡμέραις, ἢ μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Quibus bene valentibus capitis dolo-
 res derепente contingunt, statim-
 que voce deficiunt, & stertunt,
 intra dies septem pereunt, nisi febris
 eos prehenderit.

Eadem sententia legitur in *lib. de Judicat.*
n. 12. & *lib. 2. de morb. n. 6.* & apud
Cels. m l. c. 8. p. 72.

Apoplectica notatur affectio, quæ ex pera-
 cutarum est classe. Febris accedens solvere
 interdum potest compressum nervorum princi-
 pium: quæ si corripuerit, plerumque homo
 sanus evadit, juxta *Hippocr. lib. 2. de morb. n.*
21. Conf. 5 aph. 5. Subitus ille insultus doloris
 cum vocis suppressione, & stertore indicat co-
 piam ingentem materiæ comprimētis cere-
 brum, quæ nisi trajiciatur in vasa sanguinis,
 ita ipsum premet, ut spirituum influxus impe-
 diat, unde mors; traducta autem in vasa san-
 guinis febrem excitat, & per eam absumitur, vel
 tenuatur, & per excrementa redditur, quare
 patet pronunciati ratio. Vid. *Bellin. de urin.*
&c. p. 580.

APHOR.

APHOR. 52.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσεις τῶν ὀφθαλμῶν ἐν πῖσιν ὕπνοισιν. ὡς γάρ τι ὑπὸ φαίνεται, (μὴ) ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων, τῇ λευκῇ, μὴ ἐκ διαρρείης ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοπόσης, Φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφοδρα.

Spectare vero oportet quæ etiam ex oculis per somnum subapparent. Etenim si quid ex albo, (non) commissis palpebris, subappareat, neque id ex alvi profluvio, aut medicamenti portione contingat, prævum signum est, & letale admodum.

Mutilatus hic aphorismus etiam est apud Celsum l. 2. c. 6. p. 54. & c. 8. p. 72. Integer habetur in *Prognost. n. 3.* ita: *Quin etiam per somnum, an ex oculis aliquid subappareat, spectare oportet. Ubi namque non commissis palpebris ex albo quid subappareat, id si neque alvi profluvium, neque medicamentum purgans expressit, neque ita dormire consueverit æger, prævum est indicium & letale admodum.*

Subapparentia ista in oculis semiclausis notat convulsionem, quæ si a vehementi medicatione, aut diarrhœa fiat, ipso somno levare potest. Sin autem morbi alicujus acuti, apoplexiæ puta, symptoma est, letale. *Lister.* Observavit

servavit Auctor in ægris, quando propter debilitatem videbantur dormire, si palpebræ non bene commissæ servantur, ut in somno naturali fieri solet, istum somnum non esse somnum naturalem, sed abolitionem sensuum defectu spirituum, & inde ægros plerumque mori: adeo ut palpebræ ita conniventes arguant tantam debilitatem, quæ a morte non multum distat. Hæc autem debilitas inducta si fuit per copiosiore evacuationem, non est tanti periculi, quam si fiat a degeneratione humorum, subito enim facta evacuatio valet ita minuere sanguinis fluxum ad cerebrum, ut homo sensibus priveretur, sed sensim contractis magis vasis iterum ducitur sanguis ad cerebrum, & homines servantur, quod fieri non potest, si ex degeneratis spiritibus illa debilitas inducta fuerit. Inde oculi ita in dormientibus conniventes post quamcunque largiorem evacuationem, non magnum periculum portendunt, ut inde mortis præsagium faciant. Quod autem auctor dixerit post alvi fluxum & alvi ductionem, non vero post quamcunque evacuationem, inde est, quia, quod observavit, posteritati reliquit, & quia forsan non ita detexit oculos conniventes in ægris post alias evacuationes. Ego autem in praxi detexi hoc etiam post hæmorrhagias largiores, & inde magis generalem regulam de oculis conniventibus formare possumus. *Görter.*

APHOR. 53.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σωπῆδος, ἐπισφαλέστεραι.

Deliria, quæ cum risu fiunt, tutiora:
at quæ cum studio, periculosiora.

Celsus l. 3. c. 18. p. 154. in hunc modum expressit: *Neque ignorare oportet, levio- rem esse morbum cum risu, quam serio insanientium.*

Deliria cum risu temporarias notant & transitorias sanguinis æstuantis turbas: cum studio autem seu sollicitudine magis fixum & penitius infarctum vasis sanguinem spissiore quam ut transferri queat. Conf. 2 aph. 2. Παραφροσύναι merito dixit, non phrenitides, in quibus fortasse hæc sententia non verificatur, propter phrenitides ex septo inflammato contingentes, quæ plerumque cum risu fiunt, & tamen omnium sunt perniciosissimæ. Hoc expertus est Silenus, qui lib. 1. Epidem. sect. 3. ægr. 2. cum risu, & cantu delirans mortuus est, & Tychon, qui in obsidione circa Datum a catapulta percussus in pectus, paulo post risus erat circa ipsum tumultuosus, cujus rationem assignavit Hippocrates, quia Medicus eximens lignum aliquod, de spiculo reliquerit in septo transverso: ut in illius historia videre est lib. 5. Epidem. n. 34. Deliria autem in hujusmodi affectibus cum risu fiunt, non ex benignitate humoris,

ris, sed partis affectæ natura, quæ est septum transversum, quod præcipuum risus instrumentum censetur. *Martian. p. 471.* Nisi fallor, Hippocrates festinationem (μετὰ σπεδῆς) significare voluit, quod genus delirii frequentissimum & plerumque exitiosum esse novimus. *Platner Opusc. T. 2. p. 103.*

APHOR. 54.

Εἰν πῖσιν ὀξέσι πάθῃσι πῖσι μετὰ πυρετῶ, αἱ κλαυθμώδεις ἀναπνοαὶ, κακαί.

In affectionibus acutis cum febre, gemebundæ spirationes, malæ.

Respirationes hic notantur interruptæ, & convulsionibus. Vid. 4 *aph.* 68.

APHOR. 55.

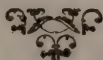
Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ ἡρῶ, καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Podagræ vitia vere, & autumnio moventur utplurimum.

Eadem habet Celsus *l. 4. c. 24. p. 238.* Inter morbos vernaes recensentur articulorum dolores, in 3 *aph.* 20; autumnio coxendicum dolores oriri dicuntur 3 *aph.* 22.

Non vult textus, quod non aliis anni temporibus etiam podagra timeri possit, aut obtingat, sed quod ver & autumnus ei producendæ

dæ magis opportuna sint: nam morbi alii ad alias anni tempestates bene, vel male habere consuevere, juxta 3 aph. 3. Sub vere novis elateribus catuliens aër, sanguinem movet, pandit, evolvit, qui sic animatus quæ sinu condebat morborum semina fundit. Autumno adveniente, propter inæqualitatem aëris mox frigidum mox calidum, transpiratio læditur: unde particularis morbus a retropulso evaporabili. *Hecquet.* Dignissimus quondam Professor in Academia Petropolitana, Gmelinus, Materia, inquit, dolores arthriticos creans, est certe mihi mucilago, nulla quidem qualitate, nimia tantum abundantia peccans. Diuturnitate vero temporis lentor, forte & acredo illi induci potest, quod utrumque ex hac ratione, tanquam effectus morbi, considerandum est. Causæ, nimiam hujus mucilaginis abundantiam efficientes, non quærendæ sunt in natura sanguinis, particulis mucilaginosi abundantis; sed in vasis eam secernentibus nimium laxis, vel a quacunque causa alia dilatatis. Ex hac sola consideratione explicari potest quæstio, cur podagrici & arthritici periodos suas patiuntur verno plerumque & autumnali tempore? Aëris nimirum humiditas fibras natura debiles relaxare facile potest, ut tum vasa, quæ ex iis contexuntur, majorem diametrum nata, nimiam transmittant mucilaginem. Vid. *Com. Litt.* 1733. p. 68 sq.

APHOR. 56.

Ταῖσι μελαγχολικοῖσι νησήμασιν ἐς πύδε ἱπὶ
κίνδυνοι αἱ ἀποσκήψεις, ἢ ἀποπληξίῳ
τῷ σώματι, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίῳ, ἢ πύ-
φλωσιν σημαίνουσι.

Morborum melancholicorum pericu-
losi decubitus, aut corporis fide-
rationem, aut convulsionem, aut furo-
rem, aut cæcitatem significant.

Humor melancholicus (sanguis spissus,
ater,) qua parte decumbit, creat mor-
bum. Vid. 4 aph. 22. In præsentī aphorismo
notantur periculosa humoris atrabilarii ad ce-
rebrum metastases, quas apoplexia, epilepsia,
cæcitas, aut ipsa mania sequitur: quare omnis
cura adhibenda est, ut ne perversi ejusmodi
motus translatorii seu ferales sanguinis ad ca-
put congestiones procurentur, quale quid fieri
maxime solet ab acerbis animi perturbationi-
bus, aut largiori vini potentis inter dies canic-
ulares potatione, vel denique omni medela,
quæ liquida nimium exagitando vires deprime-
re valet. Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 4. p. 213.
Per *apoplexiam corporis* ne credas Hippocratem
intelligere apoplexiam proprie dictam, in qua
corpus universum & sensu, & motu privatur,
quia frustra apposita fuisset illa particula, *cor-*
poris, quod Hippocratis stylo, & aphoristica
phrasi penitus repugnat. Verum intellige af-
fectionem

fectionem illam, quam alibi paraplegiam vocat, nosque paralyfin communiter dicimus. Cum enim eadem sit affectio paraplegia cujusdam partis corporis, quæ est apoplexia totius, non improprie paraplegia, sive paralyfis, apoplexia particularis dicitur, quod in præsentî sententia Hippocratem fecisse, ex eo persuaderi potest: quia *lib. 1. de morb. n. 3.* ubi eadem sententia registrata est, quod in aphorismo habetur, *aut apoplexiam corporis*, ibi *paraplegia* legitur, cujus vocis interpretatio adhuc confirmatur ex *Coac. sect. 3. n. 371.* ubi hæc legimus: *Quibus cerebrum vulneratur, febris plerumque ac bilis vomitus accedit, & corporis apoplexia, ac tales perniciose habent.* Nam eandem referens sententiam, quod in Coacis habet, *& corporis apoplexia*, *lib. 1. de morb. n. 35.* ait, *& aliquid corporis apoplecticum fieri necesse est, ac perire.* Quapropter nulli dubium esse potest, quin hoc in loco per apoplexiam corporis, paraplegiam proprie dictam intelligat. Ex quo percipere licet, quantum ab Hippocratis mente, & a veritate ipsa recedant illi, qui paralyfin, quam dicunt, ab humore melancholico fieri posse negant, aut saltem raro, ea promoti ratione, quia ipsis non videtur fieri posse, ut humor, qualis est melancholicus, crassus, & tenax, angustissimos nervorum poros pervadat: quod si tandem contingeret, non paralyfis, quæ molities quædam & laxitas nervorum existit, sed convulsio potius excitaretur. Quod nervorum affectiones ut plurimum a melancholico succo oriantur, id plurimæ Coacarum Prænotionum sententiæ palam faciunt. Quare cum Hippocrates experientia edoctus asserat, atrabilarios morbos in paralyfin, & convulsionem

transmutari frequenter, ratioque evidens id confirmet, temerarium est ab Hippocrate recedentes, novas opiniones inani ratiocinatione venari, nec est necesse in paralyfi nervos humectari, dummodo spirituum transitus impediatur: & quia in eodem errore versantur etiam plurimi eorum, qui Hippocratis doctrinam profitentur, ut in posterum excusari non possint, nonnulla loca adnotare volui, ex quibus constat, apoplecticos affectus, sive totius, sive partis alicujus, ab humore melancholico, non a pituitoso & frigido ortum habere. Primo autem *lib. de gland. n. 9.* apoplexiam ab acri fluxione in caput firmata generari testatur, quæ certe a pituita esse non potest, nisi hæc falsa esset, quare nec frigida & humida erit. Præterea *lib. 2. de morb. n. 6.* apoplexiæ speciem describit, quam ab atræ bilis affluxu, sanguine refrigerato fieri testatur, & *lib. de vict. acut. n. 37.* ex atræ bilis, & acrium humorum influxu apoplecticos & paralyticos fieri testatur. Unde *7 aph. 40.* Si lingua, inquit, *derepente impotens fiat, aut aliqua corporis pars apoplectica, melancholicum tale existit.* Qua hujus morbi causa supposita, mirum non est, si (quod in *Coac. sect. 3. n. 318.* legimus) apoplecticis hæmorrhoides supervenire sit utile, humore melancholico per eas expurgato. *Martian. p. 472.*

APHOR. 57.

Απόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ
ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἄχρις ἐξήκοντα.

At apoplectici fiunt ea ætate maxi-
me, quæ est ab anno quadragesi-
mo ad sexagesimum.

Ætas ad senilem vergens in stases proclivis
est, propter rigiditatem fibrarum, quæ
valide strictæ sanguinis serum exprimunt & col-
lumiem ferofam creant, unde compressio cere-
bri. Vide Notata ad 2 aph. 42. & 3 aph. 31.
& Boerb. aph. 1010. n. 2. γ. Ab anno quadrage-
simo usque ad sexagesimum, confecto corporis
augmento, succi in vasis plus justo non modo
accumulantur, sed & densiores fiunt. Hinc
porro fit, quod qui temperamenti sic dicti
sunt sanguinei, nec non obesi, cum iis, qui
lautam, otiosam & sedentariam vitam sectan-
tur somnoque indulgent, huic affectui admo-
dum sint obnoxii. Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2.
p. 167. Apoplexia corripit solent plethorici
vel ferofioris qui sunt naturæ, facilius enim in
hac ætate sanguis nimis densus, spirituascentia
orbatus, propter cerebri imbecillitatem ac to-
ni relaxationem ibi hæret, stagnat, vasaque
disrumpit, vel secessionem feri parat. Hoffm.
de morb. incongr. §. 4.

APHOR. 58.

Ἡ ἐπίπλοον ἐκπέση, ἀνάγκη ἀποπαλιῶαι.

Ubi omentum exciderit, ut putrescat necesse est.

Eadem sententia exarata est in *lib. 1. de morb. n. 3. & Coac. sect. 3. n. 378.*

Omentum per vulnus foras excidens strangulatur a spastica peritonæi constrictione; in intercepto autem arctantur vasorum ejus diametri, unde humorum circuitus impeditus: sed hoc proximus ad sphacelum gradus est. Præterea vero omentum multa pinguedine donatur, paucissimis sanguiferis arteriis, contra lymphaticis numerosis, quæ facilius compressioni subjacent quam vasa sanguine rubro repleta. Ergo. *Hecquet.* Cur putrescat e vulnere propendens rationes datæ valent. Sed identidem observatum est, quod prolapsa omenti portio rursus debite in abdomen introducta seu reposita fuerit, bonis cum vulnerati rebus; si nempe statim antequam livorem contrahat aut nigrescat, calidum adhuc atque humidum, iterum reponatur. Vid. *Heister Chir. p. 111 sqv.* ubi etiam discere licet, quid cum corrupta portione factu opus sit. Non ergo absolute positum absolute verum esse aphorismum, contenditur in *Laur. Exerc. p. 308 sq.* Verum aphorismi effatum erat in Thracia & Thessalia, quia aër ibi est corruptioni magis obnoxius. *Cardan. p. 731. Conf. 5 aph. 46.*

APHOR.

APHOR. 59.

Ὅσοι σὺν ὑπὸ ἰσχιᾶδος ἐνοχλεμένοις χρονίῃς
ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει,
τῷτοι μύξαι ἐπὶ γίνονται.

Quibus diuturno coxendicis dolore
conflictatis coxendicis articulus
suo loco excidit, ac rursus recipi-
tur, iis mucrores innascuntur.

Ἰσχιᾶς, *passio ischiadica, coxarius dolor, coxendicus*
dolor, coxagra, ischiagra, Barbaris Sciatica, ar-
thritidis est species (vid. not. ad 6 aph. 28.),
eaeque omnium saevissima, arthritis coxendicis,
dolore occupante dearticulationem magni os-
sis femoris capitis cum cavitate ossis ischii, quæ
acetabulum dicitur. Os ischium etiam coxa, &
coxendix, dicitur, unde denominationes mor-
bi intelliguntur. Antecedit & quasi auspicatur
hoc malum aliquando vicinorum musculorum
dolor, & maxime lumborum; aliquando vero
ab ipsa junctura initium fit affectionis. Dolor
ischiadicus hoc proprii habet, quod latius,
quam in aliis articulis, & sæpe ad vicina loca
diffunditur. Vertebrae dorsi, cervicisque do-
lent, & in summo sacri ossis dolor inhærescit.
Vid. *Aëtius l. 12. c. 1.* In coxendicum morbo,
dolor coxæ connexionem invadit, & extre-
mas nates, & protuberantem in summa femo-
ris parte carnem quæ γλυτὸς dicitur. Ad ex-
tremum vero per totum etiam crus dolor de-

errat. *Hippocr. lib. de affect. n. 30.* Æger articulos præ dolore, qui in eis est, inflectere ac movere non potest, & eo quod spinæ vertebræ constrictæ sunt. Dolor autem magis est ad lumbos & vertebrae, quæ ex obliquo coxendicum sitæ sunt, & ad genua. Dolor autem acutus & æstuosus plurimo tempore in inguinibus, sed etiam in coxendicibus insistit, & si quis eum erigat, non transmovetur, ingemiscit autem quam maxime potest præ dolore. Interdum vero etiam convulsio, & rigor, & febris supervenit. *lib. de dieb. judic. n. 6. & de intern. affect. n. 54.* Hoc morbo diu detentis si os (caput) femoris ex suo articulo decidit (seu luxatum est) & rursus incidit (h. e. rursus repositum), his ibi loci humor pituitosus seu mucus, e glandulis copiose effluens, coacervatur: nam inde arguitur ligamentorum laxitas, propter quam luxatio & repositio fieri potuerunt. Conf. *Heister Chir. p. 255.*

APHOR. 60.

Ο κόπισιν ὑπὸ ἰσχυιάδος ἐνοχλημένοιτι χρόνις
τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τέττοιτι τήκεται, τὸ
σκέλος, καὶ χωλῶνται, ὡς μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno coxendicis morbo
conflictatis femoris caput suo lo-
co excidit, iis crus tabescit, &
claudicant, nisi urantur.

Cohæret hic aphorismus cum præcedente;
& docemur in eo, tabem seu atrophiam
cruris, atque claudicationem contingere, ubi
nempe ischiadicum malum inveteraverit & lu-
xatio capituli femoris facta fuerit: illa autem
mala præveri uestione. Et tabes quidem
oritur a compressione arteriosorum, unde nul-
lum alimentum in partes inferiores influit; clau-
dicatio autem fit, quia crus ob atrophiam ro-
bore destituitur & ob luxationem fit brevius,
& ob ligamentorum laxitatem os femoris non
firmiter stabilitur. *Ubi ossa suis sedibus non inte-
gre restituantur, sed aliqua ex parte deficiunt, tem-
poris lapsu coxa, femur & tibia emacrescunt. Ac
si quidem intro luxatio facta est, exteriore parte, si
extra, interiore parte extenuatio fieri solet. Plerum-
que tamen intro excidunt. Hippocr. de fract. n. 17.
Si vero intus cartilago coaluerit, & articuli concreti
fuerint, omnino hominem claudicare necesse est. de
intern. affect. n. 58. Ad hos præcavendos ma-
los morbi exitus, uestionem commendat Hip-*
X 4 po-

pocrates. *Post purgationem - - si æger non juvetur, ei multas & altas crustas, in ossibus quidem partibus per fungos, in carnosissimis vero per ferramenta, inurito. ibid. n. 56. Quod si in uno aliquo loco firmiter constiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocunque loco dolor forte extiterit, eum lino crudo inurito. lib. de affection. n. 30. Ultimum est, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Cels. l. 4. c. 22. p. 236. Quemadmodum humerus, ita etiam coxa propter humiditatis copiam nonnullis excidens, ustionem postulat. Convenit igitur tunc illum præsertim locum adurere, e quo articulus excidit; sic enim humor redundans desiccabitur, & locus cicatrice densatus non amplius os suscipiet, quare etiam penitus illic ustionem moliri convenit. Paulus l. 6. c. 76.*

HIPPOCRATIS
APHORISMORUM
SECTIO SEPTIMA.

RECEIVED

LIBRARY

OF THE

1871

HIPPOCRATIS APHORISMORUM

SECTIO SEPTIMA.

APHOR I.

Εν πῖσιν ὀξεία νοσήματα ψύξις ἀκρωτηρίων,
κακόν.

In acutis morbis extremorum refrigeratio, malum.

Extat hæc sententia apud *Celsum* l. 2. c. 4. p. 51. Tantum vero differt extremorum refrigeratio, de qua in præsentī aphorismo agitur, ab exteriorum refrigeratione, de qua 4 aph. 48. quantum differt signum malum a letali. *Martian.* p. 473.

Per *extrema*, sive partes extremas, intelliguntur manus & pedes cum suis digitis, tota etiam membra, atque nares & aures, quæ nempe partes remotissimæ sunt a corde, & ipsum truncum corporis non constituunt: hæ partes quoniam magis expositæ sunt aëri externo, citius refrigerantur quam truncus ipse, si causa naturalis calefaciens, id est, motus vitalis sit debilis. Omnes morbi acuti febriles habent vehementem circulationem per totum corpus; quare omnes partes inveniuntur calidissimæ seu urentes. Tali ergo in motu vitali aucto per totum

totum corpus frigus extremorum fieri nequit, nisi istis in partibus diminuatur vitalis actio ultra modum: nam si minuatur causa morbi acuti, extrema quidem magis temperatum calorem acquirunt, sed nunquam ille eo usque minuitur, ut dici possit frigus; atque in hoc casu calor totius corporis simul minuitur, quando non dicitur frigus extremorum. Hæc igitur phrasis notat, extrema fieri frigida non cessante calore in trunco, & frigus fieri sine diminutione morbi. Hoc est periculosissimum: nam si maneat morbi causa, & minuatur circulatio in extremis, quod ex refrigeratione cognoscitur, signum est vires vitæ, a morbi materia validissime irritatas, tam debiles esse, ut non valeant in partibus extremis proportionatam servare circulationem, quod fieri nequit sine virium summa debilitate. Si nunc hæc duo inter se conferantur, morbus nempe validus, & vires corporis debiles, rarum erit, si æger emergat; ergo hoc signum satis magnum periculum portendit, *Gorter.*

APHOR. 2.

Επὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

Caro livida ex osse ægrotante, malum.

Os carie infectum esse, demonstrat caro superincumbens livida, mollis, flaccida, &c. Vid. *Boerh. aph.* 553. Cum os corrumpitur, cutis & caro livescunt aut separantur. *Cardan.* Carnis autem naturalis color in livorem

rem commutatur, si sanguis ruber in vasis contentis concreascit. Hoc experimur etiam in tubulis minimis vitreis sanguine calente impletis; nam si sanguis ille diu hæsit in illo tubulo, donec globuli rubri sanguinis soluti in massam concreverint, dimittentes liquorem pellucidum non concrescibilem, color antea ruber in livorem commutabitur sponte. Carnis quoque color ruber livescit, imo tandem nigrescit, si superveniente putredine corrumpatur. Ergo livor in adjacente carne signum est, sanguinem stagnantem esse concretum, & ita esse ineptum circulationi: talis autem fieri nequit, nisi tantus sit defectus in circulatione, ut sanguis fluidus servari nequeat. Itaque livor est signum defectus virium vitalium, & concretionis sanguinis. Verum talis status diu durare nequit, quin pars ea moriatur, & in putrilaginem abeat, unde tunc formatur ulcus sordidum cacoëthes. Neque minoris momenti est, si livor oriatur ex sanguine corrupto, quia nunquam corrumpitur, nisi partis vitalis actio sit extincta aut nimis debilitata. Igitur si ex osse ægrotante talis fiat caro, sive quod os corruptum ita inficiat carnem, sive quod caro adjacens ita sponte moriatur, in utroque casu malum est, nempe generabitur ulcus sordidum cacoëthes ex carne corrupta, & osse mortificato, vel carioso, qualia ulcera difficulter curari possunt. Ipsa caro livida facile præfigere potest etiam ossis corruptionem; nam quia significat, ea in parte subsistere circulationem, periosteum, ex carne accipiens vasa circulatoria, privabitur etiam motu vitali, quare os subiectum, quod ex periosteo hoc vitales humores accipit, defectu ejus morietur, & ita lenta carie consumetur. *Gorter.*

APHOR.

APHOR. 3.

Επὶ ἐμέτῳ λυγρῷ, καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

Ex vomitione singultus, & oculi rubentes, malum.

Hic aphorismus in *Coac. sect. 2. n. 20.* legitur ita: *Ex sinceris vomitionibus singultus malus est; & apud Celsum l. 2. c. 4. p. 51. mali morbi signum est, post vomitum singultum esse, vel rubere oculos.*

Oculi rubentes significant ab vehementi concussionē sanguinem rubrum in adnatæ oculorum tunicæ vasa lymphatica impulsū esse. Singultus notat vel inanitionem, vel materiam acrem, rodentem, stimulantem, inflammantem. Vid. notata ad 5 *aph. 3 & 4.* *Singultus & oculorum rubor* si vomitui superveniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perseverent, letalia signa sunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denunciant: quæ inflammatio non modo ipsius singultus ac ruboris oculorum causa fit, sed etiam vomitus. Cerebrum enim inflammatum, sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit; unde oculorum rubor, cui ventriculus consentiens, per nervos sextæ conjugationis admodum insignes, ab ea cerebri inflammatione facile in vomitum ac singultum impellitur.

litur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & a vomitu singultum, & una cum singultu ruborem oculorum invehit, facto concursu sanguinis fervidioris ad oculos, propter maximum consensum, qui inter istas partes intercedit: quem facile ostendunt suffusionum initia, imaginumque ante oculos apparitiones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt. *River. p. 280.*

APHOR. 4.

Επὶ ἰδρωτὶ φρίκη, ἔχρησόν.

Ex sudore horror, non bonum.

Celsus l. 2. c. 4. p. 51. *mali morbi signum dicit, post sudorem inhorrescere.*

Horror motus est naturæ conantis expellere quod molestat, per excitatos spasmos cum sensu frigoris. Vid. not. ad 5 aph. 17. Si ergo sudorem exceperit horror, signum est, quod non levaverit morbum, partibus humorum tenuioribus, sudore mediante, excretis, crassioribus relictis, quæ morbum saltem diuturnum faciunt; unde hoc respiciens Hippocrates dixit *non bonum*, quia salvo homine diuturnum fieri morbum, nec bonum simpliciter, nec malum dici potest. *Martian. p. 473.* Si omnis materia morbi non sit eliminata, subsequente sudore eliminari potest; ergo non valde magnum malum. Sed si ex colliquatione sudor fiat, horror subsequens absolute malus esset dicendus. *Gorter.*

APHOR.

APHOR. 5.

Εἰς μανίην δυσεντερίην, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις,
ἀγαθόν.

Ex furore intestinorum difficultas, aut
hydrops, aut vehemens mentis emo-
tio, bonum.

Ut Melancholiæ sæpe curationem attulit su-
perveniens atræ bilis per inferiora reje-
ctio, juxta Boerh. aph. 1110; ita Maniæ, quæ
Melancholiæ est proles, frustra tentatæ per
omnia remedia, salutaria fuerunt dysenteria,
hydrops; *ibid.* 1124. Dysenteria quidem si ab
atra bile inceperit, letalis est, secundum 4 aph.
24. quia symptomatica est, non decretoria;
sed ad finem & jam concocto morbo superve-
niens salutaris sæpe est, quia educitur materia
peccans, atra bilis: imo etiam si per dysente-
riam non evacuetur atra bilis, utilis tamen erit
facta humorum, & vaporum revulsione, quæ
morbum mitiorem saltem facere solent, &
ideo Hippocrates, ut universaliorem faceret
sententiam, non dixit, *dysenteria ex atra bile
solvit morbum*, sed dixit, *dysenteria* simpliciter,
bonum, ut comprehenderet tam eam, quæ mor-
bum solvit, quam, quæ illum mitiorem reddit.
Nam *alvus ducta sæpe superiores partes resolvit*.
Cels. l. 4. c. 3. p. 195. Hydrops pariter huic
morbo superveniens bonus dicitur, quia hume-
ctato per hydropem corpore humor atrabila-
rius mitescit, indeque furoris solutio, aut re-
missio

missio saltem subsequitur. Ecstasis tandem superveniens furori est utilis, quia in ecstasi motus, & agitatio vehemens spirituum naturalium compefcitur, in quo furoris essentia consistere videtur. Per ecstasin enim delirii genus quoddam intelligimus, in quo ægrotantes mentem adeo alienatam habent, ut si vocentur, oculos ad vocantem aliquando convertant quidem, verum nihil respondent, si pungantur, sentiunt, & membrum punctum retrahunt, non tamen conqueruntur, nihilque agunt, aut dicunt, quod rationis speciem habeat: perpetuoque intra se loquentes, delirare diligenter attendenti fit manifestum. Provenit autem hujusmodi delirium, quotiescunque species sensibiles operationibus interioribus animæ non communicantur, idque duplici modo evenit, vitio scilicet imaginationis, vel sensus communis. Primo modo fit ecstasis in iis, qui ob vehementem imaginationem mentem alienant ab omnibus aliis objectis. Nam spiritus speciebus sensibilibus imbuti in locum sensus communis ferri a præsentia fortis imaginationis prohibentur: eo quod species, quibus infixæ imaginatio est, id vetant, ea ratione propter quam (ut dicunt) intus existens prohibet extraneum. Hujus naturæ est ea ecstasis, quam frequenter incurrunt viri sancti, dum intente contemplationibus se tradunt, & aliquando amantes, & quicumque aliquod intensius imaginantur. Vitio autem in sensu communi existente fit ecstasis, quando animales spiritus, interioribus operationibus inservientes, adeo vitiantur, ut analogiam nullam habeant cum exterioribus, cujus defectu non possunt species a sensibus exterioribus perceptæ interioribus communicari, unde actio interioris

sensus cessat, qui sensus communis dicitur. Hanc vero labem contrahunt spiritus ab intemperie æquali, & (ut dicunt) in habitu ipsius cerebri: propter quam spiritus illi actioni inservientes a naturali dispositione penitus diversi producuntur; ita ut a naturali actione cerebri cessante fiat mentis alienatio. Esto autem ecstasis sine febre, non in vel cum phrenitide, qualis ab Hippocrate in *Coac. sect. 1. n. 96.* ut signum inflammationis (quæ phrenitidem facit) in sphacelum tendentis mala pronuntiatur, dum inquit: *In febribus vehementes mentis emotiones cum taciturnitate* (ἐνσώσιες σιγῶσαι), *in eo qui voce defectus non est, perniciem minantur.* Hujusmodi vero affectionis principium nullo alio signo melius distinguitur, quam silentio, unde phrenitici si post verborum garrulitatem in silentium incidant, tunc phrenitidem in ecstasin transmutari indicium erit; in qua quoniam inflammationis fervor remissus jam est, & humor quodam modo (ut ita dicam) in cineres redactus, ideo ecstatici non cum furore, & garrulitate delirant, sed tacite, ut dubitari possit, an delirent, nec ne. Quotiescunque igitur ægri in silentium incidunt, vel id erit ex aphonia, vel a delirio ecstático, & quamvis vocis privatio in febribus maximum metum communiter incutiat, aliquando tamen non est letalis; cum sæpe in gravissimis morbis abscessus fiant ad eas partes, ex quarum affectione vox incipitur, a quibus tamen ægri sublevantur, & denique judicantur perfecte. At ecstasis semper letalis est, eo quod affectionem dictam cerebri consequitur, quæ raro ad naturalem dispositionem reducitur. Merito igitur Hippocrates inquit ecstasin, quum eo devenerit, ut silentium inducat, neque id proveniat ex aphonia,

nia, perniciosam esse. Et quia eam febris perpetuo comitatur, etiamsi lenta admodum, hinc addidit, *in febris*, ut eam ecstasin excluderet, quæ superveniens furori utilis censetur in aphorismo nostro. At neque hæc semper halcyonia tempora ægrum in tuto collocant. Nam, ut docet Hippocrates *Coac sect. i. n. 138. si vehementer mente emotis febris acuta superveniat* (οἱ ἐκείνους, ὅξως ἐπιπυρέξαντες), *phrenitici evadunt*: h. e. si atra bilis alio humore accedente rursus putrescat, & denuo inflammationem in cerebro excitet, phrenitis denuo insurgit; nam pro taciturnitate, garrulitas, pro immobilitate, jactatio, & pro mansuetudine furor accedit, aliaque omnia symptomata, quæ ad veram phrenitidem concurrunt. Hanc vero novam putredinem humores contraxisse indicat febris superveniens acuta, quæ ante mitis erat, nam putredine, & inflammatione in cerebro consistente, non potest non excitari febris acuta, & hoc est, quod ait Hippocrates in hac Coaca, ecstasi correptos, acute insuper febrilentes, phreniticos fieri. Sed ecce alium ecstasios funestum exitum. *Vehementes mentis emotiones silentes* (σιγῶσαι ἐκείνους), *absque quiete, oculis quoquoversum intuentes, spiritum efflantes, perniciem minantur. diurnas autem faciunt partium resolutiones* (παραπληκτικὰ). Quin etiam vehementer insaniunt hoc modo affecti. Quibus autem cum ventris perturbatione hujusmodi affectus ingravescent, iis nigra per alvum circa judicationem prodeunt. Quæ verba intelligenda sunt de ægrotantibus, qui etiamsi taciturni sint, huc, & illuc tamen moveantur, oculis fixis circumspicientes, respiratioque his potius magna est, & rara, qualis delirantibus esse solet; a præsentia

nimirum humoris nigri, qui a cerebro ad nervos metastasin facit, unde pars aliqua corporis, & motu, & sensu privatur. Aliquando etiam evenit materiam præfatam in cerebro agitari, quæ inde vehementius incallescens ægrotantem in furorem adducit: in qua quidem agitatione, si alvus turbetur, eo quod pars ejusdem humoris tenuioris, aut materia pituitosa a capite inferius descendat, diarrhœa excitatur, quæ morituris in nigrorum excretionem transmutatur: quo tempore natura morbo succumbens materiam morbificam destituit, quæ propria gravitate deorsum ruens per eandem viam prorumpit ad alvum, hoc est enim, quod ait Hippocrates *iis circa judicationem nigra prodeunt*. Locus illustris ad confirmandam Hippocraticam denominationem hujus vocis *judicari* aliquando ad intentum usurpari. Cum non sit rationabile, morbum adeo letalem ad salutem terminari per excretionem nigrorum, quam diarrhœa præcesserit. Vid. *Martian.* p. 473. 527. 533. 588.

APHOR. 6.

Επὶ γέσῳ πολυχρονίῃ ἀπιστίῃ, καὶ ἀκρησίῃ
ἰποχωρήσεις, κακόν.

In morbo diuturno ciborum fastidium, & sinceræ dejectiones, malum.

Apud Celsum l. 2. c. 4. p. 51: *Post cupiditatem cibi, postve longas febres hunc fastidire, mali morbi signum est; & ibid. p. 53. malum est*
(alvi

(alvi excrementum), quod post febres longas sincerum est.

In morbis longis seu chronicis (qui nempe spatium 40 dierum transiliunt & ulterius progrediuntur) humores sunt crassi, lenti. Si jam accedat ciborum fastidium, notatur tonus primarum viarum defectus, unde metus est, ne natura ex prostratis viribus succumbat. Supervenientes *dejectiones* meracæ seu *sinceræ*, quæ uniformes sunt & impermixtæ, seu flavæ, seu virides, seu pallidæ, malæ esse æstimantur, quia nihil cum illis evacuatur eorum, quæ morbi sunt causa. Cujuscunque fuerint coloris aut consistentiæ, malas pronunciat Hippocrates in morbis dejectiones sinceræ. Vid. *Coac. sect. 6. n. 11. 44. 46.*

Fastidium ciborum ἀποστίν, ut signum & causa malum portendit, denotat enim corruptos esse humores in corpore, qui in ventriculum confluentes appetitum naturalem extinguunt, & inde, licet ingerantur alimenta, ea corruptis mista non commutantur in bonum chylum: & quia debita quantitas alimentorum requiritur, ut sustententur vires in longo morbo, illa quantitas suppeditari nequit, propter inappetentiam vel fastidium; aut si ægri ingerant, ingesta non convertuntur in bonum succum. Itaque in convalescentibus & morbis chronicis tuti non sumus, quamdiu appetitus naturalis non redeat, quia est cacochyliæ signum (4 aph. 17.) Duo hæc symptomata, fastidium ciborum & dejectiones meracæ, & separatim & conjunctim præfagiunt malum: sed ex generali regula majus malum est, si duo mala signa jungantur, quam si unicum habeatur. Hippocrates passim inculcat, meracas dejectiones malas esse, sive sint pituitosæ, biliosæ,

melancholicæ, vel sanguineæ, quia recrementa alimentorum facibus mista faciunt, ut nunquam meracæ conspiciantur nisi ex morbosa causa. Quod autem in chronicis cum fastidio conspiciantur meracæ dejectiones, illæ notant, tantam esse morbosorum humorum copiam in intestinis, ut ne quidem recrementa alimentorum conspici possint: vel quod ingesta alimenta, ante quam deponunt sua recrementa, ita fuere corrupta, ut exhibeant massam pultaceam corruptam ubique sibi similem. Ergo malum est signum, siue respiciamus ad multitudinem materiæ morbosæ, siue ad corruptelam indutam. *Gorter.*

APHOR. 7.

Ἐκ πολυποσίης ῥίγησις, καὶ παραφροσύνη, κακόν.

Ex multo potu rigor, & delirium, malum.

Rigor & delirium ab ebrietate singularia fuerunt vinorum Græcorum symptomata, quæ nervos feriebant acriter, nisi coctione, conditura, aut vetustate cicurarentur. Metus est, si ebrii rigore corripiantur, ne non resipiscant, sed moriantur convulsi, ex cerebro nempe nervisque oppressis, vini fortis crudique multitudine intra venas recepti. *Hecquet. Lister. Valles.* Conf. 5 aph. 5. & 4 aph. 29.

APHOR.

APHOR. 8.

Ἐπὶ φύματι εἶσω ρήξεως ἔκλυσις, ἔμετος,
καὶ λεπψυχίη γίγνεται.

Ex rupto intro tuberculo exsolutio,
vomitio, & animi defectio contingit.

Enarrata hic sunt signa rupti intus abscessus, effusique puris, maxime ad ventriculum, & pulmones. *Ex tumoribus* (tam circa ventrem, quam in præcordiis) *mortem magis adferunt, quicunque intro rumpuntur.* Hippocr. Coac sect. 2. n. 236. Sæpissime mors in cachecticis, tabidis & diuturna lenta ac hectica febre detentis, ex ingenti abscessu interno rupto natales trahit. Effusum enim foetidissimum pus, non modo viscus cui insidet penitus consumit, sed & vicinas quas tangit partes labe inficit atque corrumpit, simul quoque foetore suo tenuissimum illud fluidum, quod fibris vim motricem confert, admixtione sua contaminat. *Hoffm. Med. rat. T. 3. p. 372.* Unde exsolutio virium, quia destituitur corpus blandis, reficientibus, humoribus; sed & vomitio a materia acri, fibras ventriculi, intestinorum, œsophagi & diaphragmatis irritante, convellente. *λεπψυχίη* hinc intelligitur, ut quæ significat defectionem virium eousque incrementem, ut & naturalis calor multum labefactari incipiat. *Boerb. J. M. G. 829.*

Vomit interdum provenit ex rupto abscessu ad interiora: sed hoc signum inconstans est,

sæpe enim observatur ruptio interna sine vomitu superveniente: nam qui in empyema incidunt ex rupta vomica pulmonis vel pleuræ, raro a vomitu vexantur: quare, si accedat, significare potest, tumorem fuisse ruptum circa vel in ventriculo. Λειποψυχία ex intus rupto tumore fit, a nimia facta evacuatione, qua cingentia tumorem sustentaculo orbata tantam in se recipiunt sanguinis copiam, ut in reliquo corpore non remaneat sufficiens ad circulationem continuandam. Raro autem istud fit a rupto interno abscessu purulento; sed, si intus fuerit varix, aut aneurysma, horum ruptione, quia ita effunditur sanguinis ingens copia, facile fieri potest lipothymia & etiam syncope. *Gorter.*

APHOR. 9.

Εἰς αἵματις ῥύσει παραφρεσύνῃ, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

Ex sanguinis profluvio deliratio, aut etiam convulsio, malum.

Apud Celsum l. 2. c. 8. p. 76. hic aphorismus ita legitur: *Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione nervorum, periculum mortis est.*

Mala sunt ab inanitione. De convulsione dictum 5 aph. 3. Nunc additur desipientia quæ sensuum hebetudinem significat, ob ingentem virium jacturam. *Tozzi.*

APHOR.

APHOR. 10.

Ἐπὶ εἰλεῶ ἔμελλεν, ἢ λῦγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ
παράφροσύνη, κακόν.

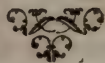
Ex ileo vomitio, aut singultus, aut
convulsio, aut delirium, malum.

Celsus l. 2. c. 8. p. 74. ita habet: Si in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, nervorum distentio, delirium, mala sunt; & l. 4. c. 13. p. 221. stercus per os redditur. Adjicitur periculo, si vomitus biliosus, mali odoris, aut varius, aut niger est.

Ileus vocatur rejectio violenta per os eorum quæ cibi, potus, medicamenti titulo assumpta; aut chyli, bilis, feri stomachici, pancreatici, intestinalis; bilis atræ, muci, puris, ichoris; fæcum intestinalium; clysmatum ipforum. Boerb. J. M. §. 816. Ubi acutissimi instant dolores, cum contumaci alvi constipatione & vomitu assiduo etiam male olente, accedente singultu, delirio, gelido sudore, extremorum frigore, nervorumque distensione, certos adesse mortis prodromos censendum. Hoffm. Med. rat. T. 3. p. 349. Significatur inflammatio intestinorum, communicata cum ventriculo, & demum etiam cum cerebro.

In ileo seu volvulo non necesse esse, ut contenta rejiciantur, ex aphorismo hoc constare potest; nam dicit Auctor, si volvulo vomitus superveniat, malum. Si vomitus perpetuo adesset, non esset signum malum, neque su-

pervenire posset. Nunc autem vomitus superveniens propterea malum signum præbet, quia indicat, non solum intestina in motum inversum cieri, sed & ipsum etiam ventriculum, quare ab ano ad œsophagum motus peristalticus habetur inversus cum dirissimis doloribus, quod pejus est, quam si sola intestina fuissent affecta: atque vomitus ille intercipit applicationem omnium medicamentorum, quæ ad volvulum curandum ore dantur, nam statim ac ingesta fuere, vomitu tunc rejiciuntur. Inde Vomitus est malus & ut signum, & quia intercipit curationem necessariam. Si motus inversus intestinorum non solum propagetur ad ventriculum, sed etiam ad œsophagum, signum adhuc est pejus, quam si solus vomitus adesset, quia latius dispersus est morbus, plures partes in consensum trahit, & inducere incipit singultum, qui species convulsionis est, sed qui a leviori causa generatur, quam convulsio totius corporis, & qui ex affectis tenuibus intestinis facilius per consensum potest generari, propter continuitatem membranarum, quam convulsio totius corporis: propterea si superveniat convulsio, majus significatur malum, quam prædici potest ex superveniente singultu. *Gorter.*

APHOR. II.

Ἐπὶ πλευρίτιδι, περιπνευμονίῃ, κακόν.

Ex morbo laterali pulmonis inflammatio, malum.

APHOR. 12.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενίτις, κακόν.

Ex pulmonis inflammatione phrenitis, malum.

Cohærent hi duo aphorismi, & posterior prioris est continuatio. Hippocrates quoque hic memoratas metastases conjungit in *lib. de affection. n. 9.* quando scribit, interdum ex morbo laterali in pulmonis inflammationem & febrem ardentem transitum fieri. Et Celsus *l. 2. c. 7. p. 64.* *Post lateris, inquit, dolorem, vitia pulmonum: post hæc, insania.*

Pleuritis vera seu exquisita & legitima dicta, de qua hic agitur, vocatur dolor pungens acerrimus, cum febre acuta, & pulsu duro, in inspiratione valide aucto. Nomen habet a *πλευρά* vel *πλευρὸν*, quibus vocibus significatur & costa, & latus generatim, & membrana costas succingens. Ponit inflammatorium quid adesse vel in musculis intercostalibus internis,
vel

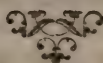

vel in modo dicta membrana. Ob vicinitatem frequenter accidit, ut superveniat pleuritidi pulmonum inflammatio seu peripneumonia, quam alii accuratius appellari censent pleuripneumoniam, peripleumoniam, vel & peripneumopleuritidem, ut distinguatur a peripneumonia quæ orta est a solis pulmonibus inflammatis, salva pleura aut costas cingente membrana. Cur malum dicitur, orta ex pleuritide peripneumonia? Quia notatur magnitudo causæ inflammatoriæ, propagatæ ex locis intercostalibus vel pleura membrana ad ipsos pulmones. Hinc omni sæviori pleuritidi peripneumoniam superaccidere, annotat *Boerhaave aph. 906.* postquam in *aph. 905.* observasset, quod in mortem exeat pleuritis tunc, quando tam vehementes causæ ejus, ut dolor productus omnem motum supprimens brevi creet, impedito sanguinis trajectu, peripneumoniam letalem quam brevissime. Apud Hippocratem *Coac. sect. 3. n. 172.* ex communi interpretatione legitur, *peripneumonias ex pleuritide transmutatas, securiores esse his quæ ab initio sunt.* Nonne hæc manifeste contraria est assertio modo enarratæ? Tollitur contradictio, vocem illam ἀσφαλές εἶναι, quam vertunt *securiores*, exponendo per *stabiliores*, & *firmiores*; sicuti enim σφαλερός *fallacem*, *instabilem*, & *inconstantem* significat, ita ejus contrarium ἀσφαλὲς *stabilem*, *constantemque* significabit; unde ἀσφαλές εἶναι hic erunt peripneumoniæ, quæ exitum firmiorem, & stabiliorem habent, ad differentiam earum, de quibus in præcedentibus Coacis tractatum est, quæ quoniam frequenter transmutantur, modo in abscessus superiores, modo in inferiores, modo in suppurationem, aliosque exitus habent

bent incertos, & varios, merito instabiles & inconstantes dici possunt. Inquit igitur Hippocrates peripneumonias pleuritidis succedaneas firmiores esse iis, quæ a principio invadunt, & ratio est, quia hæ nullam earum transmutationum subire possunt, quas primogeniæ subeunt, idque ob virium robur, quod in illis transmutationibus requiritur, quod in his adesse non potest. Nam ut dictat Hippocrates *lib. de affection. n. 23.* quando alter morbus alteri succedit, æger a priori morbo adeo debilitatur, ut subsequenti vix resistere queat, & ideo illum tam diu ferre non potest, quousque abscessum faciat, aut ad suppurationem deveniat, hæc enim non nisi temporis longitudine evenire non solet. Recte igitur dictum est peripneumonias ex pleuritide transmutatas stabilioris esse judicii, quam eas, quæ a principio fiunt, quia aut cum bonis, & salutaribus signis ad salutem terminantur, aut sine his ad interitum. *Martian. p. 577.*

Cur *phrenitis ex peripneumonia*, malum? Ferrox & perpetuum delirium, a cerebro primario affecto, cum febre acuta continua, vocatur *phrenitis vera. Boerb. aph. 771.* Cerebro inflammato *phrenitidem* excitari certum est, & ab omnibus receptum, cerebri nomine comprehendentibus totum viscus, quatenus medullari substantia constat, venis, & arteriis per ipsum disseminatis, membranisque ipsum cerebrum continentibus. Verum hic morbus aliquando aliunde in cerebrum defertur. *oriuntur*, ait Hippocrates *l. 3. de morb. n. 9. phrenitides etiam ex aliis morbis.* Sunt itaque plures *phrenitidis* differentiæ pro diversitate, & varietate partium, ex quarum inflammatione *phrenitis* excitatur:
gra-

gravissima autem omnium ea est, quæ ex septo inflammato ortum ducit. Talem vero esse eam, quæ peripneumoniæ succedit, est rationabile, inflammatione ipsa a pulmonibus ad septum transversum se extendente; & apud Hippocratem doctrina, quod ex septo transverso inflammato phrenitis excitetur, adeo frequens est, ut hanc solum phrenitidis causam cognovisse visus sit, ut vel ultimo allegatus locus id palam facit, ubi etiam si a pluribus aliis causis eam excitari fateatur, hujus tamen speciei tantummodo curationem descripsit; imo, quia hæc frequentius evenire observata est, ideo septum illud tanquam sapientiæ primarium instrumentum phrenes, hoc est mentis nomen apud Græcos sibi vindicavit, indeque ipse phrenitidis nomen deductum est. Morbum autem letalem esse ibidem scribit, cum tertio die, aut quinto, aut septimo moriantur. Interim tamen non inficiandum est, quod etiam pulmone solo vehementer inflammato phrenitis excitari possit, quæ ratione magnitudinis casum letalem facit; sicque superveniens phrenitis signum erit, inflammationem ad summum gradum magnitudinis pervenisse. Vid. *Martian. p. 473. 577. 190. & Ettm. Oper. T. 3. p. 54.* Phrenitis a peripneumonia letalis. *Boerb. aph. 774.*

APHOR. 13.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυραῖσι σπασμοὶ, ἢ τέτανος,
κακόν.

Ex vehementibus ardoribus convulsio,
aut nervorum distentio, malum.

Celsus l. 2. c. 7. p. 64. post magnos fervores
corporis, nervorum rigorem, aut distentionem
oriri scribit.

Convulsio seu spasmus, aut etiam tetanus,
febrili superveniens fervori, malum portendit,
quia notatur sanguinem impetu pulsum esse in
arteriarum ultimos fines, qui in nervorum de-
sinunt fibrillas, ut ita ad nervos pertingat phle-
gmone, quæ creet spasmos, tetanos. Conf.
notata ad 2 aph. 26. Imo, qui a tetano corri-
piuntur, intra quatuor dies pereunt, &c. jux-
ta 5 aph. 6. De natura spasmī, & tetani, di-
ctum est ad 5 aph. 17.

APHOR. 14.

Ἐπὶ πληγῇ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐκπληξίς, ἢ
παράφροσύνη, κακόν.

Ex ictu in capite accepto stupor, aut
desipientia, malum.

Apud Celsum l. 2. c. 7. p. 64. ita legimus:
Ubi caput vulneratum est, delirium erit.

Notatur cerebri substantia comprimendo læ-
sa;

sa: unde non modo apoplexia, sed & perquam facile, in primis in plethorico-cacochymicis subjectis, phrenetica affectio inducitur. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 410.* Ἐκπληξίς idem significat quod apoplexia. vid. 2 *aph.* 42. Παρὰφροσύνη hic generatim designare videtur desipientiam. Conf. 2 *aph.* 2. Quæ caput quodammodo concutiunt, cum intensa oculorum rubedine, ac manifesto delirio, perniciem denunciant. *Hippocr. Coac. sect. 2. n. 8.* Protinus requirendum est, inquit Celsus *l. 8. c. 4.* num bilem is homo vomuerit, num oculi illius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares auresve sanguis ei effluxerit, num conciderit, num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt. Atque ubi conciderunt, scire licet, necessariam, sed difficilem curationem esse. Si vero etiam torpor accessit, si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam; eoque in angusto magis spes est. At, si nihil horum secutum est, etiam potest dubitari, an os fractum sit.

APHOR. 15.

Ἐπὶ αἵματι πύσει πύξις, κακόν.

Ex sanguinis sputo puris sputum,
malum.

APHOR. 16.

Ἐπὶ πύξι πύσει φθίσις, καὶ ῥύσις· ἐπὶ δὲ
τὸ πύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκει.

Ex puris sputo tabes, & fluxus: ubi
vero sputum sistitur, moriuntur.

Conjungendæ sunt hæ sententiæ, nam prio-
ris consecutarium est posterior. *Celsus* l 4.
c. 4. p. 203. Sæpe, inquit, evenit, uti sanguinem
pus sequatur.

Puris sputum sanguinis sputo superveniens
notat natum in pulmonibus ulcus; hinc vero
provenit *phthisis*, si nempe repurgatio legiti-
mo tempore non facta fuerit, a pure retento;
vide 5 *aph.* 15; & *fluxus* sive diarrhœa. Non au-
tem semper *phthisicos* diarrhœa superveniens
e medio tollit, sed tunc demum, cum iisdem
jam consumptis supervenit; de qua re legantur
dicta ad 5 *aph.* 14. *Moriuntur* autem *ubi sputum*
sistitur; quam diu enim *phthisici* notabile quid
exspuunt, tam diu cum diarrhœa vivere ob-
servantur: adeo ut aphorismus modum mor-

tis ostendat illorum, qui ex phthisi moriuntur; eoque enim extenuati vivunt, donec per ea quæ exspuunt, possunt pulmonem expurgare; cum vero intus manent, obserantur quidem viæ spiritus, patientes vero strangulantur. *Forrest. Obs. Med. l. 4. obs. 4. schol. p. 213. Vid. Hippocr. l. 1. de morb. n. 10. & 19. Pus expuisse in tabe, deinde ex toto spueri desisse, mortiferum est. Cels. l. 2. c. 8. p. 72. Neque tamen omnibus phthificis, cum morituri sunt, sputum supprimitur, ita ut a sputo in pulmonibus retento suffocentur, sed iis tantummodo, quos diarrhœa superveniens e medio tollit. Martian. p. 473.*

Sanguis effluens & stagnans extra vasa in pus convertitur, unde puris sputum; quod pus sensim pulmonem corrumpens prohibet, ne sanguis elaboretur, vel cum sanguine miscetur, eumque corrumpit, vel totum corrumpit corpus, per quod fluit, unde tabes & concidentibus, summeque laxatis per corruptionem partibus fluxus. Quod si supprimatur sputum, totum pus intra pulmonem detinebitur, ex quo fiet ejusdem visceris brevi corruptio, unde mors, quæ etiam ex eo citius corripiet, quod pus collectum intra pulmonem infarciat, & comprimendo occludet vasa sanguinis, adeoque sanguinem sistet. *Bellin. de urin. &c. p. 673.*

APHOR. 17.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τῇ ἥπατι, λυγξ, κακόν.

Ex jecoris inflammatione singultus, malo est.

Expositus habetur hic aphorismus supra 5 aph. 58.

APHOR. 18.

Ἐπὶ ἀγρυπνίᾳ σπασμὸς, ἢ παραφρεσύνη, κακόν.

Ex vigilia convulsio, vel delirium, malum.

Secundum Cels. l. 2. c. 7. p. 64. ubi vigilia torset, nervorum distentio.

Mala in aphorismo memorata ab inanitione: unde humoribus nascitur acrimonia, a qua fibrillæ cerebri atque nervi afficiuntur. Diuturnas vigilias sequitur plerumque maxima partium internarum debilitas, unde stagnationes humorum in capite, periculi plenæ inflammationes ac deliria oriuntur. Hoffm. Med. rat. T. I. p. 613. Hinc apud Celsum l. 2. c. 7. p. 58. „ Si „ in continua puero venter nihil reddit, mu- „ taturque ei color, nec somnus accedit, plorat-
Z 2 „ que

,, que is assidue, metuenda *nervorum distentio* est". Delirium sane ponit semper cerebri medulloſi affectionem morboſam, &c. *Boerb. aph. 701.* Convulſio itidem semper a vitio cerebri, quod oriri poteſt ex omni illa cauſa, quæ deliria, pervigilia, creare poteſt. *ibid. 710.* Quin ipſa nimia vigilia pro cauſa habet plerumque leviffimæ inflammationis cerebri prima initia. *ib. 708.* Quare vigiliis urgentibus confert uſus demulcentium, temperantium, humectantium internus & externus. *Wedel.*

APHOR. 19.

Εἰς ὅτις ψιλώσῃ ἐρυσίπελας, (κακόν.)

Ex offis nudatione eryſipelas, (malum).

APHOR. 20.

Εἰς ἐρυσιπέλας σηπεδών, ἢ ἐκπόησις, (κακόν.)

Ex eryſipelate putredo, aut ſuppurationio, (malum.)

Cum in nullo Græco exemplari legatur hæc vox κακόν *malum*, temerarium eſt illam addendo a communi lectione recedere, & eo minus id fieri licet, quando hæc ſenſum idoneum admittit. Nam offe denudato plerumque eryſipelas ſupervenire, ut prior ſententia dicit, mihi

mihi admodum rationabile videtur. Quia si magna vulnera labiorum, vulnerum tumor consequitur, quia absque magnitudine vulneris, os denudari nequit, sequitur ossis denudationem subsequi inflammationem, quod erysipelas appellat, quia humoris tenuioris adest prædominium. Inducto autem in ulcere erysipelate, necesse est, aut calore naturali vincente suppurationem fieri optimo, & laudabili pure, aut eodem succumbente, putredinem excitari, quod postremum sicuti malum est, ita ulcus suppurare bono pure, optimum erit, ideo de ambabus sententiis malum dici non potest. Quare horum duorum aphorismorum sensus erit. Ab ossis denudatione erysipelas plerumque consequitur, & ab erysipelate putredo, aut suppuratio. *Martian. p. 473 sq.* Explicationi huic favet textus in lib. de cap. vuln. n. 27. *At ubi in capitis vulnere, sive scissa fuerit adhibita, sive non, nudato tamen osse, tumor rubicundus ad erysipelatis naturam accedens, in facie & oculis utrisque, vel altero subortus fuerit, quique ad contactum doleat, ac febris & rigor corripiat, ulcus vero ipsum, quod ad carnem osque attinet, ad aspectum recte habeat, quæque ulcus ambiunt bene habeant, excepto faciei tumore, eique nullum aliud peccatum in reliqua victus ratione accesserit, medicamento quod bilem moveat homini alvus purganda est. Quo sic purgato, tum tumor subsidit, sanusque evadit. Medicamentum autem exhibendum pro hominis robore, virium illius habita ratione.* Hisce addi potest ex Celso l. 5. c. 26. n. 33: *At, si nigrities est, quæ nequedum serpit, imponenda sunt, quæ partem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic, ut cætera, nutriendum est. Si magis putre est, jamque procedit ac serpit,*

opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nullus ex eo humor feratur. nam quod sanum est, siccum est, cum aduritur. Post ulationem putris ulceris, superponenda sunt, quæ crustas a vivo resolvant; ἀπτοχρωτικά Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & resina est. Sed iis quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad sanitatem perducendum est. H. J. Sed tamen ignorari non debet, quod, quum erysipelatis causa tenuis sit humor, qui resolutione vel diaphoresi sanari amat, juxta dicta ad 5 aph. 23. quod, inquam, eo intuitu, suppuratio ex erysipelate malum dici queat: suppuratio quippe ejus non proprium; nam quia sedem suam habet in sola cute, ubi suppurat, necesse est, ut profundius, in carnes, penetret. *Cardan. p. 768 sq.* Sine dubio autem ullo corruptio seu putredo hic contingens est malum, quia via est ad gangrænam. *Valles.* Conferantur quæ de natura humoris erysipelacei caustica notata sunt ad 6 aph. 25.

Non semper ossi denudato supervenire erysipelas, quotidie experimur; si autem superveniat, malum erit signum, tam quoad causam, quam effectum. Tunc enim præprimis accedit erysipelas, si humor ichorosus ex osse nudo effluens ad partes molliores applicatus, istas irritat, tumere & rubere facit, qualis rubedo ab imperitis pro inflammatione accipitur. Sed quoniam talis tumor ruber magis est pruriens, & non convertitur in pus sed in ichorem, atque exigit medicamenta quæ erysipelati adhiberi solent, ac respuit laxantia & humida, quæ egregie opitulantur inflammatis,
necesse

neceſſe erit, ut hanc rubedinem ſupervenientem vocemus eryſipelas. Hoc autem generatur, ſi medulla offis corrumpi incipit: ergo ſignum eſt malum, quum ſit corruptionis indicium. Et mala quoque eſt cauſa; nam ſi putreſcat medulla, os nudatum non ſolum in loco denudato peribit, ſed etiam pars reliqua a medulla corrupta inficietur: atque medulla corrupta intercipient omnem conſolidationem, quia materiem purulentam, quæ alias conſolidationem promovet, commutabit in ichorem rodentem, ſolventem omnes affluentes humores in putrilaginem. Optimum eſt, ſi materia eryſipelatis tenuis, acris, & calefaciens per inſenſibilem perſpirationem exeat, relinquens partem prius obſeſſam ſanam; iſtius enim detegitur naturæ, ut nunquam ſanis aſſimilari poſſit, vel in pus commutari, ſed retenta ſenſim reddatur acrior: propterea tanto cum ſucceſſu adhibent Chirurghi ſicca & ſiccantia atque abſorbentia ad eryſipelatis curationem, quibus id tenue auferunt. Si vero illa materia relinquatur in loco calido, & humiditate diluta, prompta eſt ejus mutatio in putrilaginem, qua non ſolum boni affluentes humores liqueſcunt, verum ipſæ etiam partes firmæ, & præcipue pinguedo: tunc non amplius ſufficit inſenſibilis exhalatio, verum, quod ita per putredinem fuit mutatum, ſimul debet auferri. Quare morbi ſtatus pejor eſt poſt conceptam illam putredinem, quum declaret cauſæ augmentum & promittat difficiliorem & tardioſiorem curationem. Igitur cavendum eſt, ne pars eryſipelate affecta diſponatur ad putredinem. Atque malum eſt, ſi eryſipelas abeat in ſuppuratiorem. Dum enim acris materia eryſipelatoſa

irritat partes adjacentes, in his generat localem inflammationem, quæ pus producit, adeo ut in eo loco habeatur materia erysipelatosâ irritans, & materia purulenta, qualis morbus a Veteribus dicebatur erysipelas phlegmonodes. Si pura simplex adfuit inflammatio, quæ commutatur in suppurationem, pus confectum erit blandum & consolidans: sed si ex erysipellate adjuncta materia illa biliosa acris admisceatur puri, istud tunc pus non manet blandum & consolidans, atque hoc inchorosum erysipelatosum non desinet irritare, novamque inflammationem in ambitu concitare; ideoque malum est, & semper evitandum a Chirurgis, ne erysipelas maturantibus convertant in purulentiam. *Gorter.*

APHOR. 21.

Εἰς ἰσχυρῆ σφυγμῷ ἐν πύσιν ἔλκεσιν αἱμὸρραγίη, κακόν.

Ex forti in ulceribus pulsu, sanguinis eruptio, malum.

Clarius reddidit Celsus l. 2. c. 7. p. 64: *Ubi vehementer venæ supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.*

Pulsus fortis in ulceribus, copiam sanguinis ad ulcus confluere indicat, quatenus caro, & venæ eo repletæ, motum arteriarum ægrotanti sensibilem faciunt, qua stante, non est mirum, si inde fluxus sanguinis ab ipsomet ulcere
ex-

expectari debeat, venulis in ulcus desinentibus viam ipsi præbentibus. *Martian. p. 374.* Ubi stasis sanguinis, a fasciis, ulcus, seu vulnus, intermedium, lachrymosum ac minime suppurans, pulsans ac febriens fieri, scriptum est ab Hippocrate *lib. de fract. n. 28.* *Malum* itaque dicitur, quia notatur sanguinis stasis in arteriis cum inflammatione. Nam ubi ulcus ambientes partes inflammatione vexantur, quam diu inflammatio perseverat, ulcera coire non solent. *de ulcer. n. 5.* Neque obstat hisce, quod Hippocrates *ibid. n. 3.* dicit, quod omni recens facto ulceri, præterquam si in ventre sit, ex eo ipso sanguinem statim plus minusve effluere expediat. nam notum est, quod sæpe paulo latius nomen ulceris ab Hippocrate usurpetur, pro omni continui solutione, pro vulnere in hoc textu; imo generalissime omnes morbi ulcera vocantur in *lib. de fract. n. 33.* Recentiores distinguunt vulnus ab ulcere, illud dicentes solutam cohæSIONem recentem, cruentam, partis mollis, a corpore duro acuto, moto, presso, vel resistente; ulcus vero appellant solutam cohæSIONem partis mollis, non cruentam, sed ichorosam aut purulentam plerumque, a materia erodente: nec ulceris denominationem dant vulneri nisi antiquo & purulento.

Recte monet Auctor malum esse, si post fortem pulsum in ulceribus sanguis erumpat, quia non potuit semper compescere illam hæmorrhagiam, atque illa evacuatio sanguinis non conducebat consolidationi ulceris: antea enim potuit per balsamica applicata promovere ulceris consolidationem, & modice sustentare partem, nunc vero applicanda sunt styptica ad

compescendam hæmorrhagiam, & firmior adhibenda est ligatura, atque ita retardatur ulceris curatio, & relinquitur timor recrudescentiæ hæmorrhagiæ. *Gorter.*

APHOR. 22.

Επὶ ἐδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίαν ἐκπύησις, κακόν.

Ex diuturno partium, quæ ad ventrem attinent, dolore suppuratio, malum.

Videtur hæc sententia desumpta ex *lib. de humor. n. 3.* ubi hæc leguntur: *In vicinia dolorum cujusque abscessus contingunt, ad superiorem partem magis, & in totum. Si tardus fuerit morbus, & deorsum feratur, infra etiam abscessus contingent.* Qui textus truncatus & turbatus est in præsentī aphorismo, in quo compilator ejus indicare forte voluit, quod in longis morbis, seu lentis febribus abscessus oriri soleant in inferioribus partibus, *ad ventrem*, abscessuum autem futurorum signa esse dolores: vocula autem κακόν in textum irrepsisse aliunde videtur. Vis certum fientis abscessus signum? En: *Quibus sine febre aliqua parte dolor, aut prurigo, cum rubore & calore est, ibi aliquid suppurat.* Cels. 1. 2. c. 7. p. 62 sq. Conf. 4. aph. 31. 32. 33. & quæ ad eos notata sunt.

APHOR.

APHOR. 23.

Επὶ ἀκρίτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερία, κακόν.

Ex sincera alvi egestionē intestinorum difficultas, malum.

Hanc sententiam Celsus l. 2. c. 7. p. 64. ita exprimit: *Post alvi longam resolutionem tormina oriuntur.*

A dejectione mere biliosa, acri, intestina exulcerantur; unde dysenteria. *Holler.* Intellege autem dejectionem, quæ diu perseverat, nec illam esse ab atra bile in principio morborum, aut in extenuatis, nam talis, seu subsequatur, seu non dysenteria, statim letalis est, ex 4 aph. 22. 23. 24. Quid alias per meracam seu sinceram dejectionem significari soleat, explicatum habetur ad 7 aph. 6.

APHOR. 24.

Επὶ ὀστέεσσι διακοπῇ παραφρεσύνη, καὶ κενὸν λάβη.

Ex osse perfecto delirium, si ad vacuum usque penetravit.

Intellige sententiam de cranii alta fractura: & quod fragmentum cranii fracti in cavum cerebri ad meninges penetrans delirium creat, a
facta

facta phlegmone in dura matre. *Hecquet. Conf. 7 aph. 14.* Verum tamen oportet ut læsio facta fuerit in membrana cerebrum involvente; nam ut adnotavit Hippocrates *lib. de capit. vuln. n. 24.* ossa, quæ a suo naturali statu recedunt & media desidunt, fracta aut late admodum præcisa, hæc minus habent periculi ubi membrana integra fuerit. Imo vero, etiam si ex ossis fractura non semper & necessario delirium supervenit, quia tamen frequenter id contingit, aphorismus hic nihilominus verus erit, quum Hippocrati mos sit referre mala malis supervenientia. Vid. *Martian. p. 474.*

APHOR. 25.

Ἐκ φαρμακοποιῆς σπασμὸς, θανάτῳ δέσ.

Ex medicamenti purgantis potione convulsio, letale.

Quod particulatim de superna per helleborum purgatione prolatum est 5 aph. 1. nunc universaliter de omni purgatione repetitur. Advertendum est autem, gravius esse convulsionem a medicamento absque immodica evacuatione supervenire, quam ubi simul immodica evacuatio concurrit. *Martian. p. 474. Conf. 5 aph. 4. & 6 aph. 39.* Quicumque a veneno vel validissimo emetico aut purgante sumto moriuntur, hos identidem inflammatio spha-celosa, teste anatome practica, e medio tollit. Mortis autem præsagium ferunt ardores interni & summæ anxietates, pulsus valde parvus &

& inæqualis, vel plane deficiens, cum sudore frigido, delirio & convulsione. *Moffm. Med. rat. T. 3. p. 349.*

APHOR. 26.

Επὶ ὀδύνη ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίαν ἀκρω-
τηρίων ψύξις, κακόν.

Ex vehementi partium quæ ad ven-
trem attinent dolore, extremorum
refrigeratio, malum.

Exponi potest hæc sententia de dolore in
præcordiis, maximeque scrobiculi cordis
regione, qualis est in lipyria febre ad 4 aph. 48.
enarrata. Conferri potest 7 aph. 1.

APHOR. 27.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσῃ τενεσμός ἐπιγενόμενος,
ἐκτρῶσαι πείει.

Mulieri utero gerenti tenesmus super-
veniens, abortire facit.

Affiduus conatus ad dejiciendum, seu tene-
smus, in consensum trahere potest ute-
rum, ut excutiat fœtum; nam nectitur cum
recto

recto intestino uteri cervix: maxime, si fuerit tenesmus vehemens, excitatus a dysenteria maligna, frequenti in Græcia malo. Præterea mulieres Græcæ admodum imbecilles & delicatæ fuerunt, ob summam abstinentiam a vino, victumque tenuiorem, & custodiam diligentio-rem. Ab hæmorrhoidibus internis hodie sæpe mulieres gravidæ tenesmo afficiuntur, neque tamen abortum faciunt. *Lister.*

Fœtus humanus raro ante septimum mensem ad eam perfectionem venit, ut possit alimentis ore sumtis proprium suum nutrimentum conficere, & in lucem prodiens respirare. Si ergo prius in lucem prodeat, quam ut illa organa habeat perfecta, sive fœtus ita prodiens sit vivens vel mortuus, illa exclusio vocatur *abortus*, qui est partus maturior quam quo potest vitalis manere infans. Si vero post istud tempus, usque ad legitimum partus tempus excludatur fœtus sive vivens sive mortuus, potius illa exclusio vocatur partus præmaturus, quo tempore exclusus fœtus omnia membra eousque habet perfecta, ut potuisset a matre separatus vivere. De tali ergo exclusione hoc loco agit auctor, quæ fit ante tempus, quo potuisset fœtus exclusus a matre separatus, manere vitalis. Ex causis abortum facientibus hic recensetur tenesmus. Si intestinum rectum a quavis causa irritatur, in ejus fibris muscularibus aliquis concitatur motus, qui contenta non solum hujus, sed etiam intestini coli determinat versus anum, & ita ejicit: & ut hæc ejectio validiore potentia peragatur, naturali lege muscoli abdominis in consensum trahuntur, qui non solum tunc quasi contra voluntatem nostram constringuntur, sed etiam faciunt motum determinantem deorsum:

sum: præterea cogimur facta summa inspiratione retinere animam, ut diaphragma magis compressum possit recessum visceris sursum impedire, qua maiore potentia urgentur contenta intestinorum versus anum, quando vocatur *alvi egestio*. Sed si in intestinis nullæ restent fæces, & hoc tamen intestinum ab aliqua causa irritatur, eadem fiunt conamina sine dejectione fæcum, nisi quod violenta illa compressione extrudatur aliquid mucosi ex lacunis intestini recti. Hic conatus sæpe rediens sine dejectione fæcum vocatur *tenesmus*, seu crebra cupiditas egerendi alvum. Intestinum rectum ad talem ejectionem instigatur vel a causa irritante ipsum intestinum, vel ita movetur per consensum, uti experimur in calculosis, si calculus hæreat ad urethræ orificium, & in stranguria virorum. In foeminis autem, quia uterus intestino recto adjacet, ab eo affecto etiam intestinum rectum consentire potest; quando tunc non amplius in recto intestino sunt fæces, illa foemina laborabit tenesmo. Igitur foemina gravida tenesmo laborat, ex causa irritante intestinum rectum, vel per consensum cum utero seu vagina. In utroque casu abortus instat, si fiat ante legitimum pariendi tempus. Si enim causa illa instigans in utero vel vagina hæreat, nemini mirum esse potest, quod tunc per validissimum conatum, uti in parturientibus, foetus immaturus excludatur. Si fiat autem per irritationem ipsius intestini, non solum conatus in tenesmo valide urget contenta uteri, ut ejus internum orificium aperiatur & ita excludantur; verum ipse uterus tandem etiam in consensum trahitur, ut se accingat quemadmodum in parturientibus profundere contentum immaturum foetum.

foetum. Ex his satis constat, quam cauti esse debeant Medici in propinandis purgantibus, in dandis suppositoriis vel glandibus, & injiciendis clysmatibus, foeminis gravidis; atque summa cura promte curare debent foeminis gravidis tenesmum & dysenteriam, ne subsequatur iterato conamine egerendi abortus. *Gorter.*

APHOR. 28.

Οἷον, ἢ ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρον, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, ἔτι αὐξεται, ἔτι ξυμφύεται.

Os quodcunque, vel cartilago, vel nervus in corpore præcisus fuerit, neque augetur, neque coalescit.

Hic aphorismus supra 6 aph. 19. continetur.

APHOR. 29.

Ην ὑπὸ λευκῇ φλέγματι ἐχομένω διάρρεια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νῆσον.

Alba pituita vexato si vehemens alvi profluvium superveniat, morbum solvit.

Hæc sententia iisdem verbis legitur in *lib. de Judicat. n. 11.* In *Coac. sect. 3. n. 326.* scripta est in h. m. *Pituita alba tumentes* (τῆς λευ-

λευκοπλεγματον) alvi profluvium sedat (exfolvit, liberat). Et in lib. 2. de morb. n. 69. dicitur, si venter per morbi initia sua sponte conturbatus fuerit, sanitati est proximus quod etiam dictum extat lib. de intern. affect. n. 23. sed desunt hic verba illa per initia morbi Rursus lib. 1. de morb. n. 6. hæc habentur: Subaquoso & lienoso, albaque pituita detento, alvus vehementer perturbata, bono est. Apud Celsum l. 2. c. 8. p. 68. aqua inter cutem minime terribilis dicitur, si venter mollis; si per se excernit mollia & figurata.

Λευκὸν φλέγμα, pituita alba, communiter in scholis Medicorum una voce *Leucophlegmatia* dicitur; & Celsus l. 3. c. 21. p. 160. λευκοφλεγματίαν, vel ὑπὸ τὴν σάρκα, appellari scribit eam hydropis speciem, quando corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus. Hippocrates lib. 2. de morb. n. 69. pituitam albam ita describit: Totum corpus albo tumore intumescit, venter ad contactum crassus est, pedes, coxæ, tibix & scrotum intumescunt, respiratio coacervata est (*impedita* seu *difficilis* & *anhelosa*, vultus rubicundus, os aridum, & sitis detinet, cumque comedit, spiratio crebra incidit. Hic eodem die interdum melius, interdum vero pejus habet. Eadem pene verba leguntur in *de intern. affect.* n. 23. Ex doctrina Boerhaavii aph. 1225. hydrops λευκοφλεγματία, ἀντὶ σάρκα, ὑπὸ σάρκα oritur, quoties in toto habitu pingvitudinis subcutaneæ (in membrana adiposa, reticulari & cellulosa dicta, quæ membranas corporis omnes & musculos interjacet) lymphæ stagnat, vel effunditur; qui & circum abdomen, & circa scrotum. Non hic, puto, morari nos debet animadversio Martiani p. 587. ubi leucophlegmatiam

inter hydropis species non referendam esse arbitratur, eo quod Hippocrates eam hoc nomine non appellaverit. Enimvero cum communis omnium hydropis specierum sit nimia humoris abundantia, qui collectus tumorem facit, & in leucophlegmatia quidem per totum corpus, uti bene observat *Mead in Monit. p. 123.* nihil impedire video, cur receptam inter Medicos doctrinam deferamus. Nonne ipse Hippocrates *l. 2. de morb. n. 69.* præcipit, si non turbetur venter, ut exhibeatur medicamentum deorsum purgans, ex quo aqua purgetur? Egregius inprimis est textus, naturam & originem leucophlegmatiae declarans, apud Hippocratem, *lib. de affect. n. 20.* qui ita habet. *Cum pituita alba detinet, totum corpus tumore albo intumescit, eodemque die alia corporis parte melius, alia deterius habere videtur, tumorque aliàs alia corporis parte & major & minor est. Huic medicamenta deorsum purgantia exhibenda, quibus aqua aut pituita purgatur.* — Morbus hic ex pituita oritur, cum quis ex diuturnis febribus pituita abundaverit, & minime purgatus fuerit, & in ejus carnes pituita vertitur. Quæ quanquam reliqua pituita nihilo sit albidior, cutis tamen color candidior apparet. Sanguis enim pituitæ copia aquosior redditur, neque æque in eo bonus color inest, proptereaque candidiores apparent, morbusque pituita alba vocatur. Si igitur per initia curatio adhibita fuerit, convalescit; sin minus, in aquam inter cutem (*ἐς ὑδρωτα*) morbus transit, & hominem perimit. Ast notari meretur differentia, quam inter hydropem *ἀνὰ σάρκα* dictum & leucophlegmatiam constituit *Aretæus l. 2. de caus. diut. c. 1.* ubi vult, in leucophlegmatia quidem perinde ac in anasarca aquam copiosam inter cutem stagnare, sed in hoc sanguinem simul,

quo

quo carnes nutriuntur, valde esse corruptum, adeoque vitium longe subesse gravius; quare etiam leucophlegmatia mitior hydropis species, curatuque facilius haberi debeat, quoniam variae ejus tollendae sint prosperae occasiones, ut sudoris, lotii excretionis, aut alvi nonnunquam copioso effluvio; quum contra in reliquis speciebus, praesertim si mixtae sint, Medicus totum hominem permutare debeat, si ipsas curare velit. Hac stante differentia, cum Hoffmanno *Med. rat. T. 4. P. 4. p. 423 sq.* dicenda erit leucophlegmatia in initio, anasarca vero seu hyposarca in augmento mali, cum jam, ob majorem sanguinis quam in ipsa leucophlegmatia corruptionem, color carnis & cutis magis depravatus & ex atro viridescens adparet, manifesto indicio, quae sanguificationi humorumque depravationi inserviunt viscera, ut sunt pulmones, hepar & renes, nimiae laxitatis vel infarctus vitio laborare, & ad functiones secundum naturam peragendas minus esse idoneas. Et haec distinctio in praxi medica usum habet, quando scire expedit, quo medicationis genere tractandus sit aeger, quod certe non idem semper profuturum existimari debet: id quod Hippocratem declarasse supra vidimus, videlicet per initia morbi. Conf. 6 *aph.* 14. Unde etiam limitationem accipit praesens aphorismus. Nam ubi diarrhoea ista aegro jam debili existente contingat, periculosa est. *River. p. 329.* Neque praebet constantem regulam, omnem hydropem vel leucophlegmatiam curandam esse purgantibus; variae enim sunt Hydropis causae, quarum quaedam respuunt purgantia; & quando in leucophlegmatia non prius solutus fuit humor per alvum educendus, per purgans eli-

cietur humor bonus & fluxilis, relicto viscoso in tunica cellulosa & cute, qui ad intestina venire nequit. *Gorter.*

APHOR. 30.

Οἰόσιζιν ἀφρώδεια τὰ διαχωρήματα ἐν τῇ
διαρροίῃζι, τέττοιζιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
ταῦτα καταρρέει. (φλέγμα καταρρέει)

Quibus per alvi profluvia spumosa
sunt alvi excrementa, iis ea ex
capite defluunt. (de capite pituita
defluit)

Sententia videtur intelligenda esse de diarrhoea pituitosa, eo quod materia ejus a capite provenire ab Hippocrate creditum sit, in capite vero cerebrum esse magnam glandulam, pituitæ, & consequenter catarrhorum, abinde in quasvis corporis partes depluentium fontem. *Fick.* Inde est, quod in *lib. de morb. sacr. n. 7.* legimus: *si pituita frigida, in cerebro collecta, ad ventrem feratur, alvi profluvia corripiunt.*

Constat experimentis, aërem in intestinis & ventriculo collectum motu vermiculari æquabili ita uniri humoribus, ut plane evanescere videatur; sed motu inordinato earum partium, etiamsi nihil aëris ingeratur, tantam aëris copiam generari, seu potius separari ab adhærentibus humoribus, ut non solum intestina & ventriculus turgeant, verum etiam totum abdomen

domen instar tympani tendatur; &, quamvis multi ructus & crepitus emittantur, venter tamen non subsideat, quasi generationis aëris nunquam esset finis. Generatur etiam in intestinis aër, uti extra corpus nostrum, ex fermentatione vel putrescentia contentorum, si ventriculi & intestinorum actio debilior non valeat spontaneam hanc mutationem arcere. Tali modo natus aër si viscosus, vel pinguibus humoribus misceatur, exhibet liquorem spumofum; sed aquosis meris mistus statim se extricans non producit spumantem liquorem. Ut igitur spumosæ egestiones fiant in alvi profluviis, requiritur præsentia humoris subpinguis, saponacei, vel glutinosi, qui aëris bullulas retinere potest, atque intestinorum motus inordinatus, qui aërem producit, & qui simul copiosiore dejectionem facit; nam in tali motu aucto concipi nequit fieri posse vel fermentationem, vel putredinem spontaneam ex deficiente motu intestinorum. Spumosæ ergo egestiones semper significant motum intestinorum perturbatum; sed prout color, odor, & consistentia variat, ita est humor morbosus diversus, qui ex aëre admisto spumantem egestionem præbet. Nunquam in praxi observare potui, spumofam egestionem dedisse bonum præsagium, quia semper indicat motum perturbatum, & corruptionem humorum. Quum auctor accuset pituitam, inde concludere possumus, eum hoc loco intelligere fæces albicantes, seu pallidas & spumosas, quas etiam sæpe observavimus emissas esse cum capitis dolore. Hoc etiam cum observaverit Hippocrates, existimavit eam pituitam spumofam, quam conspexit egestam per alvum, natam esse in capi-

te, & inde cum impetu delatam ad intestina, & inde ejectam. Nos aliquoties experti sumus, in capitis doloribus hujusmodi factas fuisse egestionem spumosas, quas puto provenire a succo nervoso acriori præprimis in encephalo nato, & capsulis nervorum, sensim secundum nervorum cursum ad intestina delato, ibi præbere humorem dictum pituitosum, qualis observatur in gravedine. Si hic humor in cavum intestinorum depositus fuerit, simulque intestina vellicat, motu tunc inordinato intestinorum, non solum generatur aer copiosior, verum etiam eodem motu ita miscetur huic pituitæ, ut præbeat recensitas alvi egestionem spumosas cum multis ventris torminibus. *Gorter.*

APHOR. 31.

Ὅσοις πίπτει πύρεσσις ἐν τῇ αἵματι καὶ μὴ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, μακρὴν τὴν ἀρρώστιον σημαίνει.

Quibus febricitantibus sedimenta in urinis fiunt crassiori farinæ similia, longam ægritudinem significant.

Hic aphorismus reperitur in *Prognost. n. 11.* ita exaratus: *Sedimenta in urinis crassiores hordei tostii non exacte moliti partes referentia, prava sunt, hisque pejora laminis similia.*

In urinarum sedimento duo potissimum considerantur ab Hippocrate, color & substantiæ modus. De coloribus album statuit omnium optimum,

optimum, & post eum, subrubrum, cæteros autem colores non meminit tanquam malos; modum vero substantiæ in sedimento considerans, lævitatem probat. læve autem dicitur, quod sibi continuum est, & cohærens, æquabilemque habet superficiem, minime asperam, & nulla ex parte divulsam. hujus lævitatatis pti-
 sanam statuit *lib. de vict. acut. n. 5.* dum illius viscositatem lævem appellat. Huic contraria est asperitas, quæ substantiæ modum inæqualem, & minime cohærentem importat, hujusque inæqualitatis in sedimento quatuor enumerat differentias, pro ratione magnitudinis partium ipsiusmet sedimenti, in *Prognost. l. c.* Ita, si sedimentum ex partibus tenuissimis constat, tenue dicitur; hujusque malitiam describens inquit: *alba & tenuia valde prava sunt.* Quod si partibus paulo crassioribus constat, sedimentum *κριμνώδες* dicitur, h. e. farinæ crassioris partes referens; & si adhuc crassiores fuerint ejus partes, & aliquantisper compressæ *πεταλώδες* appellatur, hoc est lamineum, hocque prædictis deterius facit; *πιτυρώδες* tandem, id est fursuraceum dicitur sedimentum, quod partibus adhuc crassioribus constat, hocque omnium pessimum statuit. Quare juxta modum substantiæ duplex est sedimentum, alterum æquale secundum totam substantiam; & hocque bonum est, quia fit a calore succos exacte superante, quorum pars est ipsum sedimentum: alterum asperum, & inæquale, quod malum censetur: ita ut sicuti læve & æquale indicat calorem innatum humores ipsos superare, ita inæquale, & asperum indicabit humores peccantes a præternaturali calore exuri, aut magis, aut minus pro ratione inæqualitatis ipsius sedi-

menti eo ordine, quo explicatum est. Non enim consentaneum est rationi, prædicta sedimenta a substantia partium solidarum decedere, ut tota fere Medicorum schola tenet, quia neque per febres colliquativas, neque per hecticas, in quibus manifeste partes solidæ marcescunt, talia conspiciuntur sedimenta. Quare rationabilius est dicere, sicuti sedimentum laudabile est pars succi a natura devicti, ita & mala sedimenta esse portionem humoris a febrili calore exusti, ita ut, quo major viget exustio, partes in sedimento majores conspiciantur, quo vero minor, minores. Nam agente calore illo adurente in succos ipsos, eos primum allat, deinde exurit, & quo calor est vehementior, eo citius partes humorum tenuiores, & humidiores consumuntur, & sic partes exustæ majores permanent, unde non est mirum, si, quo partes in sedimento fuerint crassiores, eo pejus ipsum sedimentum reddunt. *Martian. p. 484.* Longum itaque morbum significant crassa illa urinæ sedimenta, quia declarant materiæ cruditatem ex vigore morbi, præsentemque magno æstu. *In acutis morbis periculum ænunciat urina biliosa, neque aliquantulum rubra. Et quæ hordei non exacte moliti crassioribus frustulis similia habet sedimenta alba. Hippocr. Coac. sect. 5 n. 11. 12. In pleuriticis urina alba diluta, hordei tosti non exacte moliti crassioribus frustulis simile habens sedimentum fulvum, dolorem & periculum denunciat. At quæ pallida fulvum habet sedimentum, hordei tosti non exacte moliti crassioribus frustulis simile, diuturnitatem ac periculum indicat. ibid n. 64. 65. Cervicis ac dorfi perfrictiones, quæ etiam totum corpus pervadere videntur, convulsiones denunciant, in quibus urinæ hordei*

bordei tosti non exacte moliti crassioribus frustulis similia continent ib. sect. 3. n. 198. 199.

Si in fundo uroscopii, quod continet urinam in quiete refrigeratam, detegitur materia albicans instar farinæ non exacte molitæ, tale sublidens vocatur *sedimentum farinosum*, quod non multum distat a sedimento albo & bono in febribus, quoad externum conspectum, nisi quod illæ partes sint majores, minusque æqualiter distributæ, quam in sedimento albo. Quoniam hæ partes farinosæ non apparent in calente urina, neque tam magnæ ire possunt per tubulos renales, certe constat, istas formari in refrigerata urina. Illa ergo materia hoc sedimentum formans possidet majorem concrescendi potentiam, quam quæ observatur in sedimento albo æquali, qua concrescit in grumulos. Quum vero omnis materia sedimentum formans sit materia morbi, quia illa in sanorum urina non apparet, concludere possumus, tali in febre morbi materiem in corpore adhuc oberrantem pronam esse ad concretionem, & inde viribus vitæ non facile separari posse. Materia febris continuæ salubriter evacuari solet sub forma sedimenti albi & æqualis, quod sedimentum tantum valet in febribus, ut dicatur criticum. Si vero referat farinam crassiorem in febribus significat, materiem phlogisticam, ex majori motu febrili natam, non abiisse in materiem subpurulentam albam & æqualem, quæ a natura facile eliminatur, sed in materiem talem tenaciorem, quæ non facile operum a tota massa segregari potest; & inde in corpore manens morbum protrahit: aut si postea deficientibus viribus per spontaneam supervenientem corruptelam immutetur, fre-

quentissime novum morbum chronicum producit. *Gorter.*

APHOR. 32.

Οἰκώσι δὲ χαλκίδες αἱ ὑποστάσεις, ἄνωθεν δὲ λεπταί, ὁξείῳ ἀρρώστῳ σημαίνει.

At quibus biliosa sedimenta, supra vero tenuia fuerint, acutum morbum significat.

Galenus, quem cæteri expositores secuti sunt, adverbium illud ἄνωθεν, cum antiquis quibusdam interpretibus, ad tempus, non ad locum referens exponit. *Quibus biliosæ sunt subsidentiae a principio tenues, &c.* Verum non mihi adeo monstruosum videtur, urinæ sedimentum matulae fundum attingens, & aliquantisper elevatum, partem habere superiorem tenuem, inferiorem vero crassiorem, ut sententiae per se claræ alienos sensus cum verborum improprietate mendicare cogamur, quia, etiamsi de urina loquentes aquosam tenuem dicimus, non tamen id de sedimento asserere licet, sed illud tenue appellatur, quod contraponitur crasso. Quare aphorismi sensus est: Quibus biliosæ sunt subsidentiae, colore scilicet chloro, aut flavo infectæ, quæ in parte superiori tenues sunt, acutum morbum significant; indicant enim bilem peccare, quæ non-
dum

dum a natura sit deviata, nam eo casu subfidentia esset æqualis, non tenuis in superiori parte, quæ humoris concitati est signum, ut non immerito morbus acutus indicetur. *Martian. p. 474.* Quibus ad vesicam bilis aliquid confluit, iis urina crassa, idque a pituita, redditur, biliosum vero deorsum secedit, eo quod exusta sunt quæ in ventre insunt. *Hippocr. l. i. de morb. n. 27.* Tenuis autem & biliosa urina, & ægre lentum habens sedimentum, & quæ in melius ac deterius commutatur, temporis diurnitatem postulat. *Coac. sect. 5. n. 6.*

Liquor colorem flavum exhibens, *biliosus* vocatur Veteribus, etiamsi non sit vera bilis, & omnia excrementa ac humores morbosii flavescerent dicuntur biliosi. Itaque si id, quod ad fundum uroscopii in urina refrigerata fertur, habet colorem flavum, hoc loco hypostasis biliosa vocatur. Materia est biliosa, id est materia ichorosa flavescens, nata ex materia purulenta vel inflammatoria corrupta, est enim gravior reliquâ urinæ massâ, quia fundum petit, qualis major specifica gravitas non invenitur in bile, quæ supernataret. Ergo signum est in febribus materiem febrilem non mutatam esse in materiem albicantem criticam, sed in ichorosam, acrem & stimulantem humorem, qui in corpore remanens (nam omnis non ita per urinam emittitur) stimulo suo febre intendet. Quia vero separatur a reliqua massa urinæ, signum est, hanc materiem biliosam non ita miscibilem esse communi vehiculo humorum aquoso, unde difficilius eliminari in posterum poterit. Urinæ superne tenues non significant urinam aquosam, sed pellucidam & etiam coloratam, nam æque inveniuntur urinæ tenues coloratæ quam decolores. *Gorter.*

APHOR.

APHOR. 33.

Οἷόςσις δὲ διεσηκότα τὰ ὕδα γίγνεται, τέ-
τοις τετραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστίν.

Quibus autem disparatae fiunt urinæ,
iis vehemens est in corpore tur-
batio.

Urinæ *disparatae* seu variæ dicuntur, quæ mo-
do coctionis notas, modo cruditatem præ-
se ferunt: ergo argumenta monstrant naturæ
modo dejectæ aut titubantis, modo vincentis,
h. e. magnæ turbationis in corpore. *Hecquet.*

Urina, quæ frequenter in melius, & dete-
rius mutatur mala est, quia morbi inconstan-
tiam, naturæque instabilitatem significat, qui-
bus invicem dimicantibus, modoque hoc, mo-
do illo prævalentibus urinarum frequens muta-
tio fit, modo ad pejus, modo ad melius, quam
quidem urinarum permutationem describens
Hippocrates in *lib. de vict. acut. n. 46.* hæc ha-
bet: *Ex urinis vero quid futurum sit conjiciendum.*
Crassiores namque & pallidiores, meliores; tenuiores,
& nigriores, deteriores. Quod si mutationem ha-
beant, temporis longinquitatem indicant, morbusque
necessario tum ad pejus, tum ad melius inæqualitatem
permutat. Hac igitur ratione urinæ hujusmodi
permutationem habentes morbi longitudinem
significant. *Martian. p. 605.* In febre variarum
interdum urinarum mictiones, morbum pro-
ducunt. *Hippocr. Coac. sect. 5. n. 78.* In feбри-
bus

bus si urina mutationes habeat, temporis longitudinem indicat, ægrumque tum ad deteriora, tum in alteram partem necessario commutari. *lib. de Judic. n. 7.* Longum fore morbum colligere possumus, si urina modo liquida & pura est, modo habet quædam subsidientia. *Cels. l. 2. c. 5.*

APHOR. 34.

Ὅσοις ἐν ταῖς ὕραις ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφρίτις σημαίνει, καὶ μακρὴν τὴν ἀρρώστιον ἔσεσθαι.

Quibus in urinarum summo bullæ consistunt, renum affectiones significant, atque longam fore invaletudinem.

Apud Celsum *l. 2. c. 5.* inter signa longæ valetudinis ponitur urina, quæ *bullas excitat*; & *c. 7. p. 60.* dicitur in renibus vitium esse, *si urina bullat.*

An bullæ illæ significant impeditam Urinæ in renibus secretionem? Bullatæ seu spumantes urinæ producuntur ex crassiore humore, quem agitavit spiritus flatulentus, unde origo spumæ, quæ non vanescit facile. Sunt tales Urinæ recidivis crebræ, ab inchoata crisi, cujus perfectio sperari nequit cum tali urina. *Duret. in Coac. p. 520.* Spuma est aggregatum plurimarum bullarum minutarum, sive sphaëularum, quia interclusus aër æquo nisu pellit undique

undique membranulas, quibus intercipitur. *Boyle de Color. p. 109. Hamel. Oper. T. I. p. 36.* Bulla dicitur rotundum in humore corpus, quod cito fit ut plurimum, & cito solvitur. Ad ejus generationem duo potissimum concurrunt, flatus contentus, & humidum corpus continens. *Mercurial.* Urina, quæ conquassata spumam diu retinet, notat olea & sales in lixivium saponaceum mista, atque soluta, adeoque 1. tenacitatem miscelæ arctæ, 2. coctionem difficilem & crisin, 3. morbos fere pulmonicos, aut catarrhosos in capite. *Boerh. J. M. §. 1012.* Nunquam vidi me fefellisse præsagium. Quando prius urina spumam retinet, uti aqua in qua sapo dissolutus est, tunc tenaciter adhuc olea & salia sibi adhærent. Quando vero die septimo, urina concussa, bulla inde orta mox sponte diffilit, certum est, ægrum in vado esse. *Idem Præl. in J. M. §. cit.* In peripneumonia suppurationem factam declarat urina spumosa. *Idem aph. 835.* Si quidem spuma diu manet, necesse est flatum gigni, & ex lenta crassaque materia: quod vero crassum est & lentum, frigidum est necessario, idemque morbos longos necessario etiam procreat. Palam est igitur, bullas diu in urinæ superficie manentes, longum morbum declarare: & quanto bullæ majores fuerint, atque diutius manserint, eo longiorem morbum significare. Nam pueri solent lixivio admiscere saponem, ut palea efficiant ampullas. quod enim lentum est, multum extendi potest, & in magnum spatium: oleum autem, quod saponi immixtum est, absunta jam tenuiore parte, maxime cohæret. Regula etiam est dialectica: Quodcunque tale est, maxime si tale sit,

fit, effectum eo majorem producit. ut, si frigidum & lentum morbos longos efficit, quod frigidum est maxime, aut lentum, longissimos efficiet morbos. Nihil autem prohibere videtur, quin materia illa, ex qua fiunt bullæ, non ex capite aut pulmonibus, aut ventriculo veniat, neque enim bullæ illæ, quod arbitratur Galenus, in renibus ex spiritu generantur, quandoquidem videamus ipsis oculis urinam absque spuma prorsus exire, nec ex spiritu flatuoso, ut ille credit: sed dum mejitur, gignitur. Fit ergo spuma ipsa, dum urina exit: indicioque est, quod quanto majore impetu ejicitur, eo fit major: semper autem fit, sed ex viscida materia manet: e tenui & minime viscida, statim dissolvitur. Quod si quis caput virgæ urinæ immerferit, ac primum faciat ut matulæ imum contingat, sinatque sensim urinam effluere, nulla prorsus fiet spuma, etiamsi morbus renalis sævissimus infestet. Dicendum videtur, tametsi materia illa cruda longius veniat quam a renibus, aut omnino necesse esse ut generetur morbus in renibus ex tam viscida materia: aut non posse esse viscidam materiam, nisi in renibus consistat, & morbum generet. Videtur sane, quod bullæ, quæ diu insident & magnæ sunt, ex materia viscida in renibus necessario fiant, aliter attenuatæ jam essent transitu longo per venas. *Cardan. p. 787.* Quædam bullæ apparent in superficie, quædam in medio urinæ, vel utrobique. Bullæ aliæ sunt simplices, aliæ multæ connexæ in latitudine, scilicet medium versus: aliæ non connexæ, tametsi multæ sint. & hoc eadem ratione de bullis juxta altitudinem intelligi debet. Semper autem quæ sublimes sunt, & quasi aliis inequant, aut ad medium

dium extenduntur, his a quibus oriuntur, sunt minores. Bullæ denique aliæ sunt parvæ, aliæ magnæ. Bullæ fiunt ob extraneum spiritum, spirituum autem non semper eadem est quantitas, nec qualitas eadem. Spiritus crassiores potius in bullis apparent inclusi, tenuiores vero magis dispersis contentis congruunt. quemadmodum eorum quantitates quadrant magis cum quantitate bullarum, atque cum recessu; quæ faciunt contenta recedendo a fundo; atque etiam cum ipsorum contentorum dissipationibus, cum magis disperguntur. Bullæ significant dolores capitis, aut renum, & præterea defluxum in pulmonem. Bullæ, quæ in superficie urinæ generantur, demonstrant spiritus in corpore ascendisse usque ad caput. Cum vero jam concocta fuerit materia, quæ spiritus excitavit, resolutio spiritui, ad pulmonis loca descendens convoluta cum spiritu qui in pulmone est, magis etiam inflatur. & hoc demonstratur a bullis, quæ circa medium innatant. Cum autem materia multum agitur circa renes, vesicam & vasa seminaria, ob locorum angustiam, tunc bullæ excitantur densissimæ, & interdum apparent veluti capilli, aut veluti seminis ipsius splendidiores, aut veluti renum calefactorum colliquamina *Actuar. de urin. p. 152 sq. 287. 290 sq. Conf. Fernel. Medic p. 420. 327.*

Urina spumosa evacuatur, si in itinere corrumpatur, si ei admisceatur viscosum, aut si proveniat ex putrefactis nostri corporis humoribus: inde tam frequens in febribus colliquativis, putridis, hecticis, phthisi, & omni nimia emaciatione corporis, calculosis, omnibusque morbis, qui faciunt exire liquefactam pinguedinem

dinem e corpore nostro. Adeoque multo plures sunt morbi, in quibus invenitur urina spumosa, quam qui ab auctore citantur. Talis igitur urina viscosa, saponacea, vel pinguedine imprægnata, permittit quidem bullulas aëris urinâ leviores adscendere, sed hæc si ad superficiem venerint, totam non relinquunt massam, verum obteguntur tenui expansa pellicula ex tali urina facta, quæ semper indicat aliquam in urina esse tenacitatem: atque quo spuma est copiosior, diutiusque persistens, eo majorem tenacitatem in urina arguit. Quare non solum ex urina spumante præcedentia cognoscere possumus, verum etiam magnitudinem & parvitatem mali. Talis urina cum & sine febre evacuari potest: sed quoniam observavit Auctor sæpe reddi in affectis renibus, inde ex conspecta tali urina quoque intulit, significari rerum affectiones. Si enim aliquis rerum calculo laborat, duplici ex causa urinam spumantem reddit. Calculus enim semper affluente urina perfusus speciem corruptionis inducit, quare calculosi etiam reddunt urinam foetentem: atque hoc putrefactum urinam spumosam facit, uti patet ex urina sana dein putrefacta. Calculus etiam continuo terendo abradit naturalem viarum mucilaginem, quæ urinæ mista & simul exiens, urinam magis glutinosam facit & inde magis spumantem: inde etiam calculosi reddere solent urinam crassiolem & contentis saturam. Si vero pinguedo in corpore liquefacta & acrior reddita per urinæ vias emittitur, in suo transitu quoque dolorem renibus inferre potest, omnibusque viis urinæ, quibus abradit seu abstergit mucilaginem has vias naturaliter tegentem: ita illa urina ex sua natura acrior, nudas

tangens partes , dolores nephriticos infert , quod sæpe in febribus putridis observatur. Si quis febre laborans reddere incipit urinam spumofam , semper ego quoque in praxi observavi , istos ægros tarde recuperasse pristinam sanitatem : quod etiam rationibus est conveniens , nam omnis febris commutatio in putredinem morbum prolongat , quum vis vitæ nesciat putrefactum emendare , & careamus organo putrefactum separante a bono ; hinc diu durat , priusquam omne putrefactum fuit evacuatum : quod alio modo fit in materia purulenta & critica , quam natura novit eliminare. Hinc per nullum emunctorium invenimus humorem corruptum evacuatum fuisse criticum : imo ulcera , quam diu putrefacta emittunt , non consolidantur. Quia vero urina spumosa significat mutationem materiæ febrilis in putrilaginem , ex generali lege putrefacti longa est expectanda invaletudo. *Gorter.*

APHOR. 35.

Ὅστις δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ αἰθρὴ ,
τεπίσις νεφρική , καὶ ὀξέα σημαίνει.

At quibus quod supernatat , pingue est & confertum , iis affectiones renum , & acutas significat.

Non hic intelligitur ea pinguedo , quæ vere pinguedo est , & in guttas dispersa per urinæ superficiem conspicitur , malignæque colli-

colliquationis signum existit; de qua Hippocrates *Prognost. n. 12.* *Pinguetudinis*, ait, *supra innatantes araneorum telas referentes, damnare oportet, colliquationem namque significant.* Ad quæ Fernelius *Medic. p. 320.* addit: *nisi enim renum colliquatio & fusio quædam in causa sit, corpus univrsum vel febre ardente, vel phthisi, vel hæctica febre liquefcit. Divulsa quasi olei puncta innatantia alterutrum similiter, sed inefficacius denunciant. Nonnunquam tamen animadverti ex epoto oleo hæc cum urina fluxisse. Quo autem facilius illa dissipantur, eo morbum leviozem, contumaciozem vero quo diutius persistunt. Urina autem vere pinguis & oleosa, rarior certe, si observaretur unquam, notaret 1. vasa attrita per majorem motum, hinc soluta, cruori mista, & cum urina excreta pinguis; 2. humores acres. Et ideo minabitur phthisin, & atrophiam. Boerb. J. M. §. 1011. Experimentum Ruyschius solus habet & ante eum veterinarii, qui dicere solent, quoties equum obesum a subito & validiori motu extinctum vident, *belg. de reusel is gesmolten in 't ligbaam*, verissima phrasi usi. Nam Ruyschius vidit omnino effusam ad aliquot libras in cavitatem abdominis solutamque pinguedinem. Simile quid vidi post oleosum clystima diutius retentum. Talis pinguedo omnino resorberi potest in venas, & per arterias cum urina expelli. Ipse ego urinam vidi, quæ strigmenta oleosa in urinali traxit, qualia in aqua nascuntur, prius quam adfusum alcohol probe cum ea mistum fuerit. Dedi bibendum hominibus oleum, non ideo per renes cum urina quidquam transivit: si transiret, etiam chylum cum urina effluere necesse esset, qui oleo meabilior est. *Ejusd. Præl. in J. M. §. cit.**

Estne fabula urina vere pinguis & oleosa,
 an existit vere? „ De oleaginosa urina nihil
 „ est magis apud Medicos decantatum, & mi-
 „ rum, quantum clament, dum alii negant,
 „ ajunt alii, urinas dari posse, quæ oleo sint
 „ omnino similes, non in difficultate fluxus
 „ solum, sed in colore, sapore, unctuositate, ac
 „ uno verbo, sint fere oleum, vel quid pingue
 „ fluens: affirmantibus aliis, oleaginosas uri-
 „ nas illas esse solum, quarum superficiebus
 „ innatant quasi guttæ olei, non vero oleum
 „ esse urinam universam, imo nec esse posse,
 „ eo quod fieri non possit, ut aqua cum oleo
 „ ita misceatur, ut unum compositum consti-
 „ tuat; urinæ autem pars minima aqua est; ad
 „ hoc igitur, ut produceretur urina oleaginosa,
 „ oporteret conjungi aquam cum oleo, quod
 „ plane repugnat. Qua super re asserimus,
 „ quod nemini dubium, urinas, quarum su-
 „ perficiebus innatet quid oleosum, sæpe da-
 „ ri, & nos hujus naturæ excernebamus, cum
 „ vertigine laborabamus; quod facile, ac ne-
 „ cessario continget, quoties pingue aliquid
 „ in corpore solvitur. Finge igitur jam non
 „ pingue aliquid, sed plurimum oleosi e cor-
 „ pore solvi, & aquam vel inhærere parti-
 „ bus, vel in pingue quid permutari; an non
 „ universa urina purum putum oleum videbi-
 „ tur ipsi in affectionibus omnibus respondens?
 „ Postremo, verum quidem est, aquam, &
 „ oleum conjungi non posse ex se solis, sed
 „ si adjiciantur sales & præcipue acriores, tria
 „ illa in unicum corpus coalescent maxime
 „ oleosum”. *Bellin. de urin. &c. p. 18 sq. Conf.*
Ettm. Oper. T. 3. p. 131. Observamus mani-
 festam sæpius pinguedinem, urinæ febricitan-
 tium

tium & hecticorum supernatantem, & lateribus vitri se adponentem. Oleaginosæ urinæ sine strepitu, ut oleum solet, minguntur & effunduntur. *Hoffm. Med. rat. T. 1. p. 214.* Vide etiam *Eph. N. C. D. 2. a. 2. o. 123 & 124.* De ægroto, qui febre acuta laborabat & delirabat, legimus quod minxerit læve oleosum multum, in *lib. 1. Epidem. Sect. 3. ægr. 12.* Liquationis signum præbet urina oleosa, quæ redditur ante rigorem, videlicet sudorificum, & mala dicitur in *Coac. Sect. 5. n. 29.* quoniam a tali rigore nihil sperari, nec expectari potest præter incommoda corporis inflammari, vel exsoluti, est enim rigoris sudorifici critici fere prænuncia urinæ suppressio, cum incidit ἐν τῶν χρεσῶν. *Duret. in Coac. p. 503.* Enimvero vel rigor supervenit liquationis ratione, & tunc urina illa præcedens pessimam esse liquationis solutionem indicabit, quæ vel calorem absumat, vel particulas irritantes, vel simul utrumque producat, ex quo rigor superveniens liquationem promovebit; vel rigor supervenit aliunde, puta ex grævia, quia laborat ille febre aliqua intermittente, ac tunc similiter cum oleosa liquationem indicat vi rigoris, tum ratione materiæ irritantis, a qua rigor producitur, tum ratione concussionis, qua rigemus, promovebitur liquatio. *Bellin. l. c. p. 41.* Ne hic memorem, quod urina nonnunquam a plebejis omnino lactea, supernatante pinguedine, judicanda Medicis offeratur in vitris, in quibus olivum ante servatum fuit; de quo in *Eph. N. C. D. 3. a. 3. app. p. 85.* Id certe notari apprimè meretur, quod sæpius in ægrotantium urinis observetur crassitudo quædam in summitate, qualis apparet in urinis, quæ diutius as-

servatæ sunt ; & hanc appellavit *pinguedinem* quandam Hippocrates in *Coac. sect. 5. n. 2.* ubi in febre a tali apparente pinguedine celerem dicit notari liberationem. Pinguedo enim urinis superflans magnum interius incendium vigere significat , a quo morbi vehementia, & acuties dependet ; quia vero confusa existens *exaquescit*, ut habet textus, h. e. clarescit, signum est, naturam morbificæ materiæ dominari. *Martian. p. 603.* Vid. etiam *Bellin. l. c. p. 35.* Ad hujus normam textus intelligendus est etiam locus, qui in *Coac. ibid. n. 43.* communiter ita legitur : *Quæ emittitur urina in qua quod subsidet pinguedinem habet , febrem significat :* sed inchoata est tantum græca lectio, cum ait, *πυρετὸν σημαίνει* i. e. *febrem denunciat*; non enim hoc spectat ipsa prognosis, ut tantum nos doceat febrem denunciari ab urina descripta. nec vero id novum est, nec etiam febre tantum denunciandæ appositum: sed ejus qui ægrotat periculo aut securitati. Quare ita rescribendum, *ταχεῖαν δὲ καὶ λύσιν σημαίνει*, i. e. *ac citam quoque dimissionem febris ostendit*; signo nempe & causa discessionis. signo quidem mitificati humoris morbifici, liberorumque meatuum. Causa autem, de copia vacuati humoris, quæ cernitur in liberali urina, quæ fuerat antè pauca: tum in copiosa hypostasi quæ pinguis apparet similitudine; non reapse: cujusmodi est *γρᾶς* pinguium jussulorum. *Duret. in Coac. p. 508.* Referri huc quoque potest urina pinguis quæ prodit in febribus intermittentibus, finito paroxysmo, cujus mentio habetur in *Boerb. aph. 753.* Magnitudinem ardoris febrilis, magnum humorum attritum, simulque acrimoniam, per hujus generis urinas denotari, indubium

dubium esse puto. Notabilis est textus *lib. 4. Epidem. n. 6.* in quo narratur de Nicostрати uxore, quod, delirans & convulsa, urinam emisit, cui interdum *velut adiposum quiddam, ὡς τι μελᾶδες*, superstabat. Sed quam proxime ad præsentis aphorismi nostri explicationem accedunt hæc: Pinguis apparens urina plerumque gerit arenulas minimas viscido quodam nexas, & sic effingentes speciem membranulæ oleosæ; tum notat abundantiam terræ, & salis hebetioris in sanguine; præfagit hinc scorbutum, calculos, & similia. *Boerh. J. M. J. 1010. Conf. Ettm. Oper. T. 2. p. 593.*

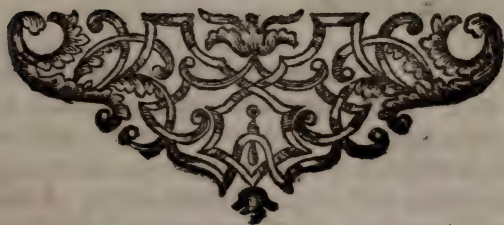
Pingue in urinis, si corpus interea integrum se tuetur, plethorici habitus, indeque redundantis nutritii succi, utut cocti laudabiliter, signum est: si vero emacrescat corpus, colliquationis fit indicium. In renum autem affectibus pinguis facta urina, gravem illorum & acutam arguit ægrotationem, phlegmonem nempe, qua eliquatur illorum pingue & cum urina excernitur. *Hecquet.* Non semel vidi (verba sunt Halleri) innatantes in urina guttulas fluidi adipis, etiam in non male valentibus, quod vidit etiam Sanctorius. Verum eam pinguitudinem mallet ex sanguine ipso repetere, unde deduci potest in vascula urinæ, quoties ea justo laxiora sunt. Neque enim lacunulæ ureteris sufficere videntur, aut respondere observationis. vid. *Boerh. Præl. in J. M. T. 3. p. 231.* Sanctorius (*Stat. Med. sect. 1. aph. 108.*) *Crassissimi*, inquit, *humores in robustis per angustissimas vias tranant, ut patet de pinguedine per urinam.* Urinæ pingues & oleaginosæ, quibus febris hectica, partes colliquans, vulgo indicatur, ex sanguine oleoso & sulphureo, aut

renum pinguedine ex supino in dorsum decubitu incalescente, oriri potuerunt: unde in corporibus florentibus, & optime constitutis istiusmodi urinæ haud raro animadvertuntur. Signum etiam hoc hypochondriacis magis proprium & familiare esse quam tabidis testatur Willisius, & quam plurimos sine hoc intabescere mori. *Guidot. in Proleg. ad Theoph. de urin.* Præterea, pinguedo vel oleosum urinæ supernatans non raro assumtis pinguioribus, & oleosis cibis, nulli autem calori consumentis & tabifico, originem debet. *Eph. N. C. D. 3. a. 4. p. 34.* Urina vere oleaginosa, pinguedinem corporis liquefactam sibi supernatantem monstrans, non confundenda est cum urina oleaginosa apparenter tali, qualis in hypochondriacis & scorbuticis confirmatis subinde apparere solet, seu crusta salina. Illa (vera pinguedo) semper est uniformis, & ad latus aspecta nullum colorem, nullum splendorem, &c. acquirit. Altera vero (crusta ex salibus concreta) ad latus matulae aspecta varios repræsentat colores instar iridis aut caudæ pavonis. *Ettm. Oper. l. c. & T. I. p. 232.*

Pinguedinem corporis in tunica cellulosa collectam, a vehemente calore liquatam, & circulatione aucta propulsam, sanguini primo venoso mistam, & ita ad cor delatam, non solum in subito superveniente febre acuta ardente, verum etiam in motu musculari validiore, præprimis in obesitas, observarunt multi Medici. Sed ex aucta illa circulatione sequitur, pinguedinem receptam evacuari cum urina: nisi enim motus particularis renum major simul accedat, recepta pinguedo in sanguine cum urina evacuari nequit, ut sæpe observamus

mus in Ardentibus. Ut illa ergo pinguedo exeat, neque sola circulatio major cum ardore sufficit, quia his non generatur pinguedinis transitus per renes; neque sola actio renum valet talem producere urinam, quia, si cum sanguine arterioso copia pinguedinis non adferatur, renes eam excernere nequeunt. Recte igitur observavit Auctor has duas conjunctas affectiones, nempe nephriticas & acutas. Quod opponunt in marasmo & phthisi, non est alicujus momenti; quia hi non reddunt talem urinam, etiamsi pinguedo totius corporis consumatur: his enim pinguedo non consumitur forma pinguedinis, sed quando pinguedo in his corrupta fuit & degenerata evacuatur. Quamobrem his frequentior est urina spumosa, quam quæ habet pingue confertum superna-

APHOR. 36.

Οκρόσιζι δὲ νεφριτικοῖσιν ἔχσι τὰ περὶ οἰρημένα
 ζυμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τὰς μίας
 τὰς ραχιαῖς γίνονται, καὶ μὲν περὶ τὰς ἔξω
 τόπας γίνονται, ἀπόστημα προσδέχεται ἐσόμενον ἔξω·
 καὶ δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τὰς εἰσω τόπας γί-
 νονται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχεται ἐσόμενον
 μᾶλλον εἰσω.

Quibus vero renum vitio affectis præ-
 dicta signa contingunt, doloresque
 circa spinæ musculos fiunt, si qui-
 dem ad loca exteriora ferantur, absces-
 sum extra fore expecta: quod si au-
 tem dolores ad loca interna magis
 fiant, abscessum quoque interius potius
 futurum expecta.

Nephritici, inflammatione renum laboran-
 tes, quibus prædicta (aph. 34. 35.) signa
 contingunt, una cum doloribus obtulis, pulsanti-
 bus, in lumbis, circa spinæ musculos, iis abscessum
 fieri nunciari potest, eumque extra, si dolores
 dicti ad loca magis exteriora ferantur, interius ve-
 ro, si dolores ad interna magis loca vergant.

Nam quæ pars laboraverit, ibi abscessum
 expectare oportet, juxta 4 aph. 32. Exemplum
 abscessus renis ad spinam dorſi se manifestantis,
 videsis in Eph. N. C. D. 2. a. 3. o. 139. De
 abscessu renali intra corpus plura proſtant ex-
 empla.

empla. Vid. *ibid.* D. 1. a. 1. o. 16. 64. a. 2. o. 81. a. 4. o. 114. a. 9. p. 241. D. 3. a. 6. app. p. 52. &c.

APHOR. 37.

Οἷοι αἷμα ἐμέχουσιν, ὡς μὲν ἀνευ πυρετοῦ, σωτήριον· εἰ δὲ ζῶν πυρετῶ, κακόν. Ξερα-
πεύειν δὲ ποσὶ ψυκτικαῖσι καὶ ποσὶ συπληκτικαῖσι.

Qui sanguinem vomunt, siquidem citra febrem, salutare; cum febre vero, malum. Curandum vero refrigerantibus & adstringentibus.

Hunc aphorismum ab Hippocratis bibliotheca rejicerem libenter, propter ea, quæ leguntur, tum *Coac. sect. 3. n. 250.* hunc in modum: *Qui spumantem sanguinem evomunt, partibus infra septum transversum dolorem nequaquam sentientibus, iis ex pulmone vomitio fit; ac quibus quidem insignis in eo venæ ruptio fit, copiosus vomitione rejicitur, periculumque imminet: tum 4 aph. 25. Sanguis, supra quidem, qualiscunque fuerit emissus, malum; infra autem, si niger dejiciatur, bonum: nisi expositio obstaret Antiquorum, quam innuit Galenus; ita enim sententiam interpretabantur, sanguinis excretiones per os omnes sanabiles esse, si sine febre fiant, cum febre vero malas. Quæ satis conveniunt iis, quæ *Coac. sect. 3. n. 241.* leguntur hunc in modum: *Sanguinem spuētibus sine febre esse conducit, ac tussi & dolore leviter conflicari, &c. intense vero febricitare,**

citare, ac tussire aut dolere, &c. minime conducibile. Quam tamen expositionem rejecit Galenus, omnem excretionem a pulmonibus, summo discrimine plenam ratus, quantumvis sine febre fiat; quæ quidem Galeni opinio rejicitur, non modo per citatam Coacam, sed etiam per ea, quæ leguntur *l. i. de morb. n. 10.* in hunc modum, de pulmone suppuratis tractans: *Hic si per morbi initia, antequam vena sanguinem effundere & vehementer laxari cæperit, curatione præoccupetur, & prius quam extenuetur ac lecto decumbat, & prius quam caput corrumpi reliquumque corpus tabescere incipiat, incolumis ab ejusmodi morbo evadit.* Dum verbi *emovere*, prædictorum interpretationem respuit, se doctrinæ Hippocraticæ immemorem præstat, innumera enim adsunt loca, ex quibus clare patet Hippocratem hoc verbum ad omnem copiosam excretionem ab ore usurpare, ad distinctionem spuitionis, quæ fit in pauca quantitate, illud accommodando tam excretioni, quæ fit per gulam, quam, quæ fit per asperam arteriam. Quare sensus aphorismi talis fuerit: qui sanguinem largiter fundunt, sanari possunt si sine febre fuerint, cum febre vero *emovere*, malum, & letale. *Martian. p. 475.* In vomitu cruento, seu rejectione sanguinis ex ventriculo, si febrem junctam habet, si sanguis corruptus, graveolens & niger prodit, si ex magno & corrupto liene, vel indurato hepate proficiscitur, animique tandem jungitur defectio, summum adest periculum & mortem proximam jam portendit. Ast non tantum discriminis subest, si febris abest, si a suppressis evacuationibus ex plethora oriundis ortus. Conf. notata ad *4 aph. 25.* Sanguinem in febre vomuisse, pestiferum est.

est. *Cels. l. 2. c. 6. p. 56.* Quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non est inutile sanguinis mediocri profluvium. *ibid. l. 4. c. 4. p. 203.*

In curatione Medicus pro diversitate corporum, causarum & temporis, prudenter & circumspicte sese gerere debet. *Refrigerantia* profunt quandocunque sanguis nimis aestuat atque in orgasmo constitutus, & pulsus impetuosus ac validus est; v. g. aquæ fontanæ, vel plantaginis, potus, in cujus libra nitri puri drachma & syrupi papaveris rhœados uncia dimidia soluta, successive & temperate sumtus, egregie conducit. Extra paroxysmum, ad arcendum mali recursus, potui ordinario inservit commode aqua fontana pura & levis in qua ferrum extinctum, vel etiam serum lactis acidulatum. Sed a quacunque causa fuerit producta stomachi hæmorrhagia, summo studio cavendum est validis stypticis, adstringentibus & vitriolaceis pharmacis. His enim sanguinis eruptio quidem sistitur, sed cruor in vasis stagnans putrescit & gravis inflammatio cum sphacelo metuenda, aut minimum, si cachecticum corpus est, expeditus fit in hydropem transitus. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 71 sq.* Si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari potest potui, &c. Vid. *Cels. l. c. p. 204.* Juvenis scirrholo lienis tumore laborans, post valentiora exercitia sanguinem vomens, sanatus est brumali tempore datis anodynis (inprimis laudano cydoniato Helmontii) & sorbitionibus aquæ & aliorum potulentorum gelidissimis, parca copia, sæpe repetitis, clystere

stere injecto ex lacte cum butyro, saccharo & vitello ovi, ad educendum ex ventriculo congrumatum sanguinem. *Com. Bon. p. 477 sq.* In omni vomitu cruento, etiam desperatissimo, & per profusissimum sanguinis effluxum, ægros in agone constituinte, post methodica, quando sic licebat, administranda, nobis semper certum ac tutissimum remedium, & in omni ætate, sexu ac temperamento expertissimum, fuit radix Ypecacuanha, probe selecta, in alcohol contrita, & ad drachmam dimidiam cum mastichis purissimæ itidem pulveratæ granis quindecim bis, intra duodecim aut etiam, si moram hanc ferebat morbus, intra 24 horas, in aquæ plantaginis unciiis tribus cum paucosyrupo rosarum rubrarum exhibita. Nec inde exhorrescat quisquam, quod in vomitu sanguinis cohibendo, remedium emeticum adhibeatur; siquidem certo, inter vomitus ab hoc emetico excitatos, sanguis sensim reprimitur, ac supprimitur; & quod de eo coagulatum in stomacho ac intestinis abunde accumulatum reperitur, per inferiora ejicitur. *Experto crede.* Cyrillus in *Etym. Oper. T. 2. p. 308.* Si ab acribus assumtis generetur sanguinis vomitus, ne aliquid de eo acri restet in ventriculo, danda est potio diluens, quæ vomitu rejecta id acre simul aufert: sed si fiat a causa interna, vomendi conatus compescendus parva quantitate vini Rhenani diluti cum citri succo & laudano liquido, cavendum ab omni adstringente & coagulante; hæc enim sanguini in ventriculo effuso mista, eum in thrombum contrahent, qui vomitu difficile potest reddi, & sua duritie ac tandem acrimonia laceffet ventriculum, & ad novum vomitum instigabit,
dum

dum interim coagulans datum, contentis ventriculi ut & sanguini mistum, ad contrahendum vasculum apertum sanguinem fundens nihil præstare possit. Quare adstringentia magis obfunt quam profunt in sanguinis vomitu: sed retentus ventriculus vacuus ita contrahet vasculum antea apertum, ut sponte sistatur sine damno effluens sanguis, & ita adducta vasculi latera inter se consolidantur. Quare præcipua curationis pars est, facere & servare ventriculum, quantum fieri potest, vacuum, per aliquot dies, ingerenda alimenta liquida tam parva copia & partitis vicibus, ut vita servari possit, evitando omnia duriora, acria, & copiosiora. Quibus continuatis sponte cessabit sanguinis vomitus, quod adstringentibus facile fieri non potuit. *Gorter.*

APHOR. 38.

Κατάρροι ἐς τὴν ἀνω κοιλίαν, ἐκπυῶνται ἐν ἡμέρῃσιν ἑκάστιν.

Destillationes in superiorem ventrem, intra viginti dies in pus vertuntur.

Fluxiones in thorace intra viginti dies suppurari incipiunt, nisi cito alio deferantur, atque per urinas vel per sudores exitum inveniunt. *Tozzi.* At vero multis modis superiore ventre suppurati fiunt. Nam cum pituita multa e capite confertim in superiorem ventrem

trem confluxerit, putrescit & pus evadit. Putrescit autem maxime diebus uno & viginti.— Ex pleuritide quoque superiore ventre purulenti fiunt, cum vehemens fuerit, neque diebus judicare solitis computruerit, neque sputo rejecta fuerit, sed latus exulceratum fuerit, a pituita adhærescente & bile. — Interdum vero etiam ex venis sanguis se in ulcus ingerit, qui putrefactus pus fit. — Purulenti quoque fiunt, si pituita e capite in latus defluat, illicque adhærescens putrescat. — Fiunt etiam cum ex immoderato labore aut exercitatione, aut quavis alia ratione parte anteriore aut posteriore ruptio ita facta fuerit, ut non confestim sanguis expuatur, sed vulsum in carne contingit, quæ divulsa paucam humiditatem attrahit & sublivida evadit, &c. *Hippocr. l. i. de morb. n. 11.*

Si in eo succo, qui humectat & nutrit partes encephali, aliqua generatur acrimonia, illa capsulis nervorum a dura & pia matre mutuatis ad varias partes duci potest. Quare de origine & cursu catarrhorum nulla obstat via, quin duci possit ad varias corporis partes, & ita etiam ad ventrem superiorem seu pectus, qualis pars hoc loco intelligitur. Sed tunc illa restat summa difficultas, quomodo materia catarrhosa acris lymphatica possit in suppurationem commutari, quoniam experimur, catarrhos in nares vel fauces, vel pulmones descendentes raro purulentiam proferre, sed mucum aut tenuem humorem corrodentem, vel magis spissum, uti experimur in coryza, broncho, & tussi ex catarrho natis: nisi velimus per suppurationem hoc loco intelligere materiæ hujus tenuioris degenerationem in materiem crassio-

rem

rem & albicantem, qualem mutationem frequentissime in catarrhis observamus, non vero commutationem in verum pus. Materia enim acris & tenuis nullibi in verum pus commutatur, sed in materiem albam tenaciorem, quæ quoad adspæctum non multum a pure differt. Quod autem partes catarrho vexatæ tandem verum pus proferant, istud non fit ex mutata materia catarrhosa in purulentiam, sed si ista materia corroserit partem & ulcus formaverit, quod pus fundit, sicuti etiam superius (7 aph. 20.) in materia erysipelatoſa observavimus. Igitur deducerem ex hac observatione, quod etiam praxi respondet, materiem catarrhosam in ventrem superiorem destillantem, intra viginti dies commutari in materiem albam magis cohærentem, seu concoqui. Gortier.

APHOR. 39.

Ην ἔρην αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγι-
ρίαν ἔχη, καὶ ὀδύνη ἐμπίπῃ εἰς τὸ περί-
ταιον, καὶ τὸ ὑπογάστριον, καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ
τὴν κύστιν νεφροὺς σημαίνει.

Si quis sanguinem & grumos meiat,
& stranguria laboret, dolorque ad
perinæum, imum ventrem, & pectinem
incidat, partes circa vesicam male affici
significat.

Recensitus hic est aphorismus supra 4 aph.
80.

Vol. II.

Cc

APHOR.

APHOR. 40.

Ην ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γίνηται, ἢ ἀπόληκτόν τι τῷ σώματι, μελαγχολικὸν τὸ πνεῦμα γίγνεται.

Si lingua derepente incontinens, aut aliqua corporis pars fiderata evadat, id atram bilem indicat.

Videtur hic aphorismus desumptus esse ex l. 1. de morb. n. 3. ubi ita legitur: *Multi autem ab his frequenter mutilati fiunt, fideranturque manibus, & pedibus, & vocis inconstantes fiunt, & ab atra bile paraplegiæ, claudi vero a coxendico morbo.* Nam quod in aphorismo ait, *lingua incontinens*, ibi legitur, *vocis inconstancia*; ex quo docemur, quid per linguam incontinentem intelligere debeamus, locutionem scilicet interruptam, per quam patientes, dum loquuntur, dictiones exacte proferre non possunt, symptoma, quod vulgari (ital.) *tartagliare* dicitur (lat. *balbutire*, *lingua hæsitare*), idque provenit, ni fallor, a resolutione quorundam musculorum moventium linguam, quorum defectu lingua inæqualiter, & non ad voluntatis imperium exacte movetur, ita ut dum recta e. g. movere intendit, alicujus muscoli defectu in obliquum fertur, & sic vocis articulatio defectuosa redditur, quod quidem symptoma vocis, & linguæ inconstanciam appellat Hippocrates. Quomodo autem humor iste maxime

maxime nervosas partes invadat, explicavimus superius in expositione quinquagesimi sexti aphorismi præcedentis Sectionis. *Martian.*
p. 475.

APHOR. 41.

H^ν ὑπερκαθαρισμένων τῶν πρεσβυτέρων λύγξ ἐπὶ γένηται, ἐκ ἀρχαίου.

Si senioribus ultra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Ab assumpto pharmaco duplici ratione supervenire singultus potest, vel ob immodicam purgationem, vel ob naturalem medicamenti facultatem. Primo modo in præsentis aphorismo non bonum esse, docemur, eo quod, cum senes ob purgationis violentiam in singultum incidunt, signum est, humores nimia purgatione acrimoniam contraxisse, stomachoque a pharmaco debilitato, bellum indicare, idque in senibus maxime malum est, quia siccitas ab ætate contingens, humorum correctionem non facile admittit, cum in senibus humores acres, temperamenti ipsius ratione facile abundant. A facultate vero medicamenti singultum excitari, non est malum, quia experientia constat, multa singultum frequenter movere, qui quidem sponte paulo post sedatur, quod cognoscens Hippocrates quamvis, ubicunque de convulsione ab immodica purgatione contingente mentionem facit,

cit, par signum malum etiam singultum faciat; quod constat ex 5 aph. 4. cum tamen convulsio-
nem a facultate medicamenti ortum habentem
recenset, de singultu nullam mentionem facit,
nam 5 aph. 1 & 2. simpliciter dixit, *convulsio ex ve-
ratro letalis, ex vulnere convulsio letalis*; quare non
est idem, quid consequi purgationes immodi-
cas, & violentas, & a purgante medicamento.
Nam etiamsi ab assumpto pharmaco convulsio
semper letalis sit, singultus tamen non ita, sed
tunc solum, quando immodicam purgationem
subsequitur: ratio diversitatis est, quia con-
vulsio mala est ratione dignitatis affectæ par-
tis, singultus vero ratione efficientis causæ.
Martian. p. 475. Nonne, præter creatam ab
immodica evacuatione acrimoniam, proveniet
etiam ab inanitione singultus, dum a nimia
purgatione corpus exhaustum humoribus pri-
vatur solida inter atque fluida æquilibrio, unde
nascuntur spasmi? Vid. Not. ad 5 aph. 3.

APHOR. 42.

Ἡν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλῶν, καὶ θερμῶν, καταχεομένων κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τῷ πυρετῷ γίνεται.

Si febris non ex bile orta prehenderit, aqua multa, & calida, capiti affusa, fit febris solutio.

Intellige febrem a vehementi exercitio, ab æstu aut vino, ita solvi posse, certe in regione aliqua calidiori, & ubi balneum in usu sit quotidiano. Nam multa aqua calida in caput affusa, meatus cutis excretorios laxare & cruditates concoquere apta est. *Lister. In lib. 2. Epidem. sect. 6.* ad finem Hippocrates hunc in modum loquitur: Si quem calor (aut febris) prebendat, neque ex bile, neque ex pituita, sed aut ex lassitudine, aliave de causa febricitet, calida multa affusa caput irrigato, quoad in pedibus sudor excitetur, farinamque quam crassissimam coquito. Excitato vero in pedibus sudore, farinam plurimam & calidissimam edat superbibito mero, & stragulis coopertus placide quiescat. Quibus docemur, quomodo lotiones capitis, de quibus in aphorismo tractatur, pro ephemerarum curatione sint administrandæ; nec diversitas in eis adnotanda est ex eo, quod additum sit neque ex pituita; nam quando Hippocrates lib. de nat. homin. n. 27. docet plurimas febres ex bile oriri, earumque spe-

cies enumerat, continentem, quotidianam, tertianam, quartanam, & eas, quæ ab occultis doloribus fiunt, videlicet ab inflammationibus internis, quas omnes universaliori nomine putridas vocarunt posteriores, non ita excludit pituitam, ut nullo modo ad febrem concurrat, imo a sola bile febrem excitari posse non existimavit, sed febres ex bile appellavit, quia absque ea præfatas febres accendi, est impossibile. Quod si humoris prædominium attendatur, febris a bile dicitur, in qua hæc dominabitur, a pituita vero, eadem pituita prædominante. Utramque respexit in citata sententia Epidem. alterum vero tantummodo, bilis scilicet prædominium, citato lib. de nat. hom. *Martian* p 476. Aqua calida capiti exterius admota non conducere videtur nisi iis in casibus, ubi calor, siccitas, & inflammatoria adest diathesis, ad dolores mitigandos, laxando crispaturam fibrarum, stasin humorum solvendo; juxta dicta ad 5 *aph.* 22: aliàs vero virtute sua molliente, laxante, vasa ad congestiones & stases humorum, cerebro perniciosas, facile suscipiendas disponit. Capitis igitur lotionum usus res periculi plena est, & magnam prudentiam desiderat, hinc cautissime usurpari debent, & tutius ab iis nostris in regionibus abstinetur. *Hoffm. Med. rat. T. 1. p. 657.* Quid? quod etiam Celsus *l. 3. c. 14.* improbat methodum Cleophanti cujusdam ex antiquioribus Medicis, qui in febre tertiana & quartana, multo ante accessionem, caput æri multa calida aqua perfundebat.

Omnes febres, quæ ex humore acri, tenui & calefaciente in corpore nato, generantur, dicuntur apud Veteres a bile oriri, inter quas
febris

febris tertiana intermittens primas partes tenet: an vero febris ardens, putrida, hectica, & symptomatica ex bile nascatur, non consentiunt. Igitur incertus sum, num in memoratis febribus, atque in quotidiana & quartana, quæ dicuntur oriri ex pituita & melancholia, caput perfundendum sit multa aqua calida, ad curationem. Proinde incerta hoc loco proponitur curatio. Credo igitur, Auctorem observasse quandam speciem febris egregie solvi hac aqua calida perfusa, sed & expertum esse, in febribus biliosis nocuisse. Quæcunque pars nostri corporis multa aqua calida fovetur & abluatur, ab actuali illo calore paulo magis eo tempore incalescit, atque liberatur a sordibus cuti adhærentibus, simulque laxatur & humectatur: sed si desinat ille calor actualis, relinquitur pars frigidior & laxior, quam erat ante fotum vel affusionem eam. Si vero illa pars ultra modum incalescat & sicca sit ante hanc affusionem, ut experimur in partibus inflammatis, ab affusione hac lenietur urens calor, humectabitur pars, & tensio laxabitur. Facile ergo erit ex his conjicere, quamam in specie febris hæc methodus valeat: nempe si ex insolatione caput incalescit & siccatum fuit, siccitas enim, & humor tenuis acer ex insolatione natus, humectabitur, atque concedetur liber exitus humori illi, & qui restitabat in poris, simul auferetur. Aut si quis ex laboribus durioribus propter expulsionem humoris tenuioris & compactum sanguinis febricitet, hac capitis ablu-tione calida, ejus humores compacti resolventur, suppedietur mitis & tenuis humor aquosus, & solida constricta, sicca, humectabuntur & laxabuntur. Denique quibus ob aëris fri-

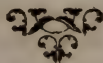
giditatem vel ventum prohibita fuit perspiratio, & materia illa retenta febriculam concitat, his per aquam affusam calidam liberior conceditur perspiratio, qua id, quod febrem excitat, eliminatur e corpore. His ergo in febribus conducit aqua multa calida in caput affusa: sed si materia sit biliosa, uti experimur in morbis erysipelatosi, per affusam calidam his augebitur bilis corruptio. *Garter.*

APHOR. 43.

Γυνὴ ἀμφοτέρωθεν ἔ γίνεται.

Mulier ambidextra non fit.

Expungent hanc sententiam sine formidine reatus, qui norunt, quod ambidextros faciat usus, non natura. Fundamento certe arenoso nituntur quæ adfert, ad tuendam veritatem aphorismi hujus, *Cardanus p. 799 seq.*

APHOR.

APHOR. 44.

Ο κόπι ἔμπυοι καίονται, ἢ τέμνονται, ὡς μὲν
τὸ πύον καθαρόν ῥυῆ, καὶ λευκόν, περιγί-
γνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον, καὶ βορβορώδες, καὶ δυσ-
ῶδες, ἀπέλλονται.

Suppurati cum uruntur, aut secantur,
si pus purum, & album effluat, eva-
dunt: quod si subcruentum, & coeno-
sum, & graveolens fuerit, pereunt.

Sententia hæc in *Prognost. n. 19.* legitur in
hunc modum: Cum suppurati uruntur, quibus
purum quidem pus est & album, & minime fætidum, ii
servantur. at quibus subcruentum, & coenosum, mo-
riuntur. Et l. 2. de morb. n. 45. ubi de empyi-
cis, quibus sectio adhibita est, tractatur, hæc
habentur: Indicio est evasurum ægrum, si quidem
pus album & purum fuerit, fibræque sanguinis in-
sint, ut plurimum convalescit. At si primo die ovi
luteo simile, aut postero die crassum defluat, aliquan-
tum ex virore pallidum, & graveolens, ubi pus ef-
fluxerit, moriuntur.

En. Pus optimum est album, æquale & læ-
ve, & quam minimum graveolens, huic autem
contrarium pessimum. *Hippocr. Prognost. n. 7.*
Si pus diu in loco clauso relinquitur, attenuatur,
acre fit, putrescit, vicina consumit, erodit.
Boerh. aph. 406. hinc necesse rubrum habeat
sanguinem admistum ex erosio vasculis, evadat

inæquale, *subcruentum*, *cænosum*, colore fuscum & substantia amurcam referens, atque inde *graveolens*. Si ergo empyema in thorace habentibus, de quibus præsens intelligendus est aphorismus, sive sectis, sive uctis, pus effluat optimum, de illorum vita sperari potest, cæteris se habentibus convenienter; nihil enim mali arguit ejusmodi pus de partibus unde venit. Contra, si ex pravis signis quippiam apparuerit, omni spe destitutus est æger, uti loquitur Hippocrates *Prognost. n. 19.* memoratis enim pravis qualitatibus imbutum pus, significat corruptam partem unde manat & tabe affectam, unde necessario pereunt ægri: quoniam mortifera est gangræna cum cæterarum corporis partium, tum vero spirabilium, quarum officio vel ad punctum temporis vitam carere non potis est: & quarum vitio, naturæ omnia præsidia collabuntur, cum ἀδυναμία omnium facultatum, & vacatione omnium officiorum, tandem in sympathiam & contagionem adductorum nobilissimæ partis corruptæ. *Duret. in Coac. p. 273. Conf. Boerb. aph. 1192. 1193.*

APHOR. 45.

Ὅσοι τὸ ἥπαρ διάπυον καίονται, (ἢ πί-
νονται) καὶ μὲν τὸ πύον καθαρόν ῥύη, καὶ
λευκόν, περιγίγνεται, ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τρυ-
πίσκειν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥύη, ἀπόλλυνται.

Qui ex purulento jecore aduruntur,
(aut secantur,) ii, ubi pus purum flu-
xerit, & album, superfunt, quod
pus in tunica ipsis conclusum sit: sin ve-
ro qualis amurca fluat, pereunt.

Exstat hic aphorismus in *Coac. sect. 3. n. 274*:
paucioribus conceptus verbis, ita: *Qui-
bus ex hepatis uestione pus amurcæ simile prodit, le-
tale. Apud Celsum l. 2. c. 8. p. 67. hæc le-
guntur: Si in jecinore vomica est, & ex ea fertur
pus purum & album, salus ei facilis. id enim malum
in tunica est. & ibid. p. 71: Ex jecinore si pus
cruentum exit, mortiferum est.*

Vidimus ad præcedentem aphorismum in
empyicis, quod eorum bene res eunt, quibus
pus educitur æquale, album & nihil olens,
contrà ipsos mori, quibus manat pus contra-
riis dotibus præditum. Similiter empyema he-
paticum, quod exitum foras affectat; si quidem,
perusto hypochondrio, libertatem habeat ex-
eundi, ac tum in exitu signa edat integræ par-
tis solidæ, vegeti caloris nativi, & humoris
morigeri (quoniam id manat e tunica ubi col-
lectum

lectum erat, non in viscere ipso diffusum) apparetque omnino quale modo descriptum est; certa spe consolatur Medicum futuræ salutis. Quod autem prodit e parte corrupta, in viscere ipso diffusum, non autem collectum in tunica, pus amurcosum, funestum exitum ostendit, quia nulla salus vitæ sperabilis esse potest in amissione vitalis officii, quo fungitur ipsum hepar dum valet natura & valetudinis cura. *Duret. in Coac. p. 309. Conf. Boerb. aph. 944. 945.*

APHOR. 46.

Ὅδυνας ὀφθαλμῶν, ἄκρητον πότις, καὶ
λέσσις πολλῶ θερμῷ, φλεβοτόμει.

Oculorum dolores, exhibita meri portione, & copiosæ æquæ calentis balneo, venæ sectione curato.

Antiqui Hippocratis expositores præsentis aphorismi interpretationem haud ineptam adducunt, videlicet, dolores oculorum a copiosa materia, eaque compacta procedentes venæ sectione curari, verum eos prius attenuandos esse, & meri potu, & calido balneo. Hanc tamen expositionem rejicit Galenus, eo quod periculosum sit, & vini potu, & balneo in corporibus repletis uti, nulla evacuatione prægressa. Verum hæc Galeni ratio aliquid roboris haberet, si juberet Hippocrates pluribus diebus ante Venæ sectionem prædictis utendum esse;

esse; sed quia supponit, ea tantummodo esse administranda eo ipso die, quo fit phlebotomia, ut dicendi modus, quo utitur, satis manifestat: etiamsi humores inde fundantur, & ampliorem locum exposcentes, venas distendant, nullum tamen periculum impendet, cum statim evacuatio subsequatur. Nam etiam *lib. de vict. acut. n. 38.* pro aphonix curatione venæ sectioni præmittit fomentum toti corpori, quod non minoris periculi esset, nisi statim evacuatio subsequeretur. Verum dicet aliquis, hanc curationem non omnibus oculorum doloribus convenire, sed iis tantummodo, qui ab enarrata causa dependent, unde improprie Hippocrates universaliter locutus est. Huic respondeo, indefinite propositionem hanc protulisse, non universaliter, idque ab Hippocrate fieri frequenter, quando non necessario semper id contingere ab eo observatum est. Quamvis etiam universaliter vera, & rationabilis defendi posset hæc curatio in omnibus oculorum doloribus, quia, cum oculorum dolor fieri possit, & a sanguinis plenitudine, & ab humorum crassitie, nec non a nimia tenuitate, in omnibus his tribus casibus curatio hoc in loco ab auctore proposita rationabilis est. Nam de plenitudine doloris causa nemo dubitabit, quin pro ea tollenda conveniat venæ sectio, nec ex præcedente vini potione, & balneo incommodum aliquod adveniet, si statim evacuatio succedat. Similiter, quando humores crassi, & frigidi dolorem faciunt, probanda est venæ sectio, quæ humores omnes evacuare potest, quæ cum venoso genere communicantur, nam cum morbus, non ab intemperie sola, sed ab humoribus ipsis dependeat, magis est commodum,

dum, quod a venæ sectione provenit, evacuatis humoribus, qui ipsum fovēt, quam noxa, quæ ab eadem, refrigerato corpore, timeri possit, qua quidem ratione Hippocrates in frigidis morbis minus timuit venæ sectionem, quam ubi bilis dominatur, unde etiam in hydropse a phlebotomia non abstinuit, ut ex lib. de vict. acut. n. 62. manifeste constat: quare in doloribus oculorum a frigidis, & crassis humoribus convenit venæ sectio, præsertim cum ante, & vini potione, & calidis lotionibus frigida intemperies corrigatur, humorque attenuetur, ut per venæ sectionem evacuari possit. Quare difficultas tantummodo versatur in iis doloribus, qui a tenuibus, & acris humoribus dependent, in quibus etiam si vini potionem convenire posse concedat Galenus, quatenus vinum humiditate eorum acrimoniam retundit, & potissimum subsequente balneo, venæ tamen sectio in affectibus biliosis Hippocrati semper suspecta fuit; quod quidem intelligendum est, quando bilis peccat in toto, non quando in particula tantum, ut evenit in hoc casu, in quo bilem non abundare in toto ex eo conjicimus, quia febrem non adesse supponitur, quando de ea non fit mentio, quæ necessario in doloribus oculorum accenditur, quotiescunque bilis in corpore viget. hac enim ratione in morbis, qui febrem adjunctam habent, magis timuit Hippocrates venæ sectionem, quam ubi nulla adest febris. *Martian. p. 476.* Antiquos oculorum dolores & rubores, multis remediis frustra tentatis, vini potu meracioris curatos refert Borellus *Cent. 2. obs. 77.*

APHOR. 47.

Υδροπᾶντα καὶ βῆξ ἔχον, ἀνέλπιστός ἐστιν.

Hydrope laborantem si tussis detineat, desperatus est.

Hæc sententia extat, & exposita est, supra 6 aph. 35.

APHOR. 48.

Στραγγερίῳ καὶ δυσερίῳ, θάρηξις, καὶ φλεβοπμὴ λύει· πέμνει δὲ τὰς εἰσω φλέβας.

Urinæ stillicidium & meiendi difficultatem, vini meri potio, & venæ sectio solvit: at secandæ sunt interiores venæ.

In lib. 2. Epidem. sect. 9. n. 39. hæc tantum leguntur: Stranguriam venæ sectio solvit.

Superius 6 aph. 36. venæ sectio commendata est ad dysuriam cum febre. Hic ad stranguriam & dysuriam chronicas, senibus v. g. familiares, traduntur remedia. Hecquet. Stranguriæ, & dysuriæ quamvis multæ causæ esse possint, omnes tamen ad tres reducuntur, ad inflammationem vesicæ, aut partium adjacentium; ad
ma-

materiæ acris, & pituitosæ defluxum; & ad facultatis imbecillitatem, cujus gratia hi affectus senibus sunt familiares, & in iis difficulter curantur. Ratione inflammationis convenit venæ sectio, quæ etiam non erit inutilis, quando ab aliorum humorum affluxu dependet, ob rationes ad 7 *aph.* 46. adnotatas, quamvis hujus peculiaris curatio sit vini potio, & illius maxime, quæ a facultatis imbecillitate ortum ducit, vinum enim partim concoquendo, partim roborando, partim humectando, & quod summum est, urinam ciendo prædictis malis auxilio esse potest. *Martian. p. 477.* Quod si post suppressum mensium vel hæmorrhoidum fluxum, stranguria, vel dysuria, imminet, optimum consilium, ut excretiones hæ vel revocentur, vel sanguis copiose congestus per sanguinis, præsertim in pede, missionem, derivetur, quod auxilii genus iis inprimis, quibus ani aut uteri venæ stillare amplius jam cesarunt, proficuum est. Est hoc in casu verum omnino Hippocratis dictum, *urinæ difficultatem & stillicidium solvere venæ sectionem.* Quod ad vini potum attinet, merito tenendum, quod nullum aliud ex usu sit, quam dulce, Malvaticum, Hispanicum, vel etiam Hungaricum, quod moderate & medice potum, tam ad roborandum stomachum, quam ad vires refocilandas, apprime conducit, nisi febris & calor prohibeant. Illa vero vina, quæ multum acidi tartarei in sinu sovent, ut Rhenana, aliaque Germanæ austera, penitus merito sunt rejicienda. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 1. p. 482. 485.* Quid in aphorismo per venas interiores intelligendum sit, indicatum est in expositione 6 *aph.* 36.

Venæ

Venæ sectio minuit motum, & vini potio auget corporis calorem. Si ergo junior Medicus utroque genere auxiliorum uti vellet, tantum noceret, quantum proderet. Ne igitur in posterum faciamus periculum, videntum est, num ex motu languidiore generetur stranguria, & dysuria; tunc enim largior vini potatio est concedenda: sed si experimur adesse ardorem, signa febris vel inflammationis, a vini potu abstinendum, at vena secanda est. *Gorter.*

APHOR. 49.

Τὸ πρὸ κυνάγχης ἐχομένον οἶδημα, καὶ ἐρύθημα ἐν τῇ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθὸν ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina detento tumor, & rubor in pectore superveniens, bonum: foras enim morbus vertitur.

Eadem sententia legitur in *lib. 2. de morb. n. 26 & 27. Coac. sect. 3. n. 102. & apud Celsum l. 4. c. 4. p. 197.* ita expressa est: *rubore & tumore in præcordiis orto, scire licet fauces liberari.* Exposita habetur superius 6 aph. 27.

APHOR. 50.

Ὅσοις ἐν σφακελιθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐσ-
 τρισὶν ἡμέρησιν ἀπέλθονται· καὶ δὲ ταύτας
 διαφύγῳσιν, ὑγιᾶς γίνονται.

Quibus cerebrum sphacelo tentatum
 est, intra tres dies intereunt: quod
 si vero hos effugerint, sani eva-
 dunt.

Hic aphorismus in *Coac. sect. 2. n. 53.* ita scri-
 bitur: *Quibus cerebrum sphacelo affectum est,*
quidam tribus diebus, quidam etiam septem moriun-
tur, quos si evaserint, servantur.

Si de sphacelo cerebri, vel illarum partium
 quæ sub cranio latent, Hippocrates hic eo
 sensu, quo recentiores Medici sphacelum ac-
 cipiunt, locutus fuisset, absolum esset, emor-
 tuo vel sphacelato cerebro, statuere velle, post
 tertium aut septimum diem evasurum. Utitur
 Hippocrates verbo σφακελιζω, quod communi-
 ter vertitur per *sphacelari* aut *emortuum esse*; &
 usurpat eandem vocem *lib. 2. de morb. n. 5.*
 & 20. in quorum postremo loco eadem fere
 verba occurrunt cætera quæ habentur in hoc
 aphorismo. Oboritur hinc Jo. Agricolaë su-
 spicio, inter sphacelum & necrosin Veterum
 magnam esse differentiam; persuadetque sibi
 Vir doctus i. id, quod *sphacelum* hodie dicimus,
 i. e. partes post gangrænam emortuas, necro-
 sin dicendum esse ad mentem Veterum; 2. in-
 flamma-

inflammationem partium sub cranio, *phrenitidis* nomine insignitam, secundum Hippocratem *sphacelum* appellari. Vid. *Com. Litt.* 1736. p. 321 sq.

Modernis vocatur *phrenesis* sive *phrenitis*, membranarum cerebri vel solitaria, vel cum parte quadam cerebri sociata inflammatio, sed perperam, & perverso vocabulorum usu. Hippocrati enim & Græcis auctoribus diaphragma vocatur *φρένες*, quod ad intelligendam in lectione Veterum *φρεσιν* probe notandum; unde *phrenitis* proprio ac genuino sensu est inflammatio diaphragmatis, quam ordinario insequitur delirium. Dicitur autem *φρένες* diaphragma, vel quia Antiquis mentis sedes fuit reputatum, vel quod in diaphragmate affecto & inflammato Mens perturbetur: quam Veterum opinionem renovavit *Bartholinus* in *Examine Paradox. Med.* qui statuit in centro diaphragmatis nerveo sedem esse fundamentalem animæ. Præterea observari & hoc debet, quod omnia vocabula Græcorum medica in *τις* terminantia semper significant inflammationem ejus partis cujus acceperunt denominationem, ut apparet in vocabulis *Nephritis*, *Hepatitis*, *Pleuritis*, & sic per consequens *Phrenitis*. Antiqui e contra inflammationem membranarum cerebri, aut ipsius cerebri vocarunt *sphacelum* seu *sphacellismum*. Hodie abusive *sphacelus* dicitur mortificatio totalis, quam Hippocrates & Veteres vocarunt *necrosin*; qui serpentem adhuc extinctionem, dum est in fieri, *gangrenam* vocabant, quod vocabulum adhuc in tali sensu in usu habemus. *Ettm. Oper. T. 3. p. 54.*

Oportet hunc aphorismum intelligere, ut Galenus in enarratione vult; Si incipiente

sphacelismo, h. e. ulcere cerebrum depascente, virtus potens fuerit, ut illud superet, ægrotus intra tres dies evadit, & sanus fit: si vero a cerebri potentia non superatur, cerebrum corrodit & exedit, & intra tres dies interficit. Et intelligit, teste Galeno, non perfectam corruptionem cerebri; nam tales nunquam evadunt. *Forest. Obs. Med. l. 10. obs. 11. schol. p. 324.* Per proleptin usurpatum est siderationis nomen, i. e. dum sideratur cerebrum; ut inchoata videatur sideratio, non autem numeris omnibus absoluta, quæ insanabilis est; tanquam privatione inducta. Nam proprie sphacelus, perfectam cujusque partis corruptionem significat. Sed quemadmodum carnis corruptio gangræna dici solet: ita sideratio ossis, nomen sibi vindicat τῆ σφακέλῃς. Ut igitur multum interest inter gangrænam & γαγγραινοῦσθαι, quod illa perfectam absolutamque νέκρωσιν carnis significet; hoc vero μελασμεν, i. e. nigredinem & inchoatam corruptionem: sic inter sphacelon & σφακελίζειν, ille enim carbunculationem ossis, hoc vero alterationem, qua itur ad alienationem, denunciat. Atque ut sæpenumero rerum absolutarum verba & nomina pro inchoatis usurpantur: ita quoque hîc talis usurpatio considerata videtur, ut σφακελίζειν dicatur cerebrum, quod in corruptionis metu est. Sed quid est sphacelismus cerebri. & quibus signis ad illius cognitionem deducimur? Eum sphacelismum ita descripsit Hippocrates l. 2. de morb. n. 20: *Siderato cerebro, dolor ab occipitio in spinalem medullam invadit, ac tum frigus ad cor pervadit, unaque sudor cito cietur, effluitque sanguis e naribus; nonnulli etiam vomunt; his tribus diebus vitam finit.* Et infra

n. 23:

n. 23: Si quem sphacelus corripit, dolor anticam potissimum capitis partem occupat, intumescit, livescit, cum febre & crebro rigore. Hunc secare oportet, neque abradendo quiescere, donec ventum sit ad diploidem. Finiunt vitam alii tribus, alii septem diebus, pro varia sideratæ partis conditione & situ. Nam siderato bregmate, & in puero, citior mors venit, quam in occipite & adultior. Si causam melasmi fortis natura expulerit, aut Medicus multum celer atque fidelis terebrando exhauserit, partique afflictæ neoterismum induxerit, æger restituetur. Si autem, facta decussata carnis dissectione, & pericranii a calvaria avulsione, appareat, tactu & aspectu, & modiolis religiose & prudenter circumactis, os colore, caractere, & mole omnino a se mutatum, & a naturali connexionem ac situ amotum, signum hoc est perfectæ νεκρώσεως, & quod omne vivens consortis mortui impatiens esse soleat; juxta *Coac. sect. 2. n. 53. Duret. in Coac. p. 96 sq.* Sphacelus in nostro aphorismo denotat cerebri corruptionem, non illam quæ oritur ab inflammatione tendente in sphacelum verum (quo sensu nempe hodie vocabulum hoc usurpari solet), sed quæ provenit ab acri crudo irritante meningis, cujus acrimonia, si sit valida & copia magna, cerebrum ita opprimitur, ut æger moriatur vel post tres, quinque vel septem dies. Sed si humor ille reddi incipit per nares, vel sputum, vel urinam, ægri liberari solent. *Gorter.*

APHOR. 51.

Πταρμὲς γίγνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερ-
μαινομένης πῦ ἐγκεφάλῳ, ἢ διυγραίνο-
μεναι τῷ ἐν τῇ κεφαλῇ κενῷ, ὑπερχεῖται γὰρ ὁ
ἀὴρ ὁ ἐνερῶν ἔξω· ψοφεῖ δὲ, ἔτι διὰ σπινῆς ἢ διέ-
ξοδος αὐτῶ ἐστίν.

Sternutatio ex capite fit concalescēto
cerebro, aut perhumectata capitis
inanitate, aër enim intus contentus,
extra effunditur : strepitum autem edit,
quod ei per angustum sit transitus.

Explosionis genus esse sternutationem, non
inepte exprimit aphorismus. Cum enim ab
irritatis nervis olfactoriis, per nares in mem-
brana pituitaria dispersis, in consensum trahun-
tur rami ex nervorum pari quinto & sexto ad
nasum delati, & ab his nervi intercostales, qui
dictis ramis ortum suum debent, ut & communi-
cans cum iis par vagum, diaphragmatis, nec
non musculorum abdominalium & intercosta-
lium cum musculis respirationi servientibus su-
scitatus consensus, excitat motum illum, quo
fit ut thorax valde dilatetur, & aër magna
copia in pulmones irruat, qui ibi a calore ra-
refactus mox iterum magna vi inde per angu-
stias narium foras pellitur. Est itaque ster-
nutatio, violenta & ferme convulsiva, mox
tamen remittens, constrictio membranæ pitui-
tariæ

tariæ omniumque partium expirationi dicatarum, unde & antiquissimis Medicis levis & cito transiens audit epilepsia. Causa autem hujus constrictionis semper in membrana pituitaria hæret, unde & sternutatio a tussi differt: hujus namque causa efficiens in membrana bronchiali asperam arteriam, laryngem & bronchia pulmonum investiente residet, ubi convulsivam constrictionem partium expirationem præstantium producit, cujus ope aër uno impetu in altum propulsus per os eliminatur, postquam antea laryngi allisus sonum, quem tussim vocamus, edidit. Contra vero sternutationis causa, constrictionem membranæ pituitariæ efficiens, eandem constrictionem, ob consensum, illis quoque partibus communicat, quæ respirationi inserviunt; unde pari quidem, ac in tussi, modo aër in altum violenter propellitur; at, cum muscoli linguæ radicem attollentes una sese constringunt sicque linguam attollunt & hoc ipso oris partem posteriorem adimplent ita, ut aër per os sufficientem exitum non acquirat, ipse aër maximo cum impetu per nares protruditur & illum sonum efficit, quem sternutationem vocant. Cur lingua sub sternutatione attollatur, patet consideranti, illam nervos a quinto pari mutare & sic cum membrana pituitaria communicare. Sternutationis usus potissimum in eo consistit, ut impuritates ex naso eliminentur, nervi olfactorii illæsi conserventur, sicque ipse olfactus naturali modo peragi possit; interim tamen simul totius corporis concussio accidit eo fortior, quo fortior sternutatio est. Vid. *Com. Lit.* 1739. p. 361 sq.

*Tunc, cerebrum versus, sanguis ruit impete magno
Et valido nisu munguntur vascula muc.*

Hinc sternutantes demulcet blanda voluptas.

Hebenstr. de Hom. p. 89.

Est quidem sternutatio singulare illud naturæ beneficium, quo sequestrantur viscida, acria, quæ cæteroquin ad cerebrum duci poterant, intra pituitariam narium tunicam; non tamen semper feliciter illam cedere observatum est in peste illa Italica, qua multi (ceu scribit *Sigonius lib. 1. Hist. de regno Italiæ*), cum sternutarent, alii cum oscitarent, repente spiritum emisserunt. Quod cum sæpe eveniret, consuetudo inducta est, quæ nunc etiam observatur, ut sternutantibus salutem precando, oscitantibus signum crucis ori admovendo, præsidium quærerent. Vid. *A. E. L. 1758. p. 478.* Primarium membrum sternutans est diaphragma per consensum nervi intercostalis: hinc quibus hæc membrana sensilior, hi facile sternutant. *Ettm. Oper. T. 1. p. 149.* Quo sensibillior est membrana narium pituitaria, eo, propter faciliorem irritationem, promptius sternutamur; hinc qui ex crebro pulveris sternutatorii abusu membranam istam exsiccata, minus sensilem, habent, minus sternutare solent. *ibid. T. 2. p. 459.*

Prima sternutationis causa in aphorismo dicitur *cerebrum percalefactum*, id est, si motus vitalis in encephali partibus validior nimium calorem concitavit, arteriæ in membrana pituitaria magis agitatae, sua actione stimulant faciant tale irritamentum in hac membrana, uti fit a calefacientibus pulveribus vel vaporibus naribus attractis, qua commota membrana naturali lege concitatur sternutamentum. Inde
in

in impetu majore sanguinis ad caput toties generatur sternutamentum, quod iterata concussione tandem sanguinem extrudit, aut illa vascula disrumpit, atque facit hæmorrhagiam narium, qua illa vasa deplentur, & minuitur impetus, in quo casu sternutamentum est præsagium bonæ hæmorrhagiæ. Sed si ab inflammatis meningibus per consensum pituitaria membrana agitatur, vel si ipsa membrana inflammatur, molesta, fatigans, & iterata sit sternutatio, sine hæmorrhagia subsequente, qua agitatione pars inflammata magis exasperatur. Inde intelligitur, cur in quibusdam morbis acutis atque epidemicis interdum salutaris, aut interdum letalis observetur sternutatio. Altera causa dicitur *perhumectatum*, quod est in capite, vacuum. Veteres, in Anatomicis non satis periti, existimarunt humores in capitis vacuo spatio, id est, in cerebri ventriculis, collectos expurgari per nares. Sed constat hodie, nullam ex ventriculis cerebri ad nares esse viam. Observatio tamen practica eam viam adstruere videtur, quum cerebrum humiditate, uti videtur, oppressum liberetur copiosiore evacuatione muci per nares, & gravitas cerebri levetur sternutamento, quo multum muci elicitur: verum si membrana pituitaria multo mucositate sit oppleta, aggravatur etiam caput, & ille potest facile per nares expurgari. Quamvis autem demonstrari possit per aliam viam fieri posse talem evacuationem, hoc tamen non demonstrat, fieri non posse evacuationem ex encephalo. Qui contendunt duram matrem accurate obtegere os ethmoideum, ut nihil humidi persuere possit ex encephalo ad nares, illi non concipiunt nervos olfactorios ire per hoc os

ad cava narium, in quo transitu negari nequit, aliquid etiam humidi permeare posse. Sive ergo concipiatur, in sinibus frontalibus vel ephippii hædere mukum, qui in cavum narium destillat, sive concipiatur humiditatem encephali secundum olfactoriorum nervorum decursum in nares descendere, in utroque casu homo sentiet cerebrum seu caput aggravatum, quæ gravitas minuetur humidi evacuatione per nares. Si hic mucus seu humor tenuior sit mitis, non concitabit sternutamentum, sed si quædam acrimonia adest, illa vellicans internam narium membranam sternutamentum concitat, quo elicitur ex hac membrana, quæ & interne vestit sinus recensitos, mucii abundantia, cujus evacuatione tollitur ille humor aggravans. Rationem reddere satagens Auctor, quomodo, cerebro calefacto, ex spatio vacuo tanta vi extrudatur in sternutantibus aër, putat humidum in ventriculis cerebri contentum a cerebri caliditate commutari in vaporem, uti aqua in lebetæ vel vase clauso ab igne substrato, si tunc alicubi formatur apertura, exhibet aër cum impetu. Experimentum utique est verum, sed falsa est facta analogia, nunquam enim cerebrum ita incalescit, ut est ignis gradus qui aquam ebullire facit & in vaporem converti, neque via tam patula, per quam potuisset ille vapor per nares emitti. Atque ille aër, qui in sternutantibus exit, non venit ex encephalo, sed ex pulmonibus. *Gorter.*

APHOR. 52.

Οκόσιςιν ἥπαρ περιωδυνᾶται, ταῖσι πυρε-
τος ἐπιγενόμενος λύει τὴν ἐδύνην.

Quibus jecur circumcirca dolet, iis
superveniens febris dolorem solvit.

Hæc sententia explicata est superius 6 aph.
40.

APHOR. 53.

Οκόσιςι ξυμφέρι αἷμα ἀφαιρεῖσθαι ἀπὸ
τῶν φλεβῶν, ταῖς χρὴ ἔρος φλεβοπι-
μῆσθαι.

Quibus sanguinem ex venis detrahere
convenit, iis vere vena secanda est.

Et hic aphorismus supra 6 aph. 47. expositus
habetur.

APHOR. 54.

Οκόποισι μεταξύ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς
φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ οδύνην παρέχει,
ἐκ ἔχον διέξοδον εἰς ἑτετέραν τῶν κοιλιῶν, τετί-
οισι κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν κύστιν τραπέντ^Θ
τῷ φλέγματι^Θ, λύσις γίγνεται τῆς νόσου.

Quibus inter septum transversum, &
ventriculum pituita concluditur, &
dolorem exhibet, neque in alter-
utrum ventrem viam habet, iis per
venas in vesicam pituitâ versâ, morbi
fit solutio.

Pituitæ nomine hic concipitur pars alba san-
guinis, aut lymphatica, quæ ab impedita
membranarum interna transpiratione redeundo
ad arteriâs sanguinales regreditur, ubi stasi fa-
cta aut restagnatione, ejusmodi, quam per con-
gestionem vocant, apostasin facit; inde vero in
venas eliquata, per renes in vesicam deponi-
tur. *Hecquet.*

Inter Auctores non constat, qualis locus hic
intelligatur; sed nullam partem huic loco ma-
gis convenientem invenire potui, quam omen-
tum, quod etiam pituita sæpe oppletur. Istud
enim sub diaphragmate locatum est & non sem-
per attingit fumen, quod pituita oppletum in
parte superiore ventris inferioris sub pectore
tumorem pituitosum & mollem format. *Di-
tissime*

tissime hic hæerere posse pituitam sine ullo dolore, & sine mutatione coloris in facie, aliquoties observavi, tandem vero sensim acriore facta pituita dolor generabatur. Quodsi cellulæ ruptis effundatur pituita, ascites formatur: si vero sensim magis increseat, ita premit adjacentia viscera, ut ad munera sua peragenda incapacia fiant, & ita lentam mortem inferant. Talem nunc collectionem pituitæ observavit Auctor curatam fuisse per urinam multam. Quod verum esse nos quoque experti sumus, etiamsi multi negent viam. Sed quando per venam epiploicam in venam portarum, & ita in venam cavam conceditur lymphæ transitus, nulla restat obscuritas viarum, per quas illa lymphæ antea collecta potuisset venire ad renes & ita nomine urinæ evacuari. Quia vero hanc novimus naturalem solutionem, arte hoc etiam tentandum est, ut primo solventibus & frictionibus tentemus pituitæ stagnantis solutionem & propulsionem, atque dein per diuretica promoveamus eductionem. *Gorter.*

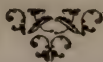

APHOR. 55.

Ὅσοι αὖν τὸ ἥπαρ ὕδατι πλησθῆν εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τέττοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιπλάται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus jecur aqua plenum in omentum eruperit, iis venter aqua impletur, & moriuntur.

In membrana hepar vestiente ortæ hydatides seu vesiculæ aqua plenæ, ruptæ effundunt ichores in omentum, quod hepatis & ventriculo superincumbit, & ab acrimonia eroditur ac corrumpitur, unde in abdominis cavum effusi liquores isti hydropem ascitem creant letalem, tum ab omenti erosione & exulceratione, tum ab adjacentibus visceribus eadem labe infectis. *Tozzi*. Quibus a jecore hydropes fiunt, his tussis & tussendi cupiditas inest, sed nihil effatu dignum exspuunt, pedesque intumescunt, ac venter non nisi dura ægreque egerit, & circa alvum tumores fiunt, qui partim dextra, partim sinistra parte oriuntur, & desinunt. *Hippocr. Prognost. n. 8. Coac. sect. 3. n. 278.*

APHOR.

APHOR. 56.

Ἀλύκην, χάσμεν, φρίκην, οἷν ἴσῃ ἴσῃ
πινόμεν, λύει.

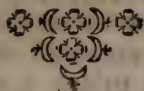
Anxietatem, oscitationem, horrorem, vinum æquali mensura aquæ temperatum epotum, solvit.

Exstat hæc eadem sententia in *lib. 2. Epidem. sect. 6. n. 45.*

Anxietas sensus quidam est oppressiois sive gravitatis & prementis cujusdam rei circa præcordia, vel & ad hypochondria, cum respirationis difficultate, a quacunque causa, quæ liberæ sanguinis per pulmones circulationi ponit impedimentum. *Oscitatio* est respirationis illa species, quæ fit diducto ore & pendula maxilla inferiore, qua pulmones maximopere extenduntur, inspiraturque quam plurimum aëris lente & sensim, qui dein retentus aliquamdiu & rarefactus lente rursus & sensim expiratur. Vid. *Boerh. J. M. G.* 638. Excitari solet, quando perspirabili halitui exitus denegatus & sanguini per pulmones difficilis est fluxus: unde plerumque in febribus accessionis est signum, ac frequens accidit in lethargicis, somnolentis, & ventriculi impletionem. *Horror* seu sensus frigoris oritur a perspiratione impedita. Vid. *Not. ad 5 aph. 17.* In hisce molestiis temperata cardiaca, quale est vinum aqua tem-

temperatum, juvant, augendo oscillationes solidarum partium, hinc resolvendo obstructa, excitando perspirationem. Quidam anxii a potu vini aqua diluti statim levantur, aut dato vino Rhenano aqua temperato, cum adjecto succo citri. Alii multo melius curantur spirituosus aromaticis. Nonnulli liberantur vomitu, & alii iterum alvi fluxu, aut hæmorrhagia. Nimirum ex causa varia anxietatem inferente, diversa conferunt remedia. Quod si v. c. in ventriculo aliquid putrefactum hærens anxietatem infert, istud vino acescente dilutum, non amplius anxietatem inducit. Si autem bilis corrupta in ventriculum delata anxietatem induceret, magis conferret eam materiem vomitorio, vel purgante dato eliminare. Idem observandum est in oscitatione. Si stagnantes in ventriculo humores in spontaneam corruptionem abire incipiant, & frequentem oscitationem faciant, huiusmodi oscitationes egregie minuuntur potu vino diluto, quo simul ventriculi motus blande instigatur; sed inde non sequitur, omnem oscitationem hac potione curari. In horrore si bibendum detur vinum aqua dilutum & calefactum, id crudum & perspirabile retentum egregie diluitur, & per insensibilem perspirationem eliminatur, qua materia expulsa, cessat etiam illa causa irritans. *Gorter.*

APHOR. 57.

Οἰκίσσιν ἐν τῇ ἐρήθρῃ φῦμα γίνεται,
 ταῖσι δὲ διαπύσσονται καὶ ἐκτραγίνε-
 λύεται ὁ πόνος.

Quibus in urinaria fistula tuberculum
 innascitur, eo in pus verso & ru-
 pto, dolor solvitur.

Est hic idem aphorismus cum 4 apb. 82. &
 ibi expositus habetur.

APHOR. 58.

Οἰκίσσι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σπασθῇ ὑπὸ
 πνός προφάσι, ἀνάγκη ἀφάνεος γενέ-
 σθαι παράχρημα.

Quibus cerebrum commotum est ab
 aliqua causa externa, eos protinus
 voce deficere necesse est.

Ex hoc aphorismo colligitur id, quod a Ga-
 leno sæpius adnotatum est, Hippocratem
 per vocis privationem intelligere apoplecticos
 affectus, in quibus ægrotantes, non voce tan-
 tum, sed sensu, & motu privantur. Nam
 lib. 1. de morb. n. 3. eandem referens senten-
 tiam, quod in aphorismo ait, eos statim voce
 Vol. II. E c privari

privari necesse est, ibi inquit, eum, qui percussus est, necesse est e vestigio mutum fieri, & neque videre, neque audire. Conf. etiam *Coac. sect. 3. n. 370.* Cur vero ad cerebri concussionem hoc symptoma sequatur, ratio est, quia cerebro concusso spiritus animales in ejus sinibus contenti ex concussione agitantur, commoventurque ita, ut voluntatis imperio obedire non possint, unde eorum actione cessante, sensibus, & motu ægrotantem privari, necesse est: in quo statu persistunt, quo usque spiritus pristinam quietem consequantur: quod non longe postea evenit, nisi a concussione ventriculorum cerebri compressio fiat, aut sanguine venula aliqua abrupta repleantur, unde vera apoplexia sequatur, quæ hominem e medio tollat. *Martian. p. 478. Conf. 7 aph. 14.*

APHOR. 59.

Ταῖσι σώμασι πῶσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι
 δὲ λιμὸν ἐμπιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ
 σώματα.

Corporibus humida carne præditis famem inducere convenit; fames siquidem corpora exsiccat.

Ergo corporibus laxis, leucophlegmaticis, & in morbis a feri abundantia, nec non obesis, qui macilentiores fieri cupiunt, conveniet tolerare famem: quæ apud Celsum *l. 1. c. 3. p. 32.* quoque inter exsiccantia refertur
 ... auxilia.

auxilia. Indicat fames indigentiam cibi. Ast vero in pabuli penuria natus calor humidum superfluum exorbet, cruditates coquit, & per inedias pituita in alimentum vertitur. *Lau- rent. de strum. l. 2. c. 9.* Quodsi in stagno, aut mari, aut fluminibus quis natare sibi videatur (per somnum), bonum non est, cum humiditatis exuperantiam indicet. huic autem victus ratio sicca & labores conferunt. *Hippocr. de insomn. n. 15.* Quibus morbis siccitas confert, semel die cibum capere conducit, ac cibos & potus pauciores quam ut repleti queant consumere, &c. *de affection. n. 41.* Tanta abstinentiæ & inediæ vis inest medicinalis, ut non modo in vitiis stomachi omnibus fere, in quibus eam *Celsus l. 4. c. 5.* commendat, colluviem crudorum humorum absumendo, calorem & tonum deficientem restituat, verum etiam copiam feri evacuando solidorum tonum intendat, totumque sanguinis circulum cum excretionibus promoveat; ac adeo iis adfectibus, qui ex nimia feri abundantia proveniunt, occurrat insignissime. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 4. p. 167.*

*Sæpe potest morbi depellere corpore causas
 Provida, legitimo tempore jussa, fames.
 Percipe quid natura velit, cum debilis æger
 Abstinet atque cibis non cupit esse satur,
 Quam sit in exiguo victu præstabilis usus,
 Pabula quid noceat plura vel ampla dari,
 Quam noceat plenis sano quoque sanguine venis
 Luxuries, quantum copia vasa gravet.*

Hebenstr. de Hom. p. 360.

APHOR. 60.

Οἅν ἂν ἔλθῃ τῷ σώματι μεταβολαί, καὶ τὸ
 σῶμα καταψύχεται, καὶ πάλιν θερμαί-
 νηται, ἢ χρώμα ἔπερον ἐξ ἐτέρου μεταβάλλῃ, μὴ-
 κτλ νύσθ σημαίνει.

Ubi toto corpore mutationes, & cor-
 pus universum perfrigeratur, rur-
 susque incalescit, aut subinde colorem
 commutat, morbi longitudo denuncia-
 tur.

Scripta & explicata est hæc sententia supra
 4 aph. 40.

APHOR.

APHOR. 61.

Ιδρὼς πολὺς, θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ῥέων αἰετῇ, σημαίνει ἔχειν πλεθυσμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρεὶ, τῷ μὲν ἰσχυρῷ, ἀνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor multus, calidus aut frigidus, semper fluens, humoris copiam inesse significat. Hæc igitur robusto quidem superne, debili vero inferne deducenda.

Expositus hujus aphorismi sensus habetur in dictis ad 4 aph. 41 & 42.

APHOR. 62.

Οἱ πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γίνονται, ἐπικίνδunami. ὅτῳ δ' ἐν τρίτῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδunami.

Febres non intermittentes si tertio die vehementiores evadant, periculo obnoxia. Quoquo autem modo intermiserint, periculum abesse indicat.

Hic aphorismus reperitur superius 4 aph. 43.
E 3 APHOR.

APHOR. 63.

Οκόσισι πυρετὶ μακροῖ, τέποιζιν ἢ Φύμα-
τε, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίγνονθαι.

Quos febres longæ exercent, iis vel
tubercula, vel in articulis dolores
innascuntur.

Sententiam hanc quoque habuimus, 4 aph.
44.

APHOR. 64.

Οκόσοιζι Φύματε μακρά, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα
πόνοι ἐκ πυρετῆ γίνονται, οὗτοι σιτίοσι
πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula diutina, aut in ar-
ticulis dolores ex febre fiunt, ii
copiosioribus cibis utuntur.

Vide explicationem ad 4 aph. 45.

APHOR.

APHOR. 65.

Ἡ ὃν πρὸς τῷ πρέσποντι τροφῇ διδῶ, τῷ μὲν
ὕλαινον ἰσχύς, τῷ δὲ κάμνοντι νῆσθαι.

Si febricitanti quis cibum exhibuerit,
convalescenti quidem robur, ægro-
tanti vero morbus.

Per cibum non intelligit Hippocrates omne
genus alimenti, quod consistit in cibo, in
sorbitionibus, & in potu: quasi alimentum fe-
brienti dare prohibeat, quia tantum abest, ut
hoc Hippocraticæ doctrinæ conveniat, ut ei
potius adversetur, & ideo inediam, tanquam
febri inimicam damnavit *l. 6. Epid. sect. 3. n. 55.*
in hoc Prodicum reprehendens; sed de solidis
tantummodo cibariis intelligit, & quæ proprie
cibi dicuntur, quos febricitantibus ubique dam-
navit, potissimum vero *lib. de loc. in hom. n. 39.*
per hæc verba, *febrienti cibum ne offeras*, quos
tamen in febris intermissione permittit, unde
lib. de affect. n. 14. legimus, *si vero febrilis calor*
apprehenderit, & dimiserit, gravitas autem corporis
ipsum detinuerit, hunc quidem quam diu febris tenue-
rit, sorbitionibus, ac potionibus curato, quum autem
non tenuerit, etiam cibos dato. Quare & in hoc
aphorismo cibos tantummodo solidos prohibet
febricitantibus; cujus quidem rationem satis
longo sermone attulit *lib. de Vet. Med. n. 13.*
concludens, ægrotantes plus lædi a diætâ sa-
norum, quam sanos a cibis, quibus bruta ve-
scuntur.

scuntur. Cum igitur contextus verba, in proprium sensum recepta, sententiam reddant veram, & penitus rationabilem, non est, ut eam ob locutionis modum ab Hippocraticis sententiis excludamus, quod expositores Galenum secuti communiter faciunt, quandoquidem exactam locutionis proprietatem non affectasse Hippocratem novimus a communi vulgarium regionis usu compulsus, cujus causa soloecismos in dictis Hippocratis etiam Galenus concessit. Aphorismi igitur sensus erit: Si quis febrienti cibum solidum exhibeat, is sciat ægroto tantum augmenti morbi præstare, quantum roboris cibus sano afferre solet. *Martian. p. 478. Conf. 1 aph. 16. item 2 aph. 10 & 17.*

APHOR. 66.

Τὰ διὰ τῆς κύστις διαχωρέοντα ἔρξιν δαΐ,
εἰ εἰς τοῖς ὑγρῶν ὑποχωρεῖται. πὲρ ἡ-
κιστα ἐν ὁμοίᾳ τέλει, τὰυτὰ νοσηδέστερα. πὲρ
δὲ ὁμοίᾳ τοῖσιν ὑγρῶσιν, ἡκιστα νοσηρά.

Quæ per vesicam excernuntur spectare oportet, an qualia sanis subeunt. Quæ his minime sunt similia, ea morbosiora. Quæ vero sanis similia, minime morbosa.

URINÆ INSPECTIO Medico valde necessaria & insignissimi in praxi medica usus est. *Hoffm. Med. rat. T. I. p. 219.* Etenim declarat urina sanguinis indolem, impetum, symptomata;

mata; morbi statum & coctionis; statum secretionis & crisis; morbos renum, ureterum, velicæ, testium quodammodo, vasorum deferentium, vesicularum seminalium, prostaticarum, glandularum Cowperi, urethræ; aliquas ægritudines in bile natas. *Boerb. J. M. §. 1017. Conf. Duret. in Coac. p. 489 sq.* At nihil ex inspecta urina conjici potest de statu hominis, ægerne sit, an sanus is, cujus urinam inspicimus, siquidem æger, quo ægrotet morbi genere, quanto tempore ægrotaturus sit, & quo exitu desinere debeat morbus, nisi ante notum fuerit, quomodo se habere debeat urina in statu naturali; comparantes enim naturalem habitudinem urinarum cum illa, quæ nobis offertur, cum per occasionem urinam aliquam inspicimus, & deprehendentes in quibus affectionibus utræque differant, satis tuto arguere ratiocinando possumus, quid immutatum sit in corpore illius, cujus urina observatur. *Bellin. de urin. &c. p. 1.*

Est Urina humor aquosus, & salsus plus minus, sive serosus juxta alios, a sanguine arterioso per emulgentia vasa in renibus secretus, qui dein per ureteres deducitur ad vesicam, & ex hac per urethram extra corpus mittitur. Est vero urina adeo multiplex, ut distinguenda sit prius quam de ejus indole dici vera queant. Namque a copioso, aquoso, potu fit cruda, copiosa, lenis, insipida, inodora, vix colore prædita, aquea, facile retinenda. Sed quæ redditur a chylo jam facto est magis cocta, parci-
 cior, acrior, salsa, parum foetens, colore diluto pallidi sulphuris, plusurgens. Illa iterum, quæ chylo jam in serum verso habetur, colore straminis, vel rubicundior, coctior, longe

lorata, & elegantissimis coloribus instar iridis apparet, unde sibi nomen coronæ meruit, & mirum est, quot ea super ridicule, & inepte fabulentur, & prædici posse asserant viri cæteroquin etiam doctissimi, cum re ipsa coronæ illæ nihil sint, nisi quiddam prorsus inane a varia luminis fractione per vitrum, & summum illud urinæ velum proveniens, nihil significans, & nihil solidi in se continens. *Bellin. p. 23.*

Præterea lotium sani hominis in eo ipso, & in aliis illi comparatis, varium est. Namque 1. urina infantum esse solet aquosa pellucida, cruda; puerorum crassa & coloris spicei, ob nutrimenti copiam, & voracitatem; juvenum urinæ tenuiores, magis coloratæ & paucioribus contentis præditæ; senum lotium apparet album, tenue, & nonnunquam sine contentis. 2. Mulierum urinæ crassiores sunt & cum copiosiori sedimento; sed virorum urina contrario modo se habet. 3. Sanguineorum urina ordinarie dilute citrina, larga copia redditur, & sedimentum albicans, paucum & mobile demittit; choleriæ flava, aurea & sæpe rutilans est, cum pauca hypostasi, interdum nulla, aut tantum nubecula, quantitate autem sanguineorum urinam non æquat; melancholicorum ex aurantio & spiceo colore mixta, crassior parciorque effluit ac parum sedimenti habet; phlegmaticorum colorem ex albo & spiceo confusum refert, sufficientique copia excernitur, sedimentum autem submucidum demittit. 4. In regionibus calidioribus urinæ adparent tenuiores, magis coloratæ, cum pauciore sedimento, quam in frigidis. 5. Tenui victu utentium urina nullam habet hypostasin; contra eorum, qui liberalius vivunt. 6. A motu

motu corporis crassa & turbida magis urina est, quam quæ sub quiete emittitur. 7. Somnus efficit, ut urina largius emittatur, crassiorque adpareat; in vigiliis urina tenuis, diaphana, sæpe rutilans & pauca. 8. Ab affectibus animi variat: nam ira urinas intense coloratas & rubicundas efficit; in metu contra & tristitia urinæ fiunt tenues, crudæ, decolores, cum paucis sedimentis. 9. Ab excretis aliis: ubi multum sudatur, aut diarrhœa continuat, ibi parum mingitur; & vice versa. 10. Ratione temporum anni: sub initium veris urinæ reddi solent largæ, albæ, subspiceæ & pluriam contentorum, in progressu ad colorem subrufum aut subcroceum & pauciora contenta fit transitus: urinæ æstivæ substantiæ sunt tenuioris, coloris subaurei, & hypostasim habent albam, lævem, æqualem; in æstus autem vigore fiunt tenues, aureæ, croceæ, paucae, cum hypostasi parciore & in album declinante: autumnus incipiens ad mediocritatem urinas quovis respectu redigit; verum adultus factus magis notabiles inducit consistentiæ & coloris mutationes: hiberno tempore ferme omnium in urina mutationum specimina videre licet, ob tempestatis, regiminis, vitæ generis, temperamentorum ac vitiorum in diætâ varietatem atque frequentiam. *Juncker Pathol.* p. 448. 463.

Ex dictis consequitur in urina examinanda ad usum medicum pro diagnosi vel prognosi considerari debere copiam, consistentiam seu fluiditatem, colorem, odorem, saporem, & contenta illi inhærentia. *Contentorum*, ὑπισαμένων, communiter triplex statuitur differentia. *Hypostasis*, *sedimentum*, *subsidentia*, ὑπόσαςις, appellatur contentum illud, quod in urinæ fundo residet. Quod in medio natat, *suspensum*, *appendiculum*, ἐναιώγημα,

ἰναίωμα, dicitur : quod tandem in superficie, sive sublimiori ejus parte continetur, *Nubecula*, *nebula*, νεφέλη, vocatur.

*In summo est Nubes, subsidit Hypostasis imo,
Ast Enæorema permanet in medio.*

Etsi vero hæc distinctio nominum proprietati accommodatur, ab Hippocratis tamen doctrina plurimum recedit, qui de nubecula modo superiora, modo inferiora urinæ petente, mentionem facit, ut clare patet *lib. Prognost. n. 12.* ubi hæc leguntur: *Considerare vero convenit in urinis, in quibus nubeculæ sunt, an supernæ, an infernæ sint: Et quales habeant colores; Et quæ quidem deorsum feruntur cum coloribus relatis, eas bonas esse putare, ac laudare, quæ vero sursum feruntur, &c.* Idem attestatur *lib. Coac. sect. 5. n. 9.* dum inquit: *Nubeculæ in urinis, albæ quidem, Et infernæ commodæ sunt, &c.* Enæoremata pariter, & sublimia, & non sublimia, sed fundum petentia adnotavit in ægris Epidemiorum, potissimum vero in Herophonte, & in virgine Larissæa, ut satis constet, differentiam contentorum urinæ ex loco desumptam non esse ad mentem Præceptoris; qui longe diversam inter ipsamet differentiam facere videtur. Quam difficultatem cum viderit Galenus dixit: „ Sed ali-
„ cubi ipse (Hippocrates scilicet) sublimamen-
„ tum genituræ simile dixit, ita ut e duobus
„ alterum sit, aut ut generalioris rei nomen
„ existat sublimamentum, sectionem haben-
„ tis in nubeculam, & id, quod genituræ si-
„ mile est, aut ut nunquam nubecula ab eo su-
„ blimamentum nominetur”. Hæc Galenus contra Hippocratis opinionem, qui credidit,
hæc

hæc duo nomina, nubecula & enæorema, apud Hippocratem confundi, ea permotus conjectura, quia in quibus libris hoc contentum enæorema vocat, de nubecula nunquam mentionem facit, e contra vero ubi de nubecula fit mentio, enæorema ne quidem nominetur. Opinio quidem satis probabilis, nequaquam tamen vera. Nam præterquam quod falsum est, nullibi de utroque contento fieri mentionem, quando *Coac. sect. 5. n. 50 sq.* hæc leguntur: *At in febribus erroneis nigrae nubeculae quartanam indicant, decolores autem* (scilicet urinæ) *μίλασιν ἐναϊωρεύμενα*, id est *nigris suspensa*, h. e. habentes suspensa, seu enæoremata nigra cum vigiliis, & turbatione, phreniticæ, certum est in nubeculis optimis duas tantummodo requiri conditiones a Præceptore *Prognost. l. c.* ut albæ sint, & infernæ. Si ergo nubecula, & enæorema unum & idem significarent, enæorema dispersum optimum esset, dum modo album in urinæ fundo resideret, quod Hippocrati & experientiæ omnino repugnat: contenti enim unio ad concoctionem necessaria est. Quare ego dicerem per nubeculam intelligere Hippocratem contentum æquale secundum totam ejus substantiam simul cohærens, & in externa superficie læve, instar nubis cælo sereno vagantis, unde nubeculae nomen sortitum est, quæ modo sursum, modo deorsum per urinam fertur, modo in medio ejus pendet. Enæorema vero dicitur illud, quod nubeculae aliqua ex parte simile est: ab ea tamen, & figura, & substantiæ modo differens. Namque nubeculae unica est tantummodo figura, & unus substantiæ modus; quæ duo in enæoremate varia sunt. Hinc est, quod apud Hip-

Hippocratem non legimus, nubeculæ tribui eas qualitates, quæ ad figuram, & substantiæ modum spectant, cujusmodi est, rotundum, glomeratum, planum, indiscretum, divulsum, compactum, tenue, rarum, densum, & similia; quæ enæoremati ubique tribuuntur, quasi si hæc de nubecula dicerentur, non nubecula, sed enæorema vocari deberet, quando nubecularum diversitas penes colorem, & locum, in quo remanet, tantummodo consideratur: unde nubeculam dicimus hanc rubram, illam albam, aut nigram, modo sublimem, modo subsistentem, modo in medio urinæ pendentem. Hæc est ergo, ni fallor, horum duorum contentorum apud Præceptorem differentia, ut ex ipsius doctrina colligere licet, quam etiam apertis verbis nobis indicavit *lib. 4. Epidem. n. 6.* dum inquit, enæorema nubeculæ aliquantulum nigræ crassitudinem quandam habere; quasi hæc sit peculiaris nubeculæ essentia, quæ mediocrem crassitudinem necessario habet. Hujusmodi vero nubeculæ raro in urinis observantur, ut mirum non sit, si in recensendis Epidemiorum historiis nubeculæ nulla mentio fiat: apparent tamen aliquando, & ægrotantes omnes, in quibus hæc observata sunt, cito, & fideliter judicati sunt. *Hypostasim* denique vocare consuevit Hippocrates contentum illud, quod in urinæ fundo perpetuo residet; verum tamen non omne, quod in fundo subsidet, hypostasis dicenda est, quando & nubeculam, & enæorema petere fundum aliquando diximus: sed quod aliorum respectu gravius est, ex quo fundum petat, non modo secundum partem, sed etiam secundum totum depressam habens formam, quam omnes liquidorum

dorum subsidentiae habent, juxta quam a nubecula, & enæoremate fundum petentibus distinguuntur, quæ formam habent aliqua ex parte elevatam. Quare quod inquirunt posteriores optimam hypostasim debere esse formæ pyramidalis, nomine abutuntur; quia hæc non est veræ hypostasis forma, sed potius enæorematis, aut nubeculæ, & sæpius in sanorum urinis conspicitur, quam ægrotantium; signumque est concoctionis alimentorum ingestorum potius, quam materiæ morbificæ, a quibus Medici sæpe decepti salutem proximam ægrotantibus prædicunt, quorum nonnulli ex eodem morbo intereunt, alii diutius ægrotant. *Martian. p. 323.* Hypostasis est quædam substantia excrementitia, cujus est puri analogæ generatio, posita inter illud atque humores naturæ dicatos nutriendi causa: quod scilicet quicquid de succo alibili virtutem naturæ effugit in sanguinis confectione, id in urina residit. Est autem ejusmodi, neque a natura similiter mutatum ut sanguis: neque, similiter ut pus, in sui confectione particeps alicujus causæ contra naturam. Illa vero hypostasis est fidæ salutis, quæ numeros omnes explet bonæ materiæ, loci, & situs. Ac primum quidem, alba materia bonitatem succi ostendit qui vim effugit naturæ in sanguinis confectione, qui est pepasmi capax, & jam nunc particeps. Eadem quoque denunciat integritatem partium solidarum, similiter colorata ut illæ quæ sunt natura albæ; proptereaque fundunt naturaliter excrementa colore similia subjectæ substantiæ; ut semen, pus, & hypostasim albam. Sed opportunitas loci, quem occupat hypostasis, i. e. urinæ fundum, ut

cer-

certum est argumentum caloris nativi, quo τὰ ὁμογενῆ congregantur, & suo quæque loco apparent: ita pepasmi perfectionem ostendit, cum cruditatis vacuitate ac spiritus flatulenti: quo duce τὰ ἰσχυρὰ, quæ sunt graviora urinæ, in iis volitant velut nubila. Tum lævitas hypostaseos, & ipsa æqualitas maximum signum exhibet situs inprimis expetendi, ex eo quod magna vis lucet nativi caloris in suo subiecto naturaliter constituto, quod suo dominatu sic tenet, imperioque regit, ut nihil illius intactum relinquat, & in quamcunque partem æqualiter se insinuet. *Duret. in Coac. p. 492.*

Sedimenta, suspensiones, & nubeculæ nihil aliud sunt, quam magis liberæ, & duræ urinæ partes, quæ cessante motu agitationis, qua perpetuo jactantur in sanguine, ad suum locum insito motu feruntur, & siquidem gravissimæ sint, fundum vasis petunt, & sedimenta nuncupantur; si minus graves, medium; si adhuc leviores, summum urinæ ascendant. *Bellin. de urin. &c. p. 12.* Quoniam urina naturalis potest quidem etiam nubeculam, suspensionemque continere, sed illud præcipue, saltem ut plurimum continet, quod sedimentum dicitur album, læve & æquale, & ultra hæc nihil aliud continere debet; illa igitur omnis urina dicetur ratione contentorum non naturalis, quæ primo nubeculam, & suspensiones nunquam continet, secundo sedimentum, vel nunquam, vel non album, non læve, non æquale, sed cujuslibet alius coloris, superficie interrupta, suisque partibus inæqualiter crassis, vel plane subsidens in fundo vasis: tertio, quæ alia quælibet contineat. Urina sine nubeculis, & suspensionibus, aut care-

bit iis partibus, quæ cessantibus motibus cum sanguine conceptis simul coëunt, ubi ipsorum major, aut minor gravitas permittit, vel eadem ita cohærebunt reliquis urinæ partibus, ut sejungi per suos motus, nîsusque non possint. Similiter se habebit necessitas urinarum, quæ sedimentis carent. Quodsi sedimenta demittant diversorum colorum a naturali, illi non aliunde proveniunt, quam ab iisdem causis, quibus urina tota coloratur, imo vero non raro contingit, ut sedimento deposito urina evadat decolor, & quasi aquea pellucida, eodem interim perseverante colore in sedimento, quo urina universa colorabatur. Inæqualitas superficiei, & asperitas proveniat oportet a diversa gravitate, seu densitate partium totum sedimentum constituentium; æque densæ etenim, sive æque graves ad eandem altitudinem quiescant intra liquida oportet, ut ex eorum doctrina certum est: subsidens autem ex toto, & sese extendens per superficiem imi vasis nihil assurgendo, necessario pendet a maxima gravitate & densitate, qua præceps per liquidum ad fundum truditur. Quoniam vero terra, sal, & aqua urinam constituunt, si igitur præter naturam ita se habeat, ut quiescentibus motibus a sanguine conceptis sola terra secerni possit, fiet sedimentum arenosum; si terra, & sal, ita ut possit subire colorem nigrum &c. colores omnes suscipiet: si vero insuper admisti sint præter naturam humores viscosi, qui sal, ac terram comprehendere possint, & in quiddam simile squamulis, parvis foliis, ramentis furfuris, & hujusmodi compingere, sedimenta erunt foliacea, furfuracea, squamosa & his similia, quæ contingere etiam po-

poterunt, si scabiei aliquid, vel quidlibet pustulosum cum lævi crusta in renibus, ureteribus, aut vesica contineatur; abradet enim urina, & secum auferet ramenta crustarum, quæ cessante impetu inum vasis petunt. Ab eadem origine humorum, nempe viscidorum, pendent sedimenta membranosa; neque enim membranæ sedimentorum sunt aliud, quam majores squamulæ. Sicut etiam a non absimili causa produci possunt longa, & rotunda, exiliaque pilorum instar corpora, imo cujuslibet alius figuræ composita, quæ per urinam excernantur, unde qui dicuntur pili redditi per urinam ab auctoribus, non veri pili, sed pilis quædam similia fuerunt. Denique in urina præter naturam contineri possunt, quæcunque fluunt cum sanguine, & in renibus cum urina secerni, vel eidem separata admisceri possunt, aliunde venientia per exsudationem ex vasis, aut rupturam, aut extensionem eorundem, unde sanguis, pituita, bilis utraque, semen, pus, humores quilibet non naturales cujuscunque coloris, vermes, calculi, frustra cujuscunque materiæ in corpore præter naturam genitæ, deglutitæ, vel impactæ reddi poterunt, per urinam a renibus derivata, eademque omnia reddi poterunt, per urinam a renibus derivata, eademque omnia reddi poterunt, si urinæ admisceantur in ureteribus, vesica, aut urethra, ut patet. *ibid.* p. 21. Obvium jam est intelligere, quid arguat ipsum urinæ corpus ratione partium, & separationum, ex quibus urinam componentia deducuntur; quemadmodum enim materia contentorum arguit humores peccantes solutos esse, vel crudos fluere, vel hæere in partibus corporis, ita prout ma-

jor erit, aut minor quantitas liquidi urinam componentis, vel partium durarum, si utraque cum quantitate naturali urinæ, & inter se conferantur, indicium, vel solum liquidum, vel solum durum, vel utrumque hæere uni, aut pluribus, aut omnibus partibus corporis; si alterutrius, aut utriusque quantitas sit naturali minor; vel solvi naturalem partium omnium, aut alicujus humorem, vel durum, vel utrumque, si alterutrius, aut utriusque quantitas reddatur naturali major. Facile autem ex diversitate colorum intelligemus, quando major liquidi, quam duri quantitas, vel major duri, quam liquidi in urina contineatur; cum eo minor sit liquidi quantitas, quo color est magis satur, supposita etiam naturali quantitate duri, major, cum est magis dilutus color in naturali quantitate duri: vel e converso duri quantitas naturali major in naturali quantitate liquidi tunc erit, cum color erit magis satur, minor cum dilutior in quantitate liquidi pariter naturali. *ibid.* p. 28. Nimirum coctionis notæ, quæ urinam faciunt meliorem, aut deteriorem, a triplici urinæ parte desumuntur, ab ejus substantia, colore, & contento. Per substantiam intelligo crassitiem, & tenuitatem, quæ tantum ad coctionem, & cruditatem judicandam faciunt, ut sola tenuitas cruditatem attestari possit: cum nullibi crudam urinam dixerit Hippocrates quæ tenuis non fuerit. Cum igitur urina coctionis signum præ se ferre incipit, primum color mutatur: coctione vero ulterius progrediente mutatur substantia, & tandem contentum, quare urina, quo pluribus horum participat, eo melior censenda est. Et ideo forte melior erit urina, quæ sit
boni

boni coloris, cum contento mediocris bonitatis, quam ea, cui bonus color deficiat, etiam si contentum habeat optimum, vel saltem bonitate non erit ei inferior. Unde urina boni coloris, nempe subruffa cum nubecula subrubra, æqualis bonitatis erit cum subrubra, sedimentum subrubrum habente. Nam quod bonitatis detrahit nubecula respectu sedimenti, id coloris bonitate reparatur. *Martiam. p. 604.*

Si nulla sit coctio, nullum est in urina sedimentum: &, si perfectissima sit coctio, ut in sanis exquisita victus ratione utentibus, etiam nulla fere est hypostasis; quia totum alimentum perfecte assimilatur, nec aliquid ejus in pus vel sæcem degenerat. Unde, licet sæx illa concoctionis perfectionem in morbis indicet: vere tamen, si rem totam consideres, non est integra coctio materiæ, ex qua fit hypostasis; sicut materia transiens in pus, non ita perfecte concoquitur, sicut quæ assimilatur. Hac ratione in pueris & voracibus sedimentum apparet copiosius, quam in iis qui exquisito victu utentes, quicquid est familiare, perfecte assimilant. sicut & urina plus habet sedimenti tempore concoctionis sanguinis, quam postea. Cæterum, quo quo modo se habeat, copiosa subsidencia a valida fit virtute, nam multum evincitur alimenti, a quo multa secernitur hypostasis: etiam si ea ipsa non fuit perfecte assimilata, sed fuit velut cruda veri alimenti pars. *Mich. Villan. de syrup. fol. 41.* Urina in homine temperamenti undequeque moderati optima, quæ subruffi subflavive coloris sit, subsidensque album, læve & æquale appareat, ad hancque veluti amussim quandam positam directæ probantur urinæ, quasunque

in humanæ speciei latitudine spectamus. Humorum cruditatem indicant urinæ substantiæ tenues: quandoque vero etiam propter obstructions tales apparent, quod quasi percolentur. Ita crassiores, uti naturam humorum jam concoctionem aggressam fuisse, sic nondum eos confecisse ostendunt, hosque ideo etiamnum turgere. Præstat ut, postquam redditæ fuerint, perturbentur statim, potius quam aliquamdiu fluidæ persistent. Colores in his qui ad albedinem tendunt, innati caloris defectum demonstrant: ideoque humorum imperfectam concoctionem, ac quo magis urinæ a colorum symmetria evariarint, eo sane magis a sanitate distant, quæ temperamentum sequitur proportionem respondens. Quæcunque colore magis infectæ visuntur, pro superiorum proportionem ad calidius vergunt. *Actuar. de spir. p. 104.* Urina tenuis aut redditur & manet tenuis; aut mingitur tenuis & perturbatur ac crassa fit. Et quidem prior est summe cruda; perturbata vero ac crassior facta concoctionem inceptam declarat. Eodem modo & crassa aut funditur spissa & manet ita; vel fluit crassa, subsidens vero tenuis evadit: & quidem illa perturbationem humorum validam in corpore factam ostendit; hæc vero tum sedari perturbationem, tum sanguificationis concoctionem excitari declarat. *Theoph. de urin. cap. 4.* Lottum optimum est, quando sedimentum album fuerit, & læve, & æquale omni tempore, consistentia mediocri, colore aureum, aut subaureum, flavedinis etiam alicujus participes. *ibid. c. 10.* Si sedimentum album quidem fuerit, locum autem mutet, ut sit in medio, *ἰσώρονη* vocatur ab *ἰσότης*, quod est
pen-

pendere. Hoc si læve sit & æquale, mediocriter coctum est. non enim valuit natura digerere, ut locum infimum occuparet. Si autem idem supra mediam regionem apparet, superficiem superiorem occupans, dicitur *nubes*, quæ significat naturam adhuc minus digerere. *ibid. c. 12.* Ita ut Enæorema sit imperfectior hypostasis: nam materiâ a natura perfecte coctâ oritur hypostasis, imperfecte vero enæorema & *nubes*. Enæorema magis coctum quam *nubes* existit. Ergo ubi sanguis crudus plane est, tenuis aquosaque urina excernitur, nihil nec quod subsideat, nec quod pendeat, in se habens. At vero concoctus ubi ille est, hæc in urina apparent, atque etiam nubeculæ quædam desuper tenues superstant, veluti quæ in summo lacte colligitur, & quæ in summo refrigerati jusculi concrevit. Quod si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis vocatis humoribus refertas quidem venas indicabit, non tamen cessare naturam, sed eos valenter concoquere. Si vero celeris separatio crassi a liquido cernitur, sitque, quod subsidit, album, læve & æquale omni tempore, i. e. per dies complusculos idem permanens, jam-jam separaturam eos omnes naturam indicabit. Sin quum emingitur, pura sit, protinus vero turbetur, jam crudi succi concoctionem aggredi naturam docet. At si interposito tempore turbetur, uon protinus, sed post aggressuram insinuat. Verum omnium, quæ turbantur urinarum generalis nota esto ipsius crassi a liquidiore separatio, aut propere aut tarde facta, aut omnino nulla. Ergo si protinus fiat &, quod subsidit, sit album, læve & æquale, superiorem longe naturam succis, quos concoquit, ostendit. Sin bonum sit quod sub-

fidit, sed quod post longius interpositum tempus colligatur, etiam naturam temporis spatio superaturam succos nunciat. Si vero vel omnino nulla separatio, vel illud, quod subsidit, malum sit, imbecillitas naturæ significatur, egetque ope aliqua ad succos percoquendos. *Galen. de sanit. tuend. l. 4. c. 4.* Urina optima est, in qua per omne tempus, quoad morbus judicatus fuerit, subsidet album, læve, & æquale. Securitatem enim brevemque morbum fore significat. Quod si intermittat, & interdum quidem pura mejatur, interdum etiam subsidet album & læve, diuturnior & minus securus morbus evadit. At urina subrubra, simileque quod subsidet, & læve, hæc longe quidem diuturnior quam prima sit, valde tamen salutaris. *Hippocr. Prognost. n. II.*

Ex adductis auctorum edictis (iisque cum-
latis, ut pateat concinens omnis ævi experien-
tia & observatio cum posterioris ætatis expe-
rimentis & inde desumptis physico-mechanicis
naturæ interpretationibus) constare potest,
quam observatu necessaria sit Medico clinico
doctrina aphorismi præsentis, & ad quam nor-
mam judicium ferre debeat de urinis morbo-
sis; ac insuper, quod dicta, quæ cognoscun-
tur, aut prædicuntur ex urina, certis nitantur
fundamentis, nec fere fallant, si alia signa si-
mul advocentur, corporis præsentem statum
edocentia: tametsi sint multa alia, quæ uro-
manæ ex inspecta sola conjiciunt urina ac edi-
cunt, admodum incerta, & ridicula fere; hy-
pocritæ nempe homines, qui de lotio certam
scientiam profitentur graviditatis quæ in con-
spectu non est, tum etiam sexus & partus fu-
turi; quæ ostentatio soboles ignorantiae, fun-
damentum aliud nullum habet quam aucupan-
di

di lucri & inanis gloriæ cupiditatem. Vid. *Duret. in Coac. p. 491*. Enimvero multi sunt morbi, quorum in urinis nec vola quidem observari potest, nec vestigium. Quare morbi, quorum causa aut indicia in vasis sanguiferis, aut meatibus urinariis, minime continentur, ex urinæ inspectione cognosci non possunt. Morbi tales sunt: tumores, luxationes, fracturæ, ulcera, & alii externi, uti malæ conformationis; phthisis; lues venerea; epilepsia; arthritidis, omnesque fere morbi chronici. In acutis quidem, num affectus febris sit conjunctus, nec ne, urina interdum potest ostendere; quinam vero sit affectus, sive pleuritis, peripneumonia, angina &c. aut qualis ista febris sit, an continua, an intermittentes &c. ex nuda *sp. s. l. i. a* sciri non potest. Phrenitidem adesse vulgo colligitur, quando urina est magis limpida, & solito albidior, bile nimirum (ut dicunt) ad cerebrum rapta, unde oritur phrenitis. Sed cur de phrenitide potius, quam de *di. s. l. i. a*, diabete, renum calculo, aut obstructione aliqua in visceribus conjicitur, quum similis urina in omnibus hisce affectibus, & quibusdā aliis, reddi soleat? Imo alicujus morbi indicium esse necessario non sequitur, quum istiusmodi urinas post pleniorē potationem statim mictas passim cernamus. Neque ex urinis aut hoc, aut aliud ullum veneni genus deprehendi potest. Quidam morbis periculosis detenti, in ipsius mortis confinio constituti, urinas nihilominus reddunt laudabiles, & nihil, aut parum a sanorum discrepantes. Sic in febribus malignis, pestilentibus, & ipsa peste, urinæ plurimorum, quorum etiam fores pulsant mors, parum ab iis,

in statu sano minguntur, alteratæ observantur. Urinæ pessimæ, quas deploratas pronunciant, interdum quidem non solum ne tantillum periculi in se continent, sed haud raro ad salutem, potius quam ad mortem, faciunt. Ita excretiones criticæ, nigræ licet, salutare sunt, & febribus quartanis, lienis affectibus, menstruorum aut hæmorrhoidum suppressionibus laborantibus familiares esse solent. Imo quosdam legimus nullo morbo afflictos tales reddidisse. Præcipuus ὁρμηστικὸς usus erit in observandis morbi cujusvis statu & progressu, nec non alterationibus versus salutem aut mortem. Etenim in affectionibus chronicis, ex urina quotidie inspecta, Medico innotescat, quibus gradibus ægritudo in dies accrescat; quo tempore remedia purgantia, aut alterantia, erunt magis opportuna, qualia medicamenta sint maxime proficua: hinc observare est, an natura morbo prævaleat, nec ne; certissimum hinc prognosticum elicitur de spe aut periculo convalescentiæ, prout nimirum coctionis aut cruditatis signa in urinis apparent. In morbis acutis hinc status & ἀκμή febris optime prænotescitur, quo tempore, & quo successu, speratur; quando evacuationibus, & quando cardiacis tempestive insistendum est. *Guidot. in Proleg. ad Theoph. de urin. Conf. Hildan. Cent. 3. obs. 73.* ubi quatuor exemplis demonstratur, quam incertum & fallax sit iudicium ab urinis desumptum. Urina autem examinanda excipi debet a somno prima & expleta concoctione cibi, eaque universa. Matula alba sit & pellucida, oblonga, ne divulsam hypostasim exhibeat, & magna, quæ totius urinæ sit capax. Obturetur procul a sole, a frigore, & a flatu,

tu, ne vel turbetur, vel crassescat: resideat quæta dum sensim refrixerit, nec tamen supra sex horas asservetur, ne quam corruptionem subeat. *Fernel. Medic. p. 312.*

APHOR. 67.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ὡς ἐάσης εἶναι, καὶ μὴ κινήσης, ὑφίσταται ὅιον ζύσματα· καὶ ὡς ὀλίγα ἢ, ὀλίγη ἢ νῆσος γίνεται ὡς δὲ πολλὰ, πολλή. τετέοισι συμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίαν. ὡς δὲ μὴ καθαρὴν πιήσας διδᾶς τὰ ροφήματα, ὁκόσω ἀνὰ πλείω διδᾶς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus alvi egestionēs, si residere permiseris, neque moveris, veluti strigmenta subsident: & si pauca sunt, parvus fit morbus; sin vero multa, magnus. His alvum subpurgari conducit. Quod si vero, non purgata alvo, forbitiones exhibueris, quo plures dederis, eo magis nocebis.

Hippocratem non urinarum modo contenta inspicere consuevisse, sed etiam excrementorum alvi, constat, non ex hac sententia tantum, quæ etiam *lib. de judicat. n. 8.* registrata est; verum ex multis aliis, & maxime ex *lib. 2. Epidem. sect. 3. n. 7.* ubi inquit, *ἔ*
alvi

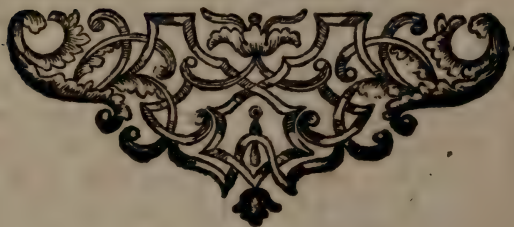
alvi turbata ex tenuibus, aquosis, non biliosis, spumosis, multis; quæ aliquando deposita subsidebant; & lib. 4. n. 25. legimus, Quum secessus aquosi sub dio expositi essent, superne læves, tenues, insalidi similes valde fuerunt, inferne vero subsidentiam habebant. Quæ vero specialiter hic referuntur excrementa, duo nobis indicant: tenuitate quidem magnam cruditatem, subsidentia vero humorum exustionem, propter quam excrementa acrimoniam cum crassitudine contrahunt, unde intestinis adhærentia, eorum mucositatem abradunt, quæ unà cum humore exusto fundum petens, sedimentum strigmatibus simile facit: sunt autem strigmata, sordes ex præunctis corporibus strigili deterstæ, quæ quoniam duplici substantia constant, sordibus nempe, & unguentis, ideo prædictum sedimentum ex humore exusto, & mucore conflatum, eis assimilatur. Quare hujusmodi excrementa indicabunt, intestina acribus humoribus esse referta, quæ statim subluere oportet, ne ulcerationem inducant, unde morbus deterior fiat: quod eo magis timendum erit, si interim alimentum liquidum, sorbitiones inquam, æger assumat, hæ etenim duplici ratione obesse possunt, & quia facilius corrumpuntur, quam solidum alimentum, & quia alvi fluorem non mediocriter augent, cujus timore, alvi fluoris inquam, lib. 2. de morb. n. 46. in tabe ex pulmonis affectu, juscula, & intinctus prohibet, cibosque exhibet solidiores, etiam si febris adsit, quos alioqui febrientibus nunquam concedit. Admonet ergo Hippocrates, ut quamprimum alvum infernam subducamus, non quidem pharmaco fortiori, sed vel levissimo, vel
potius

potius clysmate: quod expresse significavit l. c. de judicat. ubi quod hoc in loco ait, *confert subpurgare alvum*, ibi legitur, *his infusum per clysterem adhibere conducit*; ex quo docemur, quid per *subpurgare alvum* in Hippocratis doctrina intelligendum sit. *Martian. p. 478.*

Observatione practica constat, ramenta seu strigmenta interdum inveniri in alvi excrementis, quæ in alvi egestionibus liquidis & ita quiescentibus fundum petunt ac concrescunt, aut in excrementis durioribus externe reliqua excrementa obducunt. Quia vero Auctor monet stare debere in quiete excrementa, facile concipitur, eum intelligere excrementa liquida, qualia in cholera, diarrhœa & dysenteria emittuntur, quando intestinorum mucus utunque liquidus cum excrementis exiens, dein refrigeratus concrescit; & quoniam muci specifica gravitas est major, dum excrementa sunt liquida, ad fundum vasis descendit, & ibi stagnando refrigeratus concrescit in ramenta seu strigmenta, quæ effusis excrementis in fundo vasis conspiciuntur. Ex hoc nunc invento signo majorem & minorem morbi magnitudinem deducit. Naturale enim est in alvi egestionibus, ut ille mucus non exeat; ergo quo major hujus est muci evacuatio, eo major est morbus, quod verum est in omni evacuatione humorum præternaturalium: atque tanta abrasio & emissio muci facit, ut intestinum rectum omni mucositate privatum, tangatur ab excrementis, quæ tunc magnum dolorem concitant, & dejectiones augent. Experti sumus, quoties in mucositate intestinorum hæret acrimonia, instigans intestina ad frequentem dejectionem,

ctionem, nos non posse curare irritamentum, nisi ille mucus acris auferatur. Quamobrem ita in dysenteria laudantur purgantia, non solum ore data, verum etiam per clysterem injecta, quibus ille mucus acrior abluitur & expellitur: & ut nuda intestina minus vellicentur, atque in motum concitata ad quietem ducantur, post exhibitum purgans propinamus anodynum mucilaginosum molle; vel post ejectionem clysteris, injicimus novum liquorem mollem, mucilaginosum, anodynum. Quod si vero, non evacuato illo muco, forbitiones dederis, augebitur morbus, quia illæ ingestæ, muco corrupto mistæ, augebunt corruptelam. *Gorter.*

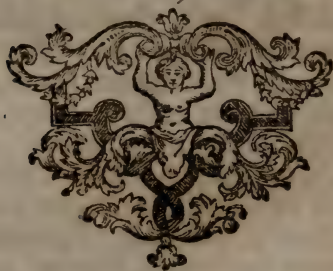
APHOR. 68.

Ὅσα ἂν κάτω ὡρᾷ διαχωρῇ, ἀπὸ χολῆς
 μηλαίνης εἰν· ἢ πλείονα, πλείονος· ἢ
 ἐλάσσω, ἐλάσσονος.

Quæ cruda deorsum secedunt, ab atra bile sunt: si plura, copiosiore; si pauciora, pauciore.

Hanc sententiam ita legimus *lib. de Judicat.* n. 8. Quibus vero in egestionem deorsum bilis atra subsidet, si copiosior, major est morbus, si paucior, minor; quæ quidem lectio sicuti sensum, & verum, & rationabilem admittit, ita aphorismi vitium apertum facit, & eo magis, quia a ratione penitus alienum existit id, quod significatur aphorismo, dejectiones crudas ab atra bile dependere. Quare præsens aphorismus in numero eorum reponendus erit, qui, cum ab auctore male decerpti sint, Hippocraticæ dignitati non leviter detrahunt. *Martian. p. 479.* Aliter sentit *Gorterus*; juxta quem, facile est ex comparatione locorum colligere, qualem cruditatem Hippocrates intelligat, nempe materiam nigram melancholicam. Hæc materia reliquis excrementis gravior, si exacte non misceatur, & excrementa sint liquida, fundum vasis petit. Quomodo

autem hæc nigra dici possunt cruda? Cruditas nomen multas diversas res designat; nam alimenta in ventriculo & intestinis bene præparata si vel per vomitum vel succellum deponuntur, cruda vocantur. Ita boni confluentes ad dicta loca humores, destinati ad alimentorum præparationem, si egeruntur, cruda faciunt excrementa. Denique humores corrupti & alieni egesti etiam crudi dicuntur. Inter hos omnes humores gravissimus est, qui vocatur atra bilis, quamobrem etiam fundum vasis petit. Ex copia nunc materiæ crudæ vel atræ bilis, format magnitudinem morbi. Quia atra bilis est humor morbosus, de ejus copia majore & minore egesta ratiocinari possumus, ut de muco intestinorum, ad præced. *aph.* 67: quo enim major copia egeritur, eo majorem quoque collectionem arguit. Quid autem sit sentiendum de egestionem atræ bilis, videre est ad 4 *aph.* 21. 22. 23. 24.

APHOR. 69.

Αἱ ἀποχρέμψεις, αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν, αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεις, καὶ χολώδεις, καὶ δυσώδεις, πᾶσαι κακαί· ἀποχῶρεσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίῳ, καὶ κύσιν, καὶ ὅκε ἂν τι ἀποχῶρεον τῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

In febris non intermittentibus excreationes lividæ, & cruentæ, & biliosæ, & graveolentes, omnes malæ: cum vero probe secedunt, bonæ. Per alvum etiam, & vesicam, & ubicunque quod secedit substituerit non purgatum, malum.

Est hic aphorismus repetitio istius qui extat superius 4 aph. 47.

APHOR. 70.

Τὰ σώματα χρὴ, ἵνα τις βέλεται καθαίρει-
σθαι, ἔνθα ποιεῖν. κλὺν μὲν ἄνω βέλη
ἐνθα ποιεῖν, ὅσῃσι τὴν κοιλίαν ἦν δὲ κάτω,
ἐγχεῖν.

Corpora cum quis repurgare volet,
fluxilia reddere oportet. Quod
si supra fluxilia reddere voles, alvus
sistenda: si vero infra, humectanda.

Prior aphorismi pars habetur 2 aph. 9. &
ibi exposita est. Posteriores Celsus l. 3.
c. 18. p. 154. ita expressit: *Illud quoque perpe-
tuum est in omnibus morbis, ubi ab inferiore par-
te purgandus aliquis est, ventrem ejus ante solven-
dum esse: ubi a superiore, comprimendum.* Verum
quando dicitur, quod ad promovendum, sive
excitandum vomitum, corpus præparari de-
beat per ea, quæ sistunt alvum, id quidem an
conveniat doctrinæ Hippocratis, dubitari po-
test; nam nihil tale quid ab eo alibi prolatum
esse novimus, imo juxta ipsum vomitus re-
medio est alvi dejectioni, uti patet in annot.
ad 6 aph. 15. An compilatori aphorismorum,
aut librario tribuamus, quod a mente Hippo-
cratis alienum quid in textum nostrum irre-
pserit, cum post generalem propositionem,
quod

quod corpora, quæ quis purgare vult, fluxilia reddi debeant, scribere debuisset, si supra fluxilia reddere voles, corpus replendum? Consul. notata ad 4 aph. 13.

APHOR. 71.

Τῶνος, ἀγρυπνίῃ, ἀμφοτέρω μᾶλλον τῷ μετρίῳ γιγνόμενα, νῆσος· (κακόν.)

Somnus, vigilia, utraque si modum excesserint, morbus. (malum.)

Repetita hæc est sententia ex 2 aph. 3.

APHOR. 72.

Εν τοῖσι μὴ διαλείπῃσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρά ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vera urantur, & sitis vexet, letale.

Isdem verbis exaratus est hic aphorismus supra 4 aph. 48.

APHOR. 73.

Εν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥίς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὄφρυς διασραφῇ, ἢν μὴ βλέπη, ἢν μὴ ἀκὴ, ἢ δὴ ἀσθενὴς εἶναι, ὅ, πὰν τῶν, γένηται, θανάσιμον.

In febre non intermittente, si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium pervertatur, si neque videat, neque audiat, & jam debilis sit, horum quicquid acciderit, letale.

Vide eandem sententiam in præcedentibus,
4 aph. 49.

APHOR. 74.

Επὶ λευκῇ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίγνεται.

Albæ pituitæ hydrops supervenit.

Leucophlegmatia oriri hydropem dixit sæpius Hippocrates; vid. *lib. de affection. n. 20 & 23. de intern. affect. n. 24. lib. 1. de morb. n. 3.*

Leucophlegmatia cum sit cachexia corporis universi, quæ venit ex caco-chymia pituitosi sanguinis, unde tota cutis & caro tumescit atque turgescit, si per initia non fuerit curata, corruptione sanguinis increcente, transitus fit ex leviori morbo in graviolem. Consule dicta ad 7 aph. 29.

APHOR. 75.

Eπὶ διάρροίῃ δυσεντερίῃ.

Ab alvi profluvio intestinorum difficultas.

Explicata habetur hæc sententia superius
7 aph. 23.

APHOR. 76.

Eπὶ δυσεντερίῃ λευεντερίῃ (ἐπιγίνεται.)

Intestinorum difficultati lævitas intestinorum (succedit.)

Aphorismus hic legitur *lib. 1. de morb. n. 3.*
& apud Celsum *l. 2. c. 7. p. 64. & l. 4. c.*
16. p. 226. Sensus ejus patet ex dictis ad
6 aph. 43.

APHOR.

APHOR. 77.

Επὶ σφαιελισμῷ ἀπόσσεσις ὀστέα.

A fideratione abscessus ossis.

Variis revera nodis spinosus videtur hic aphorismus ita sonans: *Ex* (seu potius in & cum) *sphacelismo ossis abscessus*. Hunc quippe Viscerus & Heurnius explicant, quasi docentem, a gangræna os subjectum carie corrumpi. Verum mentem ejusdem haud ita tetigisse videntur. Nam *Vedtiar. n. 17*. Hippocrates sphacelismum suum a gangræna, venarum seu vasorum sanguineorum morbo, satis aperte distinguit, eundem ossium potius esse detegens. Neque vero praxis chirurgica testatur, semper aut sæpius gangrænam, ad sphacelum, etiam nostrorum temporum, perniciose declinantem, os subjectum mox carie corrumpere; cum contrà magis secundum 7 aph. 2. *ex osse ægrotante* (i. e. carioso) *caro fiat livida*. Vox etiam ἀποσάσεως seu *abscessus* Hippocrati non tam cariem, quam separationem significat, & accipitur (1) de separatione integri cujusdam membri, quo modo *Prognost. n. 8. Coac. sect. 3. n. 351. (2) 6 aph. 45.* ita habet: *Ulceræ quæcunque annua fiunt, aut diutius tempore durant, necesse est os abscedere & cicatrices cavas fieri.* conf. his *Coac. sect. 3. p. 376. sect. 2. n. 156. lib. 6.*

Epidem. sect. 4. n. 18. quæ loca magis de carie simplici & ossis ex eadem separatione conveniunt, neque prorsus inepte aphorismus de sphacelismo per cariem, & melius, quam per gangrænam, potest explicari. (3) vero Hippocrati abscessus significat non simplicem separationem, sed talem quæ fit cum collectione morborum, haud raro maligni, humoris. Vid. *l. 5. Epidem. n. 21.* Et secundum hanc abscessus acceptionem optime aphorismus præsens explicatur, ita ut in sphacelismo abscessum cum collectione humoris morborum ossa ipsa patiantur; utpote ex quo capite spina ventosa seu Hippocratis sphacelismus præcipue distinguitur a carie communi, & ea quidem non solum superficialia, sed etiam profunda, & licet totius cujusdam ossis. ut scilicet minime, secus ac hæc, carnis ulcus prius sequatur, sed etiam in osse humoris adsit collectio, unde cartilago accrescit, imo illud ipsum præter naturam & haud raro plurimum increscit; hinc etenim ille tumor ipsius, hunc malo essentialis, quem Avicenna *additionem ejus* vocat, *corumpentem ossis partem unam post alteram.* Quæ juxta sphacelismus seu spina ventosa non est, sed simplex caries, ossibus integris etiam pluribus corruptis. Ossa ipsa vero a propriis abscessibus, etiam inflammatoriis, haud esse immunia, patet ex *lib. 2. Epidem. sect. 1. n. 45. & 52.* Dicitur ergo Hippocrati sphacelismus morbus, quem ex *Celsi l. 8. c. 10. p. 532. Tulpius l. 4. c. 13.* appositissimo, totamque naturam ejusdem exhauriente, nomine cancri ossis exprimere voluit. Sequens autem Arabum barbaries hunc affectum spinæ ventositatis

titulo

titulo proposuit, quas voces invertendo, recentiores magis spinæ ventosæ nomine vocarunt. Significat autem ventositas inflationem sive tumorem, sicut illis œdema ventositas alba dicitur. Severinus eidem huic malo nomen Prædarthrocaces imposuit; quod pueros tantum corrumpat. Verum alii morbum hunc pueris quidem & adolescentibus, ob maiorem ossis mollitudinem, imprimis infestum admittentes, attamen adultiores etiam invadere urgent. Vid. *Tulp. l. c.* Constat ergo, Hippocrati spinam ventosam sub nomine sphacelismi jam olim fuisse cognitam. Vid. *Obs. Hal. T. 8. p. 266 sq.* Conf. *Heister Chir. p. 389 sq.* Os se ipsum non nutrit & manet vitale sine partibus ambientibus, sed ex istis in suo periosteo accipit vasa vitalia, quæ adducunt & reducunt sanguinem, ex quo periosteum & os sua vasa vitalia accipiunt. Quoties igitur in partibus ambientibus sphacelatis fit extincta circulatio, ipsum os circulatione hac privatum mori debet.

Gorter.

APHOR. 78.

Επὶ αἵματος ἐμέτω φθόη, καὶ τῷ πύρι κάθαρσις ἄνω. ἐπὶ φθόῃ ρεύμα ἐκ τῆς κεφαλῆς. ἐπὶ τῷ ρεύματι διάρροια. ἐπὶ διάρροίᾳ σχέσις τῆς ἄνω καθάρσις. ἐπὶ τῇ σχέσει θάνατος.

A sanguinis vomitu tabes, & puris purgatio per superiora. A tabe fluxus ex capite. A fluxu profluvium alvi. Ab alvi profluvio suppressio purgationis per superiora. A suppressione mors.

Explicata legi hæc possunt sub 7 aph. 15. 16. & 5 aph. 12. 14.

APHOR. 79.

Οκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τῶν κύσιν, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίαν ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας σκεπτέον, καὶ ἢν πῇ ἄλλῃ τῆς φύσις ἐκβαίνει τὸ σῶμα. ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἢ νῆστις γίγνεται· ἢν δὲ πολὺ, πολλή· ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοῦτον.

Qualia etiam quæ per vesicam, & alvum, & carnes excernuntur, & sicubi alias corpus a natura recesserit, inspicere oportet. Si parum, parvus est morbus: si multum, magnus: si admodum multum, letale istud est.

Sapientissimum, quod in structura microcosmicæ machinæ apparet, artificium maxime in eo positum est, ut innumera organa velut officinæ sint, quarum beneficio per continuum tritum, motum, elaterium, ingesta subiguntur, attenuantur & inter se invicem probe miscentur; postea innumera quoque organa colatoria & emunctoria extant, per quæ materia supervacua, inutilis & mixturæ animali ac vitæ aliena, corpore ejicitur. Quamdiu igitur vacuationes, seu excretiones istæ fiunt secundum naturam, sanitatem attestantur: contra

tra vero ubi vitio laborant, seu in quantitate, seu in qualitate, morbo affici corpus arguunt, eoque minore, majore, prout plus, minusve a naturali tramite recesserint. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 2. p. 402 sq.* Et hoc est, quod præsens innuit generatim aphorismus. Passim vero in præcedentibus particulatim vidimus de excretionibus per alvum, per vesicam, per cutis poros, per uterum, &c.

HIPPOCRATIS
APHORISMORUM
SECTIO OCTAVA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

HIPPOCRATIS

APHORISMORUM

SECTIO OCTAVA.

APHOR I.

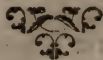
Οἰόσοι ὑπὲρ τὰ πσσαράκοντα ἔτια φρενι-
τοκοὶ γίνονται, ἔ πάνυ τοι ὑγιάζονται·
ἦσσαν γὰρ κινδυνεύουσιν, οἷσιν ἀν οἰκείῃ τῆς φύσεως
καὶ τῆς ἡλικίης ἡ νῆσος ἦ.

Qui seniores annis quadraginta phre-
nitici fiunt, non admodum con-
valescunt: minus enim periclitan-
tur ii, quorum naturæ & ætati morbus
fuerit familiaris.

Ab anno decimo quarto ad quadragesimum
secundum usque, natura omnis generis
morborum corporis ferax est. *Hippocr. Coac.*
sect. 3. n. 397. Viris febres ardentes, & qui-
cunque acuti morbi (*ex quibus certe est phrenitis*)
censentur, raro contingunt. *de aër. loc. 3^a aq.*
n. 4. Verum 3 *aph. 30.* phrenitides familiares
dicuntur ætati, quæ juvenilem consequitur,
ad

ad quem locum annotavimus, quod intelligendus sit de ætate consistente seu virili, inter juventutem & senectutem media. Ergo non videbitur ad incongruos pertinere morbos phrenitis etiam post quadragesimum secundum contingens, h. e. virili ætati, quæ extenditur minimum ad quadragesimum nonum. Neque vero ex annorum numero ætas definienda venit, sed ex constitutione seu conditione solidarum corporis nostri partium, ita, ut tunc demum dicatur incongruus morbus phrenitis, cum jam languescere incipiunt fibræ vasorum motrices, & fluida minus vegete impelli in vasa minima, quæ duæ conditiones ad generationem acutorum morborum requiruntur, & quandoque jam mox post quadragesimum secundum annum adsunt. Quare tunc demum verus erit aphorismus. Uti autem morbi naturæ & ætati congruentes minus sunt periculosi, quoniam minorem recessum a sanitatis statu ostendunt: ita contra difficiliter sanabiles existunt, qui non secundum naturam contingunt, quia arguunt potentiorē causam, quæ nempe dissimilem omnino & ætati & naturæ seu temperiei potuerit inferre morbum. Consule nota-
ta ad 2 aph. 34.

APHOR. 2.

Ὅτι κάπνισιν ἐν τῇσιν ἀρρώσκεισιν αἱ ἰφθαλμοὶ
κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, ἀγαθόν· ἐκό-
σσι δὲ ἀνευ προαίρεσιν, κακόν.

Quibuscunque oculi in morbis lacry-
mantur voluntarie, bonum : qui-
bus vero sine voluntate, malum.

Exposita est hæc sententia supra 4 aph. 52.

APHOR. 3.

Ὅτι κάπνισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πταρταίσιζιν ἐξ-
στὴν αἷμα ἐκ τῶν ρινῶν ῥυῖ, πονηρὸν.

Quibus in febribus quartanis sanguis
e naribus fluxerit, malum.

Hæc sententia Hippocraticæ doctrinæ con-
venire non videtur, verum decerpta esse
ex iis locis ubi de hæmorrhagia agitur con-
tingente in morbis die quarto, quæ difficilem
judicationem ostendit. Vid. *lib. de Judicat. n.*
10. lib. 6. Epidem. sect. 2. n. 47. Coac. sect. 2.
n. 38. sect. 3. n. 433. de qua re consuli possunt
Vol. II. H h dicta

dicta ad 4 *aph.* 74. Neque etiam experientia confirmat, quod singulariter malum sit sanguis e naribus fluens in febre quartana, cui frequenter supervenit. Vid. *Hoffm. Med. rat. T. 4. P. 2. p. 13.* & conf. *Nard. Noct. gen. p. 442.*

Nunquam memini me observasse, febrem quartanam vel hæmorrhagiis vel venæ sectione fuisse sublatam, sed qui multum sanguinis effuderunt, facti fuere leucophlegmatici vel hydropici: habuerunt quidem illi paroxysmos mitiores, verum simul diutius durantes, & magis periculosos, ut febris illa vehemens videretur commutata in mitiorem, sed malignam. Si secundum nostram sententiam febris quartanæ materia ponatur in succo illo arteriarum, quæ latera arteriarum intus obtegit, quæque materia, uti semina malæ herbæ, ad maturitatem veniens febris paroxysmum concitat; facile concipi potest, neque hæmorrhagiam, neque venæ sectionem tollere posse hanc febrem, sed corpus disponere ad suscipiendos morbos ex debilitate virium & defectu sanguinis nascendos. Si enim sanguis fluit vel sponte vel arte, ille secum non educit succum arteriarum, qui febris materiem continet, sed sanguinem purum & bonum, per arterias & venas fluentem. Qui morbi impetu majore sua mala producant, ut morbi inflammatorii, hi evacuatione sanguinis egregie compescuntur, sed febris quartana vel simplex vel duplicata, non infert mala majore circulatione, verum summo inducto potius frigore, & non minuitur cum diminuta quantitate sanguinis, uti morbi inflammatorii. Igitur nunquam ex sanguinis fluxu in Quartanis curatio est speranda.

Atque

Atque post talem spontaneam vel artificialem sanguinis evacuationem destruitur æquilibrium, humores liquefcunt, solida laxantur, atque ita sæpe sunt leucophlegmatici vel hydropici, quod sæpe in praxi observavimus, sub quibus dein morbis febris quartana latitat. Monemur ergo, non sine gravi ratione in febre quartana venam esse secandam. *Gorter.*

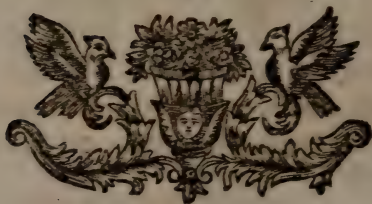
APHOR. 4.

Ἰδρῶτες ἐν τῇσι κρίσιμοις ἡμέρησι γιγνόμενοι σφοδροὶ καὶ ταχέες, ἐπικίνδυνοι καὶ ὠθέμενοι ἐκ τοῦ μετώπου, ὥσπερ σαλαγμοὶ καὶ κρηνοὶ, καὶ ψυχροὶ σφοδρὰ καὶ πολλοί. ἀνάγκη γὰρ τὸν πῖστον ἰδρῶτα πρεῦεσθαι μετὰ βίης, καὶ πόνου ὑπερβολῆς, καὶ ἐκθλίψις πλυχροῖς.

Sudores in diebus judicatoriis oborientes vehementes & veloces, periculosi sunt: & qui expelluntur ex fronte, velut guttæ & aquæ scaturientes, & frigidi valde ac multi. Necesse est enim ejusmodi sudorem prodire cum violentia, & laboris excessu, ac expressione diuturna.

Sudores hic memorati 1. vehementes & veloces; 2. velut guttæ & aquæ salientes ex fronte expulsi; 3. frigidi valde ac multi; coactæ sunt naturæ effectus, exsolutionis partium

argumenta, spasticæque solidorum adstrictio-
 nis violentæ expressiones; seu, ut exprimit
 aphorismus, notant *violentiam*, & *laboris exces-
 sum*, & *expressionem diuturnam*. Ideo periculosi.
 Sunt enim ex illorum genere, qui fiunt propter
 corporis exsolutionem, & inflammationis vi-
 gorem, ut loquitur Hippocrates *Prognost. n. 5.*
 quales damnantur, utpote præ suffocatione,
 & impetu ac violentia, superantibus morbis
 facti, *de vict. acut. n. 53.* Omne quippe nimium
 naturæ est inimicum, juxta 2 *aph. 51.* Sudores
 paulatim fientes profunt, acervati vero læ-
 dunt, *Coac. sect. 3. n. 90.* Boni, qui guttatim
 & cum exhalatione fiunt: boni sunt, qui toto
 corpore oriuntur; pessimi autem frigidi, qui-
 que circa caput tantummodo, faciem & cer-
 vicem exoriuntur. *Prognost. n. 5.* Vid. etiam
lib. de Judicat. n. 6. Coac. sect. 4. n. 38. & con-
 sul. notata ad 4 *aph. 36. 37. & 42.*

APHOR. 5.

Εἰς χρόνιον νοσήματι κοιλίης κατὰ φύσιν, κα-
κόν.

Ex morbo diuturno alvi fluor, ma-
lum.

Hic non est sermo de alvi fluxu in morbo diuturno, ubi certe salutaris esse potest, ut in leucophlegmatia, quam solvit diarrhœa; 7 aph. 29: sed de alvi fluxu, ex morbo diuturno, unde intelligitur, sub morbis diuturnis malum esse alvi fluxum, quando a lassata aut fatigante natura, seu fracto fibrarum tono, non item quando vi tuentis & expedientis se naturæ prorumpit. Tabes exemplo est, quæ, ubi diarrhœa contingit, ruit in perniciem. *Hecquet.* Alvi fluor hoc loco non significat solam evacuationem contentorum ex intestinis, qua tollitur cacochylia, sed copiosorem & continuatam dejectionem, quæ arguit non solum evacuari ea contenta, verum etiam omnes humores bonos in intestina confluentes. Omnis ergo diarrhœa, dysenteria, cholera & lien-teria, in morbis chronicis damnantur ob sequentes rationes. Si continuo ingens copia corruptorum humorum ejicitur, signum est, magnam etiam intus esse malorum humorum collectionem, quod malum præbet signum. Si vero hujusmodi corrupti humores ejiciuntur,

H h 3

quia

quia boni humores in intestina confluentes cito convertuntur in corruptelam, hoc etiam malum est, nam ita metuendum, ne omnes reliqui boni humores in corruptelam convertantur. Si vero boni humores continuo emittuntur, uti in lienteria, & interdum in diarrhœa, bonorum nimia evacuatione corpus debilitabitur, in cachexiam vel leucophlegmatiam incidet, vel exhaustis humoribus emaciabitur & tabe atque febre hectica consumetur. Conducit ergo in chronicis, ut alvus liquefcens reddat cacochyliam, sed fluxus non debet continuare: conducit etiam semel aut bis alvum ducere, ut corrupta ex cavo intestinorum & ventriculi eliminentur, sed damnanda est ea methodus, qua contendunt continuo datis purgantibus totum corpus depurare. *Gorter.*

APHOR. 6.

Όλα Φάρμακα ἐκ ἴται, σίδηρος ἴται·
 ὅσα σίδηρος ἐκ ἴται, πῦρ ἴται· ὅσα δὲ
 πῦρ ἐκ ἴται, ταῦτα χρὴ νομίζειν ἀνίατα.

Quæcunque non sanant medicamenta,
 ea ferrum sanat: quæ ferrum non
 sanat, ea ignis sanat: quæ ignis
 non sanat, ea incurabilia judicare oportet.

Quia Galenus hunc aphorismum non posuit
 in suis codicibus, ubi reliquos omnes
 commentariis illustravit, propterea ab
 editoribus spuris adnumeratur. Sed ut κατὰ
 τὸ ῥητὸν non sit ab Hippocrate profectus, rem
 tamen ejus apprime convenire, docere nos
 potest *lib. de arte n. 13.* Merito omnes apho-
 rismos claudit. Nam cum tria sint Medici in-
 strumenta, ratio victus, medicamentum, &
 manus operatio, juxta *lib. de dec. orn. n. 6:* quæ
 ergo non sanantur victus ratione, medicamen-
 to indigent; quæ non sanantur medicamento,
 ferro. Manifestum autem est, quod per ferrum
 non intelligit cucurbitulas, aut venæ sectio-
 nem, quanquam hæc manu administrentur.
 Sed ferrum dicimus, cum quod corruptum
 est, aufertur. Sectio enim venæ & cucurbitula
 sunt communia auxilia, & sæpe adhibentur
 ante medicamenta: ferrum autem posterius

esse debet medicamentis. Hinc ferro dicitur curari, quod præscinditur: at hoc est extremum, cum sit periculosissimum, aut maximam adferat jacturam, aut utrumque: igitur hoc posterius esse debet medicamentis omnibus. Igne utitur Medicus, quando non solum oportet auferre quod peccat, sed circumjacentes partes emendare ac temperare: aut ob timorem effluxionis sanguinis. *Cardan. p. 847.* Est itaque extremum omnium remedium ignis seu cauterium actuale, antiquissimi certe usus, ut vel ex Hippocratis lectione discere licet. De ratione operandi cauteriorum, modo adhibendi, multiplicique utilitate, consuli possunt Scriptores Chirurgici.

[Atque hic desinimus cum *Jano Cornario & Anutio Foesio*, qui posterior sectionis hujus octavæ aphorismos omnes *spurios* appellat atque *nothos*: neque habet reliquos, qui istis superadditi reperiuntur apud *van der Linden*: qui etiam certe non ab Hippocrate profecti videntur, nisi forte excipere velis qui extat num. 7. sed qui est idem cum 5 aph. 9.]

INDEX

APHORISMORUM.

[Numerus major Sectionem, minor aphorismum
indicat.]

A.

A Bdomen in quovis morbo crassum præstat tenui & tabefacto. II. 35.

Abortus quo anni tempore timendus. III. 12.

- - - contingit gracilibus præter naturam. V. 44.

- - - febrientibus, quando vehementer extenuantur.

V. 55. quando mammæ gracilescent. V. 37. 38. 53.

quando fiat mediocriter carnosus. V. 45. a venæ se-

ctione. V. 31. a diarrhœa. V. 34. a tenesmo. VII. 27.

Abscessus futuri significantur, quibus in febribus lassitu-

dinis sensus est. IV. 31. in convalescentibus, in par-

te dolente. IV. 32. in parte, qua ante morbum do-

loris sensus fuit. IV. 33. *Febribus supervenientes*, fe-

brem non solventes, morbi longitudinem signifi-

cant. IV. 51. *Nephriticis fieri*, quibus signis mani-

festum sit. VII. 36. *Abscessu ad articulos*, qui expe-

ctatur in febribus, liberat urina copiosa, crassa &

alba, quarto die, maxime, si etiam hæmorrhagia na-

rium contingat. IV. 74.

Conf. Suppuratio.

Adolescentes optime degunt vere & prima æstate. III. 18.

minime tolerant jejunium. I. 13. 14. quibus morbis

maxime obnoxii. III. 27.

Adstringentia conveniunt in vomitu cruento. VII. 37.

Ætas victum pleniorē gravissime fert. I. 18. non

omnibus naturis æque confert. III. 2. quæ *Veri similis*

est, copiosos in febribus movet sudores. III. 6. *Sicca*

& aquilonia, si eam secutus fuerit autumnus pluvius

& austrinus, quos det morbos. III. 13.

Æstate per superiora purgandum. IV. 4. *æstate prima* op-

- time degunt pueri & adolescentes. III. 18. *adultæ*, senes. III. 18.
- Ætate* qui regnent morbi. III. 21.
- Ætas* prima. Vid. *Pueri*.
- - - secunda. Vid. *Adolescentes*.
- - - tertia. Vid. *Juvenes & Viri*.
- - - quarta. Vid. *Senes*.
- - - quæ magis apta tolerando jejunio. I. 13.
- Ætatis* consideratio necessaria in evacuationibus. I. 2. & in præscriptione victus. I. 17. *mutatio* liberationem adfert juvenibus comitialibus. II. 45.
- Ætates* aliæ ad alias anni tempestates, & loca, & victus rationes, bene, vel male habent. III. 3.
- Alimentum*. Vid. *Vitus*.
- Alvus* dura fit ab aquilonia tempestate. III. 5.
- - - *humida* per juventutem, exsiccatur senescentibus; & contra. II. 20. Juvenibus magis confert, quam sicca; contra in senectute II. 53. Senibus est morbus. III. 31. fit ab austrina aëris constitutione. III. 17. ab hæmorrhagia copiosa in febribus. IV. 27.
- Alvi fluxus* a morbo diuturno, malum. VIII. 5.
- - - *perurbationes* sponte evenientes, quæ conducant. I. 2.
- - - *dejectio* pauca significatur, ubi urina multa noctu redditur. IV. 83.
- - - *dejectiones* morbos indicant fore judicatu faciles vel difficiles, breves vel longos. I. 12. Earum *mutationes* quando juvent, II. 14. *Biliose*, oborta surditate cessant, & iisdem exortis surditas finitur. IV. 28. 6c. *Crude* sunt ab atra bile. VII. 68. *Sincere* in longo morbo, malum. VII. 6. ab iis dysenteria, malum. VII. 23. *Spumose* in diarrhœis, ex capite defluunt. VII. 30. *Nigræ*, pessimæ. IV. 21. Quæ habent *sedimenta* strigmatibus similia, quid indicent. VII. 67. In *dejectionibus biliosis* lac dare, malum. V. 64.
- - - *profluvium*. Vid. *Diarrhœa*.
- Ambidextra* non est fœmina. VII. 43.
- Angina* repente in febre accidens, nullo tumore se manifestans, lethalis. IV. 35. intra pulmones translata, in septem diebus interficit, vel fit suppuratio. V. 10.
- Angina* (In) tumor, bonum. VI. 37. VII. 49.
- Angine* fiunt per pluviosas anni tempestates. III. 16, regnant vere. III. 20. & autumno. III. 22.

Animi

Animi deliquium inducitur a calido frequenter usurpato. V. 16. fit a rupto intus tuberculo. VII. 8. accedens fluentibus menstuis, malum. V. 56. Crebro & vehementer contingens citra manifestam causam, subitam adfert mortem. II. 41.

Anni tempora. Vid. *Tempestates.*

Ano amicum est calidum. V. 22.

Anxietudinem solvit potio vini aqua temperati. VII. 56.

Aponia. Vid. *Mutus.*

Aptba pueris familiares sunt. III. 24.

Apoplexia fit ab atra bile. VI. 56. VII. 40.

- - - ab istu in capite, malum. VII. 14.

Apoplexiam solvere vehementem, impossibile; debilem, non facile. II. 42.

Apoplexia fiunt per pluviosas tempestates. III. 16. hieme. III. 23. Senibus III. 31. maxime ea ætate, quæ est a quadragesimo ad sexagesimum. VI. 57.

Appetitus dejectus per initia morbi præstat vegeto. II. 32. sine febre, indicat vomitorium. IV. 17. in longa dysenteria, malum. VI. 3. in morbo diuturno, malum. VII. 6.

Aqua quæ levissima. V. 26.

- - - calida. Vid. *Calidum.*

- - - frigida. Vid. *Frigidum.*

- - - inter cutem. Vid. *Hydrops.*

Aquilonia æris constitutio corpora densat, roborat, &c. sed habet & sua incommoda III. 17. quos inducat morbos. III. 15.

Ardoribus (Ex) vehementibus convulsio, aut tetanus, malum. VII. 13.

Ars medica longa. I. 1. Quid ad eam requiratur. *ibid.*

Arthritides regnant per tempestatum magnas siccitates. III. 16. Vere. III. 20. infestant Senes. III. 31.

Articulorum tumores & dolores frigida affusa levat. V. 25.

Ascarides. Vid. *Vermes.*

Asbmatâ gignuntur autumno. III. 22. contingunt ætati puerili. III. 26. virili. III. 30.

Asbmate (Ex) gibbosi ante pubertatem, moriuntur. VI. 46.

Asbletâ indigent multo alimento. I. 15. eorum valetudo est lubrica. I. 3.

Atra bilis. Vide *Bilis atra.*

Aurabilarij. Vid. *Melancholici.*

Ai-

Attenuata. Vid. *Extenuata.*

Austus deficiens in febre continua, imbecillo jam corpore, in propinquo mors est. IV. 49. *gravis* fit ab austura aëris constitutione. III. 5. 17. ei obnoxia est ætas senilis. III. 31.

Aurium dolores regnant æstate. III. 21. *humiditates* pueris sunt familiares. III. 24.

Austrina aëris constitutio corpora exsolvit, humectat, & varios inducit morbos. III. 5. 17.

Autumnus victum pleniorē gravissime fert. I. 18. tabidis malus est. III. 10. *pluvius & austrinus*, succedens ætati siccæ & aquiloniæ quos generet morbos. III. 13. *aquilonius & sine pluviiis*, commodus natura humidioribus & mulieribus, reliquis morbosus. III. 14.

Autumno qui regnent morbi III. 22. podagra fere movetur. VI. 55. morbi fiunt acutissimi & maxime extiales. III. 9. *primo* optime degunt senes. III. 12. *adulto* juvenes & viri. *ibid.*

B.

Balbi maxime corripiantur longis diarrhœis. VI. 32.

Balbusies subita, ab atra bile. VII. 40.

Balneum solvit oculorum dolores. VI. 31. VII. 46.

Bilis atra per morborum initia supra vel inferius prodiens, lethale. IV. 22. 23. Conf. *Melancholia.*

Borealis aëris constitutio. Vid. *Aquilonia.*

Bubonibus (Ex) febres omnes malæ, præter diarias. IV. 55.

C.

Cachexia incidunt in ætatem senilem. III. 31.

Cæcitas ex melancholia. VI. 56.

Calculi gignantur in puerili ætate. III. 26.

Calculus vesicæ notatur ab urina, in qua arenosæ substantiæ. IV. 79.

Calefacere oportet perfrigerata &c. V. 19.

- - - confertim, & repente, periculosum. II. 51.

Calidum quibus corporis partibus utile. V. 18.

Callitum quæ præstet corpori commoda. V. 22. frequenter usurpatum quas adferat noxas. V. 16, aqua calida capiti affusa solvit febrem, VII. 42.

Ca-

- Calor natus plurimus hieme & vere.* I. 15. qua parte corporis sentitur, ibi morbus est. IV. 39. vehemens internorum, dum externa frigent, in febribus continuis, lethale. IV. 48. VII. 72.
- Calvis* non fiunt varices magni, &c. VI. 34.
- Calvitio* non tentantur ennucli. VI. 28.
- Cancros occultos* curare non oportet. VI. 38.
- Capiti affusa aqua calida* solvit febrem. VII. 42.
- Capitis dolores* gignuntur hieme. III. 23. post autumnum pluvium & austrinum, quem præcesserit æstas sicca & aquilonia III. 13. arguuntur præsentēs, vel significantur futuri in febribus, prodeuntibus urinis subjugalibus. IV. 70. Sanis derepente contingentes, cum defectione vocis & stertore, intra septem dies adferunt mortem, nisi febris superveniat. VI. 51. *solvuntur* pure, aut aqua, aut sanguine, per nares. vel os, vel aures effluente. VI. 10. in iis incisa vena in fronte prodest. V. 68. lac exhibere, malum. V. 64.
- Capitis gravitas* ab austrina aëris constitutione. III. 5. 17. a suffitu odoramentorum. V. 28. Eam solvit calidum. V. 22. Ab istu in capite stupor, aut delirium, malum. VII. 14.
- Cardialgia* in febribus, malum. IV. 65. citra febrem, indicat vomitorium. IV. 17.
- Caro livida* ex osse ægrotante, malum, VII. 2.
- Carnium effeminatio* a calido frequenter adhibito. V. 16.
- Cartilaginis vulnera* non consolidantur. VI. 19. VII. 28.
- Catarrhi* brevi interficientes post hiemem austrinam & pluviam, cui successerit ver siccum & aquilonium. III. 12. in thorace in 20 diebus suppurantur. VII. 38.
- Catarrhis tussiculosus* obnoxia est senectus. III. 31.
- Cathartica.* Vid. *Purgantia.*
- Céphalalgia.* Vid. *Capitis dolores.*
- Cerebrum concussum*, vocis defectionem inducit. VII. 58. *sphacelatum*, in tribus diebus mortem adfert. VII. 50.
- Cerebri vulnera* sunt lethalia. VI. 18.
- Cerebro vulnerato* & febris & bilis vomitio supervenit. VI. 50.
- Cerebro inimicum* est frigidum, utile calidum. V. 18.
- Cholera* incidunt in virilem ætatem. III. 30.
- Cibus.* Vid. *Vitæ.*
- Cibi fastidium.* Vid. *Appetitus dejectus.*
- Cicatrices cavæ* fiunt ab ulceribus inveteratis. VI. 45.

- Codæ*, non cruda, educenda sunt, &c. I. 22.
- Collum* repente intortum, ut deglutitio fieri nequeat, in febre, nullo existente tumore, lethale. IV. 35.
- Comitialis morbus*. Vid. *Epilepsia*.
- Conceptus*. Vid. *Gravida*.
- Consuetudo* facit, ut etiam deteriora minus turbent. II. 50. & ut senes, ac invalidi, facilius ferant labores, quam juvenes, & robusti, illis minus assueti. II. 50.
- Consuetudini* aliquid concedendum in præscribenda victus ratione. I. 17.
- Contrarietas* in morbis remedio est. II. 22.
- Convalescentes* cur vires non recipiant. II. 8. 31. quæ parte dolent, in ea habebunt abscessum. IV. 32.
- Convulsio* ex repletione aut vacuatione oritur. VI. 39. a Veratro, IV. 16. eaque letalis, V. 1. a purgante medicamento, letale. VII. 25. ex profusa purgatione, malum. V. 4. ex vulnere, letalis. V. 2. ex hæmorrhagia, malum. V. 3. VII. 9. ex melancholia, VI. 56. ex volvulo, malum. VII. 10. ex vigilia, malum. VII. 18. ex vehementibus ardoribus, malum. VII. 13. in febribus, malum. IV. 67. in febribus acutis, malum. IV. 66. a frigido. V. 17. 20. superveniens menstribus fluentibus, malum. V. 56. quando tumores in ulceribus derepente disparent. V. 65.
- Convulsionem* indicat spiritus offensans (seu respiratio molesta) in febribus. IV. 68.
- Convulsioni* febrem advenire præstat, quam convulsionem febris. II. 26.
- Convulsionem solvit* superveniens febris. IV. 57. frigida affusa. V. 25. febris quartana V. 70. mitigat calidum. V. 22.
- Convulsionem* pueris familiares sunt. III. 25.
- Cordis vulnera* letalia sunt. VI. 18.
- Coryze*. Vid. *Gravedines*.
- Coxendicum dolores*. Vid. *Ischiades*.
- Crassi* celerius intereunt, quam graciles. II. 44.
- Crassæ præter naturam feminae*, quare non concipiant. V. 46.
- Crisis difficilis* in febribus, quibus sexto die rigores contingunt. IV. 29. in febre, quæ quotidie eadem hora revertitur. IV. 30.
- Crisis septimo die* contingens, indicatur quarto, urina prodeunte rubra, nubeculam habente. IV. 71. per sudores

sudores in febris, quibus diebus fiat. IV. 36.

Crisi solvantur morbi pueriles. III. 28.

Crisin indicantes dies. Vid. *Dies.*

Crisis (Ante) de ciborum accessione detrahendum I. 19.

Crisin præcedit nox gravior, sequitur levior. II. 13.

Crisi (in), & jam perfecta crisi, nihil movendum. I. 20.

Crisin (post) quæ relinquuntur, recidivas faciunt. II. 12.

Cucurbitula ad mammas apposita sistit menstrua. V. 50.

Curationes. Vid. *Remedia.*

Cutis emollitur, extenuatur, a calido. V. 22.

Cutem habentes *aridam* & *duram*, sine sudore moriuntur; contra, quibus illa est *laxa* & *rara*. V. 71.

D.

Defluxiones. Vid. *Catarrhi.*

Deglutitio abolita, collo repente intorto, in febre, letale. IV. 35.

Dejectiones. Vid. *Alvi dejectiones.*

Deliquium animi. Vid. *Animi deliquium.*

Delirium fit ab osse perfecto. VII. 24. ex multo potu, malum. VII. 7. ab hæmorrhagia, malum. VII. 9. ex volvulo, malum. VII. 10. ab ictu in capite, malum. VII. 14. ex vigilia, malum. VII. 18. in febre continua cum asthmate, letale. IV. 50.

Delirium solvit tremores in febris ardentibus. VI. 26. solvitur somno. II. 2.

Deliria cum risu tutiora; cum studio adhibito, periculosiora. VI. 53.

Dentibus inimicum est frigidum, calidum utile. V. 18.

- - - - adnascentes fordes glutinosæ, in febre, vehementiorem fore morbum significant. IV. 53.

Desipientia. Vid. *Delirium.*

Dieta. Vid. *Vitæ.*

Diaphragmatis vulnera letalia sunt. VI. 18. *dolores supra diaphragma* vomitorium indicant: *infra illud*, purgans per alvum. IV. 18.

Diarrhæa solvit leucophlegmatiam. VII. 29. in lippitudine prodest. VI. 17. in pleuritide, & peripneumonia, malum. VI. 16. succedit puris sputo. VII. 16. tabidis

- tabidis superveniens, letalis. V. 14.
- Diarrhœam solvit* sponte superveniens vomitus. VI. 15.
- Diarrhœa* (a) dysenteria. VII. 75.
- Diarrhœa* regnant æstate. III. 21. pluviosis anni tempestatibus. III. 16. pueris sunt familiares. III. 25.
- Diarrhœis diuturnis* obnoxii sunt inprimis balbi. VI. 32. & ætas virilis. III. 30.
- - - - (in) defectionum mutationes juvant, nisi in pravas commutentur. II. 14. excrementa spumosa, ex capite defluunt. VII. 30.
- Dies indices*, seu crisin indicantes. II. 24.
- Dysentia nervorum*. Vid. *Tetanus*.
- Dolor* qua parte sentitur convalescentibus, illic futurus significatur abscessus. IV. 32. qua parte ante morbum fuerit, illic futurum abscessum notatur. IV. 33. quibus non sentitur, iis mens ægrotat. II. 6.
- Dolores* num multum inter se differant, considerandum est. VI. 5. *vehementes circa viscera*, in febribus, malum. IV. 66. *ad articulos* fiunt post longas febres. IV. 44. VII. 63. & notant ægram copiosioribus cibis uti. IV. 45. VII. 64. *laterum acuti* fiunt, quando tumores in ulceribus derepente evanescunt. V. 65. *ad ventrem*, si sublimes, sunt leviores; non sublimes, vehementiores. VI. 7.
- Dolore diuturno* (a) partium circa ventrem, suppuratio. VII. 22. *a vehementi* partium ad ventrem, extremorum frigus, malum. VII. 26.
- Dolorem solvit* calidum, V. 22. torpor modicus, V. 25. ad hypochondrium sine inflammatione, febris superveniens. VI. 40. hepatis, febris. VII. 52.
- Doloribus* (in) supra septum transversum, indicantur vomitoria; infra illud, purgantia. IV. 18.
- - - - (ex duobus), vehementior alterum obscurat. II. 46.
- Dysenteria* fit a diarrhœa. VII. 75. quando tumores in ulceribus derepente evanescunt. V. 65. ab atra bile ortum ducens, letalis. IV. 24. a sincera defectione, malum. VII. 23. a mania, bonum. VII. 5. lienosis superveniens, bonum. VI. 48.
- Dysenteria longa* lienosorum terminatur in hydropem, aut lenteriam, & hinc in mortem. VI. 43.
- Dysenteria* regnant autumno. III. 22. post hiemen siccam & aquiloniam, cui successerit Ver pluvium & austrinum
III.

III. 11. post hiemem austrinam ac pluviam, si secutum fuerit Ver siccum & aquilonium, III. 12. in magnis siccitatibus. III. 16.

Dysenteris obnoxia est ætas virilis. III. 30.

- - - longis (in) appetitus prostratus, malum. VI. 3.

Dysenteria (a) fit lienteria. VII. 76.

Dysenterici si veluti carunculas deiciant, malum. IV. 26.

Dyspnæa in febre continua, letale. IV. 50.

Dyspnæa senibus familiares sunt. III. 31.

Dysuria ab aquilonia anni tempestate. III. 5. senibus est familiaris. III. 31.

Dysuriam solvit venæ sectio. VI. 36. VII. 48. vini portio. VII. 48.

E.

Ebrius derepente mutus factus, moritur convulsus, nisi &c. V. 5.

Eclasis a mania, bonum. VII. 5.

Efflorescentiæ. Vid. *Pustulæ*.

Elleborus albus. Vid. *Veratrum*.

Emetica. Vid. *Vomitória*.

Epilepsiæ regnant Vere, III. 20. autumno, III. 22. per pluviosas anni tempestates III. 16. familiares sunt Juvenibus. III. 29. qui liberationem accipiunt mutatione ætatis, & regionum, & victuum. II. 45. ante pubertatem contingentes, depositionem accipiunt; commoriantur, quibus accidunt viginti quinque annos natis. V. 7.

Erysipelas fit ab ossis denudatione. VIII. 19. intro verti, malum; contrarium, bonum. VI. 25. in utero gravidæ, letale. V. 43.

Erysipelasi utile frigidum. V. 23.

Erysipelate (ab) putredo, aut suppuratio, malum. VII. 20.

Evacuatione curantur morbi ex repletionem. II. 22.

Evacuationes quæ utiles. I. 2. 23. 25. ad extremum deductæ, periculosæ. I. 3. ducendæ sunt per loca convenientia, quo maxime vergunt. I. 21. ad animi defectionem quando fieri debeant. I. 23. Multæ & repentinæ, periculosæ. II. 51. Convalescentibus quando conferant. II. 8.

Volæ II.

I i

Eunuchi

Eunuchi neque podagra laborant, neque calvescunt. VI. 28.

Exanthemata. Vid. *Pustula*.

Excrementa alvi. Vid. *Alvi dejectiones*.

Excretionēs per vesicam, alvum, & carnes &c. *consideranda sunt*; VII. 79. cum fauces ægrotant, aut tubercula in corpore exoriuntur. II. 15. celeres sunt a cibis multum & celeriter nutrientibus. II. 18. In febribus continuis quæ bonæ, quæ malæ. IV. 47.

Exercitatio. Vid. *Labor*.

Experientia fallax. I. 1.

Extenuata corpora, quæ celeriter, quæ lente reficere oporteat. II. 7. In febribus magnis non extenuari, vel magis quam ratio postulat, quid significet. II. 28.

Externa frigida, dum interna uruntur, in febribus continuis, letale. IV. 48. VII. 72.

Extrema, in acutis morbis frigida, malum VII. 1. a vehementi dolore partium ad ventrem, malum. VII. 26.

F.

F*acies* partes perversæ in febre continua, corpore jam imbecillo, mors in propinquo est. IV. 49. VII. 73.

Fæces alvinæ. Vid. *Alvi dejectiones*.

Fames exsiccatur. VII. 59. Quibus conveniat. *ibid.* Nimiā, non bonum. II. 4.

Fame (in) laborare non convenit. II. 16.

Famen solvit Vini potio. II. 21.

Conf. Jejunium.

Fasidium cibi. Vid. *Appetitus dejectus*.

Fæces exasperantur ab aquilonia tempestate. III. 5. In earum affectibus, excretionēs considerandæ sunt. II. 15.

Febris cerebro vulnerato supervenit. VI. 50. fluente sudore non remittens, malum. IV. 56. Revertitur, quæ non diebus imparibus demiserit. IV. 61.prehendens ebrium, qui derepente mutus factus, solvit malum. V. 5. superveniens volvulo, ex stranguria orto, morbum tollit. VI. 44. Convulsioni, & tetano superveniens, solvit morbum. IV. 57. dolores ad hypochondrium citra inflammationem, solvit. VI. 40. Solvit capitis dolores derepente sanis contingentes. VI. 51. Solvit item hepatis dolorem. VII. 52.

Febrem

Febrē convulsioni advenire præstat, quam febri convulsionem. II. 26.

- - - solvit aqua calida capiti affusa. VII. 42.

Febres, quibus sexto die rigores contingunt, difficilem habent judicationem. IV. 29.

- - - quæ quotidie eadem hora revertuntur, difficilem habent judicationem. IV. 30.

- - - quibus abscessus superveniunt, si primis judicationibus non solvantur, morbi longitudinem significant. IV. 51.

- - - in quibus quotidie rigores, quotidie solvantur. IV. 63.

- - - pueris familiares sunt. III. 25.

- - - ex bubonibus omnes malæ, præter diarias. IV.

55.

Febribus (in) copiosos sudores expectare oportet, cum ætas Veri similis est. III. 6.

- - - qui sudores boni IV. 36.

- - - lassitudinis sensus, significat futuros abscessus. IV. 31.

- - - sordes glutinosæ ad dentes, vehementiores fore febres designant. IV. 53.

- - - icterus ante diem septimum obortus, malum, IV. 62. bonum contra, si die septimo, & postea, contingat. IV. 64.

- - - cardialgia, malum. IV. 65.

- - - pavores per somnos, aut convulsionem, malum. IV. 67.

- - - spiritus offensans, malum. IV. 68. VI. 54.

- - - *Urinæ* juvantes, quales. IV. 69. quæ habent sedimenta crassiori farinæ similia, longum fore morbum denunciant. VII. 31. subjugales quid notent. IV. 70.

- - - hypochondria sublata, murmurantia, quid significant. IV. 73.

- - - qui exspectatur abscessus ad articulos, non fit, si quarto die fuit urina multa, &c. IV. 74.

Febres acutæ per squalores fiunt. III. 7. & ab autumno aequilonio ac sine pluvii. III. 14. item post hiemem siccam & aequiloniam, ac Ver pluvium & austrinum. III. 11. contingunt Juvenibus. III. 29.

Febribus acutis (in) sudores frigidi mortem significant; in mitioribus, diurnitatem morbi. IV. 37.

- Febribus acutis* (in) convulsiones & circa viscera dolores vehementes, malum. IV. 66.
- - - lac dare, malum. V. 64.
- Febris ardens* a superveniente rigore solvitur. IV. 58.
- Febres ardentes* æstate. III. 21. hisque obnoxia ætas virilis. III. 30.
- Febribus ardentibus* (in) non multum sitiunt, qui patiuntur tussiculam siccam. IV. 54. contingentes tremores delirium solvit. VI. 26.
- Febres continuæ* regnant æstate. III. 21.
- - - tertia quaque die vehementius affligentes, periculosa: secus, si intermiserint. IV. 43. VII. 62.
- Febre continua* (in) rigor frequenter incidens, ægro jam debili, letale est. IV. 46. dyspnœa, & delirium, letale. IV. 50.
- - - faciei partes spasmò affectæ, deficientibus jam visu & auditu, corpore imbecillo, mors in propinquo est. IV. 49. VII. 73.
- Febribus continuis* (in) quæ excretionibus bonæ quæ malæ. IV. 47.
- - - Si partes externæ frigeant, internæ urantur, cum siti, letale est. IV. 48. VII. 72.
- Febres diuturnæ* adolescentibus familiares sunt. III. 27.
- - - erraticæ gignuntur autumno. III. 22.
- - - longæ in pluviosis anni tempestatibus accidunt. III. 16. tubercula ad articulos, vel dolores nunciant. IV. 44. VII. 63.
- Febribus longis* (in) lac dare convenit. V. 64.
- Febris tertiana exquisita* septem circuitibus judicatur. IV. 59.
- Febres tertianæ* regnant æstate. III. 21.
- - - quartanæ regnant æstate. III. 21. autumno. III. 22. æstivæ sunt breves, autumnales longæ. II. 25.
- - - quartanæ solvunt convulsionem. V. 70.
- Febribus quartanis* (in) hæmorrhagia narium; malum. VIII. 3.
- Febricitantium* corpora non extenuari, vel magis quam ratio postulat, malum. II. 28.
- Febricitantibus* lac malum. V. 64.
- - - - - cibus non dandus. VII. 65.
- Flatibus* non multum vexantur isterici. V. 72.
- Fecunditas*. Vid. *Femina*.

Femina

Femina non est ambidextra. VII. 43. non tentatur podagra, nisi menses ipsi defecerint. VI. 29.

- - - num sterilis sit, an fecunda, experimentum. V. 59.

Femine quæ sint steriles. V. 46. 62. quæ fecundæ. V. 62.

Fomentum solvit oculorum dolores. VI. 31.

Fracturae. Vid. *Ossa*.

Frigidum quæ inducat corpori mala. V. 17. 20. 24. quibus corporis partibus inimicum sit. V. 18. quando utile in tetano. V. 21. quæ adferat corpori commoda. V. 23. 25.

Frigus qua parte corporis sentitur, ibi morbus est. IV. 39.

- - - externorum, dum interna urantur, in febribus continuis, letale. IV. 48. VII. 72.

- - - extremorum in acutis morbis, malum. VII. 1.

- - - a vehementi partium ad ventrem dolore, malum. VII. 26.

Frigore (a) morientibus partibus calidum gratum. V. 22.

Conf. *Refrigerantia*.

Furor. Vid. *Mania*.

G.

Genæ vulnus non coalescit. VI. 19.

Genitalium putredines gignuntur æstate. III. 21.

Genitalibus amicum calidum. V. 22.

Genitura humidior notat morbosam sanitatem. VI. 2.

Genuum gravitas indicat medicamentum catharticum. IV. 20.

Gibbosi ex asthma & tussi ante pubertatem, moriuntur. VI. 46.

Gingivarum pruritus, pueris familiares. III. 23.

Glandularum tumores. Vid. *Bubones*.

Glaucedines in senilem ætatem incidunt. III. 31.

Graciles non tam cito intereunt, quam crassi. II. 44.

Gracilibus vomitoria conducunt. IV. 6.

- - - - præter rationem, lac dare convenit. V. 64.

Gravedines gignuntur post autumnum pluvium & austrinum, quem præcesserit æstas sicca & aquilonia. III. 13. diuturnæ ab autumnio aquilonio & sine pluviis. III. 14.

- Graviditas* regnant Vere. III. 20. hieme. III. 23.
 - - - in senibus non coquuntur. II. 40.
Gravida an sit fœmina, qui cognoscatur. V. 41. 61.
 marem, an fœminam gestet. V. 42.
Gravidae graciles præter naturam, abortiunt. V. 44.
 mediocriter carnosæ quare abortiant. V. 45.
 - - - non sunt fœminæ, quæ præter naturam sunt
 crassæ. V. 46.
 - - - febrientes, si vehementer attenuantur, difficul-
 ter pariunt, vel abortiunt. V. 55.
Gravidarum (e) mammis lac copiosum effluens, fœtum
 imbecillum significat. V. 52.
Gravidis purgantia medicamenta quando exhibenda. IV.
 1. V. 29.
 - - - morbi acuti letales sunt. V. 30.
 - - - venæ sectio abortum facit. V. 31. item diar-
 rhœa. V. 34.
 - - - abortionis periculum est, quando mammæ
 gracilescunt. V. 37. 53.
 - - - erysipelas in utero, letale. V. 43.
 - - - uteri os connivet. V. 51.
 - - - si prodeant menstrua, fœtus non bene valet.
 V. 60.
 - - - superveniens tenesmus abortum facit. VII. 27.

H.

- H**abitus athleticus ad summum progressus solvi debet.
 I. 3.
Hæmoptyses Juvenibus familiares sunt. III. 29.
Hæmorrhagia in ulceribus, malum. VII. 21.
Hæmorrhagiæ regnant Vere. III. 20.
 - - - sunt a calido frequenter usurpato. V. 16.
Hæmorrhagiis superveniens convulsio, vel singultus,
 malum. V. 3. VII. 9.
 - - - frigidum utile. V. 23. lac malum. V. 64.
Hæmorrhagias (post) in febribus, alvi humectantur. IV.
 27.
Hæmorrhagia narium solvit surditatem in febribus. IV.
 60. & capitis dolorem. VI. 10.
 - - - in fœminis, deficientibus mensuris, bo-
 num. V. 33.
 - - - in quartanis, malum. VIII. 3.

Hæmor-

- Hæmorrhagiæ narium* adolescentibus familiares sunt. III. 27.
- Hæmorrhoides* incidunt in ætatem virilem. III. 30.
- - - solvunt maniam. VI. 21.
- - - supervenientes melancholicis, & nephriticis, bonum. VI. 11.
- Hæmorrhoidum* fluxum improvide suppressam consequi solet hydrops, vel tabes. VI. 12.
- Helleborus albus*. Vid. *Veratrum*.
- Hepar* in iſtericis durum, malum. VI. 42.
- - - aqua plenum, liquore in cavum abdominis effuso, æger moritur. VII. 55.
- Hepatis* vulnera letalia sunt. VI. 18.
- - - dolorem febris solvit. VII. 52.
- Hepate* (ab) inflammato singultus. V. 58. VII. 17.
- Herpetibus* exedentibus calidum utile. V. 22.
- Hiems* non omnibus æque utilis est. III. 2.
- - - victum copiosum facillime fert. I. 15. 18.
- Hiemem* (post) siccam & aquiloniam, sequente vere pluvio & austrino, qui fiant morbi. III. 11.
- - - austrinam & pluviam, succedente vere sicco & aquilonio, qui gignantur morbi. III. 12.
- Hieme* ventres sunt calidissimi. I. 15.
- - - somni longissimi. *ibid.*
- - - qui regnent morbi. III. 23.
- - - per inferiora purgandum. IV. 4.
- Horror* a sudore, non bonum. VII. 4.
- Horrores* sunt ab aquilonia tempestate. III. 5.
- Horrorem* solvit vini potio aqua temperati. VII. 56.
- Humidis* corporibus fames utilis. VII. 59.
- Hydrops* a leucophlegmatia. VII. 74.
- - - ab hæmorrhoidibus improvide suppressis. VI. 12.
- - - lienosorum superveniens longæ dysenterię, mortem adfert. VI. 43.
- - - a Mania, bonum. VII. 5.
- Hydropem* solvit aqua ex venis in ventrem confluens. VI. 14.
- Hydropes* gignantur autumnno. III. 22.
- Hydrops siccus* quando timendus. IV. 11.
- Hydropici*, quibus omnis aqua simultanee educitur, omnino moriuntur. VI. 27.
- Hydropicorum* ulcera difficilia sanatu. VI. 8.

- Hydropicis* tussis superveniens, malum. VI. 35. VII. 47.
Hypochondria sublata, murmurantia in febris, quid futurum significant. IV. 73.
 - - - - elevata & murmurantia habentibus lac dare non convenit. V. 64.
Hypochondrii dolores sine inflammatione, febris superveniens solvit. VI. 40.
Hysterica passioni pellendæ conducit sternutatio. V. 35.

I.

- I**acrus in febris ante septimum diem, malum. IV. 62. bonum, si die septimo, &c. IV. 64.
Iacrici non multum flatulenti sunt. V. 72.
Iacricis si hepar durum, malum. VI. 42.
Jejunium qua ætate magis vel minus toleretur. I. 13.
Ileus. Vid. *Volvulus*.
Impetigines regnant Vere III. 20.
Impura corpora quo magis nutriuntur, eo magis læduntur. II. 10.
Infantes. Vid. *Pueri*.
Inflammationibus recentibus frigidum utile. V. 23.
Insania. Vid. *Mania*.
Intestinorum difficultas. Vid. *Dysenteria*.
 - - - - dolores indicant catharticum. IV. 20.
 - - - - levitas. Vid. *Lienteria*.
 - - - - tenuium vulnera letalia sunt. VI. 18. 24.
Intestino recto (ab) inflammato fit stranguria. V. 58.
Ischiades gignuntur autumn. III. 22.
Ischiade diuturna detentis, si caput femoris ex suo articulo decidit & rursus incidit, iis mucores innascuntur. VI. 59. & sequitur tabes cruris, aut claudicatio. VI. 60.
Judicatio. Vid. *Crisis*.
Judicium difficile. I. 1.
Juvenes melius degunt cum alvo humida, quam sicca. II. 53. magis ægrotant, quam senes. II. 39. optime degunt autumn. adulto & hieme. III. 18. quibus morbis sint obnoxii. III. 29. *comitiales* liberationem accipiunt mutatione ætatis, regionis, victuum. II. 45.

L.

Labor non convenit in fame. II. 16.

Labores consueti facilius feruntur, etiam ab invalidis & senibus, quam a robustis & juvenibus, qui illis non affueti. II. 49.

Lac quibus exhibere conveniat, quibus non. V. 64.

Lac in mammis virginum a defectu menstruum. V. 39.

--- copiosum e mammis gravidarum effluens, foetum imbecillum significat. V. 52.

Lacrymæ voluntariæ nihil mali portendant, contra, quæ sunt præter voluntatem. IV. 52. VIII. 2.

Languor. Vid. *Torpor.*

Lassitudines sponte obortæ, morbos prænunciant. II. 5.

Lassitudinis a labore, quies remedium. II. 48.

- - - sensus in febribus, significat futuros abscessus. IV. 31.

Laterum dolor. Vid. *Pleuritis.*

Lepre regnant Vere. III. 20.

Leishargi gignuntur hieme. III. 23. iis est obnoxia ætas virilis. III. 30.

Leucophlegmatiam diarrhœa solvit. VII. 29.

Leucophlegmatia (a) hydrops. VII. 74.

Lichenæ. Vid. *Impetigines.*

Lienes magni gignuntur autumn. III. 22.

Lienosi, superveniente longa dysenteria, hydropici fiunt, aut lienterici, & pereunt. VI. 43.

Lienosis superveniens dysenteria, bonum. VI. 48.

Lienteria a dysenteria. VII. 76.

- - - lienosorum superveniens longæ dysenteriae, mortem adfert. VI. 43.

Lienteria gignuntur autumn. III. 22. iis obnoxia est ætas virilis. III. 30.

Lientericis hieme non dandum vomitorium. IV. 12.

- - - superveniens ructus acidus, bonum est. V. 1.

Lingua de repente incontinens, atram bilem indicat. VII. 40.

Lipobymia. Vid. *Animi deliquium.*

Lippitudines regnant æstate. III. 21. post hiemem siccam &

- & aquiloniam, quam secutum fuerit Ver pluvium ac austrinum. III. 11. per magnas siccitates. III. 16.
Lippiudines arida, post hiemem austrinam & pluviam, cui successerit Ver siccum & aquilonium. III. 12. ab autumno aquilonio ac fine pluviis. III. 14.
Lippienibus diarrhœa prodest. VI. 17.
Lumborum dolor citra febrem, indicat medicamentum catharticum. IV. 20.
 - - - dolores gignuntur hieme. III. 23.
Lumbrici. Vid. *Vermes*.

M.

- M***acilenti*. Vid. *Graciles*.
Mammæ in gravidis *gracilescientes*, quid portendant. V. 37. 38. 53.
Mammæ solidae in gravidis, valentem fœtum significant. V. 52
Mammis (ex) gravidarum lac copiosum effluens, fœtum imbecillum significat. V. 52.
 - - - (in) collectus sanguis, maniam significat. V. 40.
 - - - (in) virginum lac, notat menstruorum defectum. V. 39.
Mania ex melancholia. VI. 56.
 - - - significatur fœminis, quibus sanguis in mammis colligitur. V. 40.
Maniæ regnant Vere, III. 20. autumno. III. 22.
 - - - oriuntur, quando tumores in ulceribus derepente disparent. V. 65.
Maniam solvunt supervenientes varices, vel hæmorrhoides. VI. 21.
Mania (a) dysenteria, aut hydrops, aut ecstasis, bonum. VII. 5.
Mas, an fœmina, in utero gestetur, qui cognoscitur. V. 42. Mares uteri dextra parte, fœminæ sinistra magis gestantur. V. 48.
Medulle spinali inimicum est frigidum, utile calidum. V. 18.
Melancholia gignuntur Vere, III. 20. autumno. III. 22. autumno aquilonio & fine pluviis. III. 14.
Melancholiam notant metus & tristitia, si diu perseverent. VI. 23. Me-

Melancholia (ex) apoplexia, aut convulsio, aut mania, aut cæcitas. VI. 56.

Melancholici largius per inferiora purgandi sunt. IV. 9.

Melancholicis supervenientes hæmorrhoides, bonum. VI. 11.

Mens agrotat iis, qui dolorem præsentem non sentiunt. II. 6.

Mentis supor a calido frequenter usurpato. V. 16.

Mentis vehemens emotio. Vid. *Eclasis*.

Mente constare, quovis in morbo bonum. II. 33.

Menstrua haud debite prodeuntia, & decolorata, purgationem indicant necessariam esse. V. 36.

- - - *sistuntur* apposita ad mammas cucurbitula. V. 50.

- - - *si* fluant in *gravida*, foetus non bene valet. V. 60.

- - - *non* prodeuntia, quando notent foeminam esse gravidam. V. 61.

Menstruorum (circa) eruptionem solvuntur morbi pueriles. III. 28.

Menstruis ducendis apti sunt suffitus odoramentorum. V. 28.

- - - erumpentibus sistitur vomitus cruentus. V. 32.

- - - fluentibus accedens convulsio, & animi deliquium, malum. V. 56.

- - - fluentibus copiosioribus, & non prodeuntibus, eveniunt morbi. V. 57.

- - - deficientibus hæmorrhagiam narium contingere, bonum. V. 33.

- - - deficientibus, lac in mammis. V. 39.

Methodus medendi non temere mutanda. II. 52.

Metus perseverans melancholiam notat. VI. 23.

Micus sanguinis significat venulam in renibus ruptam. IV. 78. cum grumis, cum stranguria, doloreque in imo ventre & interfœmineo, partium circa vesicam vitium notat. IV. 80. VII. 39.

Morbus est, qua parte corporis sudor est. IV. 38. qua parte corporis calor est, aut frigus. IV. 39.

Morbi summa vehementia tenuissimum postulat victum. I. 8.

Morbi vigorem (ante) quo victu utendum. I. 9. 10. & in ejus exacerbationibus. I. 11. & ante ejus judicationem. I. 19.

Morbi

Morbi longitudo nunciatur, ubi corpus alternatim & refrigeratur & incalescit, vel color alius ex alio oritur.

IV. 40. VII. 60. quando febrientibus fluunt urinæ cum sedimentis crassiori farinæ similibus. VII. 31.

Morbo diuturno (in) ciborum fastidium, malum. VII. 6.

- - - *diuturno* (a) alvi fluor, malum. VIII. 5.

Morbi eveniunt a menstuis non prodeuntibus, & ab iis fluentibus copiosioribus. V. 57. a tempestatibus anni III. 1.

- - - alii *ad alias anni tempestates* bene, vel male habent. III. 3.

- - - an *futuri* iudicatu *difficiles* vel faciles, breves vel longi, indicant urinæ, alvi excrementa & sudores. I. 12.

- - - *constantes* & *faciles* fiunt iudicatu in tempestatibus anni tempestivis & constantibus; contra in inconstantibus. III. 8.

- - - *summi* summas postulant curationes. I. 6.

- - - *ex repletione* curantur evacuatione. II. 22.

Morborum consideratio necessaria in evacuationibus. I. 2.

- - - *accessiones* & conditiones, per quæ indicentur. I. 12.

- - - *initia*, (per) si quid movendum videtur, moveri debet: cum vero vigent, quiescere præstat. II. 29. Ratio. II. 30.

- - - *bilem atram* supra, vel infra prodire, letale. IV. 22.

- - - *initia* (circa) cibum fastidientes melius degunt, quam qui illum bene sumunt. II. 32.

- - - *reversiones*. Vid. *Recidivæ*.

Morbos prænunciant lassitudines sponte abortæ. II. 5.

Morbis (in) quæ præter rationem eveniunt mala, non admodum timenda, nec bonis fidendum. II. 27.

- - - minus periclitantur, quorum naturæ, ætati, habitui & anni tempestati illi magis fuerint cognati. II. 34. VIII. 1.

Morbi acuti intra dies quatuordecim iudicatione terminantur. II. 23. raro ferunt purgationes. I. 24. gravis sunt letales. V. 30.

Morbum acutum significant urinæ cum sedimentis biliosis, supra tenuibus. VII. 32.

Morborum acutorum prædictiones non certæ sunt. II. 19

Morbis

- Morbis acutis* (in) quando purgandum. I. 24.
 - - - extrema frigida, malum. VII. 1.
Morbis peracutus statim extremos habet labores, & extreme tenuissimum requirit victum. I. 7.
 - - - valde acutis (in) quando purgante medicamento utendum. IV. 10.
Morbi acutissimi sunt per autumnum. III. 9.
Morbos autumnales per anni tempestates expectare convenit, quando eodem die modo calor, modo frigus fit. III. 4.
Morbus lateralis. Vid. *Pleuritis*.
Morbi pueriles judicatione solvuntur &c. III. 28.
Morbus regius. Vid. *Icterus*.
Mors subita expectat eos, qui frequenter &c. animo linquuntur. II. 41.
Motus corporis convenit a veratro sumpto. IV. 14. 15.
 Conf. *Labor*.
Mulier. Vid. *Femina*.
Mutationes paulatim inducæ securæ sunt. II. 51.
 - - - in corpore contingentes caloris & frigoris, morbi longitudinem significant. IV. 40. VII. 60.
 - - - frigoris, & caloris, in tempestatibus anni, morbos pariunt. III. 1.
Murus fit, cui cerebrum concussam. VII. 58.
 - - - ab ebrietate, convulsus moritur nisi eum febrisprehendat, &c. V. 5.
Muti a capitis doloribus derepente in sanitate contingentibus, liberantur superveniente febre, alias intra septem dies pereunt. VI. 51.

N.

- N**ares natura humidiores sunt valetudinariis. VI. 2.
Narium humiditates familiares ætati senili. III. 31.
 - - - hæmorrhagia. Vid. *Hæmorrhagia*.
Nares (per) effluens pus, aut aqua, aut sanguis, solvit capitis dolorem. VI. 10.
Naturæ aliæ ad ætatem, aliæ ad hiemen bene, vel male habent. III. 2.
Nephritides incidunt in ætatem senilem. III. 31.
Nephriticis supervenientes hæmorrhoides, bonum. VI. 11. abscessus fieri ad externa, vel interna loca, quibus doceatur signis. VII. 36. *Nervi*

Nervi vulnerati non coalescunt. VI. 19. VII. 28.

Nervorum dissenio. Vid. *Tetanus*.

- - - - *impotentia* a calido frequenter usurpato. V. 16.

Nervis inimicum est frigidum, utile calidum. V. 18.

Nigredines a frigido. V. 17. 20.

Nimium omne naturæ inimicum. II. 51. 4. in victu. I.

4. II. 4. 17. in somno & vigilia. II. 3. VII. 71.

Nox crisin præcedens gravis, sequens levior. II. 13.

O.

O*besi.* Vid. *Crassi*.

Occasio præceps. I. 1.

Oculi rubentes a vomitu, malum. VII. 3.

Oculorum humiditates sunt in ætate senili. III. 31.

- - - - *dolores* solvit meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum purgans. VI. 31. VII. 46.

Oculis (ex) subapparens album in somno, pravum signum est. VI. 52.

Conf. *Visus*.

Omentum excidens computrescat necesse est. VI. 58.

- - - os uteri comprimens, impedit conceptum. V. 46.

Ophthalmiæ. Vid. *Lippitudines*.

Oris exulcerationes regnant æstate. III. 21.

- - - ulcera serpentia. Vid. *Aphthæ*.

Os amarulentum indicat vomitorium. IV. 17.

Offis denudatione (ab) erysipelas. VII. 19.

Offe agrotante (ex) caro livida, malum. VII. 2.

- - *perfecto* (ab) delirium, &c. VII. 24.

Ossum vulnera non consolidantur. VI. 19. VII. 28.

- - - *fracturis* confert calidum. V. 22.

- - - *abscessus* ab ulceribus inveteratis. VI. 45. ex spha-celismo. VII. 77.

Osibus inimicum est frigidum, utile calidum. V. 18.

Oscitationem solvit potio vini aqua temperati. VII. 56.

P.

P*alpebræ* non commissa per somnum, signum pravum est. VI. 52.

Papula

Papula. Vid. *Pustula.*

Partu difficilis expectandus est, quando gravida febriens vehementer extenuatur. V. 55.

Partu difficilis (in) conducit sternutatio. V. 35.

Partus imbecilli, & morbosi, quali anni tempestate expectandi. III. 12.

Peciores pueris familiares sunt. III. 24. per somnos in febribus, malum. IV. 67.

Pectori inimica frigida. V. 24.

Pectorum dolores gignuntur hieme. III. 23.

Perfrigerata. Vid. *Refrigerata.*

Peripneumonia ex pleuritide, malum. VII. 11.

Peripneumoniae obnoxia ætas virilis. III. 30.

- - - superveniens diarrhœa, malum. VI. 16.

Peripneumonia (ex) phrenitis, malum. VII. 12.

Peripneumoniae gignuntur hieme. III. 23.

Phlegma. Vid. *Pstita.*

Phrenitis ex peripneumonia, malum VII. 12.

- - - in ætate quadraginta annis majore, non admodum sanatur. VIII. 1.

- - - incidit in virilem ætatem III. 30.

Phreniticorum urinae pellucidæ, albæ. IV. 72.

Phthisis. Vid. *Tabes.*

Pingues. Vid. *Craffi.*

Pituita inter diaphragma & ventrem conclusa, dolorem exhibens, per venas in vesicam versa morbum solvit. VII. 54.

Pleniudines ad extremum progressæ, graves sunt. I. 4.

Pleuritis longa, an brevis futura, quæ per sputum judicetur. I. 12. nisi superne expurgetur intra quatuordecim dies, in suppurationem abit. V. 8. quando in tabem transeat. V. 15.

- - - oritur ab aquilonia tempestate. III. 5.

Pleuritides regnant hieme. III. 23.

Pleuritidi obnoxia ætas virilis. III. 30. non admodum obnoxii, qui acidum eructant. VI. 33.

- - - superveniens diarrhœa, malum. VI. 16.

Pleuritide (ex) peripneumonia, malum. VII. 11.

Podagra vere & autumnno fere movetur. VI. 55.

- - - in quadraginta diebus decedit. VI. 49.

Podagram minuit affusa frigida. V. 25.

Podagra non tentantur eunuchi. VI. 28. nec mulieres, nisi cum menstrua defecerint. VI. 29. nec pueri ante

Potus

Veneris usum. VI. 30.

- Potus suavior*, etsi pejor, meliori sed minus grato anteponendus. II. 38.
- Potu repleti*, quam cibo, proclivius est. II. 11.
- Potu multo* (ex) rigor, & delirium, malum. VII. 7.
- Præcordia*. Vid. *Hypochondria*.
- Pregnantes*. Vid. *Gravida*.
- Preputii vulnus* non coalescit. VI. 19.
- Pruritus* totius corporis familiaris senibus. III. 31.
- Pubertatem* (circa) solvantur morbi pueriles. III. 28.
- Putenda*. Vid. *Genitalia*.
- Pueri* minime omnium tolerant jejunium. I. 13. ratio. I. 14. optime degunt vere & prima ætate, III. 18. non tentantur podagra ante Veneris usum. VI. 30.
- Puerorum morbi*. III. 24. 25. 26. qui solvantur iudicatione. III. 28.
- Pulmonum inflammatio*. Vid. *Peripneumonia*.
- Purgandum* ætate per superiora, hieme per inferiora. IV. 4.
- Purgans medicamentum* solvit oculorum dolores. VI. 31. Vere exhibendum est. VI. 47.
- Purgantia medicamenta* quando gravidis exhibenda. IV. 1. V. 29. sub canis ortum, & ante illum, molesta sunt. IV. 5. modice carnosus conveniunt. IV. 7. conveniunt melancholicis. IV. 9. quando conferant in valde acutis. IV. 10. quando indicentur. IV. 18. 20. conveniunt in menstruis non debite prodeuntibus, & decoloratis. V. 36.
- Purgante medicamento* sumto, purgandi finis non fit donec sentistur sitis. IV. 19.
- - - medicamento (a) convulsio, letale. VII. 25.
- Purgatio* quæ bona. I. 2. 23. 25. IV. 2. 3.
- - - costorum, non crudorum, neque per initia, fieri debet. I. 22.
- - - in morbis acutis raro confert. I. 24.
- - - requirit corpora ad fluxum præparata. II. 9. VII. 70.
- - - non convenit sanis, nec iis qui pravo utuntur cibo. II. 36. 37.
- Purgationem* (ad) parum tutus est venter imus tenuis. II. 35.
- Purgatione immodica* (a) convulsio, aut singultus, malum. V. 4. VII. 41.
- Pus* in thorace collectum quibus simultanee omne evacuat, omnino moriuntur. VI. 27. *Paris*

Puris collectio fit, quando tumores in ulceribus derepente evanescunt. V. 65.

- - - *nota* boni, atque pravi. VII. 44. 45.

- - - *generationem* impedit frigidum. V. 20. calidum promovet. V. 22.

- - - *generationem* (circa) dolores & febres contingunt magis, quam pure confecto. II. 47.

Conf. *Suppuratio*.

Pustula lata raro pruriginosa. VI. 9.

- - - *ulcerosa* regnant vere. III. 20.

Putredo ab erysipellate, malum. VII. 20.

Putredines fiunt in pluviosis anni tempestatibus. III. 16.

Q.

Quartana. Vid. inter *Febres*.

Quies, lassitudinis a labore remedium. II. 48.

R.

Raucedines fiunt post autumnum pluvium & austrinum, quem præcesserit æstas sicca & aquilonia. III. 13. regnante vere, III. 20. autumno. III. 23.

Raucedines in senibus non coquantur. II. 40.

Recidiva fiunt a relictis post crisin. II. 12.

Recidiva febris expectanda est, quæ non diebus imparibus dimiserit. IV. 61.

Resectiones ad summum progressæ, periculosa. I. 3. Quibus conferant celeres, quibus lentæ. II. 7.

Refrigerantia conveniunt in vomitu cruento. VII. 37.

Refrigerare confertim & repente, periculosum. II. 51.

Refrigerata calefacere oportet, &c. V. 19.

Regionis consideratio necessaria est in evacuationibus. I. 2. & in præscriptione victus. I. 17.

Regionum mutatio Juvenibus comitialibus liberationem adfert. II. 45.

Remedia sunt, quæ morbis contraria sunt. II. 22.

- - - summa conveniunt in summis morbis. I. 6.

- - - extrema sunt ferrum & ignis. VIII. 6.

Renum dolores. Vid. *Nephritides*.

- - - exulceratio significatur, si cum urina sanguis, aut pus, redditur. IV. 75.

Vol. II.

K k

Renum

Renum vitium notatur, quando cum urina crassa carunculae, aut veluti pili simul exeunt. IV. 76.

- - - morbum longum significant urinæ cum bullis.

VII. 34. morbum acutum, urina pinguis. VII. 35.

- - - *vitia in senibus* ægre curantur. VI. 6.

Renibus (a) suppuratis stranguria. V. 58.

- - - (in) venulam ruptam esse, significat mictus sanguinis. IV. 78.

Replere confertim & repente, periculosum. II. 51.

Repletiones facilius fiunt potu, quam cibo. II. 11.

Repletione (ex) facti morbi curantur evacuatione. II. 22.

Conf. *Plenitudines*.

Respiratio difficilis. Vid. *Dyspnœa*.

- - - *molesta* in febribus, malum est, convulsionem enim indicat. IV. 68. VI. 54.

Rigor ex multo potu, malum. VII. 7.

- - - superveniens feбри ardenti, solvit morbum. IV. 58.

- - - frequenter incidens, in febre continua, ægro jam debili, letale. IV. 46.

Rigores ex qua parte corporis incipiant in mulieribus, & in viris. V. 69.

- - - *febriles* a frigido. V. 17. 20.

- - - *sexto die* in febribus contingentes, difficilem faciunt judicationem. IV. 29.

- - - *quotidie* in febribus fientes, quotidie illas solvant. IV. 63.

- - - *mitigat* calidum. V. 22.

Ructus acidus lientericæ superveniens, bonum est signum. VI. 1.

Ructibus acidis obnoxii non admodum pleuritici fiunt. VI. 33.

Rupta, quæ ex dorso ad cubitos descendunt, venæ scilicet solvit. VI. 22.

S.

Sanguis sursum ejedus, malum; deorsum decedens, bonum. IV. 25.

Sanguis spumans spuitione rejectus, venit ex pulmone. V. 13.

- - - *in ventrem effusus*, in pus vertitur. VI. 20.

Sanguinis profusio. Vid. *Hæmorrhagia*.

- - - *spuitiones*. Vid. *Hæmoptyses*.

Sani

- Sani* moleste ferunt medicamenta purgantia. II. 36. 37.
 iis periculosum Veratrum. IV. 16.
Satietas nimia, non bonum. II. 4.
Satyriasmī gignuntur in ætate puerili. III. 26.
Scrophulæ. Vid. *Sirumæ*.
Secundinis excludendis conducit sternutatio. V. 49.
Sedes. Vid. *Anus*.
Semen. Vid. *Genitura*.
Senes facillime jejunium tolerant. I. 13. ratio. I. 14.
 - - - Juenibus minus ægrotant, at morbis correpti
 chronicis, commoriuntur. II. 39.
 - - - optime degunt adulta ætate, & autumno primo.
 III. 18. pejus degunt cum alvo humida, quam sicca.
 II. 53.
 - - - quam ob rem non adeo obnoxii febribus acutis.
 I. 14.
 - - - Quibus pateant morbis. III. 31.
Senibus a nimia purgatione supervenit singultus. VII.
 41.
 - - - (in) raucedines & gravedines non coquuntur.
 II. 40.
 - - - renum & vesicæ vitia ægre curantur. VI. 6.
Septum transversum. Vid. *Diaphragma*.
Siccitas aëris ex vehementi æstu, febres facit. III. 7.
Singultus fit a repletionē, aut vacuationē. VI. 39. ab
 hepate inflammato. V. 58. VII. 17.
 - - - a magna hæmorrhagia, malum. V. 3.
 - - - ab immodica purgatione, malum. V. 4. VII.
 41.
 - - - a vomitu, malum. VII. 3.
 - - - ex ileo, malum. VII. 10.
Singultum solvit sternutatio. VI. 13.
Sitis in febribus continuis, cum externa frigent & in-
 terna uruntur, letale. IV. 48. VII. 72.
 - - - a sumpcio cathartico, completam purgationem signi-
 ficat. IV. 19.
Sitim nocturnam somnus sedat. V. 27.
Siti non multum vexantur in febribus ardentibus, qui
 patiuntur tussiculam siccam. IV. 54.
Siticulosus lac dare, malum. V. 64.
Somnus in morbo laborem faciens, letale. II. 1.
 - - - modum excedens, malum denunciat. II. 3. VII.
 71.

- Somnus* delirium sedat. II. 2. & sitim. V. 27.
 - - - sistit operationem veratri. IV. 15.
Somni longissimi hieme & vere. I. 15.
Somno (in) palpebræ non commissæ, pravum signum.
 VI. 52.
Sorbtiones non purgata alvo datæ nocent. VII. 67.
Spasmus. Vid. *Convulsio*.
Sobacelismo (ex) ossis abscessus. VII. 77.
Splenetici. Vid. *Lienosi*.
Sputum pleuriticorum quomodo brevem aut longum futurum morbum denunciet. I. 12.
Sputi excreationes in *febris* continuis quæ bonæ, quæ malæ IV. 47. VII. 69.
Sputo sanguinis (ex), sputum puris, malum. VII. 15. 78.
 - - - puris, tabes & fluxus: si illud sistitur, æger moritur. VII. 16.
Squalor. Vid. *Siccitas aëris*, &c.
Statura corporis longa, decora in juventute; inutilis, & brevitate deterior, in senectute. II. 54.
Sterilitas. Vid. *Femina* & *Viri*.
Sternutatio utilis in hysterica passione & in difficili partu. V. 35. conducit secundinis excludendis. V. 49. solvit singultum. VI. 13.
 - - - quo modo fiat. VII. 51.
Strangulati, & dissoluti, nec dum mortui, non redeunt ad vitam, si spuma circa os. II. 43.
Stranguria fit ab inflammatione intestini recti, & uteri, item a renibus purulentis. V. 58. regnat in tempestatum anni magnis siccitatibus. III. 16. in autumno. III. 22. infestat maxime ætatem puerilem, III. 26. & senilem. III. 31.
Stranguriam solvit vini potio, & venæ sectio. VII. 48.
Stranguria (ex) *Volvulus* in septem diebus occidit, &c. VI. 44.
Strumæ gignuntur in puerili ætate. III. 26.
Stupor. Vid. *Apoplexia*.
Sudamina, seu papulæ sudorosa, ætate fiunt. III. 21.
Sudor qua parte corporis, ibi morbus. IV. 38.
 - - - in febre, si non levat, malum. IV. 56.
 - - - *multus*, humoris copiam significat. VII. 61.
 - - - a somno citra causam manifestam, quid significet. IV. 41. semper fluens, si frigidus, majorem morbum significat, si calidus, minorem. IV. 42.

Sudor

Sudor frigidus in febre acuta, mortem; in mitiori, morbi longitudinem significat. IV. 37.

Sudores indicant morbos fore judicatu faciles vel difficiles, breves vel longos. I. 12.

- - - *critici*, quales. VIII. 4. in febribus, quibus diebus contingant. IV. 36.

Sudore (a) horror, non bonum. VII. 4.

Suffitus odoramentorum menstruis ducendis apti habentur; sed inferunt capitis gravitatem. V. 28.

Suppuratio ab erysipelate, malum. VII. 20.

- - - a diuturno dolore partium circa ventrem, malum. VII. 22.

- - - a catarrhis fit in viginti diebus. VII. 38.

Suppuratum quid in corpore existens, quando nullum sui signum præbeat. VI. 41.

Conf. *Pus*.

Surditas finitur exortis biliosis alvi dejectionibus, & eadem oborta, illæ cessant. IV. 28. in febribus, solvitur superveniente hæmorrhagia narium. aut alvi profusio. IV. 60.

T.

Tabes ab hæmorrhoidibus improvide suppressis. VI. 12. ex puris sputo. VII. 16. ex sanguinis vomitu. VII. 78. quando ex pleuritide expectanda. V. 15. quibus signis notetur letalis. V. 11. 12. 14.

Tabes contingit post autumnum pluvium & austrinum, qui successerit æstati sicca & aquilonis, III. 13. & per magnas siccitates. III. 16.

- - - regnat autumnus. III. 22.

- - - juvenilem maxime ætatem occupat. III. 29. ab anno 18 ad 35. V. 9.

Tabem (ad) a natura dispositis non conveniunt vomitoria. IV. 8.

Tabidis autumnus malus. III. 10.

- - - lac dare convenit. V. 64.

Tempestatum anni consideratio necessaria in evacuationibus, I. 2. & in victus ratione præscribenda. I. 15. 17. 18.

- - - mutationes, morbos pariunt, vel exacerbant. III. 1. 19. aliæ aliis morbis, & aliis ætatibus, utiles sunt. III. 3.

Tempestates anni (per), quando eodem die modo calor, modo

- modo frigus fit, morbi producantur autumnales.
III. 4.
- Tempestatibus* (in) constantibus & tempestivis, morbi
constantes & judicatu sunt faciles; & contra. III.
8. in universum siccae pluviosis sunt salubriores. III.
15 per pluviosas qui morbi, & per siccas. III. 16.
- Tenesmus* mulieri gravidæ superveniens, abortum facit.
VII. 27.
- Tertiana*. Vid. *Febris*.
- Tetanus* a frigido. V. 17. 20. quando tumores in ulce-
ribus derepente disparent. V. 65.
- - - ex vehementibus ardoribus, malum. VII. 13.
  - - - interficit intra quatuor dies. V. 6.
- Tetanus* solvit superveniens febris. IV. 57.
- - - mitigat calidum. V. 22.
- Tetano* (in) quando frigida affusio utilis. V. 21.
- Tonsillarum* inflammationes pueris familiares. III. 26.
- Torpor* corporis ab austrina aëris constitutione. III.
5. 17.
- - - mediocris, dolorem solvendi facultatem habet.
V. 25.
- Tremores* in febribus ardentibus delirium solvunt. VI.
26.
- Tristitia* perseverans melancholiam notat. VI. 23.
- Tubercula* in corpore, requirunt considerationem excre-
tionum. II. 15.
- - - regnant Vere. III. 20.
  - - - sunt pueris familiaria. III. 26.
  - - - ad articulos fiunt a febribus longis. IV. 44.
- VII. 63. significant ægrum copiosioribus cibis uti. IV.
45.
- Tuberculo* (a) intus rupto exsolutio, vomitus & animi
deliquium. VII. 8.
- Tuberculo uretræ* (de) vid. *Urethra*.
- Tumores in ulceribus*, bonum; derepente autem disparen-
tes, malum. V. 65.
- - - in vulneribus, qui boni, qui mali. V. 67.
- Tumorum absentia* in vulneribus, ingens malum. V. 66.
- Tussis hydropicis* superveniens, malum. VI. 35. VII. 47.
- Tusses* ab aquilonia tempestate. III. 5. post autumnum
pluvium & austrinum, quem præcesserit æstas sicca
& aquilonia. III. 13.
- - - regnant Vere, III. 20. hieme. III. 23.

Tusses

Tussis pueris familiares sunt, III. 24. & senibus. III. 31.

Tussis (ex) qui gibbosi fiunt, ante pubertatem moriuntur. VI. 46.

V.

Valetudinarii habent nares humidiores, & genituram humidiores. VI. 2.

Varices solvunt maniam. VI. 21.

- - - magni non fiunt calvis. VI. 34.

Vena sectio gravidis abortum facit. V. 31.

- - - in fronte prodest adversus capitis dolores. V. 68.

- - - solvit rupta, VI. 22. oculorum dolores, VI. 31.

VII. 46. dysuriam, VI. 36. VII. 48. stranguriam. VII. 48.

- - - Vere fieri debet. VI. 47. VII. 53.

Venter imus. Vid. *Abdomen.*

Ventres calidissimi hieme & Vere. I. 15.

Ventriculi oris morsus. Vid. *Cardialgia.*

Ventriculi vulnera letalia sunt. VI. 18.

Ver victum copiosum fert, post hiemen, facillime. I. 15. 18.

- - - saluberrimum est, & minime letale. III. 9.

- - - pluviam & austrinum, succedens hiemi siccae & aquiloniae, quales producat morbos. III. 11. siccum & aquilonium, succedens hiemi austrinae & pluviae, quos faciat morbos. III. 12.

Vere qui regnent morbi. III. 20.

- - - podagra ut plurimum movetur. VI. 55.

- - - ventres calidissimi sunt, & somni longissimi. I. 15.

- - - optime degunt pueri & adolescentes. III. 18.

- - - venam secare & medicamentum purgans exhibere convenit. VI. 47. VII. 53.

Veratrum sanis periculosum, convulsionem enim inducit. IV. 16.

Veratri sumptus actio uti promoveatur. IV. 14. ante illius potionem qui corpus præparandum. IV. 13.

- - - nimia operatio quomodo sistenda. IV. 15.

Veratro (ex) convulsio letalis. V. 1.

Vermes gignuntur in ætate puerili. III. 26.

Verrucae pensiles familiares pueris. III. 26.

Vertebrae ad occipitium luxationes contingunt pueris. III. 26.

Virgines ab austrina aëris constitutione. III. 17. regnant hieme. III. 23. infestant senilem ætatem. III. 31.

Vescæ exulceratio significatur, si cum urina sanguis, aut pus, redditur. IV. 75. 81.

- - - *scabies* denotatur, quando cum urina crassa fursuri similia quædam simul exeunt. IV. 77.

- - - amicum calidum. V. 22.

- - - vitia in senibus ægre curantur. VI. 6.

- - - vulnera letalia sunt. VI. 18.

- - - quæ per *Vescam* prodeunt, considerata sunt. VII. 66.

Vitus tenuis & exquisitus in morbis parum tutus, I. 4. etiam sanis parum tutus est, & periculosior, quam paulo plenior. I. 5.

- - - *extreme tenuissimus* convenit in morbo peracuto, I. 7. & in morbi summa vehementia. I. 8.

- - - *paulo plenior* sanos minus lædit, quam tenuis & accuratus, I. 5. ac convenit in morbo, qui ab extremis recessit. I. 7. convalescentibus est inutilis. II. 8. lædit impura corpora. II. 10.

- - - *plenior* convenit hieme, & vere. I. 15.

- - - morbum creat. II. 17. tubercula producit atque dolores ad articulos. IV. 45. VII. 64.

- - - *conferit & celeriter nutriendus*, celeres facit excretiones. II. 18.

- - - *humidus* quibus conferat. I. 16.

- - - *suavior, est peior*, meliori, ast minus grato, anteposendus. II. 38.

- - - *ratio* ante morbi vigorem. I. 9. 10. in exacerbationibus. I. 11. ante crisin. I. 19.

- - - *ratione* (in) præscribenda concedendum est aliquid tempori, regioni, ætati & consuetudini. I. 17.

- - - *mutatio* Juvenibus comitialibus liberationem adfert. II. 45.

Vigilia modum excedens, malum denunciat. II. 3. VII. 71.

Vigiliæ pueris familiares, III. 24. & senibus. III. 31.

Vigiliis (ex) convulsio, vel delirium, malum. VII. 18.

Vini potio solvit famem. II. 21. oculorum dolores. VI. 31. VII. 46. stranguriam & dysuriam. VII. 48. anxietatem, oscitationem, horrorem. VII. 56.

Viri optime degunt autumnis adultis, & hieme. III. 18. quibus sint obnoxii morbis. III. 30. quibus de causis steriles. IV. 63.

Virium

Virium exsolutio contingit a rupto intus tuberculo. VII. 8.

Visus caligo, ab austrina aëris constitutione. III. 5. *femili ætati* est familiaris. III. 31.

Visus deficiens, in febre continua, corpore jam imbecillo, mortem notat in propinquo. IV. 49.

Vita brevis est. I. 1.

Vitiliginis regnant vere. III. 20.

Ulcera circum glabra sunt maligna. VI. 4.

- - - *hydropicorum* non facile sanantur. VII. 8.

Ulcus frigidum mordax est. V. 20, confert *calidum*. V. 22.

- - - (in) *tumores*, bonum: qui si dērepente evanescent, malum. V. 65.

- - - a forti arteriæ pulsu sanguinis eruptio, malum. VII. 21.

Ulcus inveteratis (ab) ossium abscessus, & cicatrices cavæ. VI. 45.

Umbilici inflammationes ætati puerili familiares sunt. III. 24.

Vocis defectio. Vid. *Mutus*.

Volvulus ex stranguria in septem diebus occidit, nisi febre accedente copiosa urina fluat. VI. 44.

Volvuli gignuntur autumnō. III. 22.

Volvulo (ex) vomitus, aut singultus, aut convulsio, aut delirium, malum. VII. 10.

Vomitiva æstate conveniunt. IV. 4. conferunt gracilibus. IV. 6.

- - - quando indicentur. IV. 17. 18. ante ea quæ corpus præparandum. VII. 70.

- - - reformidanda sunt ad tabem a natura dispositis, IV. 8. & lientericis. IV. 12.

Vomitus spontaneus qualis conducat. I. 2.

- - - solvit diurnam diarrhœam. VI. 15.

- - - regnat æstate. III. 21.

- - - ætati puerili est familiaris. III. 24.

- - - accidit a rupto intus tuberculo. VII. 8.

- - - ex ilio, malum. VII. 10.

- - - *bilis* cerebro vulnerato supervenit. VI. 50.

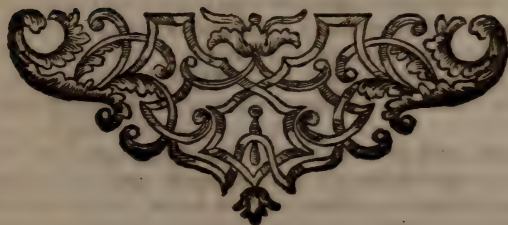
- - - *cruentus* citra febrem, salutaris, cum febre malus: curandus refrigerantibus & adstringentibus. VII. 37.

- - - *cruentus seminarum* sistitur erumpentibus menstruis. V. 32.

- Vomitu* (a) *singultus* & *oculi rubentes*, malum. VII. 3.
- - - *sanguinis* (a) *tabes* & *puris excreatio*. VII. 78.
- Urebra tuberculum* ubi *suppuratur* & *rumpitur*, *solutio* fit. IV. 82. VII. 57.
- Urina multa noctu reddita*, *paucam alvi defectionem* significat. IV. 83.
- Urina* morbos *judicatu faciles* vel *difficiles*, *breves* vel *longos fore* indicant. I. 12.
- - - *in febris* *juvantes* *quales esse* debeant. IV. 69.
- - - *subjugales* in *febris*, *quid notent*. IV. 70.
- Urina rubra nubeculam* habens, *quarto die fluens*, *crisin septimo die futuram* indicat. IV. 71.
- Urina pellucida*, *alba*, *malæ*: *quales præcipue in phreniticis* apparent. IV. 72.
- Urina copiosa, crassa & alba*, *quarto die fluens*, in *febris*, *abscessu liberat aliàs ad articulos futuro*. IV. 74.
- - - (cum) si *sanguis* aut *pus* *redditur*, *renum* aut *vesicæ exulceratio* significatur. IV. 75.
- - - (cum) *crassa caruncula* aut *veluti capilli exeuntes*, *vitium in renibus* notatur. IV. 76.
- - - (cum) *furfuri similia* *exeuntia*, *vesicam scabiosam* denotant. IV. 77.
- - - (cum) qui *sanguinem effundunt*, *iis in renibus venulam ruptam esse* significat. IV. 78.
- - - (in) *arenosæ subsidentie*, *vesicæ calculum* notant. IV. 79.
- - - *sanguinem habens* & *grumos*, si *ad sit stranguria*, & *dolor in imo ventre ac interfœmineo*, *notat partes ad vesicam pertinentes laborare*. IV. 80.
- - - *habens sanguinem, pus & squamulas*, cum *gravi odore*, *vesicæ exulcerationem* significat. IV. 81.
- - - *abunde fluens*, cum *febre*, in *volvulo ex stranguria orto*, *morbum solvit*. VI. 44.
- Urina febrientium cum sedimentis farina* *crassiori similibus*, *longum morbum* significant. VII. 31.
- - - *cum biliosis sedimentis*, *supra vero tenuibus*, *acutum morbum* indicant. VII. 32.
- - - *disparata*, *vehementem in corpore turbationem* notant. VII. 33.
- - - *cum bullis*, *renum morbum*, *eumque longum* significant. VII. 34.
- Urina pinguis*, *renum morbum acutum* ostendit. VII. 35.
- Urina*

- Urina difficultas.* Vid. *Dysuria*.
 - - - *hilicidium.* Vid. *Stranguria*.
Uterus suppuratus quomodo tractandus. V. 47.
Uteri vitia conceptum impediencia. V. 62.
 - - - *os* in gravidis connivet. V. 51.
 - - - *durum* connivet. V. 54.
Utero amicum calidum. V. 22.
 - - - (in) *gravidæ erysipelas*, letale. V. 43.
 - - - *morbi* (ab) *proveniunt*, quando non *prodeunt*
menstrua. V. 57.
 - - - *inflammato* (ab) *stranguria.* V. 58.
Vulneri superveniens convulsio, letale. V. 2.
Vulnera quarum partium *letalia.* Vl. 18.
 - - - quarum partium *non consolidantur.* Vl. 19.
Vulneribus (in) *magnis tumorum absentia*, ingens malum.
 V. 66.
Vulneribus (in) *tumores qui boni, qui mali.* V. 67.

INDEX RERUM MEMORABILIMUM

Quæ in Notationibus occurrunt.

[Numeri designant paginas. Literæ a & b numeris præpositæ denotant Volumen I. & II. Ubi neutra harum literarum adest, intelligi debet proxime antecedens.]

A.

Abdominis constitutio crassior, an tenuior, in morbis laudabilior. a. 271.

- - - dolores qui aliis leviores. b. 210.

Abortus sub quo aëris statu metuendi. a. 365.

- - - a thoracibus nimium constrictis. b. 96.

- - - ex plethora uterina. 99.

- - - ex muci in utero abundantia. 99 sq.

- - - ex fluentibus menstruis. 137.

- - - ex tenesmo. 366 sq.

Abscessus cricici in febribus quando expectandi. a. 99 sq.

Abscessuum post morbos futurorum signa. 187.

- - - per febres futurorum signa. 560.

Abscessus convalescentium ubi, & unde. 561.

Abscessus in febribus imperfectam notantes crisin. 596.

- - - ad articulos in febribus fieri prohibet urina copiosa, crassa, alba. 651 sq.

- - - intus rapti signa. b. 343.

- - - sientis signum. 362.

Absinentia. Vid. *Inedia*.

Acuti morbi. Vid. *Morbi*.

Adolescentia quibus definiatur annis. a. 69. 419.

Adolescens constitutio. 71 sq.

Adolescentes cur non ferant inediam. 72.

Adolescentes

Adolescentes quibus inprimis expositi excretionibus. 27.

- - - quibus tententur morbis. 419.

Eorum prophylaxis. 459 *sq.*

Ægroti sæpius mortem incurrunt, cum Medicorum imperatis non obediunt. 12.

Aër humidus & calidus quos producat morbos. a. 345 *sq.*

--- quibus conferat. *ibid.*

--- quibus inprimis noceat. 347.

--- qualem victum poscat atque medicinam. *ibid.*

--- *æstuosus & utus* quam poscat diætam. 382.

--- *frigidus & siccus* quos faciat morbos. 348.

--- quibus utilis sit. 349.

--- Ejus noxis quomodo occurrendum. 349 *sq.*

Aëris extreme *sicci* atque *æstantis* effectus in corpus humanum. 352.

- - - *sicci* beneficia. 377.

- - - *humidi* noxæ. 379.

- - - *frigidi* effectus in corpus humanum. 384. 405 *sq.*

- - - *inconstantia* quos pariat morbos. 354.

Æquinoctialia tempora disponunt ad sanguinis fluxiones. 25.

Æstatis victus. 87 *sq.*

- - - morbi proprii. 398.

- - - cur præ ceteris celeres ac breves. 247.

- - - post hiemem siccam, aquiloniamque, & ver calidum pluviosumque. 362.

- - - post hiemem humidam, tepidamque, & Ver frigidum siccamque. 364.

- - - in autumnum incidentes. 401 *sq.*

Ætas consistens. Vid. *Virilis ætas.*

Ætatum diversitas diversas exhibet sanguinis excretiones. a. 27.

- - - copiosum vel parcum requirit victum. 68.

- - - termini non in omnibus hominibus æquales. 69.

- - - *differentia.* *ib.*

- - - *diversarum morbi* differunt potissimum a parte affecta. 456.

Ætates quæ quibus anni temporibus melius degant. 386.

Ætatis mutatio ab epilepsia aliisque capitis morbis liberat. 312 *sq.*

Assurguratio. Vid. *Apoplexia.*

Alimentorum codio promovetur somni tempore. a. 77.

Alimentorum

Alimentorum copia nimia, & deficiens quos pariat morbos. 163 *sq.*

- - - quæ cuique optima. 165 *sq.*

Alfabef Arabum. 398.

Alvi defectiones spontaneæ, quæ bonæ, quæ malæ. a. 17 *sq.*

- - - senibus familiares. 27.

- - - quibus in morbis profint, vel obfint. 28 *sq.*

- - - solvunt borborygmus. 649.

- - - biliosæ quæ. 546.

- - - meracæ seu sinceræ, in chronicis morbis. b. 341.

- - - squamosæ. 372.

- - - Medico inspiciendæ. 459. 463.

- - - defectionem criticam quæ præcedant. a. 198. 200.

- - - defectionum criticarum mutationes quando salutaris. 201.

- - - niger, aliique colores quid portentant. 531.

- - - profluvia in pleuritide, & in variolis, nocent. 107.

- - - in febribus quomodo dirigenda. 108.

- - - Vid. etiam *Diarrhœa*.

Angina vernalis. a. 392.

- - - sine tumore evidente. 564.

Angina infausta transmutatio. b. 18.

- - - duæ species. 20.

Anima. Vid. *Mens*.

Animi deliquium. Vid. *Lipothymia*.

Anni tempora diversa varios pariunt morbos. a. 336. 387.

- - - quomodo ab Hippocrate dividantur. 337 *sq.*

- - - temporum, in evacuationibus, cur habenda ratio. 25. & in concedenda alimentorum quantitate. 75.

- - - climaterici. 454.

Anxietatis descriptio & medela. b. 431.

Aphonia ab ebrietate. 9.

Aphorismus quid. a. 3.

Apoplexia qualis morbus. 282.

- - - Qui illi obnoxii. b. 323.

Apoplexiæ sanguineæ præsertim circa tempora æquinoctialia fiunt. a. 25.

Aque calidæ usus externus in curatione morborum. b. 46. 49. 405 *sq.*

- - - frigida externus usus in medicina. 51 *sq.* 55.

- - - levitas qui exploretur. 60.

Arthritidis genesis, juxta Hippocratem. 262.

Arthritidis

Arthritis causa variaz. 263 sq.

Articulorum dolores. a. 396.

- - - in senili ætate. 444.

- - - an applicata aqua frigida tractandi. b. 55sq.

Ascides. Vide *Hydrops*.

Aibletarum institutum pedissequam habet repletionem

- - - summam periculofam, quæ evacuationem indicat. a. 31 & seq.

- - - Quibus morbis corripri solebant. 34.

Atra bilis. Vide *Bilis*.

Arabitarum. Vid. *Melancholici*.

Aurigo. Vid. *Iærus*.

Aurum vitia alvum poscunt liquidam. a. 545. Vide & 610.

- - - dolores a calore æstivo. 400.

Autumni effectus in corpus humanum. 358. 402.

- - - vidus. 87 sq.

- - - morbi. 403. quomodo evitentur. 88. 404. quomodo præcaveantur. b. 307. qui dicantur morbi autumnales. a. 341. & quis eorum genius. 355.

Autumnus quibus noceat. 404.

B.

Balbi diarrhœis obnoxii. b. 277.

Bilis duplex Veterum. a. 374 sq. Conf. 535 sq.

- - - beneficia in œconomia animali. 504.

- - - atra commota exitialis. 539.

Biliosi qui dicantur. 366.

Biliosum Veteribus idem quod flavum. b. 379.

Borborygmi in febribus quid significant. a. 648.

Britanniæ (Magnæ) incolæ magis iteratas quam largas requirunt venæ sectiones. 25.

Bulla quid. b. 382.

C.

Cacexia unde convalescentibus ex morbo oriatur. a. 45.

Cacochylia quid. 44.

Cacochymia quid. ib.

Calculi cystidis felleæ quibus contingant. 443.

- - - vesicæ indicia, & exploratio. 675 sq.

Calculus vesicæ frequens apud pueros. 416.

Calculus

- Calculus vesicæ & renum* apud senes. 443.
Calculosorum urina qualis. *b.* 385.
Calidi exterius admoti noxæ. 31. ejus beneficia. 46.
 - - - Vid. etiam *Aqua calida*.
Calor innatus quid notet. *a.* 70.
Caloris in hum. corpore causa. 71.
Calvi an varicibus obnoxii. *b.* 279.
Calvitium unde. 268.
Cancer, Celso quid. 290.
Cancris occulti qui, apud Hippocratem. 288. 290.
 - - - *manifesti* vel ulcerosi. 290.
Capitis dolor. Vid. *Cephalalgia*.
 - - - *percussio*. *b.* 352.
Cardialgia in febribus. *a.* 626.
Carnes assæ, & elixæ, quibus anni temporibus congruant. 76.
Catarrhi quare ægre coquantur in senili corpore. *a.* 279.
 - - - an in suppurationem abeant. *b.* 400.
Catarrhus suffocativus quis. *a.* 565.
Cathartica. Vid. *Purgantia*.
Caruncularum nomine quid intelligat Hippocrates. *a.* 663. vid. & 666 sq.
Castrati qui dicantur. *b.* 265.
Castrationis genus duplex apud Veteres. 267.
Cauterium actuale. vid. *Ustio*.
Cephalalgia cur non ferat lactis usum. 159.
 - - - quomodo tractanda. 182.
 - - - quibus evacuationibus solvatur. 212.
Cerebri concussi consuetarium vocis privatio. 484.
 - - - *sphacelus* quid Veteribus. 419.
 - - - *vulnera*. 232. Quibus stipentur symptomatibus. 310.
Cibus qui magis conducatur in sanitate, & morbo, semel vel sæpius, copiosus aut parvus, de die ingestus. *a.* 85. 89.
 - - liquidus cur facilius seu citius nutriat, quam solidus. 181.
Cibi appetentia in morbis quando bona, quando mala. 264.
 - - nascente morbo cur mala. 265 sq.
 - - *fastidium* in longis morbis. *b.* 341.
 - - Vid. *Alimentum*, & *Vicus*.
Circuitus. Vid. *Periodus*.

Coctio, & *Coctum*, in morbis quid, & quomodo cognoscatur. *a.* 119 *sq.* Conf. 136.

Coctio quibus adjuvetur remediis. 122 *sq.*

Concubitus an epilepsiæ remedium. 311. 313 *sq.*

Consuetudo. Vid. *Fiducia*.

Congelatorum curatio. *b.* 49.

Consuetudinis vis in victu. *a.* 84.

- - - magna vis generatim considerata. 322.

Contraria non semper contrariis curantur. *a.* 216.

Convulsio ex Veratro. *b.* 5.

- - - ex vulnere. 9.

- - - ex hæmorrhagia. 7.

- - - ex multa purgatione. 8.

- - - ex vigilia. 355.

- - - ex medicamento purgante. 364.

- - - *hysterica* ex fluentibus menstruis. 124.

Convulsiones solvuntur superveniente febre, & quandoque febrem sedant. *a.* 251 *sq.*

- - - in febribus acutis. 628. *b.* 351.

Convulsionum natura. *a.* 251.

- - - causæ variæ. *b.* 292.

Cordis vulnera. *b.* 233.

Coryza. Vid. *Gravedo*.

Crassi seu obesi quibus malis obnoxii. *a.* 305.

- - difficilius ferunt sanguinis detractionem quam graciles. 140.

- - purgantia ferunt. 487.

Crisis in morbis quid. 91. 241.

- - contingit certis temporibus. 92. 96. quæ tamen variare possunt. 93.

- - in quot dies incidere soleat, & qui illius sint dies indices. Vid. *Dies*.

- - cur hodie rara, quæ frequentissima erat antiquis. 92 *sq.*

- - qui promoveatur. 98. 101.

Ejus fientis signa. 99.

Eam perfectam salutaremve factam quæ declarent.

100.

Ejus imperfectæ exitus, morbi recidiva. 188.

Crisis *μεταστικῆς* eventus. 189.

Crisim quæ præcedunt. 195 *sq.*

Crisim quæ sequuntur. *ibid.*

Vol. II.

L 1

Cruditas,

Cruditās, crudum, in morbis quid, & quomodo cognoscatur. *a.* 119. 136.

Multiplex harum vocum significatio. *b.* 464.

Cynanche cum tumore, & sine eo. 287.

D.

D*ebilitas* partis alicujus unde. *a.* 563.

Dejectiones alvinæ. Vid. *Alvi dejectiones*.

Delirantes somno indigent. *a.* 150.

- - - non sensum habent doloris. 172.

Deliria cum risu, cum studio, quid notent. *b.* 317.

Delirium seu *Phrenitis* symptomatica in quo consistat *a.* 150.

- - - ecstaticum. *b.* 338.

- - - ex peripneumonia. 349.

- - - ex vigilia. 355.

- - - ex cranii fractura. 363.

Dentes sordibus inquinati quid significant. *a.* 598.

Dentitionis historia. 411.

Diata post copiosas evacuationes quæ temperanda sit. 16.

- - exquisita & tenuis, ut & nimis plena, in morbis noxia. 39 *sq.*

- - tenuior, quam plenior, magis lædit & sanos & ægrotos. 45 *sq.*

- - quæ sit plenior, quæ tenuis. 41.

Ejus mensura optima unde petitur. 43.

- - præscribenda sanis pro labore. 46.

- - tenuis in summis morbis servari debet. 47.

- - plenior quando in acutis morbis conveniat. 49.

- - in morbi incremento. 53 *sq.*

- - in morbi paroxysmis. 59. 85. 89.

- - in crisi, & ante crisin. 89 *sq.*

- - copiosa vel parca præscribenda pro ætatum diversitate. 68. & pro anni temporum diversitate. 75. 84.

- - æstate & autumno. 87.

- - sub æstuosa & uda æris intemperie. 382.

- - quæ conveniens sit se exercentibus. 75.

- - - humida quibus conveniat. 79.

- - - variare debet pro ratione regionum seu locorum, & consuetudinis. 84.

- - - laesa *b.* 167.

Diarrhæa

- Diarrhæa* malum in pleuritide & peripneumonia. *b.* 224.
 - - - in ophthalmia prodest. 227.
 - - - lencophlegmatiam solvens. 368 *sq.*
 - - - ex morbo diuturno metuenda. 485.
Diarrhæa remedium vomitio. 222.
Diarrhæa æstiva. *a.* 400.
 Vid. etiam *Alvi dejectiones.*
Diaphragmatis vulnera. *b.* 234.
Dies critici qui sint. *a.* 221. 239 *sq.*
 Eorum ratio ad mentem Martiani. 233.
 - - *indices* seu indicatorii. *a.* 221.
 Quibus doctrina de diebus crit. & indic. innitatur
 fundamentis, ex sententia Mead. 238. juxta Gorter.
 245. 641. secundum Grashuis. 242.
 Utrorumque ratio commentitia ex sententia Toz-
 zi. 227 *sq.*
 - - *impar* apud Hippocratem quid proprie significet.
 231.
 - - *medicinales* seu vacui qui. 223.
Diuretica post morbos quando conferant. 192.
Dolor dolore levatur. 317.
 - - ad articulos a longa febre. 584.
Dolorum in lateribus & pectore natura. *b.* 208.
Dysenteria idea. *a.* 540.
Dysenteria ab atra bile mortifera. *ibid.*
 - - - cum carunculis cur letalis. 542.
 - - - ex metastasi. *b.* 180.
 - - - ex mania. 336.
 - - - ex sicca alvi egestionem. 363.
 - - - vernalis. 366.
Dysuria causæ & remedia. 415.

E.

- E***brietatis* noxa. *b.* 9. 342.
Eclasis quid. 337.
Ellebori albi usum quid præcedere debeat. *a.* 513.
 Ejus operatio qui facilitetur. 514.
 Quomodo eadem sistatur. 515.
 Quare ejus usus sanis non administrandus. 516.
Empyothorax quis morbus. 566.
Empyema quid. *b.* 15.

Epilepsia qualis morbus. *a.* 309.

- - - unde gignatur. 310. 311 *sq.*

- - - quando sanabilis per ætatis mutationem. 314.

- - - in quam præcipue cadat ætatem. 428.

- - - quâ ætate sanabilis, vel non. *b.* 10.

- - - vernalis *a.* 391.

Epileptici quæ obsint, quæ conferant. 316.

Equitatio producit mistum cruentum. 672.

Errbina quibus in affectibus aurium & oculorum no-
ceant. 105.

Erysipelatis natura. *b.* 253 *seq.*

Erysipelas quomodo tractandum. 53.

- - - in utero. 91.

- - - offi denudato superveniens. 358.

Evacuantia quo tempore morbi exhibenda. *a.* 260.

- - - in fine morbi necessaria. 190.

Evacuantibus remediis præparantia præmitti debent. 176.
178.

Evacuationes, ad præcavendos a plethora oriundos mor-
bos, qua mensura administrandæ. 35 *sq.*

- - - an in principio morborum facere conve-
niat. 127.

- - - copiosæ quando nihil mali significant. 208.

Evacuationum iponte fientium consideratio respectu re-
gionum. 24.

intuitu temporum anni. 25.

ratione ætatum. 27.

respectu habito ad morbos. 28.

Evacuationibus inter initia & incrementa morborum ad-
venientibus non fidendum. 256.

Eunuchorum varia genera. *b.* 265.

Qui ex illis non laborent podagra. 266.

Exercitatione utentibus quis conveniens cibus. *a.* 75.

- - - non utendum in fame. 87.

Excrementa alvina. Vid. *Alvi dejectiones*.

Exhalationes animalium juniorum Senibus utiles. *a.* 472.

Experientia medica fallax. 8.

F.

Fæces alvina. Vid. *Alvi dejectiones*.

Fames quid sit. *a.* 205.

Ejus causa quæ. 213.

Fames

Fames prohibet exercitia corporis. 205.

- - quibus vini potione solvatur. 213.

- - quibus augeatur. 214.

- - *deleta* unde. 167.

Fosfidium alimentorum unde. b. 204.

Fatuitas. a. 390.

Fauces quæ dicantur. 202.

- - quibus malis afficiantur, & cur tunc excretiones considerandæ. 203.

Febris solvit aphoniam ab ebrietate. b. 9.

- - apoplepticam affectionem. 314.

- - quomodo arte excitetur. a. 198. 252.

Ejus *solutio* perfectissima cur per sudorem fiat.

141. quibus signis & quibus diebus. 226.

Qualem solvat aqua calida capiti affusa. b. 405

sq.

- - *recidiva* quando fieri soleat. a. 612.

- - *longitudo* quando prædicitur. 257.

- - diu durans quid arguat. 583.

- - *acuta* quæ. 220.

- - tempore hiemali, prægressa æstate frigida siccaque, & autumno simili. 376.

- - *biliosa* quæ Hippocrati. 617.

Febres a bile apud Veteres quæ. b. 406.

- - *continua* quando solutu difficiles. a. 558.

- - *intermittentes* per initia emeticis & laxantibus tractandæ. 260.

Earum paroxysmi singuli tanquam integri morbi acuti considerari possunt. 52. & cibum tenuissimum postulant. 61.

Earum periodi duæ partes, accessio & remissio.

61 *sq.*

Ipsarum accessiones singulæ quomodo solvantur.

103.

- - *κοπώδεις*. 168.

- - *lenta*, post intermittentes male curatas, quomodo tractandæ. 261.

Febris lypyria. 589.

- - *triæopha*. 580 *sq.*

Febribus (in) quales non exhibendi cibi b. 439.

- - - - *visus* humidus confert. a. 79 *sq.*

- - - - quare non dandum lac. b. 160.

- - - - quando *abscessus* expectandi. a. 100.

L 1 3

Febribus

- Febribus* (in) quando *purgantia* prosint. 1c2.
Febres (pass) an medicamentum deorsum *purgans* semper necessarium. 190 sq.
Femoris luxatio. b. 325. 327.
Fiducia ægroti in Medico non parvi momenti res. a. 3.
Femina an podagra laborent. b. 270.
Fradurarum recidivæ quando contingant. a. 194.
Frigio, ad discutiendas morbi reliquias, utilis. a. 191.
Frigidi exterius admoti damna. b. 32. 37. 40. 41. 54.
 - - - usus in tetano. 42.
 Vid. *Aqua frigida*.
Frigus extremorum in acutis morbis quid notet. b. 331.

G.

- G**alli evacuationes ferunt largas, tam per alvum, quam per venæ sectionem. a. 24 sq.
Galli in febre ardente minus periclitantur quam Angli & Scoti. 262.
Gelatorum curatio. b. 40.
 Vid. *Pernio*.
Genitalium putredo a calore æstivo. a. 400 sq.
Genuum gravitas a cacochyliis. 530.
Germani emetica remedia facile ferunt. 24.
Gibbosos ante pubertatem factos quæ maneat fors. b. 305.
Graciles facilius ferunt sanguinis detractationem quam crassi. a. 140.
Gracilium conditio. 306.
Gracilibus vomitoria conveniunt. 485 sq.
Gravedo qualis affectio. 270.
 - - - unde. 371.
 - - - cur in senibus ægre coquatur. 270.
 - - - vernalis. 392.
Gravida quando purgandæ. a. 479
 - - - quando venæ sectionem ferant. 482.
 - - - habitus gracilis, abortui obnoxia. b. 94.
 - - - febre detentæ quando periclitentur. 121.
 - - - experiuntur menstruorum fluxum. 137.
Gravidarum mammæ subito gracilescentes quid denotent. 82.
 Eædem lacte manantes quid significant. 115.
 - - - duræ quid indicent. 117.
Gravidis num morbi acuti letales. 67.

Gravidis

Gravidis num venæ sectio conveniat. 69.

- - - dejectiones alvinæ nimix abortum faciunt. 75.

Graviditas ex quo æstimanda. 114.

Ejus signa incerta. 138 sq.

Gutta. Vid. *Apoplexia*.

H.

Hæmoptoë quibus signis a sputo & vomitu cruento dignoscatur. b. 25.

Hæmoptoë quando recrudescat. 40.

Hæmoptoicis lac. 165.

Hæmorrhagiæ spontaneæ quæ bonæ, quæ malæ. a. 21 sq.

541.

- - - quomodo se habeant respectu regionum.

24.

- - - intuitu anni temporum. 25.

- - - juxta diversas ætates. 27.

- - - sunt imprimis Vere frequentes. 392.

- - - quando alvum humectent. 543.

- - - in morbis quando salutare. 657.

- - - præsentis aut futuræ quomodo applicata aqua frigida tractandæ. b. 52.

Hæmorrhagarum confectaria mala. 344.

- - - criticarum futurarum signa. a. 198.

Hæmorrhoides solvunt maniam. b. 246.

Earum fluxu solvuntur affectus melancholici & nephritici. 214.

- - - sunt salutare in variis aliis casibus. 215.
a. 22. 28. 29.

- - - quibus sint familiares. 106. 431.

- - - Earum nimius fluxus quomodo compescendus. b. 216.

Ætas consistens iis est obnoxia. 27.

- - - in Græcia salutare. a. 432.

- - - Criticarum futurarum signa. 199.

Molimina hæmorrhoidalium unde. 431.

Hedica. Vid. *Tabes*.

Helleborus. Vid. *Elleborus*.

Hepatis vulnera. b. 242.

Hiems quos gignat morbos. a. 405.

Hiemis morbi post ætatem siccam frigidamque, & autumnum pluviosum tepidumque. 369.

Hiemis morbi post æstatem siccam frigidamque, & autumnum similem. 373.

- - - *viæus*. 76.

Hispanis vomitus biliosi cum febribus, diarrhœæ ac dysentericæ exitiales frequentissime superveniunt. 25.

Hollandia (in) cur frequentes vomitæ ac phthises. 359.

Horripilatio. Vid. *Horror*.

Horror ex sudore. *b.* 535.

Quando contingant horrores. *a.* 552.

Horroris medela. *b.* 431.

- - - *idea*, juxta Hippocratem. *a.* 553.

ex mente Galeni. 553 *sq.* Celsi. *b.* 34.

Hydrops curatur fomentis, & propinatis medicamentis. *a.* 105.

- - - *ex mania*. *b.* 336.

- - - *ascites* ab hepate, malum. 430.

- - - *siccus* Vid. *Tympanites*.

Hypercatbarfis quæ producat mala. *b.* 8.

Hypnotica medicamenta quibus in morbis conferant. *a.* 148 *sq.*

Hypochondriacis num conveniat lac. *b.* 161.

Hypochondrium quid. 295.

Ejus dolor solvitur a febre. 296.

Hystericum malum. Vid. *Passio hystERICA*.

I.

I*cterus* qualis morbus. *a.* 613.

Icterus superveniens quando febrem solvat. 616. 622.

- - - quando perniciosus. 618.

- - - difficile est malum in acutis. 623.

Ictus. Vid. *Apoplexia*.

Ileus. Vid. *Volvulus*.

Impetigines. Vid. *Lichenes*.

Impotentia virilis. Vid. *Sterilitas virilis*.

Impura corpora quæ. *a.* 179.

Inediæ vis medicinalis. *b.* 435.

Infantibus familiares morbi qui. *a.* 407 *sq.*

Iisdem præservandis, ac tollendis, aptum medicamentum. 409.

Eorum morbi a dentitione. 411.

Vid. *Pueri*.

Ingesta

Ingesta quando corrumpantur in corpore nostro 45.

- - - cito conficienda celeres faciunt evacuaticnes. 207.

Insania. Vid. *Mania*.

Intestinorum vulnera. *b.* 236.

Ipecacoanha laudabile vomitorium. *a.* 518. 520.

Ischiadicus dolor qualis, *b.* 325.

Judicatio vel iudicium in morbis. Vid. *Crisis*.

Juvenes quibus morbis præcipue obnoxii. *a.* 27. 424.

- - - cur frequentius senibus ægrotent. 277 sq.

- - - rarius, quam pueri, epilepsiam patiuntur. 310.

    Iis confert alvus fluida. 331.

- - - quomodo præferuntur a pulmonum morbis.

460.

Juventus quibus includatur annis. 69. 424.

L.

Lac quibus conveniat, quibus non. *b.* 175.

    Ejus differentia secundum animalia. 169. usus in
    medicina apud Antiquos. 152.

Lactis asinini virtus. 153. 156. 169.

Lachrymare sine voluntate quid denotet. *a.* 597.

Lassitudo quid sit, & ejus species. 168 sq.

Lassitudinis remedium. 320.

- - - sensus in febribus quid futurum significet. 559.

Lepa Græcorum. 392.

Leucoplegmatia quid *b.* 369.

- - - quomodo solvatur. 370.

Lichenes. *a.* 399.

Lienosi qui. *b.* 299.

Lienosis dysenteria quæ bona, quæ mala. *ibid.*

Lienteria qualis morbus. *a.* 511.

    Ejus curatio. 512.

Ligati, intuitu impotentia virilis, qui dicantur, & quid
    sit *Ligatura*. *b.* 145. 148.

Liporhymia vehemens & crebra quid arguat. *a.* 281.

- - - a rupto intus abscessu. *b.* 343.

Literatis unde frequens de oculis querela. *a.* 154.

- - - somnus meridianus utilis. 159.

Lumborum dolor a cacoehyia. 530.

- - - ab aliis causis. 650.

Lunatici qui dicantur. 309.

Lusitanis vomitus biliosi cum febris, diarrhœæ ac dysenteria exitiales frequentissime superveniunt. 25.
Luxationem recidivæ quando fiant. 193.

M.

M*acilensi.* Vid. *Graciles.*

Mammarum cum utero consensus. b. 84.

- - - - cum cerebro an detur consensus. 88.

Mania qualis morbus. a. 390.

- - an a mammarum morbis. b. 88.

- - per revulsionem solvitur. 246.

Quæ supervenientia ipsi salutaria. 336.

Marasmus. a. 438.

Marasmi senilis curatio. 474.

Medicamenta. Vid. *Remedia.*

Medicina ars longa est. a. 5.

- - - brevem habet occasionem seu temporis opportunitatem. 6.

- - - ars est conjecturalis. 8.

Medici in quibusdam rebus gratificari debent ægrotis. 14.

- - - quando ministri naturæ, quando magistri esse debeant. 107.

- - - plus interdum quiete, quam movendo atque agendo proficiunt. 101.

Medicis imputantur ægrotorum errores. 12.

Melancholia Veterum. 375.

- - - est Maniæ species. 390.

- - - sedatur convulsionibus. 254.

Melancholici qui. 490.

Ipsis conveniunt purgantia. *ibid.*

Melancholicorum morborum periculosi decubitus. b. 320.

Menstrua a naturali statu abeuntia. 80.

- - - fluunt gravidis. 137.

Menstruorum fluentium salubritas. a. 21.

- - - criticorum instantium signa. 199.

- - - immoderatorum remedia. b. 111.

- - - non recte procedentium mala quomodo declinanda. a. 460.

- - - per ætatem cessantium confectaria quomodo præcaveantur. 464 sq.

Menstruorum

Menstruorum fluxus suffitu ciendus. *b.* 64.

Menstruis fluentibus superveniens convulsio aut lipothymia. 123.

- - - *nimiis* qui superveniant morbi. 126.

- - - *suppressis* vel justo parcius fluentibus quæ mala contingant. 127.

- - - *obstrudis* an vomitoria? 72.

- - - an hæmorrhagia narium? 73.

Mente valere seu constare quid significet. *a.* 266.

Mentis functiones se habent ut sanguis & humorum ad cerebrum motus. 150.

Metus effectus in corp. hum. *b.* 251.

Micrus cruentus plus autumno quam vere incidit. *a.* 25.

- - - unde. 660 *sq.* 672. 680.

Moeror. Vid. *Tristitia.*

Morbillis (in) quando indicentur vomitoria. 520.

Morbillos (post) evacuantia & roborantia administranda sunt. 190.

Morbi acuti qui. *a.* 208.

eorum divisio 219.

iporum prædictiones incertæ. 208 *sq.*

- - - *valde acuti* qui. 492.

in iis quando purgandum. *ibid.*

Morbi chronici seu longi qui. 217.

- - - *congruentes.* 260.

- - - *a plethora.* 33 *sq.* quomodo præveniendi. 37.

- - - qui *recidivant.* 186.

- - - *cum vigent nil movendum esse*, qui intelligi debeat. 262.

Morborum dignotio ex quibus facienda sit. 10 *sq.*

- - - *tempora* quatuor. 52.

- - - *brevitas* vel *longitudo* qui prænoscat. 64. 573.

- - - *principium*, quomodo intelligendum. 110. 113.

- - - *reliquiæ* faciunt *recidivas.* 182, quomodo tractandæ. 190 *sq.*

Morbus morbo levatur. 317.

- - - *arquatus.* Vid. *Icterus.*

- - - *attonitus* Vid. *Apoplexia.*

- - - *caducus.* 307.

- - - *comitialis.* 308.

- - - *constans*, *inconstans.* 354 *sq.*

- - - *divinus.* 309.

- - - *Herculeus.* *ibid.*

Morbus

Morbus lunaris. Ibid.

- - - *magnus.* Ibid.

- - - *regius.* Vid. *Iberus.*

- - - *sacer.* 309.

- - - *sonsus.* 308.

- - - *qui sputatur.* Ibid.

Mors naturalis, senilis, sine morbo. 437.

- - *repentina* evenit iis, qui sæpe syncopen patiuntur.
281.

Mulieres. Vid. *Famina.*

N.

Narcotica. Vid. *Hypnotica.*

Narium hæmorrhagia pueris familiaris est a. 27. Ejus salubritas. 21. pravitas. 22.

- - - in multis morbis prodest, in aliis obest. 29.
solvit surditatem. 610. compescit febres. 611. quando
febris solutionem indicet. 653. solvit obstructionem
menstruorum. b. 73.

- - - an conferat in Quartana. 482.

- - - *hæmorrhagiæ critica* instantis signa. a. 199.

Neapoli ægrotantes ægre ferunt sanguinis missionem. a.
24.

Nervorum vulnera. b. 244.

O.

Obest. Vid. *Crassi.*

Obstupefcentia. Vid. *Apoplexia.*

Oculi in somno conniventes quid arguant. b. 315.

- - - rubentes a vomitu. 334.

Oculorum dolentium remedia. 411.

Omentum describitur. 101.

- - - per vulnus foras excidens. 324.

Ophthalmia sicca a quali temporis constitutione. a. 375.

Ophthalmia epidemica quando imprimis. 353.

Opiata purgantibus admiscere confert. 176.

Orgasmus humorum. Vide *Turgere.*

Oris exulcerationes a calore æstivo. a. 400.

Os carie infectum qui se manifestet. b. 332 sq.

Ostium

Ostum ab ulceribus corruptio. 304.
Oscitationis descriptio & medela. 431.

P.

- P** *adaribrocace* Hippocrati non ignota. b. 473.
Paroxysmus quid. a. 59.
Parus instans uti exploretur. b. 120.
Passio hysterica pellitur sternutatione. 77.
     Ejus genius. 78.
Pavores in febribus. a. 629.
Periodus seu circuitus in morbis quid. 61.
Peripneumonia ex pleuritide. b. 348.
Pernionum curatio. 37 sq.
Perspiratio somni tempore fit parciore. a. 77. 147.
     - - - - impedita lassitudinem spontaneam creat. 169.
Pestilentia educandæ alendæque quæ faveat aëris constitutio. a. 381. An in ea prosint vomitoria. 519. 520.
Pharmacopæorum culpa, & fraus, nocet & ægroto & medico. 15.
Phrenitis. Vid. *Delirium*.
     Quid proprio sensu Phrenitis significet. b. 419.
Phibiscorum ultima scena. 22 sq.
     - - - - alvi profluvium exitiale. 27.
     Conf. *Tabes*.
Pingues. Vid. *Crassi*.
Piruita salsa Veterum. a. 371.
Plethorâ quos creet effectus morbosos. 33.
     - - - quando per administrata evacuantia solvi debeat. 36. 37.
Pleuritidis veræ ingenium. b. 15 sq. 29 sq. 347.
Pleuritici in quibus regionibus bene ferant venæ sectionem, in quibus contra. a. 24.
Pleuriticis nocivum est alvi profluvium. 107.
     - - - quando alvus ducenda. 105.
     - - - quando venæ sectio instituenda. 104.
Podagra qui sint obnoxii. b. 59. Ejus terminus ultimus. 309. Quibus anni temporibus vigeat. 318.
     - - - causa, mucilago abundans. 319.
     - - - curatio applicatione aquæ frigidæ. 59.
Poloni facile ferunt sanguinis missiones. a. 24.
Polypi adest suspicio in iis, qui sæpe patiuntur syncope, 281. Quibus moribus imprimis fiant polypi. 425.
     Potus

Potus frigidi noxa. b. 38.

Prædicationes salutis vel mortis in morbis sunt incertæ.
a. 208.

unde defumuntur. 209 sq.

Pueri cur inediam ferre nesciant. a. 72.

- - - an arthritidi obnoxii. b. 274.

Puerorum constitutio. a. 71.

- - - morbi quomodo solvantur. 421. eorundem
ætiologia. 457. & prophylaxis. 458.

Pueris familiares morbi qui. 416. 420.

- - - frequens epilepsia. 310.

- - - quæ frequentissimæ evacuationes. 27.

- - - victus convenit humidus. 80.

Pueritia quibus finiatur annis. 69.

Pulmonum inflammatio. Vid. *Peripneumonia.*

- - - morbis obnoxii imprimis Juvenes. a. 426.

Purgantia per alvum an sanis conferant. 273.

- - - quando indicentur. 523 sq. 525 sq.

- - - præcedere debet venæ sectio. 526. 528.

- - - qua anni tempestate magis conveniant. 482.

- - - qualia in æstate, 485. conveniunt crassis, 487.
extenuatis cur non conveniunt. 272. quando gravidis
conferant. 479 sq.

- - - an debite operata, quando dejicitur muci
copia, & æger insigniter se debilitatum sentit. 138.

- - - fortia quibus stipentur symptomatibus. 274.
iis præmittenda sunt præparantia. 176. 177.

- - - quando valentiora in morbis conferant, quan-
do debilia. 139.

- - - aliquando data in febribus promovent crisin,
102. in principio morbi quando prohibeantur, 107. an
in principio febrium putridarum exhibenda sint, 118.
qualia in principio morborum exhiberi possint, 129 sq.

- - - in morbis acutis quando danda, quando vi-
tanda, 112 sq.

- - - quando conducant ad præcidendas morborum
recidivas, quando non. 191 sq.

Purgantibus opiata admiscere convenit. 176.

Purgatio nimia. Vid. *Hypercatarsis.*

Pus non fit sine febre ac dolore. a. 318.

- - an a materia catarrhosa. b. 400 sq.

Puris boni, & mali, qualitas. 409.

Pustule ulcerosæ vernaes. a. 394.

Quartane

Q.

Quartana consideratio. *a.* 247. Ejus contumacia unde. 249. An semper salutaris. *b.* 190. an hæmorrhagiis, vel venæ sectione, pellatur. 482.

R.

Raucitas qualis affectio. *a.* 279. unde fiat. 371. in senibus quomodo curanda. 280.

Recidivæ morborum quid. *a.* 182. 187. Tres earum species, 187. aliæ aliis tutiores, 187 *sq.* quomodo præcavendæ. 190 *sq.*

Recidivarum metuendarum signa. 185 *sq.*

Reconvalescentibus ex morbo quare oblit victus plenior. *a.* 45.

Resectio extenuatorum quomodo fieri debeat. 173.

- - - post morbum, quando pariat recidivam. 184.

Regiones non omnes eadem ferunt in morbis auxilia. 23.

- - - crisi in morbis acutis faventes. 93. eidem impedimenta ponentes. *ibid.*

Regionis mutatio epilepticis prodest. 315.

Remedia immutanda in morbo, non medendi ratio. 328.

- - - *heroica* quæ, & quibus opponenda morbis. 48.

Remediis calidis in morbo calido utitur Hippocrates. 95.

Repletio. Vid. *Plethora.*

Resolutio nervorum apud Celsum. *a.* 282.

Respiratio difficilis in febribus quid indicet. 630.

Rigor generaliter quid notet. *b.* 34 *sq.*

- - - apud Hippocratem. *a.* 553.

- - - ex mente Galeni. 554.

- - - in paroxysmis febrium intermittentium ex Sydenhamo, *ibid.*

Ejus in febribus continuis idea. 547 *sq.* tres species in febribus. 555 *sq.*

- - - *plethoricus.* 556.

- - - in febre continua frequenter incidens quid arguat. 586.

- - - in febre ardente criticus. 605.

- - - *periodicus* febres intermitt. solvit. 620 *sq.*

Rigoris origo in lumbis. *b.* 188.

Romæ vomitoria & purgantia fortia non bene cedunt. *a.* 24.

Roma

Roma pleuriticis venæ sectio obest. *ibid.*
Ratus post assumptos cibos & potus. 163.
 - - - in lienteria. *b.* 197 *sq.*
Rupta quæ dicantur. 250.

S.

Saliva nimix in os affluxus in ætate senili. *a.* 445.
Sanguinis abundantia nimia. Vid. *Plethora.*
 - - - missio. Vid. *Vena sectio.*
 - - - profluvia. Vid. *Hæmorrhagia.*
 - - - ex pulmonibus rejectio. Vid. *Hæmoptoe.*
Sani an purgari per alvum debeant. *a.* 273.
Sanitatis conservatio per evacuantia quando locum habeat.
 37.
Satyriasm. 417.
Scabies sicca senum unde. 442.
Secundinarum extractio. *b.* 110.
Senectus prima aut cruda quæ. *a.* 69.
Senectutis differentia. 72.
 - - - tres periodi. 433.
 - - - descriptio in S. Literis. 446.
 - - - retardatio. 471.
Senum constitutio. 72. 434.
Senes qui in ætiam ferant, qui non. 72.
 - - cur febribus acutis non adeo sint obnoxii. 73.
 - - qui habeant alvum siccam, qui humidam. 212.
 - - quibus morbis imprimis obnoxii, 277. 434 *sq.*
 - - quos non patiantur morbos. 460 *sq.*
 Morborum ipsis familiarium prophylaxis. 461 *sq.*
Senibus familiares frequentes alvi dejectiones. 27.
 - - - carnes & vinum conferunt. 280.
 - - - frequens dormitio conducit. 160.
 - - - non facile epilepsia accidit. 360.
 - - - propria alvus sicca. 331.
 - - - raro hæmorrhoides. 431.
 - - - sub qua aëris constitutione metuenda mors subitanea, hæmiplexia. 361.
 - - - conveniens diæta. 467 *sq.*
Sensu doloris vel morbi qui non afficiantur. 172.
Septenarius numerus corpori humano veluti crissimus. 452.
Seri lactis usus ad purgandum. *b.* 153.
Sideratio. Vid. *Apoplexia.*
Singultus ex hæmorrhagia. *b.* 7. *Singultus*

Singultus ex purgatione multa. 8. 403.

- - - ab inflammato jecore. 132. 136.

- - - a vomitu. 334.

- - - remedia. 220.

Siticulosus an lac. 162.

Sitis a sumto purgante quid notet. a. 524.

- - tollitur citra potum. b. 62.

Solstitia periculi plena sunt, præcipue æstivum. a. 86.

Somnifera medicamenta. Vid. *Hypnotica*.

Somnus quid sit a. 147.

- - - delirantibus necessarius est. 150.

- - - meridianus quibus conferat. 159.

- - - sitim tollit. b. 62.

Somni tempore alimentorum promovetur *coctio*, sed *perspiratio* insensibilis fit parcius. a. 77. 147.

- - - nimii vel immodici causæ. 152. & effectus, 158.

Somno quam diu sanos indulgere conveniat. 156 sq.

- - - (ex) in morbis quæ *prognosis* haberi potest. 146.

Spadones qui sint. b. 265.

Spasmus. Vid. *Convulsio*.

Sphacelum inter & necrosin Veterum differentia. b. 419.

Sphacelismus ossis Hippocrati quid. 472.

Spina ventosa Hippocrati, sub nomine *sphacelismi*, cognita fuit. 473.

Spuma quid. 381.

- - - circa os strangulorum an mortis indicium. a. 286 sq. Quid illam constituat. 289.

Sputa ex quibus proveniant locis. b. 23 sq.

- - - in febribus continuis qualia bona, vel mala. a. 587.

Sputum puris ex sanguinis sputo. b. 353.

Sterilitas feminarum ab omento. 103.

Ejus causæ aliæ. 141.

Sterilitatis virorum causæ. 144.

Sternutatio quomodo fiat. 422.

- - - in passione hysterica, in difficili partu con-
ducit. 77. 79. an ad expellendas secundinas. 110.

- - - damnosa sceminis statim a coïtu. 77 sq.

- - - est singultus remedium. 218.

Vid. *Errhina*.

Strangulati quo genere mortis pereant. a. 290.

- - - revocantur ad vitam. 286. 288 sq.

Stranguria tres causæ. b. 130. 415.

Vol. II.

M m

Stranguria

- Strangurie* an venæ sectio? 284. 416.
 - - - an vini potio? 416.
Submersi an aquam potent. a. 295. 304.
 - - - revocantur ad lucis usuram. 297.
Submersis fere suffocatis quomodo succurrendum. 299.
Submersione factæ suffocationis indicia. 292 sq.
Sudamina. 398.
Sudoris materia eadem quæ urinæ. 568.
Sudor multus a somno in sanis, quid significet. 575.
 - - - semper fluens cur significat morbum. 576 sq.
 - - - febricitantium symptomaticus. 604.
Sudore cur perfectissime solvatur febris, 241. & quando salutariter, quibusque signis id cognoscatur. 568.
Sudores in febribus qui boni, 568. qui mali. 569.
 - - - frigidi sub acuta febre quid portendant. 570.
 - - - particulares quid notent. 572.
 - - - in diebus judicatoriis qui mali, & qui boni. b. 483 sq.
 - - - qua ratione ciendi. a. 351.
Sudorum criticorum instantium signa. 199.
Sudoriferorum usus post venæ sectionem & purgationem tutior & efficacior. 527.
Saffius aromatum usus in medicina. b. 64.
Suffocatio ab externa violentia quotuplex. a. 287.
 - - - submersorum. Vid. *Submersi*.
 - - - strangulorum. Vid. *Strangulati*.
Supparatio quando non innotescat. b. 297.
Surditas a bile flava. a. 545.
 - - - tollitur dejectionibus biliosis. 546. 548.
Symptomata in morbis vehementia, maligna, mitia seu benigna. 55.
 - - - critica quæ, & quomodo distinguantur a morboſis, 196. 197.
Syncope quid. 281.

T.

- T** *abes catarrhosa* seu colliquativa. a. 371.
Tabescentibus cur autumnus funestus. 359.
 - - - quales purgationes. 488.
 - - - an lac? b. 163.
Temulentia. Vid. *Ebrietas*.
Tenesmus quid. 367.

Tenesmus

Tenesmus in foeminis est causa abortus. 366.

Tertiana. In hac febre quando medicamentum deorsum purgans proffit. a. 263.

- - - autumnalis cur difficilis sanationis. 249.

Tertiana exquisita genius. 606 sq.

Tetanus quid. b. 12. 34. 42.

- - - curatur affusione frigida. 43.

Thladiæ, *Thlasæ* qui. 265.

Timor. Vid. *Metus*

Transpiratio. Vid. *Perspiratio*.

Tremor quid apud Hippocratem. a. 553.

Ejus natura explicatur. b. 35.

Tremores delirio solvuntur. 257.

Triebiasis quid significet apud Practicos. a. 663.

Tripsitia effectus in C. H. b. 251.

Tubercula. a. 395.

- - - ad articulos a longa febre. 583.

- - - non semper erroribus in victu imputanda. 586.

Tuberculorum in meatu urinario malicia. 683.

Tumores glandularum in febribus qui mali. a. 602 sq.

Turgere quando humores corporis nostri dicuntur. 123.

Hæc vox duplicem sensum habet. 481.

Vid. etiam 492.

Tussis causa efficiens. b. 423.

Tusses ferinae quæ. a. 601.

- - - hydropicorum. b. 280.

- - - sicca quæ in febribus ardentibus non faciant sitim. a. 600.

Tympanites quid. 498. 504. Ejus signa. 502. 506.

Juvantia & nocentia in hoc morbo, juxta

Baglivum. 500.

Tympanites multiplex. 505.

- - - qui distinguatur ab ascite. 507.

Ejus curatio varia. 508 sq.

Typus a periodo in morbis differt. 62.

V.

Varias in cruribus solvunt maniam. b. 246.

Variolarum eruptionem præcedentes convulsiones, ut & illis jam prodeuntibus supervenientes, non semper malæ. a. 253 sq.

Variolis alvi fluxio obest. 107.

- - - quando conferant *hypnotica*. 148.

- - - quando *vomitiva*. 520.

- - - quando *purgantia*, & qualia. 529.

Variolas (post) evacuantia & roborantia administranda sunt. 190.

- - - numerosas venam secat Sydenham. 192.

Venæ sectio quibus in regionibus bene feratur, in quibus contra. 24.

- - in plethoricis quando & qualis fieri debeat. 35.

- - a quibus facilius feratur. 139. 140.

- - ad animi deliquium instituta quando conveniat. 139 *sq.*

- - in febribus exanthematum eruptionem accelerat. 102.

- - in pleuritide quando conveniat. 104.

- - in morbis acutis quando instituenda. 132. 136. 139.

- - prævenit morborum inflammatoriorum suppurationem. 657 *sq.*

- - post variolas numerosas Sydenhamo probatur. 192.

- - medicamento purganti præmitti debet. 176. & quare, 526. 528.

- - fieri debet ante usum sudoriferorum. 527.

- - in gravidis quando instituenda. 482.

Ventriculus nimis repletus quas inferat corpori noxas. 43.

Ventriculi vulnera. *b.* 237.

Ventriculum roborantibus opus habent convalescentes. *a.* 190.

Ventorum consideratio. 343 *sq.*

Ver quando saluberrimum. 357. quando malum. 359. quos gignat morbos. 389 *sq.*

Veris victus. 76.

Vernales morbi quomodo præcaveantur. *b.* 307 *sq.*

Veratrum. Vid. *Elleborus albus*.

Vermes in pueris unde. *a.* 417.

Vertigo quid. 384. 522.

- - - ab austrina constitutione. 385.

- - - *tenebricosa*, per consensum, culpâ contentorum in ventriculo. 521 *seq.*

Vesica urinariæ scabies. 670. vulnera. *b.* 231.

Vestes gravidarum adstrictæ foetui nocivæ. 96.

Vidus mutatio epilepticis confert. *a.* 316.

Vid. *Dieta*.

Vigilia

Vigilia quid. 155.

Vigilia nimia causæ, & noxæ. 153 sq.

Vinum quomodo lac fenum. 470.

Vini potio quibus famem solvat, quibus augeat. 213 sq.

Vina quæ epilepticis obsint. 316.

Vinorum Græcorum natura. b. 342.

Vires corporis ex quo æstimandæ. a. 140.

Virilis seu consistens ætas quæ. 68. 430.

Ejus constitutio. 72. Inediam seu tenuiorem
victum sustinere potest. 72 sq.

- - - Sanguinis evacuationi per hæmorrhoides obnoxia est. 27.

Virilis ætatis morbi. 429.

Vita humanæ brevitæ. 4.

Vitiliginæ. 394.

Ulcera a vulnere distinctio. b. 361.

Ulcera interna lacte curanda. 173.

- - - tumentia. 177.

- - - glabra. 206.

- - - sanguinem fundentia. 361.

Ulcus recursum quando evenit. a. 194.

Volvulus quis morbus. 403. b. 345.

- - - curatur a febre accedente cum copiosa urinæ
excretionē. 301.

Vomiticia qua anni tempestate magis conveniant. a. 482.
486.

- - - an gracilibus? 485 sq.

- - - quando indicentur. 517 sq. 523.

Eorum facilis ut sit operatio, corpora præ-
humerari debent. 177.

- - - an conferunt in acutorum principio? 133 sq.

- - - prohibentur formati jam a natura per bubo-
nes & carbunculos crisi & abscessibus. 519.

Vomitius spontaneus quis utilis, quis pravus. 20.

- - - plus autumno quam Vere incidit. 25.

- - - a calore æstivo. 400.

- - - quibus in morbis conferat vel obsit. 29. 106.

- - - *criticus* cur salutaris. 20. quibus signis futurus
indicetur. 198. 200.

- - - solvit diarrhœam. b. 222.

- - - ex rupto ad interiora abscessu. 343.

- - - *cruentus* salutaris, vel malus. 395. uti curandus.
397. fœminarum quomodo solvatur. 7.

Voracitas, causa præcipua morborum puerilium. *a.* 416.

Vex deficiens. Vid. *Apbonia*.

Urina varia diverso tempore, *b.* 441. variorum hominum. 443 *sq.*

- - hominis perfecte sani. *a.* 640.
- - crassa in febribus. 632 *sq.*
- - tenuis in febribus. 635 *sq.*
- - crassa & turbida seu subjugalis in febribus. 636 *sq.*
- - nubeculam habens rubram in febribus. 639. 641.
- - perfecte pellucida in febribus acutis quid notet. 640. 642 *sq.* 645 *sq.*
- - pondere levis & consistentia tenuis quibus in morbis. 643.
- - copiosior solvit borborygmus. 649 *sq.*
- - copiosa noctu reddita quid significet. 685.
- - qualis, & quo tempore, prævenit abscessum in febribus. 651 *sq.* 657.
- - sanguinolenta, & purulenta, quid significet. 658 *sq.* 681.
- - furfuracea, unde talis. 660. 670.
- - cum sedimento capilliformi, 665 *sq.* 670. farinoso. *b.* 374. bilioso (flavo) 378.
- - disparata sive varia. 380.
- - bullas excitans seu spumosa. 381.
- - oleosa. 387.

Urina inspeccio quid doceat Medicum. 440 *sq.* quid non doceat. 457. Ejus præcipuus usus. 458.

- - triplex materia. 442.
- - corona seu circulus. *ibid.*
- - contenta Medico examinanda. 445 *sq.*

Ussio in ischiadico malo. 327.

- - - in morbis extremum remedium esse debet. 488.

Uteri Erysipelas. *b.* 91 *sq.* strangulatus. Vid. *Passio hysterica*.

- - - structura & situs Veteribus ignorata. *b.* 99. 108.

- - - suppuratio. 107.

Vulnera timere debent. *b.* 181.

Vulnorum letalitas. 228 & *seq.*

INDICULUS

Vocum Græcarum.

- Ἀλφοί. *a.* 394.
Ἀκαθαίρω. *b.* 17.
Ἀποσιτία. 204.
Ἀπέσσις. 471.
Ἀστροβολισμός. *a.* 282.
Ἀφανία. 283.
Βλητὸν. *ibid.*
Βήξ γροστική. 445.
Γογή. *b.* 203.
Ἐκπληξις. *a.* 282.
Ἐμρόντησις *ibid.*
Ἐωμοτον. *b.* 106.
Ἐξανθήματα. *a.* 395.
Εὐθανασία. 437.
Θώρεξις. 213.
Ἰδρωα. 398.
Καρδιαγμός. 521.
Κατάπτωσις. 283.
Κινέειν 90.
Κόπος 168.
Λειποψυχία. *b.* 343.
Δειχῆναι. *a.* 393.
Λεύκη. 394.
Λιμός. 213.
Μέλας. 394.
Μιτίωρα. *b.* 210.
Ὀργάν, ὄργανος. *a.* 125.
Πλευρά, πλευρὸν. *b.* 347.
Πόνος. *a.* 145.
Σκοτόδνος. 522.
Σπασμός, σπᾶσμα. *b.* 59.
Σφακιλός, σφακισμός. *a.* 283.
Ὑποστροφὴ, ὑποτροπή. 182.
Φαρμακεύειν. 133.
Φάρυγξ. 202.
Φλυκταίναι ἰλκώδης. 395.
Φρίναι. *b.* 419.
Φύμκτα. *a.* 203. 395.

M m 4

SYLLABUS

SYLLABUS AUCTORUM

per compendia citatorum.

A.

A *a. Hafn.* Thomæ Bartholini Acta medica & philosophica Hafniensia. Hafniæ 1673 & seq. 4°.

aa. Med. Berol. Acta Medicorum Berolinensium, collecta & digesta a Jo. Dan. Gohl &c. Berolini 1717 & seq. 8°.

Actuar. meth. med. Actuarii methodi medendi libri VI.

Actuar. de spir. Ejusd. de actionibus & affectibus spiritus animalis, ejusque nutritione libri II.

Actuar. de urin. Ejusd. de urinis libri VII.

Hæc tria junctim prodierunt h. t. Actuarii Joannis filii Zachariæ opera. Parisiis 1556. 8°.

Atalaph. de Equit. C. M. Adolphi Diss. phys. medica de Equitationis eximio usu medico. Lips. 1713. 4°.

A. E. L. Acta Eraditorum Lipsiæ publicata an. 1682 ad usque 1762. in 4°.

Aëtius. Aëtii Amideni Medici clariss. libri XVI. in tres distributi Tomos, quorum primus & tertius a J. B. Montano Latinitate donati, secundus vero a Jano Cornario. Basil. 1533 & 1535. fol.

A. Gell. Auli Gellii Noctium Atticarum libri XX. Curia Regnitianæ 1741. 8°.

Alberti de præserv. Liter. morb. Mich. Alberti Diss. de præservandis Literatorum morbis. Hal. 1733. 4°.

Albrecht effect. mus. Jo. Wilh. Albrecht Tractatus physicus de effectibus Musices in corpus animatum. Lips. 1734. 8°.

Alex. Trall. Alexandri Tralliani Medici libri duodecim, Gr. & Lat. Joanne Guinterio Andernaco interprete & emendatore. Basil. 1556. 8°.

Apul. L. Apuleji Opera omnia quæ extant, emendata & aucta: cura Petri Colvi. Lugd. Bat. 1587. 8°.

Aret. Aretæi Cappadocis Medici de causis & signis, nec non

non de curatione acutorum , & diuturnorum morborum libri , Junio Paulo Crasso interprete. forma minore , sine loco & anno impressionis. monente tamen Fabricio in Bibl. Græc. T. 3. p. 101. excusa est hæc editio Parisiis.

Aristot. Opera Aristotelis Gr. & Lat. Lugd. 1597. 8°. maj. 2 vol.

Arnald. Arnaldi de Villa Nova Explicatio super Canonem *Vita brevis*. Exstat in Ejus Operibus Omnibus, cum Nic. Taurelli annotat. Basil. 1585. fol.

Astruc morb. Vener. Jo. Astruc de morbis Venereis libri IX. Paris. 1740. 4°.

Aiben. Athenæus Græco-Latinus Casauboni. Lugd. 1657. fol. Latine tantum , interprete Natale de Comitibus. Lugd. 1556. 8°.

Aurelian. Cælii Aureliani de morbis acutis & chronicis libri VIII. Jo. Conr. Amman recensuit , &c. Amstel. 1709. 4°.

B.

Bacmeist. *diet. aul.* Jac. Bacmeisteri Diff. de eo , quod sanitati obest circa diætam , maxime in aulis. Tubing 1736. 4°.

Baco de augm. sc. Franc. Baconis de Verulamio de augmentis scientiarum libri IX. Amstel. 1662. 12°.

Baco H. N. Ejusd. Sylva Sylvarum , sive Historia naturalis. ibid. 1661. 12°.

Baco Hist. V. & M. Ej. Historia Vitæ & Mortis. ibid. 1663. 12°.

Bagliv. Ge. Baglivi Opera omnia medico-practica , & anatomica. Antverp. 1719. 4°.

Baier Adag. Med. Jo. Jac. Baieri Adagiorum medicinalium Centuria. Fft. & Lips. 1718. 4°.

Barthol. Epist. Thomæ Bartholini Epistolarum medicinalium Centuriæ IV. Hagæ Com. 1740. 8°.

Barthol. H. A. Ejusd. Historiarum anatomicarum rariorum Centuriæ VI. Hafniæ 1654 & seq. 8°.

Barthol. de nive. Ej. de Nivis usu medico observationes variae. &c. ibid. 1661. 8°.

Barthol. Peregr. med. Idem de Peregrinatione medica. Hafn. 1674. 4°.

Battie Princ. anim. Gulielmi Battie de principiis animalibus Exercitationes XXIV. Lond. 1757. 4°.

- Bellin. de urin. &c.* De urinis & pulsibus, de missione sanguinis, de febribus, de morbis capitis, & pectoris, opus Laur. Bellini, cum præf. Jo. Bohnii. Francof. & Lips. 1685. 4°.
- Berger. Chin. vind.* Jo. Gothofr. Bergeri Diss. de China ab iniquis judiciis vindicata. Wittemb. 1711. 4°.
- Berger Therm. Carol.* Ejusd. de Thermis Carolinis Commentatio. ibid. 1709. 4°.
- Beverov. ad Hippocr. de calc.* Jo. Beverovicii Exercitatio in Hippocratis aphorismum de calculo. Lugd. Bat. 1641. 12°.
- Bibl. Germ.* Bibliothèque Germanique & des Pays du Nord. Amstel. 1720 sq. 8°.
- Blank. Coll. Collectanea medico-physica,* of Hollands Jaar-Register &c. by een versamelt door Steph. Blankart. Amst. 1680 & 1683. 8°. Continentur in duobus Tomis Observationum centuriæ septem.
- Blegny Zod.* Nicolai de Blegny Zodiacus Medico-Gallicus, sive miscellaneorum medico-physicorum Gallicorum anni quinque, scil. 1679--1683. Genev. 1680 sq. 4°.
- Boerb. aph.* H. Boerhaave Aphorismi de cognoscendis & curandis morbis. L. B. 1737. 8°.
- Boerb. F. M.* Ejusd. Institutiones medicæ. ib. 1734. 8°.
- Boerb. Præf. in F. M.* Ejusd. Prælectiones rel medicæ. Edidit Alb Haller. Gotting. 1739 sq. 8°.
- Boerb. morb. nerv.* Ej. Prælectiones Academicæ de morbis nervorum. Edi curavit Jac. van Eems. L. B. 1761. 8°.
- Borel. Petri Borelli Historiarum & Observationum Medico physicarum Centuriæ IV.* Paris. 1656. 8°. item Fft. & Lips. 1676. 8°.
- Boussuet Art. med.* Franc. Boussueti de arte medendi libri XII. Lugd. 1557. 8°.
- Boyle de color.* Rob. Boyle Experimenta & Considerationes de coloribus. Lond. 1665. 12°.
- Boyle Util. Phil. Nat.* Ejusd. Exercitationes de utilitate Philosophiæ naturalis experimentalis. Lindav. 1692. 4°.
- Bressl. Samml.* Sammlung von Natur-und Medicin-wie auch hierzu gehörigen Kunst-und Litteratur-Geschichten. Vratislav. 1718 & seq. 4°.

Brin. de spir. an. Jo. Tho. Brinil de spiritibus animalibus, &c. Inquisitio Physico-Medica. Patav. 1729. 4°.

C.

C*ampan. Medic.* Tho. Campanellæ Medicinalium libri VII. Lugd. 1635. 4°.

Cardan. Hier. Cardani in septem Aphorismorum Hippocratis particulas Commentaria. Basil. 1564. fol.

Card. San. tuend. Ejusd. Opus novum, cunctis de sanitate tuenda, ac vita producenda studiosis apprime necessarium. ibid. 1582. fol.

Castrenf. Med. Consult. Steph. Roder. Castrensis Medicæ Consultationes. Florent. 1644. 4°.

Cels. A. Corn. Celsi de Medicina libri VIII. cura & studio Th. J. ab Almeloveen. Amstel. 1687. 12°.

Cheyn. de fibra. Ge. Cheynæi de natura fibræ ejusque laxæ sive resolutæ morbis tractatus. Lond. 1725. 8°.

Cheyn. sanis. Ejusd. tractatus de infirmorum sanitate tuenda, vitæque producenda. ib. 1726. 8°.

Chicos Diss. Jo. Chicotii Dissertationes Medicæ. Paris. 1666. 4°.

Cleghorn diseas. in Minorca. Observations on the Diseases in Minorca &c. by Ge. Cleghorn. Lond. 1751. 8°.

Clerc. H. M. Histoire de la Medecine par Daniel le Clerc. Hagæ Com. 1729. 4°.

Clos. de Juven. dispos. Steph. Closii Diss. de Juvenum dispositione ad morbos pulmonum. Halæ 1740. 4°.

Com. Bon. De Bononiensi scientiarum & artium Instituto atque Academia Commentarii. Bonon. 1731. 4°.

Comm. Lips. Commentarii de rebus in scientia naturali & Medicina gestis. Lips. 1752 seq. 8°.

Com. Litt. commercium Litterarium. Norimb. 1731 & seq. 4°.

Combalus. Pneumat. Pneumato-Pathologia seu Tractatus de flatulentis humani corporis affectibus. Auctore Franc. de Paula Combalusier. Paris. 1747. 12°. maj.

Coulej. Abrah. Couleji Poëmata latina. Lond. 1668. 8°.

D.

D*io Cass.* Dionis Cassii Historiæ Romanæ libri XLVI. cum not. Leuclavii, Francof. 1592. 8°.

Diog. Laërt. Diogenes Laërtius de vitis &c. Philosophorum, Gr. & Lat. ex editione secunda If. Casauboni. 1592. 8°.

Duret. de hum. purg. ? Lud. Duretus in Hippocratis li-

Duret. via, acut. } brum de humoribus purgandis, & in libros tres de diætâ acutorum. Paris. 1639. 8°.

Duret. in Coac. Ejusd. Interpretationes & Enarrationes in Magni Hippocratis Coacas Prænoxiones. Lugd. Bat. 1737. fol.

Duret. ad Holler. Ej. Commentarius in Jac. Hollerii librum de morbis internis, auctoris scholiis illustratum. Paris. 1611. 4°.

Du Verney an Mechan. Em. Maur. du Verney Quæstio medica: An multis in morbis elucescat corporis mechanismus? Paris. 1719. 4°.

E.

E*ph. N. C. D.* Miscellanea curiosa medico-physica Academiae Naturæ Curiosorum, sive Ephemerides medico-physicæ Germanicæ curiosæ; in annorum Decades tres distributæ, ab an. 1670 ad 1706. 4°.

Eph. N. C. Cent. Sunt præcedentes Ephemerides continuatæ per Observationum Centurias decem, ab an. 1712 ad 1722. 4°.

Eph. N. C. Vol. Sunt Ephemerides Naturæ Curiosorum, quæ Voluminibus decem prodierunt Norimbergæ 1727--1754. 4°.

Eras. Tho. Erasmi in Hippocratis aphorismos 1--22. libri primi prælectiones. quæ extant in Erasmi Variis Opusculis medicis. Francof. 1590. fol.

Eras. occult. med. Tho. Erastus de occultis pharmacorum potestatibus; & de medicamentorum purgantium facultate. Basil. 1574. 4°.

Ettm. Oper. Mich. Ettmulleri Opera Medica theoretico-practica, cum notis edita a Jo. Jac. Mangeto. Genev. 1736. fol. 4 tomis.

Fallop.

F.

Fallop. Gabr. Falloppii Opera omnia. Venet. 1584. fol.

Fernel. Medic. Jo. Fernelii Univerſa Medicina. Genev. 1637. 4°.

Fick. Hippocratis Aphoriſmi notis illustrati a Jo. Jac. Fickio. Jenæ 1729. 8°.

Foreſt. Obſ. Chir. Petri Foreſti Obſervationum & Curationum Chirurgicarum libri IX. Lugd. Bat. 1610. 8°.

Foreſt. Obſ. Med. Ejusd. Obſervat. & Curat. medicinalium libri XXXII. ibid. 1593 & ſeq. 8°.

Freher. Pauli Freheri Theatrum Virorum eruditione clarorum &c. Norimb. 1688. fol.

Freind. Joannis Freind Opera omnia medica. Pariſ. 1735. 4°.

Frey Opuſc. Jani Cæcilii Frey Opuſcula varia nuſquam edita; &c. Pariſ. 1646. 8°.

Fric. Parad. med. Melch. Friccii Paradoxa medica. Ulmæ 1699. 12°.

Fritſch Geſch. Jo. Chr. Fritſchli Theologiſche, Juriſtiſche, Mediciniſche und Phyſicaliſche Geſchichte. Lipſ. 1730--1740. 4°. in VI Partibus, quarum ultima elaborata eſt a Jo. Chr. Wolffio.

Fuchs. Hippocratis Aphoriſmorum Seſſiones VII. Leonh. Fuchſii commentariis illustratæ & expoſitæ. Pariſ. 1545. 8°.

Fuchs in Hipp. l. 6. Epid. Hippocratis Epidemiorum liber ſextus jam recens latinitate donatus Leon. Fuchſio interprete. Addita eſt luculenta univerſa ejus libri expoſitio. Haganoæ 1532. 4°.

G.

Galen. Galeni in Hippocratis aphoriſmos Commentarii VII.

Gall. de Min. La Galleria di Minerva, o vero notizie univerſali, di quanto è ſtato ſcritto di Europa &c. Venet. 1696--1717. ſeptem Tomis in fol.

Glaſſ. de febr. Tho. Glaſſ Commentarii XII. de febris ad Hippocratis diſciplinam accommodati, Amſtel. 1743. 8°.

Goelike

- Goelike Hist. Med.* A. O. Goelike Historia Medicinæ universalis. Francof. cis Viadr. 1721. 8°.
- Gontier Hygiast.* Petri Gontier Exercitationes Hygiasticæ, sive de sanitate tuenda & vita producenda libri XVIII. Lugd. 1668. 4°.
- Gorr. defin.* Jo. Gorraei Definitionum medicarum libri XXIV. Francof. 1601. fol.
- Gorter. Medicina Hippocratica* exponens Aphorismos Hippocratis, auctore Jo. de Gorter. Amstel. 1739--1742. 4°.
- Guides ad Theoph. de urin.* Vid. infra *Theoph.* &c.

H.

- H***æen Rat. med.* Ant. de Haen Rationis medendi in nosocomio practico &c. Pars 1. 2. &c. Vindobon. 1757 & seq. 8°.
- Hamel Hist.* Regiæ scientiarum Academiæ Historia, auctore J. B. du Hamel. Paris. 1701. 4°.
- Hamel Oper.* J. B. du Hamel Operum Philosophicorum Tomi II. Norimb. 1681. 4°.
- Hanow Seltenb.* M. C. Hanows Seltenheiten der Natur und Oekonomie. Lips. 1753 ad 1755. tribus volum. 8°.
- Hebenstr. Anthrop. for.* J. E. Hebenstreit Anthropologia forensis &c. Lips. 1753. 8°.
- Hebenstr. de Hom.* Ejusd. de Homine sano & ægroto Carmen. ibid. eod. 80.
- Hecquet. Hippocratis Aphorismi*, ad mentem ipsius, artis usum, & corporis mechanismi rationem expositi. Paris. 1724. 12°. maj.
- Hecquet. Med. nat.* La Medecine naturelle, &c. par M. Hecquet. Paris. 1738. 12°. 2 vol.
- Hecquet de purg. Med.* Ejusd. de purganda Medicina a curarum sordibus. Paris. 1714. 12°. maj. sine auctoris nomine.
- Hecquet Qu. An morbi a serosa colluvie?* prodiit Paris. 1696. 4°. & recus. extat in calce Ildi Tomi tractatus, qui inscribitur *la Medecine Theologique* &c. Paris. 1733. 12°.
- Hecquet Qu. An potus aegris interdiciendus?* prodiit Paris. 1704. 4°. & extat cum anteced. l. c.
- Heers Obs.* Henr. ab Heers Observationes medicæ. Quæ subjunctæ sunt ejus tractatui h. t. Spadacrene, h. e. Fons

- Fons Spadanus accuratissime descriptus. Lugd. Bat. 1685. 12°. maj.
- Heerkens de Valet. Liter.* G. N. Heerkens de Valetudine Literatorum Poëma. Lugd. Bat. 1749. 8°.
- Heister Chir.* Laur. Heisteri Institutiones Chirurgicæ. Amstel. 1739. 4°.
- Helm. de Hom.* Franc. Merc. ab Helmont Observationes circa Hominem ejusque morbos. Amstel. 1692. 12°.
- Helmont.* Jo. Bapt. van Helmont Ortus Medicinæ, id est, Initia Physicæ inaudita, Progressus Medicinæ novus, in morborum ultionem, ad vitam longam. Amstel. 1652. 4°.
- Helw. Ods.* Jo. Helwigii Observationes Physico-Medicæ posthumæ. Aug. Vindel. 1680. 4°.
- Hellus.* Eobannus Hellus de tuenda bona valetudine. Francof. 1571. 8°.
- Heuch. Chir. ins.* J. H. Heucheri Diss. de Chirurgo fonte. Wittemb. 1710. 4°.
- Heuber.* Ejusd. Opera partim edita, partim nondum edita. Lips. 1745. 4°.
- Heurn.* Hippocratis Aphorismi cum explicatione Jo. Heurnii. Jenæ. 1690. 12°.
- Heurn. Oper.* Ejusd. Opera omnia in duos Tomos divisa. Lugd. 1658. fol.
- Heyden synopsis. discurs.* Magistri Hermanni van der Heyden synopsis discursuum. Lond. 1653. 12°.
- Hildan. Obs.* G. F. Hildani Observationum & Epistolarum Chirurgico-Medicarum centuriæ in certum ordinem digestæ a J. S. Henningero. Argentor. 1713. 4°.
- Hippocr.* Magni Hippocratis Cei Opera omnia Græcæ & Latine, &c. Joan. Antonidæ van der Linden. Lugd. 1665. 8°. maj. 2 vol.
- Hist. ac. sc. Berol.* Histoire de l'Academie Royale des Sciences & des Belles Lettres de Berlin. année 1745. & suiv. Berol. 1746--1757. 4°.
- Hist. ac. r. sc.* Histoire de l'Academie royale des Sciences, avec les Memoires de Mathematique & de Physique. Paris. 4°. per seriem annorum ab an. 1699. usque ad nostra tempora.
- Hoffm. Idea fund. Med.* Fr. Hoffmanni Idea fundamentalis universæ Medicinæ, &c. Halæ 1707. 4°.
- Hoffm. Med. rat.* Ejusd. Medicina rationalis systematica. Hal. 1718--1734. 4°. IV. Tomis, quorum postremus quinque

quinque constat Partibus , seu justis voluminibus;
quibus accedit Supplementum.

Hoffm. aër. epid. Ejusd. Diff. de aëris potentia in epidemico-
rum morborum generatione. ib. 1727. 4°.

- - - *aër. in temp.* -- de aëris intemperie multorum
morborum causa. ibid. 1715. 4°.

- - *de at. mut.* -- de ætatis mutatione morborum causa
& remedio. ib. 1728. 4°.

- - *de med. em. & purg. post. ir.* -- de medicina emeti-
ca & purgante post iram veneno. -- 1721. 4°.

- - *morb. ex hep. vit.* -- de morbis ex hepatis vitio. --
1726. 4°.

- - *de morb. incongr.* -- de morbis incongruis. -- 1702.
4°.

- - *morb. peregr.* -- de morbis peregrinantium. -- 1734.
4°.

- - *Opusc.* -- Opuscula physico-medica. Ulmæ 1725.
8°.

- - *peregr. sanit.* -- Diff. de peregrinationis us sanitatis
causa instituendis. Halæ 1701. 4°.

- - *præst. med. leg.* -- Præstantissimæ medendi leges. --
1719. 4°.

- - *rem. benign.* -- de remediorum benignorum abusu &
noxa. -- 1714. 4°.

- - *de sal. febr.* -- de salubritate februm. -- 1702. 4°.

- - *de temp. an. insal.* -- de temporibus anni insalubri-
bus. -- 1705. 4°.

- - *de transmut. morb.* -- de transmutatione morborum.
-- 1716. 4°.

- - *de valet. sen.* -- de valetudine senum tuenda. --
1725. 4°.

- - *de vomit. us.* -- Observationes de cauto & præstan-
tissimo vomitoriorum usu. -- 1725. 4°.

*Holler. Jac. Hollerii in Aphorismos Hippocratis Com-
mentarii VII.* Genev. 1632. 8°.

Hotting. de vino. Sal. Hottingeri *Οινολογία*, seu differ-
tationum de vino prima. Tiguri 1707. 4°. secunda
1710. Tertia 1712.

Huxham de aëre. Jo. Huxham Observationes de aëre &
morbis epidemicis ab an. 1728 ad finem anni 1737,
Plymuthi factæ. Lond. 1752. 8°. Volumen alterum,
ab an. 1738. ad exitum usque 1748. ibid. eod:

J.

- J**öel. Franc. Joëlis Opera medica. Amst. 1663. 4°.
Journ. Oec. Journal Oeconomique, ou Memoires,
 Notes & Avis sur l'Agriculture, les Arts, &c. Paris.
 1725 *sq.* 12°.
Journ. Sav. Le Journal des Savans. Paris. 1665 *seq.* 4°.
Juliani Cæs. Juliani Imperatoris Cæsares. Paris. 1583.
 8°.
Juncker Med. pract. Jo. Junckeri Conspectus Medicinæ
 theoretico-practicæ. Halæ 1734. 4°.
Juncker Pathol. Ejusd. Conspectus Pathologiæ. ib. 1736.
 4°.
Juncker Physiol. Ej. Conspectus Physiologiæ medicæ.
 Hal. 1735. 4°.

K.

- K**aan *Perspir.* Abr. Kaan Perspiratio dicta Hippocra-
 tica per universum corpus anatomice considerata.
 Lugd. Bat. 1738. 8°.
Kämpf. Amoen. E. Kämpferi Amoenitates exoticæ. Lem-
 gov. 1712. 4°.
Kloekhof Opusc. C. A. Kloekhof Opuscula medica. Ul-
 traj. 1747. 8°.

L.

- L**ang *Epist.* Jo Langii Epistolarum medicinalium volu-
 men tripartitum. Hanoviæ 1605. 8°.
Laur. Exerc. G. F. Laurentii Exercitationum in non-
 nullos minus absolute veros Hippocratis aphorismos,
 eorumque rationes, conscriptarum, Pars prima. Hamb.
 1647. 4°.
Laurent. de strum. A. Laurentii de mirabili strumas sa-
 nandi vi &c. Vid. Ejus Opera omnia, Paris. 1628.
 4°.
Licet. de sec. Quæs. De secundo-Quæsitis per Epistolas
 a claris viris, responsa Fortunii Liceti. Ultini 1646.
 4°.
Linden Sel. med. J. A. van der Linden Selecta Medica.
 Lugd. Bat. 1656. 4.
Vol. II. N n Linn.

Linn. de febr. interm. C. Linnæi Diff. inaug. de causa februm intermittentium. Harderv. 1735. 4.

Lifter. Hippocratis Aphorismi cum comment. M. Lister. 1703. 12. Tubing 1730. 12.

Lifter Exerc. med. M. Lister Exercitationes medicinales de quibusdam morbis chronicis. Amstel. 1698. 8.

Lobb meth. of fev. Rational methods of fevers, by Theoph. Lobb. Lond. 1734. 8.

Lodov. de re med. Ant. Lodovici de re medica Opera. Olyff. 1540 fol.

Lomm. Obs. Jod. Lommii Observationum medicinalium libri III. Amstel. 1726. 8.

Lomm. san. tuend. Ejusd. Commentarii de sanitate tuenda. Lugd. Bat. 1734. 8.

Loff. Obs. Fr. Loffii Observationum medicinalium libri IV. Lond. 1672. 8.

M.

M*artian.* Magnus Hippocrates Cous Prosperi Martiani notationibus explicatus. Romæ 1626. fol.

Massar. Praæ. Alex. Massariæ Practica medica. Venet. 1642. fol.

Matthiæ Phil. Med. Tractatus de Philosophia Medici, five Hippocratis liber de Honestate, quem recensuit & commentario illustravit Ge. Matthiæ. Gotting. 1740. 4.

Mead Monit. R. Mead Monita & Præcepta medica. Lond. 1751. 8.

- - - *Oper. Ej.* Opera. Paris. 1751. 8.

- - - *Sacr. Med. Ej.* Medica Sacra: five de morbis insignioribus, qui in Bibliis memorantur, Commentarius. Lond. 1749. 8.

Mem. Trev. Memoires pour l'Histoire des Sciences & des Beaux Arts. à Trevoux & Paris 1701. & sequi 12.

Mercur. Med. Praæ. Hier. Mercurialis Prælectiones Patavinæ, de cognoscendis, & curandis humani corporis affectibus. Venet. 1647. fol.

Mercur. Præ. in l. 2. *Epid. Hipp.* Ejusd. in secundum lib. *Epid. Hipp.* Prælectiones Bononienses. Forolivii 1626. fol.

Mercur. Var. Læ. Ej. Variarum Lætionum libri VI. Extant inter Opuscula aurea, & selectiora. Venet. 1644. fol.

Mercurial.

Mercurial. Ej. in omnes Hippocratis aphorismos prælectiones Patavinæ. Lugd. 1621. 4.

Mich. Villan. de syrup. Syruporum universa ratio, ad Galeni censuram diligenter expolita Michaële Villanovano autore. Venet. 1545. 8.

Moreau in schol. Sal. De conservanda valetudine opusculum Scholæ Saternitanæ, ex recensione & cum animadvers. R. Moreau. Paris. 1525. 8.

Morgagni in Cels. & Sam. Epist. J. B. Morgagni in Aur. Corn. Celsum & Q. Ser. Samonicum Epistolæ. Lugd. Bat. 1735. 4.

N.

Nard. nox. gen. Noctes geniales auctore Jo. Nardio. Annus primus. Bonon. 1656. 4.

Naud. matur. stud. Gabr. Naudæi Quæstio tertia Jatrophilologica, An matutina studia vespertinis salubriora? Extat in Ejusd. Pentade Quæstionum jatrophilologicarum. Genev. 1647. 8.

Nonn. Lud. Nonnii Diæteticon, sive de re cibaria libri IV. Antverp. 1646. 4.

Nov. Liter. Germ. Nova Literaria Germaniæ, collecta Hamburgi 1703 seq. 4.

O.

Obs. Hal. Observationum selectarum ad rem literariam spectantium Tomi X. Halæ 1700-1705. 8.

Oribas. Collect. Oribasii Sardiani Collectorum medicinarum libri XVII. J. B. Rasario interprete. Paris. 1555. 8º.

Oribas. Synops. Ejusd. Synopseos ad Eustathium filium libri IX. ib. eod. 8.

P.

Paling. Zod. M. Palingenii Zodiacus vitæ. Rotterod. 1722. 8.

Panarol. Iatrol. Dominici Panaroli Iatrologismorum, seu medicinalium Observationum Pentecostæ quinque. Hanoviæ 1654. 4.

Papadop. Nic. Comneni Papadopoli Historia Gymnasii Patavini. Venet. 1726. fol. 2 tomis,

N n 2

Paul.

- Paul.* Pauli Æginetæ Medici Opera, Joanne Guinterio Andernasco interprete. Lugd. 1567. 8.
- Paulli Quadr.* Sim. Paulli Quadripartitum Botanicum. Francof. 1708. 4.
- Pechlin.* de aër. & alim. def. J. N. Pechlini de aëris & alimenti defectu, & vita sub aquis, meditatio. Kilonii 1676. 8.
- Phil. Trans.* Philosophical Transactions. Vol. 47 & seq. an. 1751 seq. Lond. 4.
- Pictor. san. tuend.* Ge. Pictorii Sanitatis tuendæ methodus. Subjuncta est opusculo Scholæ Salernitanæ de conservanda bona valetudine. Antverp. 1562. 12.
- Piso meth. med.* Homob. Pisonis methodus medendi. Patav. 1726. 4.
- Piso magn. aux.* Ejusd. de regimine magnorum auxiliorum in curationibus morborum, Dissertationes IV. Patav. 1735. 4.
- Platner.* de Thorac. J. Z. Platneri Diss. de Thoracibus, von Schnürbrüsten. Lips. 1735. 4.
- Plemp. Val. tuend.* V. F. Plempii de Togatorum valetudine tuenda Commentarius. Brux. 1670. 4.
- Plin.* C. Plinii Secundi Historiæ naturalis libri XXXVII. Lugd. Bat. 1635. 12°. 3 tomis.

Q.

Quill. Callip. Cl. Quilleti Callipædia, seu de pulchræ prolis habendæ ratione Poëma didacticum. Paris. 1709. 8.

R.

- R**amaz. Oper. Bern. Ramazzini Opera omnia, medica & physiologica. Genev. 1717. 4.
- Rantsov. conf. valet.* Henr. Rantsovii de conservanda valetudine liber. Antverp. 1580. 8.
- Rega meth. med.* H. J. Rega accurata medendi methodus. Lovan. 1737. 4.
- Rega de sympath.* Ejusd. de sympathia, seu consensu partium corporis humani, &c. Harlemi 1739. 8.
- Reines. Schol. Ictor. med.* Tho. Reinesii Schola Jureconsultorum medica. Lips. 1679. 8.

Rhod.

Rhod. Obs. Jo. Rhodii Observationum medicinalium centuriæ tres. Subjunctæ habentur P. Borelli Historiis & Observationibus medico-physicis. Francof. & Lips. 1676. 8.

Riedlin. Lin. Viti Riedlini Linæ medicæ. Aug. Vin-
del. 1695--1700 8. sex volum.

River. Lazari Riverii Opera medica universa. Lugd.
1679. fol.

Rivin. de frig. damn. A. Q. Rivini Diss. de frigoris
damno. Lips. 1696. 4.

Ronssei Epist. Bald. Ronssei Miscellanea seu Epistolæ
medicinales. Lugd. Bat. 1590. 8º.

S.

Sammarib. Pæd. Scævola Sammarthani Pædotrophia.
Extat in Auctoris Operibus. Lutetiæ 1616. 8.

Sandor. Sandorii Sandorii Commentaria in primam se-
ctionem Aphorismorum Hippocratis. Venet. 1629. 4.

Sand. Stat. Med. Ejusd. de Statica Medicina aphorismo-
rum sectionibus septem distinctorum Explanatio
physico-medica: &c. auctore P. Noguez. Paris. 1725.
12º. maj. 2 vol.

Satyr. Med. Siles. Medicorum Silesiacorum Satyræ,
quæ varias observationes, casus, experimenta, ten-
tamina ex omni Medicinæ ambitu exhibent. Wratis-
lav. & Lips. 1736 seq. 8º.

Prodierunt per Specimina.

Schach. de aër. effc. P. F. Schacheri Diss. de aëris effica-
cia in corpore humano. Lips. 1738. 4.

Schulz. de abscess. J. H. Schulze Diss. de Abscessibus.
Halæ 1742. 4.

Schulz. de Athlet. Ejusd. Diss. de Athletis Veterum,
eorum diæta & habitu. ibid. 1717. & 1743. 4.

- - - *Comp. H. M.* -- Compendium Historiæ Medici-
næ a rerum initio ad Hadriani Augusti excessum. ib.
1741. 8.

- - - *H. M.* -- Historia Medicinæ a rerum initio ad
annum Urbis Romæ 535 deducta. Lips. 1728. 4.

- - - *de morb. vern.* -- Diss. de morbis verni temporis
ad ductum Hippocratis sect. 3. aph. 20. Halæ 1738.

4.

N n 3

Schulz.

- Schulz. Rer. N. Nat.* -- Diss. de rerum non naturalium ad valetudinem tuendam recto usu. ibid. 1733. 4.
 - - - de ventr. & intest. rat. -- Diss. de ventriculi & intestinorum ratione in omni morborum genere habenda. ib. 1738. 4.
Scribon comp. Scribonii Largi Compositiones medicæ. Jo. Rhodius recensuit, &c. Patav. 1654. 4.
Scultet. Armam. Jo. Sculteti Armamentarium Chirurgicum, &c. in meliorem ordinem redactum studio J. C. de Sprögel. Amstel. 1741. 8.
Sebiz. Exerc. path. T. I. J. A. Sebizi Exercitationum pathologicarum Tomus prior. Argentor. 1674. 4.
Select. Med. Francof. Selecta medica Francofurtensia. Francof. ad Viadr. 1736 &c. 8°. IV vol.
Senec. L. Annæi Senecæ Philosophi Opera omnia, & M. Annæi Senecæ Rhetoris quæ extant. Lugd. Bat. 1649. 12°. in IV vol.
Sennert. Pract. l. 3. Dan. Sennerti Medicinæ practicæ liber tertius. Wittemb. 1662. 4.
Seren. Samon. Q. Sereni Samonici de Medicina præcepta saluberrima. Amstel. 1662. 8.
Simson de R. M. Tho. Simsoni de Re medica Dissertationes IV. Edimb. 1726. 8.
Sinap. Parad. med. M. A. Sinapii Absurda vera sive Paradoxa medica. Genev. 1697. 8.
Soc. Edinb. Medical Essays and Observations by a Society in Edinburg. Edinb. 1733--1744. 8°. V vol.
Sorbait. Pauli de Sorbait Commentaria & controversiæ in omnes libros aphorismorum Hippocratis. Viennæ Austr. 1701. 4.
Stentzel de Ven. C. G. Stentzelii Toxicologia sive de Venenis libri III. Wittemb. & Lips. 1732. 4.
Ström. theor. mot. recipr. Chr. Ström nova theoria motuum reciprocorum machinæ animalis &c. Amst. 1707. 8.
Sydenh. Tho. Sydenham Praxis medica experimentalis, sive Opuscula universa. Lips. 1695. 8.

T.

Taranta. Philonium pharmaceuticum & Chirurgicum, de medendis omnibus, cum internis, tum externis humani corporis affectibus: a Valesco de Taranta, &c. Francof. & Lips. 1680. 4. *Theoph.*

- Theoph. de urin.* Theophili de urinæ libellus. cum not.
Tho. Guidotii. Lugd. Bat. 1703. 8.
Tissot febr. bil. S. A. D Tissot Diss. de febribus biliosis;
&c. Lausannæ 1758. 8.
Tozzi. Luca Tozzi in Hippocratis aphorismos Commen-
taria. Prodiere cum Tozzi Operibus. Venet. 1728.
4.
Trall. de Opio. B. L. Tralles Usus opii salutaris & no-
xius, &c. Vratislav. 1757--1762 4 in IV Sectionibus.
Triller de nov. Hippocr. edit. D. W. Trilleri de nova
Hippocratis editione adornanda Commentatio. Lugd.
Bat. 1728 4.
Trincav. Victoris Trincavelii Omnia Opera in tres To-
mos digesta. Venet. 1599. fol.
Tulp. Nic. Tulpii Observationes medicæ. Amstel. 1672.
8.

V.

- Valent. Polychr. exot.* M. B. Valentini Polychresta
exotica. Francof. 1700. 4.
Valleriol. Obs. Franc. Valleriolæ Observationum medici-
narium libri VI. Genev. 1605. 8.
Valles. Franc. Vallesii in Aphorismos Hippocratis Com-
mentarii VII. Colon. 1589. fol.
Valles. in Epid. Ejusd. in libros Hippocratis de morbis
popularibus Commentaria. Colon. 1588. fol.
- - - *in Progn.* -- in Hippocratis Prognostica Commen-
tarii. Extant cum Ejus in aphorismos Commentariis.
- - - *Com in Hipp. de vidu acut.* Extat cum dict. Com-
ment. in Hipp. Aphorismos.
- - - *Sacr. Phil.* -- de iis, quæ scripta sunt physice in
libris sacris, sive de sacra Philosophia liber singularis.
Lugd. 1592. 8.
Vallisneri. Opere Fisco-Medice del Kavalier Antonio
Vallisneri. Venet. 1733. fol. 3 tomi.
Valverd. san. tuend. Jo. Valverdi de animi & corporis
sanitate tuenda libellus. Lutet. 1552. 8.
Vanini Nat. Arc. Jul. Cæs. Vanini de admirandis Na-
turæ Reginæ Deæque Arcanis libri IV. Lutetiæ 1616.
8.
Vesalius. A. Vesalii Opera omnia in duos Tomos distri-
buita. Lugd. Bat. 1725. fol.

Vesling.

Vesling. Epist. Jo. Veslingii Observationes anatomicæ & Epistolæ medicæ. Recusæ sunt una cum Tho. Bartholino de insolitis partus humani viis. Hagæ Com. 1740. 8.

Vogel N. med. Bibl. R. A. Vogel neue medicinische Bibliothek. Gotting. 1754 seq. 8.

W.

Waldschmidt. J. J. Waldschmidt Opera medico-practica. Francof. 1695. 4.

Wedel. G. W. Wedelii Aphorismi aphorismorum, i. e. aphorismi Hippocratis in porismata resoluti, &c. Jenæ 1695. 12.

- - - *Amæn.* -- Amœnitates materiæ medicæ. ibid. 1684. 4.

- - - *Exerc.* -- Centuria Exercitationum medico-philologicarum. ib. 1702. 4.

Wolf. Obs. Ido Wolfii Observationum Chirurgico-medicearum libri II. Quedlimburgi 1704. 4.

Z.

Zecch. Consult. Jo. Zecchii Consultationes medicinales. Francof. 1650. 8.

F I N I S.

